

30 mars—4 april

Debatter m. m.

Fredagen den 30 mars

	Sid.
Svar på interpellation av herr Nilsson i Gävle ang. skärpning av den statliga läkemedelskontrollen.....	5
Utgifter inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde:	
Lantbruksnämnderna: Avlöningar	8
Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m	11
Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.....	11
Befrämjande av husdjursaveln m. m	18
Kostnader i samband med permanent skörde-skadeskydd	22
Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar	24
Veterinärinrättningen i Skara: Avlöningar.....	25
Fiskerilånefonden	25
Statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap	29
Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	30
Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilkalagrådets yttrande icke inhämtas	55
Utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde:	
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.....	61
Statens mentalsjukhus: Avlöningar	63
Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.....	64
Extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad.....	67
Lån till föreningen kustsanatoriet Apelviken.....	69

Tisdagen den 3 april

Svar på frågor av:

herr Hagberg ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med det självständiga Algeriet	73
--	----

	Sid.
herr Börjesson i Falköping ang. den vid 1961 års höstriksdag beslutade skattelättnaden	73
Svar på interpellationer av:	
herr Carbell ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m. .	76
herr Vigelsbo ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar	80
herr Henningsson ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort	85
herr Holmberg ang. broförbindelse mellan Sverige och Finland i mellersta delen av Tornedalen	91
Interpellationer av:	
herr Hedlund ang. vissa svårigheter vid Sveriges associering till EEC-marknaden	93
herr Senander ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare	94
herr Haglund ang. valet av kontors- och expeditiionslokaler för statliga institutioner	95
Onsdagen den 4 april fm.	
Vid remiss av propositionen nr 140, ang. viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m.	98
Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner	101
Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.	108
Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.	145
Upphävande av punktskatter, m. m.	162
Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.	172
Täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål	179
Införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen . . .	182
Tillfartslederna till Mälaren	183
Onsdagen den 4 april em.	
Rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar	185
Utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde:	
Översikt	189
Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga	195
Försvarets personalvård: Avlöningar	198
Fritidsundervisning m. m.	202
Utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	
Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.	203
Byggande av vägar och broar	226
Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.	228

	Sid.
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar	228
Statens biltrafiknämnd: Avlöningar	230
Länsarkitektsorganisationen: Avlöningar	232
Driftbidrag till statens järnvägar	233
Underskott å luftfartsfonden	235
Rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen	238
Utredning ang. oljehandeln	239
Utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel	242
Översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning	244
Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken	245
Inrättande av en statlig konsertbyrå	249
Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården	249

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 30 mars

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, rörande utgifterna inom jordbruks- departementets verksamhetsområde	8
— nr 5, ang. statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap	29
— nr 6, rörande anslag till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	30
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 8, om utvidgad juridisk gransk- ning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke in- hämtas	55
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepar- tementets verksamhetsområde	61
— nr 45, ang. ersättning till Ester Olsson m. fl	70

Onsdagen den 4 april fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 9, om åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner	101
— nr 24, ang. gift kvinnas förvärvsavgift, m. m	108
— nr 27, om sänkning av drivmedelsskatterna, m. m	145
— nr 28, om upphävande av punktskatter, m. m	162
— nr 29, om restitution av fordonsskatt för bussar, m. m	172
— nr 34, om avgift vid beskattningen för kostnader för underhåll av plantering	179
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. den samhälleliga lokaliseringsspoli- tiken	179
— nr 10, ang. särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelut- givning, m. m	179
— nr 11, om täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål	179
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. rätt till reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen efter hänvisning av barnmorska till sjukvårdsinrättning	182

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. ändrade bestämmelser om familjebidrag till värnpliktiga som driver näring eller rörelse . . .	182
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 11, om införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen	182
— nr 12, ang. tillfartslederna till Mälaren	183

Onsdagen den 4 april em.

<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 13, om rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar	185
— nr 14, om utredning rörande sjukfrekvensen för män och kvinnor	189
— nr 15, om utredning rörande statligt stöd till de fria kristna samfundet	189
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	189
— nr 6, rörande utgifterna å driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	203
— nr 47, ang. medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar m. m	238
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 38, om rätt att vid inkomstaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen	238
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 7, om utredning angående oljehandeln .	239
— nr 8, om stärkande av den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader	242
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 21, om utformningen av polisens socialutredningar i mål angående administrativa frihetsberövanden	242
— nr 22, om utredning angående formerna för konkursförvaltning .	242
— nr 23, om utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel	242
— nr 24, om förbud mot flerårsavtal vid försäkring	244
— nr 25, om översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning	244
— nr 26, ang. adoptants och adoptivbarns rättsliga ställning	245
— nr 27, om viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken	245
— nr 29, om rättslig prövning av administrativa beslut	248
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 20, om rätt till ersättning från den allmänna sjukkassan för resa i samband med utbyte av ortopediskt hjälpmedel	248
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. minimimått på ål	249
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 16, om inrättande av en statlig konsertbyrå	249
— nr 17, om totalisatorverksamhet i förbindelse med hundsport . . .	249
— nr 18, om utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården .	249
— nr 19, om hälsokontroll av den vuxna befolkningen	252
— nr 20, om underlättande av kvinnors återinträde på arbetsmarknaden	252
— nr 21, om utredning av möjligheterna att bereda partiellt arbetsföra anställning i statlig och statsunderstödd verksamhet	252
— nr 22, om förenkling och samordning av arbetsgivare åliggande uppgifts- och uppbördsskyldigheter m. m	252

Fredagen den 30 mars

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 23 innevarande mars.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Rimmerfors, som vid kammarens sammanträde den 20 nästlidne februari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:
Till

Riksdagens andra kammare

Med anledning av utrikes resa får undertecknad härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. tisdagen den 3 april t. o. m. fredagen den 13 april.

Stockholm den 29 mars 1962

Henrik Munktel

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

I den preliminära planen för kammarens sammanträden har angivits att arbetsplenum eventuellt kommer att anordnas nästa fredag, den 6 april. Jag får nu meddela att sammanträdet nämnade dag blir ett bordläggningsplenum och tar sin början kl. 14.00.

§ 5

Svar på interpellation ang. skärpning av den statliga läkemedelskontrollen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Nilsson i Gävle har mot bakgrunden av de uppmärksammade fallen av fosterskador sätta i samband med bruk av talidomidpreparat frågat mig, *dels* om jag avser att vidtaga skyndsamma åtgärder för en skärpning av den statliga läkemedelskontrollen och därvid också tillgodose behovet av bättre resurser för att utöva sådan kontroll, *dels ock* om vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att tillförsäkra svenska medborgare rättsskydd och ekonomisk ersättning, om de tillfogas skador på det sätt som nu antages ha skett genom talidomidpreparatet.

Till svar härpå får jag anföra följande.

De av herr Nilsson i interpellationen berörda sömnmedlen — neurosedyn och noxodyn — utgör s. k. farmaceutiska specialiteter, d. v. s. läkemedel, som i allmänhet ej får försälas annorstädes än på apotek och som tillhandahålles i den förpackning, vari det levereras av tillverkaren. Utmärkande för specialiteterna är vidare, att de är underkastade ett särskilt registrerings- och kontrollförfarande. De får således icke försälas, förrän medicinalstyrelsen lämnat sitt medgivande härtill. Medicinalstyrelsens medgivande föregås av en granskning av läkemedlet hos statens farmaceutiska laboratorium och hos styrelsen. Denna granskning går bl. a. ut på att undersöka förekomsten

Svar på interpellation ang. skärpning av den statliga läkemedelskontrollen

av biverkningar och deras svårighetsgrad. Efter registrering som specialitet sker viss efterkontroll.

Den svenska läkemedelskontrollen torde vid en internationell jämförelse få betecknas som mycket restriktiv. Särskild uppmärksamhet ägnas åt förekomsten av biverkningar. Är dessa biverkningar inte svårare än att läkemedlet med hänsyn till dess värdefulla egenskaper anses böra godtagas, tillgripes ofta receptbeläggning för att minska riskerna av en okontrollerad användning. Medicinalstyrelsen har i detta avseende gått väsentligt längre i försiktighet än man gjort i de flesta andra länder. Då emellertid nya och ej förutsedda typer av biverkningar av ett läkemedel kan uppträda i oväntade sammanhang, torde det även med en betydligt utvidgad och skärpt kontrollapparat vara omöjligt att helt förebygga, att läkemedel kommer ut på marknaden, vilka först så småningom uppvisar icke önskvärda verkningar.

I detta sammanhang är att märka, att utvecklingen på läkemedelsområdet tillför marknaden ett år från år ökande antal nya preparat, vilket i motsvarande mån ställer ökade krav på kontrollorganisationen. I årets statsverksproposition har den förstärkningen föreslagits, att farmaceutiska laboratoriet fr. o. m. den 1 juli i år skall erhålla två läkarbefattningar för kontroll- och granskningsverksamheten beträffande nya preparat.

Herr Nilsson har anmärkt, att farmaceutiska laboratoriet liksom medicinalstyrelsen bygger sina bedömanden på den dokumentation läkemedelstillverkaren förebringat. Detta är riktigt i den mån dokumentationen utgörs av redogörelser för utredningar av välkända institutioner och forskare. Det kan inte vara rimligt och är inte heller möjligt att inom landet upprepa undersökningar, som redan gjorts av erkända auktoriteter på området. Då de svenska kontrollorganen finner brister i den före-

bragta utredningen, accepteras inte preparatet förrän ytterligare fakta framkommit — ibland genom undersökningar av farmaceutiska laboratoriet — som gör att preparatet kan godtagas. Kontrollen effektiviseras också genom det betydande nordiska samarbete som äger rum på området.

Vad beträffar de nu aktuella läkemedlen med talidomid som verksamt substans förelåg då det introducerades på den svenska marknaden ett relativt omfattande farmakologiskt och kliniskt material. Gjorda undersökningar hade visat, att preparatet skulle vara mindre giftigt än vanligen använda sömnmedel av liknande typ. Det blev dock i motsats till i Tyskland redan från början receptbelagt.

Det primärmaterial, som förelåg då medicinalstyrelsen beslöt att försäljningen av de aktuella preparaten skulle upphöra, bevisade ingalunda ett samband mellan användningen av talidomid och fostermissbildningar. Emellertid kunde ett sådant samband ej med säkerhet uteslutas. Omfattande undersökningar med talidomid på gravida djur har enligt underhandsrapporter från tillverkarna ej medfört några som helst fostermissbildningar. Emellertid kan helt oväntade biverkningar av ett preparat så småningom uppkomma, vilka ej går att förutsäga med sedvanliga djurförsök. Medicinalstyrelsen har nu igångsatt omfattande statistiska och andra undersökningar, vilka under årets lopp sannolikt torde kunna ge belägg för om ett samband föreligger eller ej. Medel har anvisats för anlitage av en särskild sakkunnig att biträda vid undersökningarna. Dessa undersökningar kan förväntas bli kompletterade av pågående utländska undersökningar på området.

Frågan om läkemedelskontrollens framtida inriktning och omfattning i vårt land är för närvarande föremål för överväganden inom inrikesdepartemen-

Svar på interpellation ang. skärpning av den statliga läkemedelskontrollen

tet. Förslag till ny lagstiftning avses skola föreläggas årets riksdag.

Vad slutligen angår den av interpellanten ställda frågan om skadeersättning torde inte kunna hävdas, att läkemedelstillverkningen är av sådan natur, att speciella skadestandsregler är påkallade. Frågan om ersättning för skador åsamkade av läkemedel får därför bedömas efter allmänna rättsgrundsatser.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det snabba och utförliga svaret. Beträffande min första fråga finner jag svaret i flera avseenden positivt. Förstärkningen av farmaceutiska laboratoriet med två läkarbefattningar för kontroll- och granskningsverksamhet hälsas med tillfredsställelse. Tillfredsställande är också medicinalstyrelsens beslut om en omfattande undersökning rörande nämnda preparats eventuella skadeverkningar.

Emellertid anför statsrådet som svar på min anmärkning mot att farmaceutiska laboratoriet liksom medicinalstyrelsen bygger sina bedömanden på den dokumentation som läkemedelstillverkaren förebringat: »Detta är riktigt i den mån dokumentationen utgörs av redogörelser för utredningar av välkända institutioner och forskare.» Preparatets källa är som bekant Västtyskland. I denna förbundsrepublik finns ingen statlig läkemedelskontroll liknande den vi har i vårt land. Utan att här vilja ifrågasätta de västtyska forskarnas objektivitet på hithörande område kan jag dock inte undgå att göra några reflexioner. De mäktiga kemiska fabriker, som i huvudsak har med denna tillverkning att göra, kommer genom sin dominans på läkemedelsområdet att verka

återhållande på översynen och kontrollen. Man kan inte heller bortse från att ekonomiska intressen i vissa fall kan få fälla utslagen. Man kan inte helt befria sig från sådana tankar.

Anmärkningsvärt är vidare, att tillverkning av preparatet redan i juni månad 1960 förbjöds i tyska demokratiska republiken. Tyska demokratiska republikens centrala expertutskott — ett statligt organ sammansatt av en rad experter på det farmaceutiska och det kemiska området — var således redan vid denna tidpunkt klar över att preparatet var skadligt. På hösten 1959 förelåg inte mindre än 31 anmälningar om skador som misstänktes vara föranledda av preparatet i fråga. Därefter har ett flertal västtyska läkare i tidningsartiklar påtalat och fört vidare misstankarna om farliga skadeverkningar.

I slutet av november månad stoppades läkemedlet i Västtyskland, den 2 december i England men först den 15 december i Sverige. Den senfärdighet som detta ger uttryck för kan icke sägas vara ett gott betyg åt vårt lands läkemedelskontroll. Mot denna bakgrund är det uppenbart, att läkemedelskontrollen i vårt land är i behov av en personell upprustning. Jag tror också att större forskningsanslag är av behovet påkallade.

Vad beträffar min andra fråga rörande medborgarnas rättsskydd och ekonomiska ersättning för eventuella skador, som användningen av preparatet kan ha åstadkommit, hade jag nog väntat mig ett mera positivt svar. Läkemedelsfabrikanterna gör som bekant inte föraktliga vinster på sin tillverkning. Om misstag av detta slag uppkommer borde det finnas regler som garanterar den skadade ekonomisk ersättning. Man kunde exempelvis tänka sig vissa fonder för ändamålet.

Sammanfattningsvis vill jag dock säga, att jag personligen — liksom säkerligen en stor allmänhet — är nöjd med statsrådets besked att omfattande

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

undersökningar nu igångsatts rörande detta speciella preparat och dess eventuella skadeverkningar. Beträffande den framtida läkemedelskontrollen får vi tillfälle att återkomma, då den lagstiftning, som statsrådet omtala: skall föreläggas årets riksdag, kommer upp till behandling.

Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 129, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag,

nr 130, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente, och

nr 132, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 23 mars 1956 (nr 73) om tillfällig ökning av regleringsrådets antal.

§ 7

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr 756 och 757; samt

till statsutskottet motionen nr 758.

§ 8**Utgifter inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom jordbruksdeparte-

mentets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7**Lantbruksnämnderna: Avlöningar**

Under punkten 9 (s. 23—28) hade Kungl. Maj:t föreslagit, förutom fastställande av ny avlöningsstat, en anslagsanvisning av 12 907 000 kr. eller 62 000 kr. mindre än nuvarande anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 308 av herrar *Es-kilsson* och *Isacson* samt II: 382 av herr *Hæggblom m. fl.*, i vilka motioner, såvitt de avsåge förevarande punkt, hemställdes, att riksdagen måtte 1) avslå framställningen om inrättandet av fem assistenttjänster i Ae 15 för skogliga uppgifter i samband med jordbrukets rationalisering, 2) besluta att beloppet för anlitande av skoglig expertis disponerades så att skogsvårdsstyrelsernas personal kunde av lantbruksnämnderna anlitas för skogliga uppgifter, 3) fastställa viss närmare angiven avlöningsstat för lantbruksnämnderna, innebärande den ändringen i förhållande till den av Kungl. Maj:t föreslagna avlöningsstaten att rätteligen anslagsposten till avlöningar till övriga icke-ordinarie tjänstemän nedräknades med 85 400 kr., 4) till lantbruksnämndernas avlöningsanslag anvisa ett förslagsanslag av 12 821 600 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 308 och II: 382, såvitt nu var i fråga,

a) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lantbruksnämnderna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 907 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby, Isacson, Hæggbloom och Stiernstedt, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 308 och II: 382, såvitt nu var i fråga,

a) fastställa av reservanterna framlagd avlöningsstat för lantbruksnämnderna att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 821 600 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Till denna punkt är en reservation fogad. Det gäller ingen större sak, och så till vida är reservationen representativ för den behandling nionde huvudtiteln fått i utskottet, där det inte förekommit några större meningsbrytningar vid behandlingen av propositionen.

Reservationen avser frågan, huruvida det vid lantbruksnämnderna skall få inrättas fem nya assistenttjänster, vilkas innehavare skulle anlitas för verksamhet inom det skogliga området. Vi reservanter har dristat oss anse, att den närmast till hands liggande utvägen är att utnyttja samarbete på länsplanet mellan skogsvårdsstyrelserna och lantbruksnämnderna. Det finns en utgångspunkt för sådant samarbete genom att länsjägmästaren kallas till lantbruksnämndernas sammanträden. Vi menar att länskogvaktarna, som är spridda över hela området, måste ha en bättre överblick över de skogliga förhållandena än vad en assistent, som placeras hos lantbruksnämnden i residensstaden, kan ha. Också ur denna synpunkt innebär den av oss föreslagna ordningen en förbättring.

1* — Andra kammarens protokoll 1962. Nr 14

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

Till bilden hör att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet möjligen kan komma att minskas genom de nya skogsvårdsområden som inrättas och genom den ökning av kostnaderna för anlitan-
de av skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän som följt av riksdagsbeslutet här-
omåret.

Allt detta gör att vi anser det onödigt att inrätta fem assistenttjänster — det går ju att ordna saken på annat sätt.

Jag har, herr talman, ingen anledning att hålla något långt anförande i denna fråga; annars skulle jag kunna åberopa ganska framstående auktoriteter. För två år sedan förde dåvarande jordbruksministern i en proposition fram just tanken på ett närmare samarbete mellan länsorganen — hushållningssällskap, lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser — och vårt förslag får väl sägas vara en praktisk utformning av ett sådant samarbete.

För övrigt vill jag erinra om att lantbruksnämndernas personaluppsättning varit föremål för rätt stor uppmärksamhet. Från vårt håll väckte vi 1958 en motion om prutning med något över en miljon kronor på avlöningsanslaget. Motionen avslogs, men 1960 föreslog departementschefen en prutning med på 9 000 kronor eller samma belopp som det vi förordat i motionen. Nu vågar jag inte hoppas att dessa assistenttjänster skall försvinna av sig själva. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse man har tagit del av Kungl. Maj:ts förslag om att utöka den skogligt utbildade personalen vid lantbruksnämnderna. Redan år 1960 när lantbruksnämnderna omorganiserades begärdes det i en motion just en sådan förstärkning som den nu föreslagna. Den gången var alla parter emot förslaget, och vi är tacksamma för att de-

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

partementschefen nu har tagit upp samma förslag.

Lantbruksstyrelsen har för sin del framhållit nödvändigheten av att förstärka den skogligt utbildade personalen. I föl uttalade riksdagen bl. a., att det är önskvärt att så snabbt som möjligt avveckla lantbruksnämndernas innehav av skog och jordbruksegendomar. Att avvecklingen inte har kunnat ske i tillräckligt snabb takt har berott bl. a. på att det rått brist på personal med utbildning för sådana uppgifter. Personalbristen har varit en flaskhals som försenat avvecklingen.

Nu föreslår departementschefen minskning av personalen vid lantbruksnämnderna med tio tekniker men föreslår i stället en ökning med fem assistenttjänster. Redan detta betyder en besparing av inte mindre än 58 700 kronor. Reservanterna vill spara ytterligare 85 000 kronor, och just besparingen föreföll av herr Hæggbloms anförande att döma vara ett ganska väsentligt motiv för dem.

Reservanterna påpekar att det finns personal inom skogsvårdsstyrelserna som inte har full sysselsättning. Det skall jag inte bestrida men inte heller bekräfta. Men om det är riktigt hade det kanhända varit mera näraliggande att spara där det finns folk som inte har full sysselsättning. Att i stället permanenta arbetsutbytet mellan lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna tycker jag är irrationellt. Det olämpliga häri har varit ett av skälen för utskottet att avstyrka de framställda kraven.

I princip har såvitt jag förstår reservanterna ingenting emot att man förstärker lantbruksnämndernas personal. Det är bara sättet man vänder sig emot. Såsom många gånger har sagts är det av stort intresse att vi underlättar möjligheterna för jordbruket till ägoutbyten, skogskompletteringar, arronderingar, värderingar etc. Skall man kunna göra detta behövs också mera

personal, och det är därför denna förstärkning har föreslagits.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 7:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Ringaby m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 29 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 8—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. — Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.*Punkten 13***Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! I motion nr 292 i denna kammare har vi hemställt om ändrad lydelse av kungörelsen om bidrag till torrlägningsföretag, så att bidrag skall kunna utgå med 40 procent. Utskottet påminner om att bidragsreglerna ändrades så sent som 1959. När utskottet tillägger att några skäl sedermera icke framkommit som är ägnade att påverka utskottets ställningstagande till frågan, måste jag säga att det förefaller något märkligt att utskottet inte har märkt de skördeskador som inträffade år 1960. Det är nämligen de som motiverat förslaget om att ändra bidragsreglerna.

Lantbruksstyrelsen erinrar i sitt remissvar till utskottet om »att utförda undersökningar givit vid handen, att de senaste årens skördeskador till stor del kan tillskrivas bristfälliga avdikningsförhållanden. Det är därför i hög grad önskvärt, att dikningsverksamheten ökar i omfattning på de långsiktigt bestående goda åkerjordarna.» Styrelsen avstyrker visserligen motionens förslag under hänvisning till att finansieringen av dikesåtgärder i stället borde underlättas genom förbättrade låneformer och mera ändamålsenliga skatteregler. Vi vet att det föreligger en proposition om ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om avskrivningsrätt vad beträffar kostnader för ny täckdikning. Detta är självfallet ett tillmötesgående. Men de svårigheter som skördeskador har vållat anser vi så allvarliga, att de motiverar vårt förslag om ändrade bidragsregler.

Jag vill också erinra om att för endast några veckor sedan uppvaktades

jordbruksministern av en RLF-delegation som representerade mälardistriktet. Delegationen påtalade svårigheterna att finansiera dikning och sambandet med skördeskadeproblemet. I den skrivelse som då tillställdes statsrådet framhålls, att den ökade mekaniseringen inom jordbruket och de därmed förenade kostnaderna gjort att dikningen kommit att släpa efter.

Jag skall inte ställa något yrkande, eftersom frågan är underställd Kungl. Maj:ts, närmast jordbruksministerns, bedömning. Jag uttalar bara den förhoppningen, att här berörda spörsmål skall vinna beaktande och att vi har ett emotse förslag i den riktning som motionen avser.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 15***Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.**

Under punkten 19 (s. 53—55) hade Kungl. Maj:t föreslagit en medelsanvisning av 4 300 000 kr. eller 1 000 000 kr. mera än för löpande budgetår.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat de inom riksdagen väckta, likalydande motionerna I: 308 av herrar *Eskilsson* och *Isacson* samt II: 382 av herr *Hæggbom m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställts att till ifrågavarande ändamål anvisades ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 308 och II: 382, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 4 300 000 kr.

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Ringaby* och *Hæggblom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 308 och II: 382, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! På denna punkt rör sig meningsmotsättningarna om en summa på en miljon kronor. Men det är nog inte själva penningsumman som främst har föranlett reservationen utan rent principiella synpunkter på hur rationaliseringsverksamheten lämpligast bör bedrivas för att man skall få ut det mesta möjliga av de medel som kan ställas till förfogande. Det är så mycket mera befogat att överväga sådana synpunkter som den rationaliseringsverksamhet som ägde rum under hela 1950-talet blev mycket otillfredsställande. Den ledde till att medelstorleken på de svenska jordbruken ökade med en hektar, och den ökningen kan ju inte ha större ekonomisk betydelse.

Kanske jag ändå får uppehålla mig litet vid penningbeloppen. Här föreslås alltså en ökning av anslaget med en miljon kronor. Därmed kommer det belopp, som ställs till förfogande för s. k. koncentrerad rationalisering i övre Norrland, att stiga till 3 050 000 kronor samtidigt som hela det belopp som anvisas för vanlig rationaliseringsverksamhet inom hela landet, alltså inklusive övre Norrland, stannar vid 12 miljoner kronor. Jag kan inte finna annat än att denna koncentrerade rationalisering i landets övre delar fått en orimlig proportion med hänsyn till den allmänna rationalisering man vill söka åstadkomma inom hela landet. Det finns alltså anledning att understryka att en

annan fördelning vore önskvärd, om man vill få största möjliga nytta av låt oss säga de 15 miljoner kronor som man nu har till förfogande.

Jag vill inte förneka att Norrland har sina speciella problem, men när det nu särskilt antydes att det är för det mindre jordbruket i Norrland som denna koncentrerade rationalisering skall genomföras, bör det kanske erinras om att det också finns småbruksområden inom betydande delar av Sverige söder om Norrland. Vi har sådana på hela det smäländska höglandet, inom södra Älvsborgs län och i Värmland. De siffror som presenterats i fråga om inkomstförhållandena för det svenska småbruket har i allmänhet visat, att det är småbrukarna i södra Sverige som har de minsta inkomsterna, medan norrlänningarna ligger bättre till tack vare tillgången på skogsarbete.

Även om man alltså lägger låt mig säga rättvisesynpunkter på saken, är det inte riktigt att — såsom här föreslås — koncentrera denna speciella rationaliseringsform till bara småbruksområdena i Norrland.

Vad gäller själva principen har jag de största betänkligheter mot denna. Jag anförde dem i en motion i fjol, men jag fullföljde inte saken i någon reservation. Jag tyckte nämligen, att vi i alla fall kunde låta pröva det hela. Nu har man visserligen inte kunnat visa upp något resultat, och jag vill inte på något sätt klandra dem som haft verksamheten om hand. Men det är i alla fall litet felaktigt, menar jag, att man kastar sig in på nya vägar utan att först ordentligt utreda hur saken förhåller sig. Det enda vi fått veta om denna koncentrerade rationalisering är att den med gott resultat har tillämpats i Norge. Det har stått att läsa därom i en proposition. Men annars rör man sig med ganska olikartade principer. 1959 fick vi efter en noggrann utredning, som hade pågått i flera år, principen fastslagen för hur man skall

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

hjälpa rationaliseringen i landet i dess helhet. Principen var den, att hjälp bara skulle ges till sådana rationaliseringsobjekt, vilka i och för sig var räntabla, även om inte statsbidrag tillkom. Den principen är nu fastslagen, och jag tycker att det är en klok princip, ty då bör alla pengar komma till god nytta och utgöra ett verkligt stimulansbidrag. I fråga om denna koncentrerade rationalisering har man emellertid skrivit sig fri från denna princip. Medan vi när det gäller andra rationaliseringsåtgärder får stanna vid bidrag på 25 procent, kan man vid denna koncentrerade rationalisering gå upp till 60 procent, och bidrag kan ges inte bara till bestående åtgärder utan även för inköp av utsäde och inventarier. Det är otvivelaktigt så, att den rundhänthet som på det sättet kommit till synes har väckt en ganska pinsam uppmärksamhet, naturligtvis inte hos dem som blivit föremål för välgärningarna men väl hos dem som sett att de inte kunnat komma i åtnjutande av sådana förmåner. Det är rätt uppseendeväckande att en hel RLF-avdelning enhälligt har beslutat begära att de övre norrländska länen skall bli befriade från rationaliseringsverksamheten. Man får kanske inte ta det så särskilt allvarligt, men exemplet kan nog ändå förtjäna nämnas som ett symptom på hur man ser på dessa saker utanför den lilla privilegierade grupp som kommer i åtnjutande av bidragen.

Vad som ligger bakom vårt ståndpunktstagande här är att vi menar, att 3 miljoner kronor lagda låt oss säga i toppen för allmän rationalisering efter de grunder som man här i riksdagen kommit överens om bör kunna göra betydligt större nytta för det svenska jordbruket än 3 miljoner kronor, som anslås till ett begränsat geografiskt område och utdelas inte enbart som stimulansbidrag utan som rena bidrag utöver vad som i annat fall anses vara rimligt. Det är det som gör att vi ställt

oss avvisande. Vi anser att det kan räcka med den miljon som gavs i fjol. Står den kvar i anslaget är där alltså en miljon mera än tidigare att tillgå, och det bör vara tillräckligt för den speciella hjälp åt Tornedalen, som omnämnas i propositionen och som det inte finns anledning att ställa sig avvisande till, såvitt jag kan förstå. Den miljon, som släpptes fram i fjol, är inte på långt när förbrukad. Planläggningen var inte särskilt genomgående väl gjord. Vi kunde vid en föredragning i jordbruksutskottet konstatera, att en by som uttagits på hösten 1960 och blivit föremål för en sådan här koncentrerad rationalisering när det kom till kritan inte behövde mer än inköp av en gemensam skördetröska. Det var allt som blev resultatet av de koncentrerade rationaliseringarna i den byn. Det skadar inte att man har litet tid på sig och tänker över hur pengarna bör användas. Sedan finns det möjligheter för Kungl. Maj:t att komma igen med förslag när man kan påvisa bättre resultat än för närvarande.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen av herr Eskilsson m. fl.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Hægglblom så långt som att man bör anlägga principiella synpunkter på denna fråga. Det väckte som bekant en viss kritik när riksdagen 1960 beslöt om denna speciella rationaliseringsverksamhet i Norrland. Sedan denna verksamhet emellertid kommit i gång förefaller det som om även de forna kritikerna börjat anse, att arbetet bör fortsätta ostört och att man i varje fall bör avvakta resultatet. Det är alldeles självklart, att det måste ta lång tid innan man kan se några mera påtagliga resultat av en verksamhet som denna. Därför må det vara förlåtet om, som herr Hægglblom påpekade, resultaten inte redan nu är de som man skulle vilja se.

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

Det råder ingen tvekan om att denna rationaliseringsverksamhet betyder synnerligen mycket för det norrländska jordbruket. Det är ingen som vill göra gällande annat än att det norrländska jordbruket har att kämpa med svårigheter, vilka är större än de som gäller för jordbruk i många andra områden. Ingen vill heller bestrida betydelsen av att det blir ett så rationellt jordbruk som möjligt i Norrland. Svårigheterna för denna rationaliseringsverksamhet bekräftades också vid den föredragning inför utskottet som herr Hæggbloom apostroferade.

Vi uppehåller som bekant en hel del andra förstärkningsåtgärder för det norrländska jordbruket. Vi har ett mjölkpristillägg, som inte står i proportion till motsvarande anordning i samma syfte i andra delar av landet. Men på den punkten är vi alla ense. Det norrländska jordbruket får vidare ett visst fraktbidrag. Det är vi också överens om. Därför kan det vara lika motiverat att göra speciella insatser också på andra områden. Jag tror i alla fall att denna verksamhet är betydelsefull, om den — vilket väl är syftet — kan åstadkomma arbetsbesparingar inom djurskötseln, intensivare konstgödning, specialproduktion och andra sådana rationaliseringsanordningar.

Reservanterna säger att man inte har kommit så lång i denna rationaliseringsverksamhet och att det fördenskull kan vara skäl att minska resurserna för densamma. För min del tycker jag att det motivet snarast skulle tala för att vi förstärkte resurserna. Är det så att arbetet går trögt, betyder det väl att man har svårigheter, som man inte har kunnat övervinna tillräckligt snabbt. I varje fall får man nog säga, att det ännu är för tidigt att som reservanterna vill göra avkunna en negativ dom över denna verksamhet. Såvitt jag förstår är avsikten och ändamålet med denna verksamhet gott. Därför bör den fortsätta. Jag hoppas att det i Norr-

land, liksom herr Hæggbloom nämnde om var förhållandet i Norge, framöver skall kunna visa sig att verksamheten gått bra och blivit till verklig nytta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Om man anser att det är angeläget för samhället att en viss jordbruksdrift skall förekomma i de nordligaste länen även i framtiden, är det helt visst också nödvändigt med ganska radikala åtgärder. Jag tror att vi är ense om att en viss jordbruksdrift är nödvändig med hänsyn till att det där uppe ändå finns så stora råvarutillgångar, som det måste människor till för att ta vara på. Det kommer med andra ord att bo folk i de nordligaste länen även i framtiden, och för deras skull är det nödvändigt att det finns tillgång till färskvaror, främst mjölk. Annars kommer Norrland att bli mera impopulärt som boplatz än vad det någonsin tidigare har varit.

För närvarande »slocknar» ett jordbruk om dagen i Västerbottens län, och takten är väl ungefär densamma i grannlänen. Det betyder nu inte att dessa jordbruk läggs ned formellt utan innebär oftast bara att jordbruksdriften upphör. Jordbruket får successivt förfalla till dess att myndigheterna så småningom kanske anser, att det inte längre finns anledning att hindra en legal nedläggning. En sådan betyder då att det planteras skog på marken. En utveckling på dessa vägar blir inte den rationalisering vi önskar. Det är helt visst nödvändigt att vi i övre Norrland kan ta vara på den värdefullare åkerjorden, om jordbruket över huvud taget skall kunna bestå för framtiden däruppe.

Herr Hæggbloom säger att rationaliseringsverksamheten hittills har givit otillfredsställande resultat. Vi bör väl snarare säga att resultatet varit mindre

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

tillfredsställande. Men detta beror väl mest på att vi har varit alltför räddhågade i fråga om att ge denna verksamhet resurser. Bl. a. är större aktivitet nödvändig när det gäller lantbruksnämndens inköp av fastigheter. Det är ett av de grundläggande villkoren — men den frågan är inte aktuell i detta sammanhang.

De villkor som rationaliseringsverksamheten erbjudit har tydligen inte i tillräckligt hög grad lockat jordbrukarna till aktivitet. Till den speciella form av rationalisering, som vi kallar koncentrerad rationalisering, har man velat locka jordbrukarna genom bättre stöd och viss bidragsgivning.

Nu sägs det, att man under de två år som anslag stått till förfogande inte kunnat inregistrera några mer påtagliga resultat. Detta är väl en sanning med modifikation, ty en hel del har skett. Men vi skall ha klart för oss, att en rationaliseringsverksamhet av detta slag kräver betydande förberedelsearbete, där olika myndigheter måste kopplas in, vilket tar tid. Det dröjer sålunda, innan man kan se någon verkan av en vidtagen åtgärd. I år ser det ut att komma att hända mycket mer än i fjol, och jag är övertygad om att taktén härvidlag kommer att stegras i samma mån som anslag ställs till förfogande.

Det är inte riktigt, att RLF i Västerbotten har motsatt sig rationaliseringen. Det är en något överspänd RLF-stämman inom en kommun, som i rationaliseringen sett en risk för att byarna skulle avfolkas och därför uttalat sig kritiskt. Men jag vågar påstå att alla ansvariga, som har anknytning till jordbruket, är ense om nödvändigheten av rationaliseringsverksamheten.

Jag ber med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Det var med anledning av vad utskottets ärade ordförande yttrade om att den forna kritiken mot de

här ifrågavarande koncentrerade rationaliseringsåtgärderna hade tystnat, som jag begärde ordet. Eftersom jag tillhör de forna kritikerna, vill jag bara säga att min kritik mot dessa åtgärder inte har tystnat, men jag försöker att hålla den på ett objektivt plan. Resultatet hittills har givit vid handen att den kritik, som sattes in mot ett genomförande av detta system, var riktig.

I Västerbotten utvalde man från början sex av de bästa jordbruksbyarna, men det visade sig genast nödvändigt att gallra bort tre. Man stannade sålunda vid tre byar, där man skulle försöka genomföra s. k. koncentrerade rationaliseringsåtgärder. Resultatet har dock blivit ganska nedslående. Det kommer att ta mycket lång tid innan de planerade åtgärderna kan fullföljas inom de byar man utvalt.

Om vi i stället som objekt för icke koncentrerade rationaliseringsåtgärder tar med endast härför lämpliga jordbruk och ger dem statligt stöd, kommer rationaliseringen av jordbruket att gå mycket snabbare. Men jag tror som sagt inte att det system för rationalisering av jordbruket, som man här gått in för kan ge något lovande resultat för framtiden.

Jag har, herr talman, endast velat säga detta med hänsyn till vad utskottets ordförande uttalade. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det var herr Östlunds yttrande som föranledde mig att begära ordet. Det är möjligt att vi har helt olika erfarenheter från våra hemlän. Verksamheten i Jämtlands län ger en helt annan bild än den som herr Östlund målade upp. Vi har hela byar, där unga jordbrukare bara väntar på att få disponera den åkerjord, som frigjorts genom den omfattande utflyttning som skett från vårt län.

Vi skall ha den bakgrunden klar för oss, att den långt drivna ägodelningen

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

i slutet av 1800-talet och i början av detta århundrade kom till, därför att man trodde att man genom den skulle kunna sätta stopp för den enorma befolkningsomflyttning som då skedde och som även gick ut över landets gränser. Man menade, att om var och en fick sin torva, skulle vederbörande kunna stanna kvar där. Med de brukningsmetoder som då var gängse är det uppenbart att detta kanske var en framkomlig väg, om det nu var så angeläget att stoppa denna emigration. Dessa koncentrerade rationaliseringsåtgärder har vi alltså fått ta på oss för att därigenom sona fädernas missgärningar.

Jag skall inte bryta staven över dem som drev fram den långt drivna hemmansklyvningen. Faktum är emellertid, att om de unga jordbrukare, som nu sitter på de alltför små brukningsdelarna, inom rimlig tid skall få ett tillräckligt underlag för de maskiner som de har skaffat sig, måste de få betydligt ökade åkerarealer. Departementschefen vill också ställa erforderliga medel till lantbruksnämndernas förfogande för att i snabbare takt — åtminstone i så snabb takt som planeringen kan ske — skapa sådana betingelser för dessa unga jordbrukare, att inte även de ger sig av ifrån våra bygder. Vi har goda betingelser för en rationell foderproduktion uppe i Norrland. Med den allt bättre yrkesutbildningen är det vår bestämda övertygelse, att det skall finnas förutsättningar för en betydande mjölkproduktion och till densamma knuten köttproduktion.

Herr talman! Dessa är de synpunkter jag har velat anföra, vilka så avsevärt avviker från de erfarenheter som herr Östlund har. Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! De principer för rationaliseringen av jordbruket i Norrland

som här har kommit på tal var mycket omdiskuterade för ett par år sedan när de infördes. Kungl. Maj:t framlade då en proposition med dessa nya principer för rationalisering utan att ha haft någon som helst kontakt med de lokala organ, som sedermera skulle föra ut principerna i verkligheten. Man reagerade mycket starkt från alla norrlandslänen emot dessa nyheter.

Hittills tror jag inte att den verksamhet som har pågått på detta område har bevisat, att de nya principerna på något sätt har varit särdeles lyckosamma. Många som jag har varit i kontakt med och som haft med denna verksamhet att göra, har sagt att de gärna hade velat ha en annan utformning av riktlinjerna.

Det är klart, att om vi i Norrland och i synnerhet i dess inland skall kunna behålla det jordbruk som är nödvändigt för en färskvaruproduktion, behövs det en hel del kloka åtgärder. Huruvida radikala åtgärder alla gånger är kloka vill jag inte riktigt skriva under på. Den s. k. koncentrerade rationaliseringsverksamheten är ju, har vi hört, en radikal åtgärd. Hittills tror jag inte man kan säga att den har varit framgångsrik. De fördelar som den koncentrerade rationaliseringsverksamheten har är att det lokala organet fått förhållandevis fria tyglar att forma principerna i praktiken för att komma till det avsedda resultatet. Principerna kan alltså i viss mån anpassas efter lokala förutsättningar.

Det är klart att syftet med verksamheten är gott. Vad jag i det sammanhanget särskilt skulle vilja förorda är den produktionsrådgivning som härigenom kan komma till stånd. Jag tror, att om verksamheten får fortsätta och tillrättaläggas, kan pengarna komma till god nytta.

Jordbrukets rationalisering är en fråga på lång sikt. Det går inte att lösa den med ett trollslag på ett par år utan det tar åtskilliga år.

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Det är kanske onödigt att ta upp tid med inbördes käbbel mellan oss på västerbottenbänken, men jag ville ändå bemöta vad herr Östlund sade i fråga om denna verksamhet i Västerbotten. Han menade att man där inte har kommit någon vart med den. Det är väl både sant och inte sant. Målsättningen inom Västerbotten var kanske för ambitiös, man skulle angripa ett helt skifteslag eller större områden på en gång, och klara om inte alla fastigheter inom skifteslagen så i varje fall ett större antal av dem. Det är detta som är förklaringen till att inte fler rationaliseringsfall kommit i gång.

I andra län har man angripit mindre enheter, där det varit möjligt med omedelbara åtgärder.

Nu har man sannolikt lärt sig denna smidigare ordning i Västerbotten också, och det kommer väl att göra att herr Östlund till ett annat år, när denna fråga kommer upp till behandling i riksdagen, har fått en annan och bättre bild av läget.

När jag vågade påstå att ansvarigt folk där uppe i allmänhet bejakade denna verksamhet, tänkte jag inte på herr Östlund, han utgör undantaget som bekräftar regeln.

Herr HÆGGBLOM (h):

Bara ett par kommentarer, herr talman!

Vad herr Lindström i Lockne sade är sådant som kan sägas om en rationalisering som bedrives efter de för hela landet gällande principerna. Syftet med ifrågavarande rationalisering är att möjliggöra att människor som vill bo kvar i bygden övertar sådan jord som har ställts öde. Såvitt jag vet har lantbruksnämnderna i sin hand aktiva medel härtill.

Vad som gör att man är så betänksam mot denna koncentrerade rationalisering är att ett statligt organ bestämmer, att det i en by skall rationaliseras på de bättre villkor som står till den koncentrerade rationaliseringens förfogande, medan det statliga organet däremot låter allt stå stilla i andra byar, som inte tagits ut för sådan rationalisering. Dessa blir, som det sades när denna fråga diskuterades, stämplade såsom mindervärdiga, och det är inte alls underligt om en RLF-avdelning bakom detta skymtar risken för att sådana byar, där man inte får förmånen av denna koncentrerade rationalisering, avfolkas fortare än vad de annars skulle behöva göra. Jag misstänker att det i den gamla kulturbygd som Jämtland är finns ganska få byar av sådan beskaffenhet, att där inte finns plats för någon eller några duktiga jordbrukare i varje by. Men om de kommer på den svarta listan och inte blir föremål för koncentrerad rationalisering, kommer de i underläge. Jag kan inte tro att detta kan hålla på så förfärligt mycket längre. Jag hoppas som herr Lundmark att pengarna, som skickas dit upp, skall ge gott resultat; det är ingen som önskar någonting annat. Men jag är övertygad om att de skulle kunna användas för samma ändamål — alltså för att befrämja rationaliseringen — så att fler jordbrukare kunde betjänas och därmed hela det svenska jordbruket kunde få bättre nytta av dem.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Hæggbloms invändning vill jag bemöta med att säga att jag är införstådd med att detta kommer att ta tid, men vi får göra rationella ingrepp på sådana områden där vi vet att det finns resonans hos jordbrukarna. Det gäller i regel unga jordbrukare. Jag är medveten om att det finns många skifteslag där gamla jordbrukare sitter kvar på sina gårdar. I

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

dess fall får vi väl vänta tills dessa brukare vandrar i sällare ängder. I stället får vi som sagt försöka inom de områden där det finns resonans hos befolkningen, ty detta skall ju ske på frivillighetens väg, herr Hæggbloom.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 15:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 2) av herr Carl Eskilsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 31 nej, varjämte 1 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17**Befrämjande av husdjursaveln m. m.**

Under punkten 21 (s. 58—64) hade Kungl. Maj:t gjort framställning om dels medgivande att fastställa oförändrad ram å 1,1 milj. kr. för kreditgaranti för inköp av avelshästar och ridhästar, dels medgivande att såsom statsbidrag till ridhusanläggningar ta i anspråk 500 000 kr. av befintlig reservation under anslagsposten Stöd åt hästaveln, dels godkännande av vissa förslag rörande den civila verksamheten vid arméns rid- och körskola i Strömsholm, dels anslagsanvisning med oförändrat belopp av 2,3 milj. kr.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 291 av herrar *Jonsson* i Strömsund och *Jansson* i Benestad;

2) II: 618 av herrar *Fälldin* och *Nilsson* i Tvärålund, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till ifrågasvarande anslag anvisa 2 320 000 kr., innebärande att det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet ökades med 20 000 kr. att ställas till Svenska fåravelsförningens förfogande för dess instruktionsverksamhet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. a) medgiva, att under budgetåret 1962/63 finge beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i utlåtan det berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kr.;

b) medgiva, att av under anslagsposten Stöd åt hästaveln befintlig reservation ett belopp av 500 000 kr. under budgetåret 1962/63 finge tagas i anspråk till statsbidrag för anordnande av ridhusanläggningar;

c) godkänna vad utskottet föreslagit rörande den civila verksamheten vid arméns rid- och körskola i Strömsholm;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 291 och II: 618, till Befrämjande av husdjursaveln m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kr.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Hermansson* och *Antby*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Tillsammans med en kamrat i denna kammare har jag väckt en motion som behandlas av utskottet under denna punkt. Även om motionen har mött samma öde, som det alldeles övervägande antalet motioner möter, skall jag be få ta kammarens tid i anspråk några ögonblick.

Det är väl i sanningens intresse bäst att jag börjar med att konstatera att motsvarande motion mötte samma öde också i fjol. Då skrev jordbruksutskottet att fårskötselns problem bör beaktas i större utsträckning än vad som nu är fallet. Utskottet var allmänt positivt men ville inte göra någonting. För den inställningen åberopade det två skäl. För det första hette det att utskottet inte kunde företa sig något innan ställning hade kunnat tas till den förebådade princippropositionen om organisationen i stort av rådgivningsverksamheten på jordbrukets område. För det andra hänvisade utskottet till 1958 års A-riksdags principbeslut, enligt vilket organisationer i princip skall täcka sina kostnader genom egna inkomster och statsbidrag endast skall utgå till bestående av utgifter som är en följd av att statliga uppgifter ålagts dem eller en följd av att den statliga eller statsunderstödda rådgivningsverksamheten på grund av bristande resurser tills vidare måste kompletteras med organisationernas verksamhet i samma syfte.

Jag gjorde i vintras en förfrågan i

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

jordbruksdepartementet om hur det hade gått med den principproposition som var förebådad och som jordbruksutskottet tagit så stor hänsyn till vid sitt ställningstagande i fjol. Att en sådan proposition skulle vara förebådad var inte längre riktigt; det skulle inte komma någon principproposition, utan man hade beslutat sig för att överlämna dessa frågor till 1960 års jordbruksutredning. Jag förmodar att utskottet har fått ungefär samma uppgift. Utskottet har nämligen i år inte sagt någonting om den förebådade propositionen. Jag anser att det är ett fall framåt att man inte hänger sig fast vid att vänta på resultatet av en utredning. Det skulle innebära att man inte ville göra något alls under de närmaste tre, fyra, fem åren.

Vad beträffar det andra argumentet, nämligen hänvisningen till 1958 års principbeslut, ber jag att få erinra om vad kungl. lantbruksstyrelsen sagt i sina petita. Man får förutsätta att lantbruksstyrelsen har den allra största kännedomen i landet om hur förhållandena verkligen är på detta område. Styrelsen har sagt att gjorda utredningar om fårskötselns ekonomi och produktionsbetingelser visar att den i många fall är ett fullgott alternativ till mjölk- och köttproduktion samt att avsättningsmöjligheterna för dess produkter ger utrymme för en ökning av fårskötseln. De utredningar som lantbruksstyrelsen hänvisar till bekräftar också att det finns betydande möjligheter att rationalisera produktionen liksom att lönsamheten kan höjas genom att man förbättrar produkternas kvalitet. Lantbruksstyrelsen konstaterar i sina petita att jordbrukarnas ofta ringa erfarenhet av fårskötseln i många fall utgör ett hinder för dess utveckling. Lantbruksstyrelsen säger vidare att endast en ökad upplysnings- och rådgivningsverksamhet kan avhjälpa dessa brister. Brist på medel har hindrat fåravelsföreningen att bedriva rådgivning i tillräcklig

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

omfattning. Det synes därför ytterst angeläget, säger lantbruksstyrelsen att föreningen genom ökat bidrag ges möjlighet att utvidga sin instruktionsverksamhet. Styrelsens yttrande får väl sägas utgöra bevis för att det förhållande föreligger som i 1958 års principbeslut intagits såsom skäl för statsbidrag.

Det är mot den bakgrunden som vi återkommit med motionen där vi har begärt att ökade medel skall ställas till Svenska fåravelsföreningens förfogande.

I år har jordbruksutskottet presterat ett annat argument för att avstyrka motionen. Det skriver: »Sålunda finns numera möjlighet att tillsätta ledigblivna konsulenttjänster hos hushållningssällskapen med befattningshavare som utslutande skall inrikta sig på rådgivning beträffande fjäderfäskötsel och fåravel.»

Låt mig till utskottets talesman så ställa en fråga: Man skulle kunna säga att det låter sig kanske skrivas, men hur går man till väga om man vill omätta denna rekommendation i praktiken? Hur går man i praktiken till väga för att lösa detta problem på det sätt som utskottet har anvisat?

Herr talman! Med det anförde skall jag be att få yrka bifall till motionen nr 618 i denna kammare vari yrkas en uppräknig av anslaget till befrämjande av husdjursaveln m. m. med 20 000 kronor att disponeras på det sätt som angivits i motionen. Jag skulle vilja tillägga att vi inte får i allt tal om strukturrationalisering, storleksrationalisering och andra yttre anordningar glömma den ofta helt avgörande betydelse som produktionsrådgivningen har.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord till jordbruksministern. Han är visserligen inte närvarande här i kammaren, men han lär ändå ha möjligheter

att uppmärksamma vad jag säger. I varje fall vill jag från början framhålla att jag inte har någon anmärkning att göra mot statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Dels har han endast ett formellt ansvar, kan man säga, för den huvudtitel som här behandlas och dels berör den sak, som jag ville ta upp, närmast andra departement.

Hästsportens utövare har, synes det mig, blivit ganska generöst tillgodosedda i årets statsverksproposition och det föreliggande utskottsutlåtandet. Anslaget är inte så litet, och därtill kommer att uppgörelse träffats om att hästsporten skall tillföras viss andel av totalisatormedlen; enligt uppgift skulle det röra sig om ganska stora belopp. Jag skulle gärna se att jordbruksministern till nästa år för överskådlighetens skull lämnade, t. ex. i huvudtiteln, upplysning om beloppens storlek. Även om jordbruksministern som sagt inte närmast handlägger frågorna om totalisatormedlen, så borde han kunna ordna med en dylik upplysning.

Det är ytterligare en sak jag ville framhålla. På senare tid har vi fått veta att den nybyggda hästsportbanan vid Täby råkat i ekonomisk misär. I detta sammanhang har också erinrats om att företaget för inte fullt två år sedan erhållit en statlig borgensgaranti för ett lån på tre miljoner kronor. När jag undersökte hur det förhöll sig med denna borgensförbindelse fann jag förslaget redovisat på några rader i kompletteringspropositionen till vårriksdagen 1960. Riksdagen beviljade då också på statsutskottets tillstyrkan denna lånegaranti.

Täbybanans underskott rör sig enligt uppgift om mycket stora belopp, och man frågar sig nu: Visste inte intressenterna redan när de begärde den statliga borgensförbindelsen, att deras företag befann sig någonstans i närheten av ruinens brant? Det är väl åtminstone berättigat att ställa den frågan.

En undersökning beträffande denna

sak är enligt min mening synnerligen motiverad. Det lönar sig kanske inte så mycket att dra fram syndabockar, men det bör och måste sägas ifrån att vi inte vill vara med om den ena operaskandalen efter den andra.

Här i riksdagen får vi ju lov att vara snåla och pruta, ibland på mycket små äskanden till behjärtansvärda och väl motiverade ändamål. Det finns exempel därpå i det utskottsutlåtande som nu behandlas. Man måste då reagera mot att företrädare för vissa intressen tycks gladeligen mena att miljonerna må rulla; staten kan gärna betala. I själva verket är det ytterst medborgarnas, skattebetalarnas rätt det gäller och den kan inte få trädas för nära hur mycket som helst.

Nu berör, såsom jag tidigare sade, denna fråga inte närmast jordbruksdepartementet, men jag hoppas att jordbruksministern skall så långt det är möjligt medverka till att man beaktar de synpunkter jag här anfört.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Under denna punkt redovisas också en motion som jag tillsammans med herr Jansson i Benestad har väckt och som avser ökat bidrag till Sveriges fjäderfäavelsförening. Syftet härmed är att man i föreningens egen regi skulle anställa ytterligare en konsulent och därigenom kunna tillhandahålla erforderlig rådgivning till i första hand föreningens medlemmar men även till alla andra här i landet som idkar fjäderfäskötsel.

På samma skäl som då det gäller stödet till fåraveln har utskottet avstyrkt motionen, och jag tänker inte heller yrka bifall till densamma. Jag har begärt ordet för att såsom min uppfattning understryka nödvändigheten av att man från statsmakternas sida på ett eller annat sätt försöker att fortast möj-

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

ligt få till stånd den rådgivning som är erforderlig för att åstadkomma den förändrade produktionsinriktning som skulle vara till stor nytta för så många jordbrukare i olika delar av landet.

I annat sammanhang har jordbruksutskottet uttalat nödvändigheten av att man omgående får ökad fart på den statliga rådgivningsverksamheten när det gäller animalieproduktionen, och jag har därför velat begagna tillfället att framföra dessa synpunkter till den verkan det hava kan inom departementet och andra organ, som ju ändå har vissa möjligheter att forcera fram de åtgärder som onekligen är nödvändiga.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i denna debatt, om inte en av motionärerna hade ställt en direkt fråga till mig. För min del vill jag gärna stryka under att både fårskötsel och fjäderfäskötsel är betydelsefulla grenar inom djurskötseln i vårt land. Givetvis bör intressena därvidlag tillgodoses så långt det går.

När emellertid herr Fälldin direkt frågade mig hur man skall omsätta i praktiken vad utskottet har skrivit, nämligen att det bör finnas möjlighet att när tjänster blir lediga tillsätta även specialkonsulenter i fårskötsel eller fjäderfäskötsel, vill jag bara svara att det går att ur de handlingar, som låg till grund för riksdagens beslut i fjol, läsa ut, hur det skall gå till. Enligt detta beslut och enligt det regleringsbrev som har utfärdats har man möjlighet att vid vakans sätta till specialkonsulenter på dessa områden, och en sådan får i så fall — förmodar jag — bli en rikskon-sulent. Vi får väl åtminstone än så länge avvakta resultatet av det beslut som fattades i fjol i denna fråga.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag hade hoppats att det skulle finnas någon annan utväg i

Kostnader i samband med permanent skördeskadestydd

detta fall än den utskottets ordförande redovisade. Jag fruktade att hans svar skulle bli som det blev, men för att vara säker ställde jag frågan.

Såvitt jag vet finns det väl inte något hushållningssällskap som har mer än en husdjurskonsulent. Vilket sällskap skulle vara berett att ta bort den ordinarie husdjurskonsulenttjänsten för att inrätta en specialtjänst? Hur positiv man än är gentemot en viss produktionsgren, kan man rimligen inte begära att den skall gynnas på det viset att den ordinarie husdjurskonsulenten, som har hand om hela sektorn i övrigt, skall tas bort för att ge ett eller ett par områden en specialkonsulent.

Herr talman! Jag vill bara uttala att om det inte finns någon annan lösning än den här redovisade, framstår det såsom uppenbart att det — för att infria vad 1958 års A-riksdag sade i sitt principbeslut — bara återstår att förstärka de organ utanför hushållningssällskap och lantbruksstyrelse som har sett som sin uppgift att medverka till ökad rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag sade ju i mitt förra anförande att det går att läsa innantill vad lösningen är på denna fråga. Jag vill stryka under att i fjolårets beslut heter det att en konsulent på ett speciellt område även kan tjänstgöra inom annat distrikt. Man är alltså inte tvingad att ha en specialkonsulent för varje gren inom varje hushållningssällskaps område. I och med detta kan man besätta en vakans på det sätt som utskottet angivit.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Låt vara att specialkonsulenter skulle kunna operera över distriktets gränser, men inte ens denna anordning ger en totalförstärkning utan bara en omdisposition. Vad man skulle få till får- och fjäderfäskötseln finge

man pruta ner på andra husdjursslag. Vilka?

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 618 av herrar Fälldin och Nilsson i Tvärålund; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 18—26

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 27

Kostnader i samband med permanent skördeskadestydd

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vid denna punkt har fogats ett par motioner i vilka det begärs att en viss del av de premier som inbetalats av jordbrukarna till skördeskadeförsäkringen skall kunna placeras i jordbrukets egna kreditinstitut. Samma fråga var aktuell i fjol när beslutet fattades, och samma önskemål framfördes också då i en reservation.

Denna fråga är av både principiell och praktisk natur. Jordbruket är, som alla känner till, en ganska kapitalkrävande näring, framför allt nu, eftersom det gäller att inhämta en eftersläpning i inkomsthänseende. Den skall inhämtas genom rationaliseringsvinster, heter det, och för att göra dessa rationaliseringsvinster måste jordbrukarna investera kapital. Detsamma gäller om jordbruket framöver skall kunna hävda sig i en fri marknad. Det kan också komma att kräva ganska väsentliga investe-

Kostnader i samband med permanent skördeskadeskydd

ringar i rationaliseringssyfte. Det hela gör att kapitalfrågan för jordbruket i fortsättningen kommer att vara av mycket vital karaktär. Det är också därför som jordbrukets kreditfråga bör ägnas intresse på alla områden där man kommer i kontakt med den.

En åtgärd av jordbrukarna själva för att de egna kapitaltillgångarna så långt möjligt skall kunna stanna inom näringen är ju att man har bildat egna kreditinstitut. I den mån som jordbrukets kapital placeras på annat håll är det självklart att den kreditförsörjning som man kan få i de egna organen blir mindre.

När det vid tidigare tillfällen varit diskussion om att placera avgifter som jordbrukarna betalar — det har framför allt gällt avgifter till prisregleringssystemet — har det ofta sagts att detta inte är jordbrukets »egna pengar» och att man därför inte med skäl kan påstå att de skall placeras i jordbrukets kreditinrättningar. Den frågan skall jag inte ta upp till diskussion i dag. Jag vill bara säga, att när det gäller de pengar, som inflyter genom jordbrukarnas premier till skördeskadeförsäkringen, torde man inte kunna bestrida att det är jordbrukets »egna pengar». Om jordbrukarna själva finge placera dessa pengar var de ville, skulle man sannolikt få se att en stor del av premierna hamnade i jordbrukets egna kreditinrättningar. Det kan därför vara berättigat med en lämplig fördelning av de 20 miljoner det här är fråga om och medgiva att de insättes i dessa kreditinrättningar, jordbrukskassorna, jordbrukets bank etc., så att de kan gå tillbaka till jordbrukarna igen.

Denna fråga är inte så stor att vi som står för den blanka reservationen har önskat en speciell utredning om den fördelning som rimligen borde göras. För egen del har jag den uppfattningen, att en sådan fördelning lämpligen borde kunna göras av jordbruksnämnden tillsammans med jordbrukets

förhandlingsdelegation. Denna fond förvaltas nämligen av jordbruksnämnden, och jag förmodar att det även är denna som bestämmer var pengarna skall placeras. Vi har därför inte något annat yrkande än utskottet, i varje fall för närvarande, men vi har ansett frågan vara av så pass stor principiell betydelse att den framöver måste lösas i den riktning motionärerna här har angivit.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottet på denna punkt.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! När nu jordbruksutskottets ordförande inte hade något annat yrkande än utskottet, finns ingen anledning för mig att gå in på någon polemik i sakfrågan, varför jag endast ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning än herr Hansson i Skegrie när det gäller jordbrukets kapitalfrågor, nämligen att de är besvärande. Vi sitter i en utredning både han och jag, och vi hoppas att vi så småningom skall komma till en lösning på det problemet.

Men det förslag herr Hansson nu tog upp, att man skulle placera de 20 miljoner, som jordbrukarna själva betalar in till skördeskadefonden, i olika kreditinrättningar som kontrolleras av jordbrukarna själva, skulle nog vara ganska äventyrligt. Vi håller ju för närvarande på med att bygga upp en skördeskadefond. Vi får hoppas att det inte skall inträffa, men om vi får stora skördeskadador kan det ställas mycket stora krav på denna fond. Man kan då fråga sig om jordbrukets kreditinrättningar just nu är så solventa att de kan klara detta. Pengarna är som bekant för närvarande placerade i Sveriges kreditbank med staten som garant, och jag tror det skulle vara olyckligt om man

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

nu började flytta över pengarna från denna statsägda bank.

Men vi kan ju lugna oss, herr Hansson i Skegrie. Vi får väl hoppas att det inte blir några skördeskador under ett visst antal år, och sedan kan vi givetvis diskutera om vi bör flytta över en del pengar från fonden. Men jag tror att det under uppbyggnadsskedet kanske skulle vara olyckligt ur jordbrukets synpunkt om vi gjorde på det sättet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag tyckte nog att herr Persson i Appuna använde ett litet för kraftigt uttryck, när han sade att det var äventyrligt att dela upp pengarna vid placeringen i bank. Så länge fonden inte har växt sig större än till ett visst belopp, kan man väl inte begära att den kreditinrättning där pengarna är placerade skall betala ut mer än vad fonden förslår till, d. v. s. de i bank placerade fondmedlen.

Jag tar emellertid fasta på det mera positiva uttalande som herr Persson i Appuna gjorde mot slutet av sitt anförande, när han sade att vi framdeles nog ändå får fundera på en sådan uppdelning av fonden. Jag tror det är riktigt att vi siktar på det.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 28 och 29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! I motion nr 573 i denna kammare har jag hemställt om en utbyggnad av upplysningsverksamheten vid statens växtskyddsanstalt. Vi vet att

jordbrukets utövare i dag med viss oro ser på den framtida utvecklingen. De konstaterar en successiv ökning av kostnaderna på produktionssidan och en samtidig minskning av inkomsterna och detta trots att en mycket ringa procent av livsmedelspriserna kommer producenten till godo.

Ljuspunkterna vid horisonten är mycket få. Om man tar fasta på någon, skulle det väl närmast vara den att jordbrukets specialisering fortskrider mot den produktion av kvalitetsprodukter som våra jordbrukare onekligen har förmåga att framställa. Och ett led i den utvecklingen menar jag skulle vara att staten visar ett positivt intresse för sina centrala institutioner på jordbrukets område. I detta fall gäller det statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt, vilka arbetar i delvis samma lokaler. I samband med behandlingen av denna punkt vill jag uttrycka den förhoppningen att departementschefen måtte se till att man på dessa ställen snarast möjligt får förbättrade förhållanden för sin verksamhet. Jag syftar härvid på det nybyggda som planerats men som, till synes onödigtvis, har blivit fördröjt. Där skulle jag mycket gärna se att man lade i dagen ett mera positivt intresse.

Utskottet har inte funnit skäl föreligga att tillstyrka min motion. Vid förra årets riksdag tillät jag mig hemställa om en utökning av personalen vid statens växtskyddsanstalt. Den gången gällde det en assistenttjänst. Detta mitt yrkande betraktades då av någon utskottsledamot som ett misstag. Några månader senare hade jag emellertid glädjen konstatera att det inte längre var ett misstag utan en Kungl. Maj:ts proposition. Det är ju en glädjande utveckling som vi vid allt flera tillfällen haft nöjet konstatera för ett flertal centermotioner.

Nu är jag inte så optimistisk att jag trott att mitt förslag denna gång skulle bifallas utan vidare, men jag vill fram-

Veterinärinrättningen i Skara: Avlöningar — Fiskerilånefonden

hålla den utomordentliga betydelse som växtskyddsanstalten har för den enskilde jordbrukaren när det gäller att klara kvalitetsproduktionen — och inte minst fröodlingen.

Herr talman! Jag skall inte här ställa något yrkande om bifall till motionen utan uttrycker bara den förhoppningen att det förslag jag här framställt så småningom måtte få en lika positiv behandling som våra tidigare framstötar i växtskyddssammanhang har fått.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31—86

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87**Veterinärinrättningen i Skara: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än utskottets men vill betona att motionärerna här är ute i angeläget ärende. Av motionen framgår klart att arbetsbelastningen vid veterinärinrättningen i Skara har ökat mycket kraftigt, och därför har samtidigt möjligheterna till vetenskapligt arbete minskat.

Nu vill jag endast uttrycka förhoppningen att departementschefen ägnar detta ärende all nödig omsorg, så att vi snarast möjligt kan få förslag framlagt om en förstärkning av arbetsresurserna vid veterinärinrättningen.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Som herr Antby redan framhållit har det vid denna punkt väckts en motion, som går ut på en anslagshöjning med 24 000 kronor för att möjliggöra en förstärkning av personalen vid veterinärinrättningen i Skara. Som i motionen framhållits har en

kraftig ökning av arbetsbelastningen vid djurkliniken därstädes ägt rum, nämligen från 2 200 fall 1958/59 till 2 675 fall 1960/61, och man beräknar att antalet kommer att stiga till 3 600 fall 1961/62. Redan denna utveckling av klinikens verksamhet måste kräva en utökning av arbetskraften, om förhållandena inte skall bli alldeles olidliga. Till detta kommer att en snedvridning av verksamheten uppstår genom att de forskningsuppgifter som ingår i programmet får stå tillbaka för rutinarbetet på kliniken.

Utskottet har avstyrkt motionerna med hänvisning till »att den pågående veterinärhögskoleutredningen enligt sina direktiv även har att upptaga förhållandena vid veterinärinrättningen i Skara till prövning». Detta är alldeles riktigt, men alldeles oavsett vad utredningen kommer fram till för resultat måste en personalförstärkning komma till stånd, och det är angeläget att detta sker snarast möjligt.

I det läge som frågan nu befinner sig i är det väl föga lönt att yrka bifall till motionerna, och jag vill därför, herr talman, bara understryka att detta är ett angeläget ärende. Jag har inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 88—131

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 132**Fiskerilånefonden**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Under denna punkt föreslås att låneramen för fiskerilånefonden skall fastställas till 5,5 miljoner kronor. Tar man hänsyn till vad som an-

Fiskerilånefonden

visats på tilläggsstat innebär detta oförändrat belopp jämfört med innevarande budgetår. I det avseendet har jag inget annat yrkande än utskottet. Emellertid är jag och många med mig kritiskt inställda mot den nuvarande låneformen som sådan.

Fiskerilånefonden infördes efter beslut av 1891 års riksdag och har utan tvivel tidigare fyllt en stor uppgift då det gällt att underlätta kreditanskaffningen för fiskefartyg och utrustning till dessa. Fortfarande är denna låneform värdefull när det gäller finansieringen av ur kostnadssynpunkt relativt måttliga objekt. Lånen ur fiskerilånefonden är maximerade till 80 procent av kostnaderna, dock högst 120 000 kronor.

Man bör emellertid beakta att produktionskostnaderna stigit kraftigt. En modern fiskebåt betingar i dag ett pris på över en halv miljon kronor. De begränsade låneramarna inom fiskerilånefonden har medfört att lånen under senare år måst avsevärt reduceras. Inom Göteborgs och Bohus läns landsting, som är den största låneförmedlaren, har ett nybyggt fartyg — som alltså kostar omkring en halv miljon kronor — endast kunnat finansieras med cirka 80 000 kronor ur fiskerilånefonden. Den största delen av krediten har måst skaffas från andra håll, ofta genom privata borgenslån.

Detta gör att det ofta kan bli ganska besvärligt att ordna finansieringen, särskilt när det gäller yngre personer, som vill starta sin verksamhet och som inte har någon gammal båt eller något annat kapital att sätta in som bottenin-sats.

Det har ifrågasatts att övergå till ett statligt kreditgarantiinstitut. Detta skulle enligt min mening innebära avsevärda fördelar. Låntagaren erhåller visserligen lånet från fiskerilånefonden till låg ränta. Denna är för närvarande 3 procent men föreslås nu höjd till 4 procent. Den avgjort större delen av de

sammanlagda krediterna, kanske fyra eller fem gånger så mycket som fiskerilånet, måste emellertid anskaffas till en räntesats som i vissa fall ligger på 7 ³/₄ procent. Ett lån med statlig kreditgaranti skulle otvivelaktigt innebära en lägre medelränta.

Jag anser inte att fiskerinäringen vare sig är betjänt av eller i behov av några subventioner från samhällets sida. Däremot föreligger enligt min mening ett stort behov av att få en lösning av kreditfrågan.

Fiskeristyrelsen har enligt riksdagens önskan och Kungl. Maj:ts uppdrag gjort en utredning som utmynnar i ett förslag om ett hypoteksinstitut. Detta förslag har inte förelagts detta års riksdag för prövning. Jag tror för min del att det skulle vara till fördel för såväl samhället som fiskerinäringen om vi riktade in oss på ett modernare system för att lösa det stora finansieringsproblemet, som nu föreligger och som sannolikt kommer att bli ännu större.

Jag har ingen anledning att motsätta mig utskottets nu föreliggande förslag. Jag har med detta inlägg endast velat understryka att det nuvarande systemet inte är någon idealisk lösning utan bör bli föremål för omprövning.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot det som herr Gustafsson i Uddevalla har sagt om en översyn av långivningen på detta område, under förutsättning att fiskets organisationer blir hörda och att deras synpunkter föres vidare, och att de i görligaste mån blir beaktade vid utformningen av en ny låneform som ej får medföra ett försämrande av nuvarande låneformer.

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet på denna punkt är att jag har väckt motion om ökat anslag till fiskerilånefonden i huvudsaklig överensstämmelse med fiskeristyrelsens anslagsaskanden. Utskottet har inte an-

Fiskerilånefonden

sett sig kunna biträda motionen men jag vill, herr talman, här i korthet anföra att det utan tvivel föreligger ett ökat anslagsbehov. Jag vill nämna, att i förutvarande Kalmar läns norra hushållningssällskaps område söktes av 1959/60 års medel 793 000 kronor, medan tilldelningen blev 63 000 kronor. För 1960/61 söktes 689 000 kronor — tilldelningen blev 167 000 kronor. Detta har inneburit att en del sökande måst utgå, då en alltför ringa tilldelning av fiskerilånemedel medfört att planerat köp ej kunnat genomföras, eftersom den sökande som regel inte på annat sätt kunnat skaffa erforderliga krediter.

Att märka är också att enligt nu gällande bestämmelser fiskerilån även skall omfatta viss säkerhetsutrustning som är mera kostnadskrävande, exempelvis livgummiflottar.

En höjning av låneramen till 7,5 miljoner kronor skulle enligt min uppfattning ha varit befogad, men jag ställer i dag inget yrkande utan ber endast att få uttrycka förhoppningen, att departementschefen till nästkommande år skall kunna ta hänsyn till det ökade behov som här föreligger.

Herr talman! Jag har alltså inget yrkande.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av herr Gustafssons i Uddevalla anförande, där han tog upp frågan om att eventuellt mönstra ut den nuvarande ordningen för långivning ur fiskerilånefonden och övergå till ett statligt kreditgarantisystem. Mig veterligt har frågan inte i år aktualiserats motionsvägen, men annars har den varit uppe vid flera tillfällen under de senaste åren. Det är riktigt att frågan varit och är under utredning från fiskeristyrelsens sida. Fiskeristyrelsen har undersökt, hur man ordnat dessa saker i fiskarländerna runt omkring oss. Det visar sig att man i dessa län-

der — Norge, Danmark, England — där ett betydligt kraftigare statligt stöd ges än här i landet, har funnit — efter att ha haft frågan uppe till övervägande — att det lämpligaste är en direkt statlig långivning.

Inom fiskets organisationer har vi under senare år också vid flera tillfällen diskuterat, huruvida det vore lämpligt att övergå till en form av statlig kreditgaranti. Men vi har varit eniga om att avstyrka en sådan ordning och resonerat som så, att det system vi har fungerar bra och är behäftat endast med ett fel, nämligen att det anvisats för litet pengar till verksamheten.

Den nuvarande ordningen är alltså en bra ordning. Den kostar inte staten mer än en liten summa i ränteförlust. Låneförmedlarna — hushållningssällskapen och landstinget i Göteborgs och Bohus län — står ju riskerna, men inte heller dessa låneförmedlare har gjort några förluster. Tack vare att lånen beviljas av lokala organisationer — hushållningssällskapen och det nämnda landstinget — finns möjligheter att verkligen kontrollera de lånesökande. Det torde vara detta som gjort att det hittills knappast blivit några förluster.

Jag tror också att det är det nuvarande systemet som gjort att vi lyckats med vad man inte helt lyckats med på andra håll, nämligen att behålla fiskeflottan i fiskarnas händer. På andra håll har det i större eller mindre utsträckning blivit så, att kapitalstarkt folk investerat pengar i fiskeflottan och fiskarna får jobba som mönstrade besättningsmän.

Jag anser mig alltså kunna uttala, att inom fiskarnas organisationer finns det inte något som helst intresse för att övergå från det nuvarande systemet till ett statligt kreditgarantisystem. Frågan har, som jag nämnde, diskuterats vid många tillfällen, men uppfattningen bland fiskarna har varit densamma. Vi har ingenting emot utformningen av det nuvarande systemet. Där-

Fiskerilånefonden

emot anser vi med skäl att medelstilldelningen varit alldeles för liten. I år har dock ett steg i rätt riktning tagits, när jordbruksministern föreslagit och utskottet accepterat en höjning från 3,8 till 5,5 miljoner kronor. Jag tror det är den rätta vägen att gå — att behålla det system vi har men bygga ut det med större långivning.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Detta är en för fiskarna mycket stor och betydelsefull fråga. Vi har från fiskarhåll vid många tillfällen arbetat för att få mera pengar till fiskerilånefonden.

Något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan har ju inte ställts, och jag behöver därför egentligen inte säga så mycket. Jag ber dock att få erinra om att vi redan tidigare i år har behandlat en tilläggsproposition, där jordbruksministern föreslår ett höjt anslag på innevarande års budget med 1,7 miljoner kronor. Vi är alltså nu uppe i 5 1/2 miljoner kronor. Det är alltså samma belopp som vi nu begär och som jordbruksministern har föreslagit för nästkommande budgetår. Det är faktiskt det högsta belopp som vi hittills har fått. Även om man kan säga att beloppen inte är tillräckliga, är detta anslag, såsom utskottet har bedömt det, det mesta möjliga som vi kunde få riksdagen att besluta i år. Sympatien i jordbruksutskottet är ju ganska stor för dessa krav.

När sedan herr Gustafsson i Uddevalla kommer in på tanken att byta ut denna fond mot ett statligt lånegarantisystem, blir man litet betänksam. Vi har, som herr Levin sade, inom fiskets organisationer många gånger behandlat denna fråga och därvid alltid kommit till att vi vill slå vakt om fiskerilånefonden och inte vill kombinera den med statliga kreditgarantier. Vi skall nog

tänka oss för mer än en gång innan vi avskaffar fiskerilånefonden.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Vad beträffar frågan om man skall välja ett statligt kreditgarantisystem eller något annat vill jag säga, att det är mycket möjligt att man kan finna former som är bättre än ett renodlat kreditgarantisystem. Den utredning som jag tillät mig omnämna i mitt tidigare anförande har varit inne på lösningar som skulle innebära en kombination av ett statligt kreditgarantisystem och ett bibehållande av fiskerilånefonden. Det är möjligt att det hypoteksinstitut som man här föreslår är bättre.

Men det är en smula överraskande att man från fiskarhåll, eller rättare sagt från fiskarnas organisationers sida, hävdar att man är helt belåten med det nuvarande systemet. För inköp av en båt som kostar låt oss säga en halv miljon kronor kan man få låna 80 000 kronor ur fiskerilånefonden, men återstående drygt 400 000 kronor måste man försöka uppbringa på annat sätt. Eftersom det många gånger inte är fråga om kapitalstarka personer är enda möjligheten ofta att teckna borgenslån med mycket höga räntor.

I den nämnda utredningen har fiskeristyrelsen anfört ett par exempel. De visar att med ett renodlat statligt kreditgarantisystem skulle medelräntan bli lägre när det rör sig om sådana stora projekt. Det är uppenbart att om det gäller mindre objekt kan fiskerilånefonden i sin nuvarande utformning tillgodose en större del av kreditbehovet än när det gäller båtar av de typer som numera är vanliga, i varje fall på västkusten.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! För ett par år sedan diskuterade man just det som herr Gustafsson nu är inne på, nämligen en kombination av den nuvarande låne-

Statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap

formen och statlig kreditgaranti. Det hade kommit motioner med sådana förslag och motionerna hade remitterats bl. a. till statskontoret. Statskontoret för sin del ansåg det praktiskt taget omöjligt att genomföra en sådan ordning. Det var så värdefullt ur kontrollsynpunkt, ansåg statskontoret, att behålla den nuvarande lokala administrationen av lånen hos hushållningssällskapen och landstingen, att man inte ville överge den ordningen. Det skulle enligt statskontoret vara väldigt svårt eller nästan omöjligt att kombinera sådan lokal långivning med statlig kreditgaranti, som skulle administreras från Stockholm.

Herr Gustafsson finner det märkvärdigt att man inom fiskarnas organisationer är belåten med det nuvarande systemet, som ändå ger relativt dålig täckning av lånebehovet. Det är faktiskt riktigt att man är belåten med systemet. Man anser att det fungerar bra men att medelsanvisningen varit för liten. Jag hörde inte någon anmärka på systemet, då vi hade frågan om lånen uppe vid Sveriges fiskares riksförbunds årsmöte häromåret. Man var då alldeles enig om att slå vakt om den nuvarande ordningen.

Det kan hända att man vid mycket stora och dyrbara projekt skulle få god hjälp även med statlig kreditgaranti. Men trots att de stora projekten inte får procentuellt så stort stöd som de mindre, därför att vi har maximerat lånebeloppen till 120 000 kronor, har vår flotta byggts ut i ungefär den takt som det har varit riktigt att bygga ut den. Man skall akta sig för att införa en garantiform som kan komma att medföra, att flotta byggts ut på fel sätt eller i snabbare takt än som är påkallat. Jag tror att utbyggnaden hittills skett på riktigt sätt, och vi har undan för undan kunnat öka vårt fiske, både exporten och ilandföringen för konsumtion inom landet. Jag tror att jag kan göra mig till tolk för fiskarnas organisationer när jag säger, att vi inte

vill byta ut det nuvarande systemet mot något annat men att vi anser att det bör anvisas mera pengar inom det nuvarande systemets ram.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Jag vill instämma i det som herr Levin sist anförde, nämligen att det skulle vara olyckligt om flotta byggdes ut i alltför snabb takt. Men det kan man reglera även på annat sätt än genom fiskerilånefonden.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 133—140

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141

Lades till handlingarna.

§ 9**Statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Till jordbruksutskottets utlåtande nr 5 har jag fogat en blank reservation och vill med några ord ange anledningen härtill.

Kungl. Maj:ts förslag om möjlighet för fiskare att få lån upp till 10 000 kronor — lån för att täcka skador på eller förlust av fiskredskap — är naturligtvis i och för sig värdefullt. Fördelarna för fiskarna ligger i att de över huvud taget kan få lån, vilket kan vara svårt på en ofri kapitalmarknad, och att de får räntan på dessa lån förhållandevis förmånligt, d. v. s. till s. k. normalränta. Å andra sidan finns naturligtvis

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

ingen anledning att säga att de lånemöjligheter som här bereds är någon särskilt stor förmån. Det rör sig ju om en ganska ringa ekonomisk hjälp till fiskarna.

Enligt förslaget skulle de, sedan de betalt 80 procent av amorteringen, om de fortfarande bedriver fiske och dessutom är i särskilt stort behov av hjälp, kunna få resten, d. v. s. 20 procent av amorteringen, avskriven. I motionen II: 386, som jag burit fram, yrkar motionärerna generell avskrivning med 20 procent för dem som fortfarande bedriver yrkesmässigt fiske sedan de betalt 80 procent. Vidare yrkar motionärerna att man i ömmande fall skall kunna gå längre än vad departementschefen föreslagit och kunna avskriva upp till 50 procent av amorteringen.

Det är mycket som talar för förslaget om en generell avskrivning av dessa 20 procent och det har tillstyrkts av remissinstanserna: fiskeristyrelsen och Sveriges fiskares riksförbund. Det är ändå här fråga om skador som helt oförvällat drabbar en viss yrkeskategori och som mycket väl kan jämföras med skördeskador, där staten i stor utsträckning lämnar ekonomisk hjälp.

I utskottet träffades nu en kompromiss, som gjorde att jag frångick motionsyrkandet. Kompromissen innebar att man i särskilt ömmande fall skulle kunna gå längre än vad departementschefen föreslagit och medge befrielse upp till 40 procent. Det är mycket som talar också för detta förslag. Framför allt kan man påpeka att propositionens förslag skulle medföra en väsentlig försämring för de fiskare som kan hänföras till »särskilt ömmande fall». De har nämligen hittills kunnat få lån med upp till två tredjedelar av förlustens värde. Av detta lån har hälften regelmässigt varit räntefri och den andra hälften har utgjort ett direkt bidrag. Jag är naturligtvis tacksam för att utskottet gått med på en jämkning till 40 procent. Däremot tycker jag att utskottets

skrivning blivit litet egendomlig, och det är den närmaste anledningen till min blanka reservation. Utskottet går med på Kungl. Maj:ts förslag att den som betalt 80 procent skall kunna få resten avskriven »därest han alltså bedriver yrkesmässigt fiske och om han genom svår eller upprepad skada på eller förlust av fiskredskap fått sin ekonomi så hårt ansträngd, att han är i synnerligt behov av befrielse».

Man frågar sig om det kan finnas några mer ömmande fall än de som avses med denna formulering. Det menar tydligen utskottet, ty det fortsätter, att utskottet »dock funnit skäligt att i särskilt ömmande fall återbetalningsskyldigheten må kunna eftergivnas upp till högst 40 procent av det totala lånebeloppet».

Jag har, herr talman, mycket svårt att förstå hur man kan göra någon åtskillnad här och hur man skall kunna skärpa fordringarna i det förslag, som departementschefen lagt fram. Jag hade därför helt enkelt velat ha departementschefens skrivning tillämpad på 40 procent i stället för 20 procent när det gäller avskrivningar.

Nu beror naturligtvis resultatet helt och hållet på tillämpningen. Jag hoppas därvid att det kommer att bli möjligt för fiskare, som är i särskilt stort behov härav, att få göra avskrivning med 40 procent, oberoende av vad som kan ligga förborgat i utskottets formulering.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10**Särskilt stöd åt det mindre jordbruket**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Särskilt stöd åt det

mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 31 (s. 78—80), föreslagit riksdagen att till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 95 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 492 av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, likalydande med II: 574 av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.*;

2) I: 495 av herr *Jonasson* och herr *Bengtson*, likalydande med II: 578 av herr *Wahrendorff*;

3) I: 496 av herr *Lundström m. fl.* och II: 570 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av anslaget till särskilt stöd åt det mindre jordbruket måtte dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen med de ändringar och tillägg som angivits i motionerna, dels å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor, dels ock beakta vad i motionerna i övrigt anförts;

4) I: 499 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, likalydande med II: 571 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts, att leveranstillägg för mjölk skulle utgå med 6 öre per kilogram för leveranser mellan 1 000 och 9 000 kilogram per år, att maximibeloppet, 480 kronor, skulle utgå oförändrat upp till en leveranskvantitet av 20 000 kg samt att för leveranser överstigande 20 000 kg per år en avtrappning skulle ske med 4 öre per kilogram; att extra mjölkpristillägget i norra Sverige skulle utgå med 250 öre per kilogram mjölkfett i område I, med 230 öre i område II, med 180 öre i område III, med 140 öre i område IV och med 40 öre i område V; samt att

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

det av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 31 — Särskilt stöd åt det mindre jordbruket — för budgetåret 1962/63 begärda förslagsanslaget uppräknades med erforderligt belopp.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 492 och II: 574 samt I: 496 och II: 570, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att för utbetalande av arealtillägg skulle gälla nuvarande skala;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 496 och II: 570, såvitt nu var i fråga, besluta att beträffande arealtillägg till nytillträdande jordbrukare hittillsvarande bestämmelser skulle gälla;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 496 och II: 570 samt I: 499 och II: 571, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att leveranstillägget för mjölk skulle utgå efter nu gällande regler;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 495 och II: 578 samt I: 496 och II: 570 även som I: 499 och II: 571, sistnämnda båda motionspar såvitt nu var i fråga, besluta att extra mjölkpristillägget i norra Sverige skulle utgå med nu gällande belopp;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 492 och II: 574, I: 496 och II: 570 samt I: 499 och II: 571, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett förslagsanslag av 95 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Nord, Carl Eskilsson, Uno Olofsson, Jonasson, Isacson, Hansson i Skegrie, Hæggbloom, Nilsson i Lönsboda, Östlund* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 496 och II: 570 ävensom med avslag å motionerna I: 492 och II: 574, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att arealtillägg skulle utgå enligt följande skala:

Areal, ha	Areal tillägg, kronor/år
2,0— 3,0	250
3,1— 4,0	375
4,1— 7,0	500
7,1— 8,0	375
8,1—10,0	250

B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 496 och II: 570, såvitt nu var i fråga, besluta att arealtillägg skulle utgå även till nytillträdande jordbrukare i enlighet med vad reservanterna anförte;

C. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 496 och II: 570 ävensom med avslag å motionerna I: 499 och II: 571, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta, att leveranstillägg för mjölk skulle utgå med 5 öre per kilogram för leveranskvantiteterna 1 001—9 000 kilogram per år och med 400 kronor per år för leveranskvantiteterna 9 000—15 000 kilogram, varefter för leveranser överstigande 15 000 kilogram per år en minskning skulle ske med 4 öre per kilogram;

D. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 496 och II: 570, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 495 och II: 578 samt I: 499 och II: 571, sistnämnda motionspar såvitt nu var i fråga,

1) besluta, att för det extra mjölkpristillägget i norra Sverige nu sammanlagt utgående belopp skulle höjas med 4 000 000 kronor; samt

2) anhålla hos Kungl. Maj:t om fördelning av det extra mjölkpristillägget mellan de olika områdena i enlighet med vad reservanterna anförte;

E. i anledning av Kungl. Maj:ts för-

slag samt med bifall till motionerna I: 496 och II: 570 ävensom med avslag å motionerna I: 492 och II: 574 samt I: 499 och II: 571, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor;

2. av herr Jonasson, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! När denna fråga tas upp på nytt på detta sätt år efter år, beror det inte på något slags prestigejakt från motionärernas sida utan på att vi stöder oss på krav från en enhällig utredning, en utredning som riksdagen själv uttalat sig för men vars förslag aldrig har helt effektuerats. Det finns därför starka skäl att komma tillbaka med dessa förslag. Det finns anledning att göra detta även därför att det här gäller en yrkesgrupp, som gör en insats inom samhället genom att producera livsmedel, en insats som samhället behöver. Denna yrkesgrupp utgör också en arbetskraftreserv, som vi nog alla gärna ser att vi har.

De förslag, som lades fram av en enhällig utredning för fem år sedan, har emellertid genom penningvärdeförsämringen urholkats ganska betydligt, samtidigt som man får konstatera, att inkomsten för de människor det här gäller har stått stilla under samma tid. Vi är dock här överens i varje fall om den principen, att det behövs ett stöd för dessa människor just för att de minsta bruksningsdelarna inte ger tillräcklig arbetsinkomst för den prestation, som vi ändå gärna vill skall utföras och som vi i dagens läge väl inte heller kan undvara.

Motsättningarna mellan utskottsmajoriteten och oss reservanter gäller endast omfattningen av detta stöd, inte

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

principen. Det har sagts att detta speciella stöd skall vara ett övergångsstöd. Det fungerar också som ett övergångsstöd och bidrar inte alls till att hålla någon kvar vid jordbruket för stödets egen skull. Det fördröjer inte rationaliseringen, och framför allt fördröjer det inte strukturrationaliseringen, som man ibland har velat göra gällande. Den som kan få kompletteringsjord till sitt lilla ställe eller arbete utanför detsamma väljer, skulle jag tro, att köpa den jorden eller att ta det arbetet hellre än att sitta kvar och bara vänta på de bidrag han kan få till den egendom han brukar. Jag tror inte att man på något sätt hindrar en pågående strukturrationalisering, om man utvidgar rätten till dessa bidrag att gälla även för nytillträdande. Det är i stället så, att dessa nytillträdande ofta är de som bäst skulle behöva ett stöd, åtminstone vid starten. Det är i vårt land en ganska hög procent av våra jordbruksegendomar, som omfattar mindre än tio hektar, trots att vi har hunnit längre i Sverige än i de flesta andra länder i Europa när det gäller strukturrationaliseringen. Jag skulle tro att en stor del av dessa egendomar, som man räknar med att förr eller senare skall kunna kompletteras och förstärkas, inte kan förstärkas med jord just därför att det inte finns någon lämplig jord i närheten, som man lätt kan foga dit, i varje fall inte inom rimlig tid.

Om vi emellertid erkänner, att detta är ett övergångsstöd till dess att en strukturrationalisering kan ske — och det är vi överens om — kan man fråga sig: Varför skall man då inte åtminstone kompensera de kostnadsstegringar, som penningvärdeförsämringen har medfört under årens lopp, särskilt som jag nämnde att inkomsterna från dessa egendomar inte har kunnat fylla ut efterterläpningen? Småbruksstödet är, som här ofta sagts, avsett att vara ett komplement till det övriga prisstödet för att fylla ut de bristfälligheter, som där

finns. En sådan bristfällighet är att de mindre egendomarna inte kan följa med i rationaliseringstakten och därför av praktiska skäl inte kan få de rationaliseringsvinster, varmed jordbruksbefolkningens inkomster skall kunna bli likställda med andra grupper.

Därför går reservanternas förslag i första hand ut på att kompensera inkomsteftersläpningen på grund av den urholkning som penningvärdeförsämringen har åstadkommit och att minska de svårigheter som de mindre jordbrukarna har när det gäller att följa med i inkomstutvecklingen. Men därutöver vill reservanterna vidga stödet på vissa punkter. Det gäller t. ex. frågan om leveranställaggen, där vi har samma yrkande som tidigare, nämligen att man bör höja den övre gränsen till 15 000 kg per år. Men det betyder att fler egendomar av något större storlek skulle komma i åtnjutande av detta leveransbidrag. Dessa något större egendomar förhindrar ofta vederbörande jordbrukare från att skaffa sig arbete vid sidan om, just därför att brukarna är mera bundna vid sina jordbruk. De kan alltså inte utnyttja eventuella gynnsamma konjunkturen på arbetsmarknaden.

På en annan punkt har vi också begärt förstärkning, och det gäller det extra mjölkpristillägget för Norrland. Där har vi i år begärt fyra miljoner kronor extra men överlämnat fördelningen därav till Kungl. Maj:t efter förslag av jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen. Jag skulle tro att detta innebär en smidig tillämpning av en förstärkning på det området. Det kan då lättast komma dem till godo som bäst behöver det, och fördelningen kan då bli bättre än om man hade genomfört en procentuell sådan.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare ta tiden i anspråk, ty denna fråga har varit debatterad så många gånger och argumenten för vårt förslag är ju praktiskt taget desamma. Jag vill till sist understryka en sak. När man talar om

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

inkomsterna från dessa egendomar och ställer dem i relation till inkomsterna av annat arbete än jordbruk, skall man ha klart för sig att dessa inkomster ofta utgörs av familjeinkomster och att de trots detta är synnerligen låga. De har inte kunnat följa med i utvecklingen under de senare åren och är inte likvärdiga med andra inkomstgrupper.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till den reservation som har fogats av herr Nord m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skulle också vilja säga ett par ord med anledning av denna fråga dels därför att jag har intresserat mig för saken länge, dels därför att jag satt med i utredningen och dels därför att jag har undertecknat en av de motioner som här behandlas.

I utskottets utlåtande användes bl. a. det argumentet att frågan om småbruksstödet ligger under den nya stora jordbruksutredningens behandling. Därför skulle man nu inte bry sig om att ändra någonting. Detta ger mig anledning att säga några ord om denna frågas förhistoria.

1952 års jordbruksprisutredning gick helt enkelt förbi frågan om det speciella stödet åt det mindre jordbruket. Det blev den gången en debatt om utredningen tolkat sina direktiv rätt när den hävdade att det inte skulle höra den till att ta upp saken. När utredningens resultat framlades och man diskuterade förberedelserna för det treåriga jordbruksavtal som föregick det nu löpande sexåriga avtalet, framhölls mycket starkt från olika håll, inte minst av den då sittande jordbruksministern, att det var nödvändigt att beakta det mindre jordbrukets intressen. Så tillsattes 1955 års småbruksutredning praktiskt taget samtidigt som man diskuterade det kommande treårsavtalet. Vi var nog många som hoppades att man egentligen skulle kunnat fatta ett beslut om ökat stöd åt småbruket under det löpan-

de treårsavtalets tid, men så blev inte fallet.

1955 års småbruksutredning lade sedan fram sitt förslag på vintern 1958. Då hoppades man återigen att en proposition omgående skulle komma. Jag tror att förarbetet var gjort så att propositionen skulle ha kunnat läggas fram den våren, men det hela blev uppskjutet. Först 1959 lades en proposition fram på grundval av den utredning som tillsattes 1955, eftersom den utredning som tillsattes 1952 inte hade behandlat frågan.

Nu har det framhållits, att man inte skall ändra något av detta. Det sitter nämligen återigen en utredning, som förbereder vad som skall hända efter det nu löpande sexårsavtalets utgång. Det kan ju inte vara särskilt uppmuntrande att vara småbrukare i detta land och ta del av denna frågas historia.

Vad beträffar de konkreta spörsmål som det råder något delade meningar om, står frågan om norrlandsbidragen i förgrunden. Låt mig konstatera att mjölkpristillägget i Norrland inte är något småbrukarbidrag i egentlig mening. Det är inte avgränsat med hänsyn till någon viss storleksgrupp av jordbruk. Bidragets huvudsakliga motivering beror av klimatet och de betingelser i övrigt som jordbruket där uppe arbetar under. Att bidraget till övervägande del i praktiken hamnar hos de mindre jordbrukarna beror på att det är mest mindre jordbruk i Norrland.

När vi diskuterade dessa frågor 1947 och 1948 talades det inte om norrlandsbidraget i samband med det speciella stödet till småbruket. Det har man stoppat in i detta sammanhang senare. Därigenom blir i alla fall slutsumman något högre.

Nu föreslår reservanterna i anslutning till motionen att ytterligare fyra miljoner kronor skulle beviljas till mjölkbidrag i Norrland. Dessa utgår för närvarande med växlande belopp, emellan 35 öre och 2 kronor och 20 öre

per kilogram mjölkfett. Det är inte rimligt — i varje fall är det inte alls säkert, att det vore rimligt — att begagna 4 miljoner kronor bara för en procentuell höjning av detta bidrag. Det erfordras en särskild prövning av hur man skall höja bidraget i de olika regionerna. Därför har motionärerna liksom reservanterna föreslagit att bidraget höjes med 4 miljoner kronor men att Kungl. Maj:t i samråd med jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen får bestämma hur beloppet skall fördelas. Jag tror förvisso att den förstärkningen av norrlandsbidraget väl behövs.

Personligen har jag för det mesta stött sådana här frågor, när det gäller Norrland. Jag tror emellertid att det finns anledning att erinra om att det även i Syd- och Mellansverige — inte minst i vissa brutna bygder — finns många småbrukare, för vilka det är angeläget att detta småbrukarstöd inte får ätas upp av penningvärdeförsämringen.

Den punkt, där man begär en justering i anslutning till småbrukarutredningens förslag gäller leveransbidragets konstruktion. Småbrukarutredningen föreslog att bidraget skall utgå med fem öre per kilo för mjölmängder mellan 1 000 och 9 000 kilogram per år. Det blir alltså ett bidrag med 400 kronor per år. Därom råder inga delade meningar. Men så föreslog utredningen att dessa 400 kronor skall få utgå så länge mjölkleveransen inte översteg 15 000 kilogram per år. Dåvarande jordbruksministern pressade ner maximimängden till 12 000 kilogram. Det blev alltså en intervall på 3 000 kilogram i stället för en intervall på 6 000 kilogram som utredningen hade föreslagit. Det är på den punkten som man begär en komplettering. Jag tror det är svårt att motivera, att ett dylikt stöd inte skall få stå kvar upp till en leverans av 15 000 kilo per år. Som herr Hansson i Skegrie sade, kan det dels gälla större gårdar och dels är också mjölkproduk-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

tionen av förklarliga skäl ganska varierande även vid en och samma gård. Något utrymme för en variation i produktionen bör ju kunna finnas när det gäller ett sådant här bidrag.

Vad beträffar arealbidraget skall det enligt den nu gällande tabellen utgå för minsta storleksgruppen från och med 2,1 hektar åker. Därefter finns en klassificering uppåt. Den där tiondelen kom väl till, därför att man brukar ha en sådan hektarindelning. När saken diskuterades av utredningen, var det aldrig någon diskussion om att den där tiondelen skulle spela någon praktisk roll.

Vid taxeringen rör man sig inte med något annat än hela och halva hektar. Därför uppstår ofta det förhållandet att den som har 2,3 eller 2,4 hektar ändå inte får något för dessa tiondelar. Han har i taxeringen antecknats för två hektar åker.

Jag har haft tillfälle att ta del av konkreta fall, där decimalgränserna gör sig gällande på ett mycket ogynnsamt sätt. Nog är det underligt att man från socialdemokratiskt håll inte ens kan gå med på den lilla ändringen. Här får tydligen varken decimaler eller kommatecken ändras i vad som fastställdes för ett par år sedan.

Beträffande arealbidragets storlek föreslog småbruksutredningen ett maximum av 500 kronor. Kungl. Maj:t prutade till 400 kronor. Vi reservanter och motionärer yrkar att den grupp som har det största bidraget skall få 500 kronor.

Utvecklingen har varit ganska egendomlig när det gäller småbruksstödet. Om jag minns rätt, uppgick producentbidraget 1947—1948 till 78 miljoner kronor. Detta belopp bör ses mot den tidens inkomstlägen och penningvärde. Nu blir leveransbidraget och arealbidraget mindre än 70 miljoner kronor sammanlagt, även om reservanternas förslag följs. Allt annat får följa med i den ekonomiska utvecklingen — såvitt

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

jag har kunnat finna — utom detta. Här skall det anses nödvändigt att pressa samman och snåla in till det yttersta. Jag känner inte till någon annan grupp i vårt samhälle, som har behandlats så snävt och snålt som ifrågavarande småbrukare.

En punkt i frågan om arealbidraget, som har inte så stor ekonomisk men principiell innebörd, är huruvida arealbidraget skall ges åt nytillträdande jordbrukare. När producentbidraget genomfördes 1947, hade jag den uppfattningen, att vi inte borde ha en sådan restriktion, som gjorde att nytillträdande jordbrukare icke kunde få denna hjälp. Jag sade vid den tiden att jag tror inte det går att upprätthålla en sådan ordning, när man kommit så långt att ungefär hälften av jordbrukarna har bytt gårdar och sålunda är nytillkomna jordbrukare. Det kunde man inte heller 1959 utan då fick man införa en ny nollställning för att få med hela den grupp som fallit bort under tio år. Jag tror inte ens socialdemokraterna skulle kunna fara ut i landet och försvara detta nya förslag inför dem som fått nya gårdar efter 1947—1948. Senare bestämdes i alla fall att man återigen skulle börja tillämpa uppsortering i äldre och nytillträdande jordbrukare.

Det är ju inte här fråga om att öka utgifterna, ty antalet jordbruk i nu ifrågavarande klasser ökar inte utan minskar i mycket rask takt. Vad det är fråga om är i vilken takt dessa utgifter skall minskas genom att ett antal nytillträdande jordbrukare faller bort varje år. Det kan kanske röra sig omkring 3 000 gårdar som varje år byter ägare i denna storleksgrupp.

Vidare finns det både en förmögenhetsgräns och en inkomstgräns. Vederbörande får inte ha över 50 000 kronor i förmögenhet och inte större inkomst än basjordbrukarna har, om han skall få detta bidrag. Det är inte så förfärligt många, i varje fall inte unga människor, som slår sig ned på en liten

gård om de inte kan räkna med att kunna tjäna mer pengar än som rymis under detta inkomststreck. Det måste vara alldeles speciella personliga skäl, som gör att någon träder till en sådan liten gård utan att ha förutsättningar att genom extra inkomster förtjäna sammanlagt 8 000 å 10 000 kronor.

Att sortera upp och bedöma dessa personliga skäl är väl ändå ganska svårt. Nog kunde man vara så generös att man släppte fram detta lilla antal nytillträdande jordbrukare.

Nu säger man, att det kan man inte göra, därför att då skulle man alltför mycket motverka bortrationaliseringen av mindre gårdar. Jag kunde möjligtvis förstå, ifall man trodde det 1947, men jag har mycket svårt att begripa dem som tror det 1962. Det som har hänt under denna tid är ju att de mindre gårdarna har rationaliserats bort i långt större omfattning än vi kunde drömma om för tjugo år sedan.

Detta är en sak. En annan sak är att väl knappast någon människa låter arealbidraget vara den utslagsgivande faktorn i en ekonomisk kalkyl, när det gäller att bestämma sig för om man skall sitta kvar på en liten gård eller inte, utan det är andra och personliga skäl som väger tyngst i vågskålen. Det ligger ju till på det sättet, att bortrationaliseringen av mindre gårdar sker i en omfattning som gör att vi har svårt att manövrera de många praktiska problem som hänger samman med denna väldiga folkomflyttning.

En del människor — jag tänker på vad som skrivs ibland i stockholmspressen och i en del facktidningar utanför jordbruket — tycks ha fått för sig att detta är en verkligt stor fråga, som på något sätt skulle intaga en nyckellställning när det gäller jordbrukets rationalisering och de framtida livsmedelspriserna. De som tror det har inte sysslat värst mycket med den bakomliggande verkligheten.

Naturligtvis måste vi fortsätta med

den yttre rationaliseringen av jordbruket. Det finns inga delade meningar om den saken i princip; men det är kanske delade meningar om olika graderingar och om hur långt man kan behöva gå och hur fort man skall gå fram. För min del har jag sagt det förr och kan säga det än en gång: vi måste räkna med att även i det framtida jordbruket i detta land ha gårdar av alla möjliga storlekar. Även om det i dagens värld är överfullt av livsmedel i atlantländerna, kan man fråga sig, hur det blir när jordens befolkning på mindre än 40 år fördubblas. Enligt nu gällande prognoser är alla överens om att vi i stället för de tre miljarder människor som nu finnes får räkna med sex miljarder år 2000. I stället för att ha ett halvt hektar jord per invånare får vi räkna med ett kvarts hektar. Det finns ingenting i denna utveckling när det gäller balansen mellan konsumtion och produktion som hitintills tytt på att vi har funnit lösningen på problemet. Men lika litet som vi i detta land tycks kunna fatta att nyfödda barn så småningom blir skolpliktiga och giftasvuxna, lika litet tycks vi kunna fatta att en fördubbling av befolkningen på detta klot dock är en fruktansvärd realitet som vi står inför. I den situationen klarar vi oss inte med storbruk på Sveriges slättbygder; det behövs mer än så.

Herr Lindström påstod att vi håller på att göra bot för fädernas missgärningar för 40 å 60 år sedan. Detta är kanske i viss mån sanning. Vi får se vad man år 2000 tycker om våra egna missgärningar — i varje fall tror jag man skulle förlåta oss om vi släppte fram några hundra småbrukare varje år till detta arealbidrag.

När vi i småbruksutredningen diskuterade denna sak kompromissade vi tills vi blev överens. Socialdemokraterna i utredningen var också med på detta. Inte kan man väl begära att det socialdemokratiska partiet skall låta leda

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

sig av sina ledamöter i utredningen, men jag har svårt att förstå varför dessa för egen del inte håller fast vid vad de själva har skrivit under. Det är en säregen parlamentarisk insats att sitta och kompromissa och skriva sina namn under ett förslag och därefter sitta i riksdagen och fälla samma förslag med de utslagsröster som man har.

Herr talman! Jag hade väl inte så värst mycket nytt att komma med i denna fråga — men jag har ändå velat göra dessa erinringar till protokollet. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Till det som från reservanthåll redan har sagts skall jag bara be att få foga ett par synpunkter.

Anledningen till att detta förslag nu kommer igen är ju inte bara den att utgången i fjol berodde på en voteringsolycka. I den situationen hade jag väntat att departementschefen skulle framlägga ett förslag som ungefär överensstämde med uppfattningen hos den majoritet som han visste fanns inom riksdagen. Jag hade också väntat att vi vid behandlingen i utskottet skulle ha kunnat enas om en sådan linje men det lyckades ju inte.

Emellertid finns det ett skäl utöver ovannämnda voteringsolycka som kan göra det rimligt att frågan förs fram på nytt, nämligen riksdagens beslut om höjning av vissa socialbidrag med anledning av omsättningsskattens höjning. Det är uppenbart att de som åtnjutit småbrukarhjälp inte fått detta höjt som en kompensation för de levnadsfördyringar som följt med omsättningsskattens höjning. När vi har kunnat vara så gentila mot andra folkgrupper, pensionärer och dylika, tycker jag att det ligger nära till hands att man justerar också på detta område, särskilt som man nu inte är fullt så utan medel som man var när man förra gången beslöt i frågan.

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Efter litet resonemang som jag dock av naturliga skäl inte skall redovisa är jag för min del övertygad om att den enda förklaringen till att småbruksutredningens förslag inte blev ett departementsförslag var att det belopp som behövdes för dess genomförande inte ställdes till förfogande år 1959. Det var nog mera en följd av brist på medel och finansministerns hänsyn till att budgeten skulle balanseras eller liknande skäl än någon principiell motvilja mot den utformning som småbruksutredningen hade givit åt förslaget som hindrade dess genomförande. Jag tycker inte vi behöver anlägga samma restriktiva syn på saken i år.

Jag var inte med i debatten i fjol men har noga läst vad som sades då. För att få en liten sak klarlagd som jag tycker kom på sned i fjol skall jag be att få till protokollet läsa in vad 1947 års särskilda utskott sade om detta småbrukarstöd: »Detta särskilda stöd bör ha till syfte att åtminstone delvis utjämna det lönsamhetsunderskott, som föreligger vid ifrågavarande brukningsdelar på grund av dessas otillfredsställande beskaffenhet, och att alltså, såsom anförts i propositionen» — det är alltså propositionen nr 75, avlämnad av herr Sköld — »under nämnda övergångstid bereda brukarna av sagda brukningsdelar ett bistånd från det allmännas sida, vilket står i rimligt förhållande till den lönsamhet, som mera rationella brukningsdelar kunna uppnå vid den av statsmakterna stödda allmänna prisnivå å jordbrukets produkter.»

Det är såvitt jag kan läsa två saker man slår fast. Det skall vara ett övergångsstöd, och övergångsstödet storlek skall fastställas så att det ger dessa småbrukare en rimlig inkomst i förhållande till den lönsamhet man med rationella brukningsdelar kan uppnå tack vare statsmakternas jordbrukspolitiska åtgöranden.

Vad småbruksutredningen sökte räk-

na sig fram till var just en rimlig storlek av stödet. Småbruksutredningen klarade av kravet att det skulle vara ett övergångsstöd på ett sätt som det enligt min mening inte finns någon anledning att rikta anmärkning mot, nämligen genom att föreslå en inkomst- och förmögenhetsgräns, vilket sedan också beslöts. Den gränsen har ju visat sig mycket mera restriktiv för att minska antalet stödtagare än den ursprungliga gränsen som bara bestod i att jordbrukare som köpte nya jordbruk inte fick stöd. Det var ett rimligt stöd i förhållande till vad övriga jordbrukare har fått genom jordbrukspolitiken som åsyftades.

Det har inte presterats något bevis för att småbruksutredningen räknade fel. Men i dagens situation är vi väl på det klara med vad som hänt sedan detta stöd utformades 1959. Det har lett till att småbruket har kommit på ett längre avstånd från vad övriga jordbrukare har fått till hjälp genom jordbrukspolitikens nuvarande utformning.

Herr talman! På grund av detta är jag för min del på det klara med att om vi vill förverkliga rimliga anspråk på att bereda de människor som alljämt sitter kvar på dessa små jordbruk — av skäl som de säkerligen inte själva råder över — en rimlig kompensation i förhållande till vad övriga jordbrukare får genom vår jordbrukspolitik, så är vad som i reservationen föreslås faktiskt inte räknat i överkant utan snarare i underkant. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag kan instämma i det mesta som herr Svensson i Ljungkile sagt. Efter förklaringen att statsbidraget till småbruket i allmänhet och norrlandsjordbruket i synnerhet bör förbättras så tycker jag emellertid att herr Svensson i Ljungkile borde ha beklagat att hans meningsfränder i utskottet inte tagit större hänsyn till de

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

kommunistiska motionerna som just avser att åstadkomma en sådan förbättring utöver vad reservanterna har föreslagit. Men de frågor som har med småjordbrukarstödet att göra ger ofta upphov till mycket motsägelsefyllda förslag och debatter. Det skulle ha varit anledning för mig att ta upp den saken i samband med ett ärende som handlagts tidigare i dag, nämligen den del av regeringens Tornedalsproposition som behandlas i utlåtandet om jordbrukets huvudtitel. I det sammanhanget har nämligen också frågan om småbrukets problem ställts på sin spets. Men eftersom det här i princip rör sig om samma problem som för småbruket i sin helhet skall jag bara ta tornedalsfrågan som exempel på småbrukarstödet samband med andra delar av näringspolitiken.

I princip handlar det om hur man bl. a. genom statliga anslag till jordbruket skall kunna åstadkomma likställdhet i inkomsthänseende mellan småbrukarna och andra samhällsgrupper. För att åstadkomma en sådan likställdhet — så lyder den officiella målsättningen — måste brukningsenheterna i allmänhet bli större och jordbruket i sin helhet bedrivs mera rationellt. Å andra sidan kan inte, heter det också i denna officiella målsättning, alla jordbruksföretag göras större och mer rationella, ty då skulle varuöverskottet på jordbrukets område bli ännu större. Därför måste det vidtas en radikal minskning inte bara av jordbruksenheternas antal, utan också av den sammanlagda areal som används för framställning av jordbruksprodukter, särskilt animalieprodukter.

Det är av denna anledning som man planterar skog på mycket stora arealer jord vilka tidigare varit odlade, och även den statliga anslagspolitiken har utformats med sikte på en sådan utveckling. Utformningen av producentbidrag, skördeskadehjälp och mycket annat liknande har otvivelaktigt haft till syfte

att driva i väg en mängd jordbrukare, så att deras odlade jord kan användas för sammanläggning till större jordbruk och för skogsbruk. Denna effekt har den statliga anslagspolitiken redan i mycket stor utsträckning haft, och man fortsätter nu systematiskt på samma väg.

Jag skall inte upprepa de frågor som vi tidigare rest i sådana här debatter och som bl. a. gällt det tvivelaktiga i påståendet att det verkligen finns ett överskott på jordbruksprodukter. Näringsfysiologer och folk som sysslar med socialpolitik vet, att en mängd människor här i landet skulle behöva äta mycket mera av jordbrukets högvärdiga produkter men att de inte har råd därtill. Begränsningen av jordbruksproduktionen belyser sålunda bara det faktum som vi också känner till från många andra områden, nämligen att det är något grundläggande fel på en ordning som får sådana destruktiva verkningar.

Jag skall emellertid inte nu orda ytterligare om den saken, utan jag vill i stället rikta uppmärksamheten på att småbrukarfrågan inte kan skiljas från näringspolitiken i övrigt. Jag vill understryka vad den kommunistiska riksdagsgruppen sagt vid upprepade tillfällen när såväl jordbruksfrågorna som andra näringspolitiska frågor tidigare behandlats här i riksdagen. Vår mening är inte att underkänna den allmänna målsättningen att jordbruket skall rationaliseras, men om jordbrukets sammanlagda areal blir mindre och antalet jordbrukare minskas, så är det statens skyldighet att se till att det finns försörjningsmöjligheter för dem som inte längre kan stanna kvar inom jordbruket eller rättare sagt, drivs därifrån.

Det är på den punkten som de största bristerna finns och det är detta som gör att framför allt de borgerliga partiernas representanter råkar ut för ett ständigt dilemma. Ett rationellt jordbruk säger sig även de borgerliga talesmännen vilja åstadkomma, och de

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

bekänner sig också till kravet på trygghet för dem som skall lämna jordbruket. Samtidigt motsätter de sig dock energiskt det mesta av åtgärder, bl. a. anläggning av statsindustrier och ingripande i näringslivet på andra sätt för att motverka de svårigheter som uppstår när rationaliseringen skall genomföras. Ett typiskt exempel därpå utgörs de förhållanden som uppkommit i Norrbotten. I statsmakternas planering ingår att antalt jordbrukare enbart i Tornedalen skall på mycket kort tid minskas från nuvarande 4 500 till 1 800. 3 000 småjordbruk skall alltså nedläggas inom en mycket kort tidrymd. Det innebär att en befolkning på sammanlagt 15 000 personer enbart inom detta område måste erhålla någon annan form av försörjning. Hur detta skall gå till har statsmakterna ännu bara givit mycket svävande besked om. Och de borgerliga partierna har bara på en punkt en mycket bestämd uppfattning, nämligen att försörjningsfrågan för de bortrationaliserade inte får lösas genom ökat statligt ingripande, genom tillkomsten av statsindustrier eller annan s. k. inblandning i det privata näringslivet. Det är detta som utgör den grundläggande motsättningen mellan ord och handling i detta sammanhang. Tills vidare har också den borgerliga ståndpunkten haft framgång så till vida att frågan om industriföretag som skulle bli avgörande för Tornedalens försörjningsproblem har lagts på is.

De mest energiska förkämparna för den borgerliga ståndpunkten har också i dag motsatt sig förslaget om särskilda åtgärder till stöd för jordbruket i Tornedalen. Enligt uppgifter i tidningarna har statsutskottet inte kunnat hitta på någon knepigare lösning av detta dilemma än att tills vidare bordlägga hela frågan om Tornedalsproblemet till efter valet!

I allt väsentligt är emellertid småbrukarfrågorna i sin helhet av samma slag som i Tornedalen när det gäller sam-

spelet mellan åtgärderna på småjordbrukets område och den övriga näringspolitiken, även om det i Norrland tillkommer särskilt svåra omständigheter på grund av klimatförhållandena och näringslivets allmänna ensidighet.

Vi vill för vår del inte vara med om utsvältningsmetoden för att skapa förutsättningar för jordbrukssammanslagning och annan rationalisering. Så länge staten inte på annat sätt sörjer för en tryggad tillvaro för dem som man vill ha bort från jordbruket måste nuvarande stödåtgärder bibehållas och förbättras. Det kan ske på många olika sätt, såsom också har framgått av de många förslagen i motionerna och för övrigt också av reservanternas förslag. För vår del har vi ansett att ett ökat leveranstillägg för mjölk och en förbättring av det extra mjölkpristillägget i norra Sverige är de angelägnaste uppgifterna, och detta har på sitt sätt vitsordats också av andra talare.

När utskottsreservanterna i alla fall har satt sig ned och valt och vrakat bland sina egna många förslag för att jämka ihop ståndpunkterna i en enhetlig reservation, förvånar det mig att de inte har kunnat gå samma väg för att ge småbrukarna den ytterligare förbättring som ett hänsynstagande också till de kommunistiska förslagen skulle ha inneburit. Det är emellertid inte ovanligt numera att det bara är kommunisterna som kan bortse från partitaktik och prestigesympunkter för att framtvinga åtminstone någon ändring i rätt riktning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till de kommunistiska motionerna vid denna punkt.

Herr talmannen tog på nytt ledningen av förhandlingarna.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande yttrade i slutet av sitt anförande några ord som jag skulle kunna instäm-

ma i, nämligen dels att denna fråga har diskuterats vid olika tillfällen under senare år och dels att det knappast finns några nya argument i dagens debatt. Från denna utgångspunkt skulle jag ha kunnat nöja mig med att hänvisa till vad jag själv och andra representanter för det parti jag tillhör anförde i den utförliga debatt i denna fråga som hölls den 12 maj föregående år. Om jag ändå inte gör så utan tar upp en del av dessa frågor till litet närmare resonemang, är det därför att hela denna fråga om den del av stödet till småbruket som redovisas här av olika anledningar har kommit att få en så pass politisk karaktär och så starkt kopplats samman med den politiska debatten, att det tydligen är ofrånkomligt att man varje år diskuterar vissa detaljer.

En sak gör enligt min mening vårt ställningstagande än starkare i år än förra året, och det är att 1960 års jordbruksutredning nu har arbetat ett år till och kommit ett år närmare den tidpunkt då den skall presentera sitt förslag. Det återstår alltså en kortare tid för det provisorium vi nu har i form av småbruksstöd.

Jag fattade herr Svensson i Ljungkile så att han bestred att denna utredning skulle komma att ta upp dessa ting, men ingenting har väl ändrats i utredningens direktiv. Det lär alltså vara dess uppgift att ta upp även småbrukarfrågorna. Jag förmodar också att den kommer att få göra detta.

Att tala om att det skulle bli besvärligt för ett organ som lantbruksnämnden kanske inte uppfattas som något starkt argument. Att nu lägga om reglerna för denna bidragsgivning för några år skulle emellertid medföra risk för att hela denna väldiga apparat skulle få sättas i gång för en omprövning av olika bidragsformer. Det är för mig ett motiv — särskilt som det inte är fråga om mera kontanta belopp än i bästa

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

fall en hundralapp — för att man inte skall vidta en sådan åtgärd.

När man diskuterar dessa ting hänvisas det gång på gång till vad 1955 års småbruksutredning sade i sitt betänkande år 1958. Man får nästan den uppfattningen att denna utredning skulle vara av en helt annan klass än alla andra utredningar och att dess betänkande av år 1958 skulle vara en ny tids heliga urkund som innehåller den oförfälskade och äkta sanningen och ingenting därutöver. Det är väl många utredningar i detta land som inte föranlett någon kungl. proposition. Det händer ju ofta att ett betänkande ändras i vissa detaljer och kanske också i många väsentliga avsnitt. Det faktum att det i denna utredning har träffats en kompromiss mellan de parlamentariska representanterna kan ändå inte medföra att uppgörelsen får avtalsbindande karaktär och vara någonting som alla andra måste rätta sig efter.

Jag tyckte att herr Svensson i Ljungkile gick till fränt angrepp mot sina socialdemokratiska kolleger i kommittén. Jag har dock ingen anledning att här ta dem i försvar. De kan säkerligen själva mycket bra försvara sitt handlingsätt. Men det har väl hänt många av oss att vi, överbevisade av sakligt starka argument, har kommit att inte en annan ståndpunkt än den vi ansett oss böra inta vid något tidigare tillfälle. Det är väl inte så sällsynt, även om det inte har hänt herr Svensson i Ljungkile — något som jag inte kan yttra mig om.

Sedan vill jag också ta upp det resonemang som herr Hæggbloom och andra talare fört, nämligen att det stöd vi här diskuterar skulle vara en kompensation för den urholkning, som enligt herr Hæggbloom inträtt i och med omsättningsskattens införande. Omsen skulle sålunda vara anledningen till detta kompensationstänkande. Herr Hæggbloom sade i sammanhanget att andra

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

folkgrupper har fått förmåner som inte småbrukarna blivit delaktiga av. Nu är det deras tur, sade han. Vilka andra folkgrupper är det då fråga om? Om man uppfyller vissa förutsättningar, så får man här i landet ålders- eller invalidpension. Man får också barnbidrag, om man har barn under 16 år. Dessa förmåner har undan för undan korrigerats för att deras penningvärde skall bevaras. Men allt detta är ju förmåner som även småbrukarna får, om de uppfyller förutsättningarna.

Vi har också infört vissa förbättringar på bostadsområdet, men också det är förmåner som småbrukarna är delaktiga av. Många småbrukare har exempelvis erhållit egnahemslån, förbättringslån och liknande. Såvitt jag vet har bestämmelserna för dessa förmåner aldrig formulerats så att småbrukarna blivit utestängda, och det är där som vi huvudsakligen har vidtagit åtgärder för att bevara penningvärdet.

Herr Svensson i Ljungskile sade också att ingen annan grupp har behandlats så snävt som småbrukarna av den svenska riksdagen. Även om detta är uttryck för en personlig uppfattning, undrar jag om det ändå inte var litet för mycket sagt. Under de år jag suttit i jordbruksutskottet har vi i varje fall bifallit förslag, som kostat mycket pengar och som varit av den karaktären att de i stor utsträckning givit just småbrukarna förmåner. Detta gäller exempelvis, och i mycket hög grad, om skogssamverkansområdena på vissa håll i Norrland och de koncentrerade rationaliseringsåtgärder som staten nu satsar mer och mer på liksom den rådgivande verksamheten när det gäller produktionsinriktningen. Allt detta är åtgärder, som i hög grad främjar småbrukarna.

Vad gäller frågan vad som egentligen sades och beslöts 1947, så vet jag att en man som i betydligt högre grad än jag själv deltog i 1947 års beslut är antecknad på talarlistan, och jag tror

det är till fördel för denna debatt om han får svara på den saken. Herr Hæggbloom har ju ändå nu erkänt att detta bidrag är ett övergångsstöd — även om han gör gällande att det huvudsakliga syftet med stödet skulle vara att utjämna prispolitiken. Men då vill jag fråga: Hur kan man då motivera att detta stöd är inkomst- och förmögenhetsprövat? Så är ju inte fallet med de prispolitiska åtgärderna i övrigt. Och är det ett särskilt övergångsstöd, så har vi här skillnaden mellan de båda principiella uppfattningarna i denna fråga, nämligen huruvida alla som köpt ett jordbruk av viss typ och inte har en alltför stor inkomst skall få detta bidrag eller inte.

Om någon tillträder en liten gård utan några utsikter att där kunna uppnå 8 000 å 10 000 kronor i årsinkomst, så har han särskilda motiv, sade herr Svensson i Ljungskile. Javisst har han det. Och om denna lilla gård inte behövs och på längre sikt inte spelar någon större roll ur rationaliseringssynpunkt, så skall naturligtvis vederbörande få köpa detta småbruk. Det är ingen som vill neka honom det bara för nekandets egen skull. Han må ha sina motiv för köpet, och han må gärna lägga sig till med gården. Men det kan inte föreligga motiv för Sveriges riksdag att ge honom en viss kontant summa varje år för att han sitter på detta sitt jordbruk. Ett sådant betraktelsesätt kan jag inte acceptera.

Herr talman! Jag har lovat att inte tala länge, och därför slutar jag med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag bad om en replik därför att herr Jonsson tycks ha uppfattat vad jag sade så att jag skulle ha bestritt, att 1960 års jordbruksutredning skulle ta upp jordbruksfrågan. Det har jag inte sagt någonting om. Egent-

ligen var det bara detta jag skulle vilja rätta till.

Eftersom jag har ordet kan jag emellertid också säga något om herr Jonssons bemötande av mitt uttalande att man inte, såvitt jag vet, i något annat sammanhang har behandlat någon annan folkgrupp så snävt som man behandlar småbrukarna i detta avseende. Herr Jonsson talar om att de har folkpension, barnbidrag, bostadsbidrag, del i den allmänna upplysningsverksamheten o. s. v. Det visar ju bara att något argument på den centrala punkten inte finns, ty då hade väl herr Jonsson nämnt det.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fäste mig också vid att herr Jonsson i Strömsund kröp bakom 1960 års jordbruksutredning. Denna utredning blir väl färdig någon gång 1964 eller 1965, alltså tio år efter det att första uppdraget gavs åt en utredning att klarlägga småbruksfrågan.

Jag frågar mig varför man just nu kryper bakom 1960 års jordbruksutredning. Det har ju funnits andra förslag från vårt och andra håll, där det begärts att t. ex. kreditförsörjningen till jordbruket skall brytas ut och snabbbehandlas av 1960 års jordbruksutredning. Vi har begärt att utredningen skulle göra en kontroll över sexårsavtalet. Då har man sagt att utredningen är så överlastad med arbete att den inte kan belastas mera. Nu menar man att den skall ta upp hela småbruksfrågan och utreda den i detalj. Det är möjligt att utredningen kommer att göra detta. Jag vill bara säga att utredningen är uppdelad i olika expertgrupper, och ännu finns såvitt jag vet ingen expertgrupp för småbruksfrågan. Om denna kommer att utredas, blir det som ett tillägg till den övriga utredningen, som därigenom alltså kommer att ytterligare dra ut på tiden.

Varför kryper man bakom denna ut-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

redning när det redan finns en speciell småbruksutredning? Ett förverkligande av dennas förslag skulle egentligen bara bli att man kompenserade för penningvärdeförsämringen — det är ingenting annat i stort sett. Om man vill se på siffrorna för konsumentprisindex 1957, när denna utredning lade fram sitt resultat och man satte beloppen finner man att detta då var 145 enheter. 1959, när regeringen lade fram det förslag som ännu gäller, hade detta index stigit med 8 enheter, och i dag ligger det 10 enheter högre än 1959. Samtidigt var inkomsterna från dessa småbruk i fem- och tiohektarsgruppen 8 140 kronor 1959 och 8 124 kronor 1957, alltså praktiskt taget detsamma. Men 8 140 kronor i dag är väsentligt mindre i realvärde än 8 124 kronor var 1957. När man biträdde reservanternas förslag innebar det följaktligen bara att man återställde penningvärdet.

Herr JONSSON i Strömsund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kryper inte bakom 1960 års utredning, herr Hansson i Skegrie. Jag har inte behov av att göra det. Jag vet att utredningen finns och att dess viktigaste uppgift är att även undersöka dessa ting. Riksdagen har på jordbruksutskottets förslag till denna utredning remitterat vissa motioner som gäller småbrukets problem, och jag förutsätter att utredningen måste ta itu med dessa ting. När utredningen också är skyldig att vara färdig inom loppet av några år, har jag tyckt att detta varit ett argument.

Till herr Svensson i Ljungskile vill jag säga att när jag opponerade mot hans yttrande, att ingen annan grupp har behandlats så snävt som småbrukarna här i riksdagen, åberopade jag de småbrukarfrågor som behandlats av jordbruksutskottet, frågor som jag tycker är av en helt annan och viktigare karaktär än detta utbetalande av hundralappar.

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

Herr HÄGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort reflexion med anledning av att herr Jonsson i Strömsund ansåg att vi gjorde anspråk på att småbruksutredningen skulle vara på ett speciellt sätt undantagen från kritik.

Småbruksutredningen syftade till att skapa en rimlig ersättning åt småbrukarna. Kompromissen gällde de vägar man skulle gå. Sedan har mig veterligt ingen utredning sökt komma fram till vad som ur småbrukets synpunkt kunde vara rimligt, och när småbruksutredningens förslag skulle förverkligas hade jordbruksministern inte tillräckligt med pengar för att kunna ge den rimliga ersättningen. Vi vill nu så långt det är möjligt söka få till stånd en justering.

Herr Jonsson i Strömsund säger att småbrukarna har andra förmåner. Ja, det hade de också innan småbrukarstödet infördes. Och de andra förmåner har justerats, men småbrukarstödet skall tydligen stå stilla. Förmögenhetsgränser o. d. har exempelvis ändrats, och för några dagar sedan beviljade vi stora pengar åt dem som åtnjuter familjebostadsbidrag. Småbrukarna kan i många fall inte få något bidrag — även om de har sämre bostäder än egnahemsägare — innan förmögenhetsgränsen ändrats.

Det ligger allt mycket i det hårda omdöme som herr Svensson i Ljungs-kile fällde.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att beröra ett enda avsnitt av utskottsutlåtandet, nämligen det som återfinns på s. 3 och där det heter:

»I anledning av yrkandet i motionsparet I: 496 och II: 570 får utskottet särskilt framhålla olämpligheten av att jämväl nytillträdande jordbrukare skall kunna erhålla bidrag. Härigenom skulle nya grupper jordbrukare, som köpt ett mindre jordbruk med full vetskap

om dess begränsade bärkraft, komma att innefattas i stödet. Genom att godtaga motionärernas förslag torde nu utgående bidrag mista sin karaktär av övergångsstöd och stimulera till inköp av små brukningsenheter, något som ej står i överensstämmelse med de av statsmakterna beslutade riktlinjerna för en storleksrationalisering inom jordbruket.»

Detta påstående är i grunden felaktigt. I verkligheten är det inte så lätt att sälja ett småbruk. Den som i dag skall förvärva ett småbruk av den storleksordningen att det berättigar till arealtillägg, räknar med åtminstone tre möjligheter att komplettera sin inkomst. För det första hör han efter om det finns möjlighet att arrendera eller köpa tillskottsjord — detta är det vanligaste. För det andra undersöker han om det går att få köpa fodersäd eller andra fodermedel och genom förädling av dessa nå ett bättre ekonomiskt resultat. För det tredje frågar han — detta är också mycket vanligt — om det finns försörjningsmöjligheter i trakten utom jordbruket.

Alla dessa tre frågeställningar möter man alltså, när man talar med en som skall köpa ett sådant här jordbruk. Föreligger några av dessa arbetsmöjligheter utom jordbruket kommer vederbörande över inkomstgränsen, vilken kan variera år från år — bidrag får ju sökas varje år. I regel måste köparna sätta sig i skuld, och räntan är visserligen avdragsgill men inte amorteringen.

Jag träffade förra året en man vars inkomst låg 150 kronor över gränsen, och han var litet förargad. Han hade biträtt en lastbilschaufför och på det sättet tjänat 4 000 kronor. Naturligtvis släpper han inte denna inkomstkälla för att få arealtillägget.

Talet om att rationaliseringen förhindras är felaktigt, och jag vill bestämt tillbakavisa sådana påståenden. Givetvis finns det fall, då en köpare av en

fastighet skulle kunna få arealtillägg ett år men inte ett annat på grund av att inkomsten varierar. Det kan t. ex. bli mindre inkomster av skogskörning o. d., så att vederbörande kommer under inkomstgränsen. Då tycker jag det är rimligt att vederbörande skall kunna söka och få arealtillägg.

Jag vill också ta upp en fråga av mera principiell art. Det är inte fråga om så stora ekonomiska belopp — det skulle inte komma att kosta mer än en miljon om året — men saken har en principiell sida, och jag fritar mig inte heller själv i det sammanhanget. Sedan vi beslöt att mynta uttrycken övergångsstöd och övergångsjordbruk har det spritt sig en pessimism i småbrukarkretsar, vilken man nästan ständigt stöter på. Småbrukarna har fått den uppfattningen att de utgör sista generationen och att deras gärning så att säga mera betraktas som tärande än som närande, som om de inte gjorde några produktiva insatser jämfört med övriga folkgrupper utan mera vore en belastning för samhället. Dessa tankegångar möter man ständigt när man resonerar med småbrukare. Det måste vara något fel på en jordbrukspolitik som i den situation där vi befinner oss skapar håglöshet och bristande framtidstro hos dem som bidrar till vårt lands livsmedelsförsörjning.

Jag har tidigare sagt och vill upprepa det i denna talarstol att jag har den uppfattningen, att framtiden är så oviss när det gäller den lokala försörjningen att vi måste vara litet försiktiga. Vi har visserligen överproduktion av livsmedel i världen, men världssvälten är dock en realitet, och världen har en befolkningstillväxt av väldiga proportioner. Vi räknar också i vårt land med en ökning till 8 miljoner invånare inom en inte alltför avlägsen tid. Genom detta skulle en del av överskottet försvinna. Mot bakgrunden av dessa synpunkter menar jag att riksdagen i dag skulle kunna kosta på sig den självövervinnel-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

sen att besluta, att den kategoriklyvning som har införts mellan nytillträdande jordbrukare och övriga jordbrukare skall upphöra. Detta skulle bidra till en utjämning och kanske skapa en något bättre anda bland småbrukarna och ge dem ett psykologiskt betydelsefullt erkännande.

Jag skall inte ta upp frågan om leveranstillägget. Det har utförligt motiverats från flera håll tidigare och det kan vara onödigt att ta upp det igen.

Emellertid vill jag säga några ord om motion II: 571, som herr Holmberg talade för. Man kan ärligen erkänna att denna motion — i vilken det beträffande leveranstillägg för mjölk bl. a. föreslås att maximibeloppet 480 kronor, skall utgå oförändrat upp till en leveranskvantitet av 20 000 kg — faktiskt ger det egentliga småbruket mer än någon annan näringsgren. Det är en riktig avvägning, det vet vi alla, men jag förutsätter att utskottet inte har kunnat gå med på den. Utskottet har gått kompromissvägar för att försöka följa det förslag som småbruksutredningen en gång framlade. Man tror väl att man därigenom skall erhålla en garanti för att få igenom det höjda leveranstillägget.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Många skäl har under denna debatt anförts för reservanternas förslag, och jag vill i första hand instämma i vad herr Hansson i Skegrie och herr Svensson i Ljungskile har sagt. Även om herr Svenssons anförande var kärvt, tyckte jag det han sade var riktigt. Det var många småbrukare som efter fjolårets votering — som ju föll på grund av ett missöde — klagade över att man vid riksdagens avgörande av för andra grupper mycket viktiga frågor brukar vara så försiktig att man i förväg bestämmer, att voteringen skall göras om för den händelse någon röstar fel, medan man när det gäller småjordbrukarnas problem inte bekymrar

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

sig om en felröstning. Man förvänar sig inte över att småbrukarna reagerar på det sättet.

Jag skulle vilja beröra en punkt i reservanternas förslag, nämligen de s. k. arealtilläggen. Det finns knappast något annat i reglerna för jordbrukarstödet som jordbrukarna har så svårt att förstå som kategoriklyvningen på detta område. En del får detta bidrag och en del får det inte på grund av några egendomliga bestämmelser. Det underliga är att orsaken till denna kategoriklyvning, trots att den har praktiserats sedan 1948, ändå inte slagit igenom i det allmänna medvetandet. De som utformade förslaget 1948 — vi har hört att en av dem skall tala här senare — trodde naturligtvis att detta skulle gå in i jordbrukarnas medvetande, men efter vad jag kan finna har så inte skett. Reservanternas förslag, som är detsamma som småbruksutredningens förslag av 1945, har ett mycket starkt stöd ute i landet, så starkt att det finns anledning för riksdagen att också ställa sig bakom det. Samma sak gäller den föreslagna höjningen av bidragsskalan, som är skälig på grund av den penningvärdeförsämring som har ägt rum. Realvärdet har ju sjunkit mycket mer än höjningen i det föreliggande förslaget ger, och dessutom har försäkringsförmåner för många andra grupper kommit till, något som ökar spännvidden ännu mer.

Utskottet säger att ändringar i bidragsskalorna skulle medföra påtagbara olägenheter. Jag kan inte förstå vilka påtagbara olägenheter som skulle uppstå om vi t. ex. i år skulle ändra bidragsskalorna. Herr Jonsson i Strömsund har här talat om barnbidragen och folkpensionerna och dem justerar vi ju då och då. Det framkommer aldrig några skäl för att detta skulle medföra några påtagbara olägenheter utan det säger man sig kunna gå i land med.

Det har sagts att om arealtillägget bleve generellt skulle detta stimulera till köp av småjordbruk, och därför

skulle detta förhindra de sammanläggningar man önskar. Det är endast teoretikerna som tror på detta. Jag har inte mött någon som på grund av arealbidragen sagt sig vilja skaffa ett jordbruk av denna storlek.

När det gäller den undre arealgränsen, som man nu yrkar på att få justerad från 2,1 till 2,0 hektar, tycker jag det är egendomligt att man inte kan komma överens om en sådan småsak, och många jordbrukare kommer nog att tycka likadant. Jag tycker nog att det borde ha funnits möjlighet att göra upp om denna sak. Mellan 1948 och 1959 fanns det inte heller — om jag inte tar fel — någon undre arealgräns för producentbidraget, utan man gick efter den principen att den mjölk som producerades i huvudsak skulle ha framställts på grovfoder på den egna brukningsdelen, och då kom man väl i vissa fall även under 2,0 hektar.

Herr Jonsson i Strömsund säger, att det som sades av de socialdemokrater, som deltog i 1955 års småbruksutredning inte var kungord och att de — övertygade av mycket starka skäl — har frångått den ståndpunkt de då intog. Men jag kan inte finna att de skälen finns angivna i jordbruksutskottets utlåtande nr 6 som i dag ligger på riksdagens bord. De skäl som där anges är inte så starka att de motiverar att man går ifrån vad som föreslagits av en utredning som man varit med i.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord i anledning av en motion om det extra mjölkpristillägget, vilken jag väckt och som behandlas i jordbruksutskottets utlåtande nr 6.

Syftet med det extra mjölkpristillägget är ju bl. a. att stimulera produktionen i de bygder där den inte täcker förbrukningen. Tillägget skall sålunda vara ett medel att inom vissa områden

upprätthålla en tillfredsställande färskvaruförsörjning. Till dessa områden hör Värmland, vilket också bekräftas av att länet får del av detta extra tillägg. Det måste emellertid ifrågasättas, om området placerats i rätt bidragsgrupp. Mycket talar för att så inte är fallet. Jag skall nämna några siffror för att belysa utvecklingen av mjölkproduktionen inom länet.

År 1945 fanns i länet ungefär 87 000 mjölkkor. År 1950 hade siffran reducerats till 75 000, och 1960 var antalet mjölkkor 50 000. Från 1950 till 1960 har alltså antalet mjölkkor reducerats med icke mindre än 33 procent.

Beträffande mjölkkvantiteten kan nämnas, att det år 1950 vid länets mejerier invägdes 129 miljoner kilo mjölk, under det att siffran för 1960 var 85 miljoner. Vi kan alltså för denna tid konstatera en minskning av invägningen vid mejerierna med icke mindre än 34 procent.

Vad betyder nu denna utveckling för ett län som Värmland med dess mycket starka industriella expansion och dess många småbruk? Det måste betyda, att den tendens som i dag gör sig gällande inom Klarälvdalen och filipstadsområdet, där man över huvud taget vintertid har mycket svårt att få fram den mjölk som behövs, kommer att förstärkas. Det kan naturligtvis göras gällande, att man kan ta mjölk från andra håll. Men vi vet att Stockholm behöver ett allt större produktionsområde; vid den sista sammanslagningen kom man att utsträcka sitt produktionsområde till stora delar av Skaraborgs län.

Vi vet också att all produktion inom Älvsborgs län nu går till Göteborg. Detta betyder att man i Värmland måste se till att mjölkproduktionen blir av sådan omfattning att den räcker för länets konsumtion.

Även produktionsbetingelserna i Värmland är sådana, att en högre bidragsgrupp vore berättigad. Produktionskostnaderna per skördeenheter är

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

lika stora som de nordligare länens, och i vissa delar av landskapen är de t. o. m. jämförbara med produktionskostnaderna i de allra nordligaste delarna av vårt land. Det oaktat har hela länet placerats så lågt som i bidragsgrupp 4. I motion II:578 har hemställts om en prövning i syfte att få länet placerat i en högre bidragsgrupp.

Jag vill erinra om att jordbruksutskottet 1959 framhöll, att vissa jämkningar kunde vara befogade och att Kungl. Maj:t borde ha sin uppmärksamhet riktad på den frågan. För Värmlands vidkommande har det emellertid inte blivit någon jämkning eller ändring. Utskottets majoritet ställer sig helt avvisande till motionen. Inte heller reservanterna tillstyrker en höjning för Värmlands vidkommande. Däremot har det framhållits, att Kungl. Maj:t på förslag av jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation bör besluta hur det av reservanterna förordade extrabeloppet skall fördelas på olika områden. För min del är jag med hänsyn till de faktiska omständigheterna övertygad om att ett sådant förfarande inte kommer att utfalla ogynnsamt för Värmlands vidkommande. Jag grundar min slutsats på vad jag förut anfört om produktionsförhållandena och produktionskostnaderna i Värmland jämförda med motsvarande förhållanden och kostnader i andra områden, där det extra mjölkpristillägget utgår.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Det är inte med någon särskild entusiasm man deltar i denna debatt. Det är fjärde gången å rad som precis samma frågor tas upp och precis samma argument anföres. Jag kan knappast tänka mig att någon har den uppfattningen att denna diskussion är till för att informera och övertyga riksdagens ledamöter. Vi riksdagsmän måste

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

ju vara synnerligen obildbara när vi hört på detta nu för fjärde gången i sträck utan att ta intryck. Men det är väl annat som ligger bakom, och därför får kanske även jag framföra några synpunkter i debatten. Jag skall försöka hålla mig till sådana argument som här har framkommit och som jag tycker är ohållbara.

Jag tillåter mig att börja med herr Hæggbloom. Jag är van att betrakta herr Hæggbloom såsom en allvarlig och låt mig säga vederhäftig kamrat, men när han kommer här och säger att orsaken till att vi nu har de regler för småbruksstödet som vi har är att jordbruksministern inte fick tillräckligt med pengar 1959, då har herr Hæggbloom nog svårt att bevisa riktigheten av vad han säger. Det enda han kan anföra till stöd för sitt påstående är vad han tror sig ha uppfångat skvallervägen. För min del anser jag de regler som gäller vara så välmotiverade att jag inte känner behov av att hitta på särskilda orsaker till att de har kommit till.

Jag vet inte vad herr Hæggbloom menade med att säga att vi borde ha kunnat enas i utskottet om en gemensam linje. Det är visserligen sant att både i fjol och i år har kommit förfrågningar till oss på socialdemokratisk sida om vi vill resonera. Varje gång har vi sagt att vi inte undandrar oss att resonera, men resonemangen har genast slutat med att vår motpart har förklarat att enigheten skall vinnas på dess linje. Då kan det ju inte vara så förfärligt mycket att resonera om.

Låt oss därför se bort från dessa av herr Hæggbloom anförda synpunkter.

Jag vill sedan ta upp en fråga som utskottets ärade ordförande drog in i debatten. Han ville förklara varför vi har ett småbruksstöd, och han menade att stödet är ett övergångsstöd. Jag föreställer mig att han menade att det är ett stöd som lämnas i avvaktan på att småbruket finner sin naturliga plats i det svenska jordbruket. Men, sade han, stö-

det är också till för att bevara en arbetskraftsreserv. Den tanken vill jag bestämt opponera mig mot. Det ligger i sakens natur att om ett småbruk i sig självt inte kan ge innehavaren skälig utkomst och vederbörande har tid över att arbeta på annat håll, så är det visst inte något fel i att han gör det. Men vi kan fördenskill inte önska att småbruk bevaras för att vi skall ha en arbetskraftsreserv om innehavarna inte kan vinna sin bärgning utan särskilt statsstöd. Vi måste återigen framhålla vad som ofta har understrukits, att avsikten är att detta stöd skall vara ett övergångsstöd.

Det är inte riktigt att vi socialdemokrater önskar rationalisera bort småbruk för bortrationaliseringens skull. Vi är tvärtom mycket intresserade av att småbrukare genom att ta upp specialiserad produktion skall kunna skaffa sig skälig inkomst utan statsstöd.

Det är egentligen dessa vägar vi har att välja mellan: att specialisera småbruket eller att rationalisera bort dem. Varje hinder för en utveckling längs dessa vägar måste vi försöka undanröja. Därför bör enligt min mening det nuvarande småbruksstödet så snart det över huvud taget är möjligt slopas. Jag hoppas att 1960 års jordbruksutredning skall kunna finna riktlinjer för hur småbruket skall erhålla en naturlig ställning i svenskt näringsliv utan kontantunderstöd från staten. Det måste under alla omständigheter vara olämpligt att nu införa stöd till kategorier som i dag inte erhåller något småbruksstöd. Det är ju detta man i själva verket vill göra när man föreslår småbruksstöd även till nytillträdande och vill utsträcka leveransbidragen för mjölk.

Det har talats mycket om 1955 års småbruksutredning, som tydligen varken Kungl. Maj:ts eller riksdagens beslut kan bita på. Den lever med sin överhöghet från år till år och kommer väl att leva från decennium till decennium — och det är skönt, ty då slipper

jag vara med om begravningen. Men småbruksutredningen har inte framfört något förslag i fråga om det extra mjölkpristillägget för Norrland. Reservanterna har heller inte utarbetat något förslag och vet inte hur reglerna skall avpassas. De säger bara att vi bör anslå 4 miljoner kronor för ändamålet. Sedan får regeringen tillsammans med jordbruksnämnden försöka fundera ut, om det finns något lämpligt och förståndigt sätt att dela ut dessa pengar på, men man vet inte om det är möjligt. Det kan vara en vällovlig tanke, som man här för fram, men nog verkar på mig ett sådant förslag att vara litet hafsigt. Småbruksstödet bör vi väl inte ha kvar längre än nödvändigt, och vi skall väl inte vidta sådana åtgärder med det, att det motverkar en sund utveckling.

Nu sägs här, att reservanternas förslag inte alls motverkar en sund utveckling. Det var särskilt intressant att lyssna till vad herr Jansson i Benestad anförde. Han talade om hur folk gör som funderar på att köpa ett småbruk i våra dagar. Man undersöker flera alternativ och frågar sig sedan: Kan jag få tillskottsarbete, kan jag lägga jordbruket så att det ger mig bärgning? Det är när man finner, att man på olika sätt kan skaffa sig en tillräckligt stor inkomst från småbruket jämte annan sysselsättning, som man köper. Kan därför någon i herr Janssons anförande finna motiv till att man skall utvidga småbruksstödet även till nytillträdande? De överväganden från småbruksköparens sida som herr Jansson här pekade på är utmärkta. Det är precis så, som en blivande småbrukare i våra dagar skall tänka. Och tänker han så, är detta småbrukarstöd meningslöst. Stödet är alltså antingen, ärade kammarledamöter, socialt behovligt eller också är det det inte. Jag kan vända på steken och fråga: Kan en eller annan hundralapp, som reservanternas förslag innebär, betyda något väsentligt för den stora mas-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

sa av småbrukare det här gäller? Det kan det inte. Jag kan säga detta lika väl som det herr Jansson sade om de nytillträdandes behov. Men genom att utbreda och höja småbruksstödet och genom att motivera detta såsom kompensation för ändringar i penningvärdet, ger man det karaktären av att vara ett permanent bidrag, som människor inrättar sig efter att ha såsom ett tillskott. Detta kan inte vara någon lycklig regel.

Herr Svensson i Ljungskile sade »Det kostar ingenting.» Ja, det kostar 10 miljoner kronor. Skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottets innebär en utgift för statskassan på 10 miljoner. Nu kan jag tänka mig, att herr Svensson i Ljungskile inte fäster så stort avseende vid statskassan. Det är möjligt, och den saken skall jag inte ha någon mening om. Men nog är det märkligt att högern, som brukar försöka pruta en miljon här och 10 000 kronor där på anslag till vällovliga ändamål, skall tycka att 10 miljoner kronor inte är någonting att tala om. Det verkar på mig mera märkligt.

Låt oss slå fast, att nuvarande småbruksstöd kom till i samband med införandet av sexårsavtalet mellan jordbrukarnas organisationer och staten. Det uppdrogs åt 1960 års jordbrukskommitté, som skall föreslå riktlinjer för ett nytt avtal efter sexårsperiodens utgång, att även utreda småbruksfrågan. Man kan därför rent konstitutivt säga, att småbruksstödet är ett led i småbruksavtalet. Lika väl som jordbruksavtalet skall stå fast i sex år, bör också de nuvarande reglerna för småbruksavtalet stå fast i sex år.

Ingen kan väl bestrida, även om herr Börjesson i Glömminge försökte göra det, att täta ändringar i reglerna för ett småbruksstöd, som går ut till många tiotusentals jordbrukare, medför svåra olägenheter. Det är en omfattande administrativ apparat som måste läggas om och vi vet att det också blir en stor

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

börda för lantbruksnämnderna. Man kan därför säga, att med en ändring åtminstone är förenade betydande administrativa olägenheter.

Nu har tre år gått av sexårsavtalets tillämpningstid. Inom tre år skall vi ta upp frågan om ett nytt jordbruksavtal och frågan om småbrukarstödet till nytt övervägande, om 1960 års jordbrukskommitté verkligen fyller sin uppgift — något som dess egna ledamöter tycks tvivla på. Vi har haft de nuvarande reglerna under tre år. Ingen olycka har skett annat än den, att småbrukarutredningen inte alltid har fått råda. Det bör gå an för riksdagen att vänta med åtgärder tills de återstående tre åren har gått till ända.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Arton års lärorika erfarenheter av herr Skölds debattkonst gör, att man ungefär kan räkna ut, efter vilka linjer han kommer att argumentera.

Nu skulle han försöka att i dagens situation ställa mig som någon sorts mörk skugga till vad jag annars brukar vara. Men, herr Sköld, skulle det inte kunna tänkas att jag ändå opererar efter samma linjer, därför att det inte finns någon anledning att ändra sig?

Vad nu gäller min övertygelse om att orsaken till att småbrukarstödet blev som det blev var hänsyn till statsfinansiella skäl, som finansministern måste ta — och därom säger jag ingenting — så genmäler herr Sköld, att det är inget annat än skvaller. För mig är det inte något skvaller. Men om jag ur minnet relaterade det samtal, som jag hade med tre socialdemokrater, varav en jordbruksminister, och varpå min övertygelse grundas, vore det kanske skvaller. Jag springer inte med skvaller i detta fall.

Jag tycker inte att herr Sköld skulle behöva så många bevis för att en finansminister då och då måste slå näven i bordet mot en departementschef. I varje fall behövs inga sådana bevis, om man har hört historier berättas om finansministrars framfart, inte minst finansminister Skölds, varvid både den ene och den andre tvingats att pruta på sina krav. Det är ingenting som på något sätt kan sägas vara nedsättande för den departementschef som drabbas av det.

Det var intressant att höra, att herr Sköld i dag inte resonerar om rimligheten i stödet. Det är ändå det som är den springande punkten. År 1947 talades det om ett stöd som var rimligt i förhållande till villkoren på andra områden. En utredning kom fram till vissa siffror, och under diskussionerna inom utredningen ansågs totalt 1 100 — 1 200 kronor vara ett rimligt stöd. Sedan dess har ingen tagit upp rimlighetsfrågan. Vi kan kanske därför ägna utredningen en smula vördnad, därför att den kom fram till vad 1947 års beslut syftade till. Men vad finns det för bevis på att det, som vi var tvungna att finna oss i, är rimligt?

Det är tråkigt att höra beskyllningar för bristande god vilja. Jag tycker inte att vi står så långt ifrån varandra, och jag erbjöd i utskottet en möjlighet till kompromiss. Jag sade: För mig är inte frågan om stödet till de nytillträdande en helig sak. Men det fanns inte någon vilja att acceptera en sådan kompromiss. Det är ett exempel på det rätt tråkiga förhållandet i svensk demokrati, att när vi träffas här i riksdagen utnyttjar man makten, vilket inte sker när vi träffas i kommunalnämnder och kommunalfullmäktige.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld började med att säga att han inte kände någon en-

tusiasm över att nu för fjärde gången behöva diskutera denna fråga. Jag beklagar att herr Sköld inte kan känna någon entusiasm. Jag tycker om herr Sköld när han är glad, och jag skulle gärna ha sett att han kunnat vara det även nu. Det hade också varit möjligt för honom, om han hade biträtt den mening som det dock finns majoritet för inom riksdagen. Jag tycker att de voteringsiffror som framkom i fjol bör vara en lika stark anmaning till Kungl. Maj:t som när utskottet gör en beställning hos Kungl. Maj:t. Detta var en beställning så god som någon.

Herr Sköld säger att vi har strävat efter enhet i utskottet men att det hela har strandat därför att motparten ville ha hela sitt förslag igenom. Nej, det är inte riktigt. Kontakter har tagits för att uppnå enighet, men varje gång har det hela stupat på rätten för nytillträdande att erhålla stöd. Det är den enda punkt där man inte har kunnat komma till ett resonemang. De övriga punkterna skulle vi säkert ha kunnat nå enighet om, men herr Sköld har varit en bestämd motståndare när det gäller de nytillträdandes stöd.

Jag har aldrig sagt att vi skulle hålla kvar småbrukargruppen som en arbetskraftsreserv. Herr Sköld har i det fallet hört fel. Jag sade att småbrukargruppen i dag är en arbetskraftsreserv. Den är ännu önskvärd såsom sådan, inte minst i skogsbruket och inom skogsindustrin.

Sedan får jag säga att jag har haft en aning om att när man skjuter fram 1960 års jordbruksutredning, hoppas man på att få ett försämrat förslag till småbrukarstöd. Herr Sköld verifierade nästan den misstanken. Han sade att vi så snart som möjligt bör få bort detta småbrukarstöd och han hoppades att 1960 års jordbruksutredning skulle kunna finna en form för att få bort det. Då litar alltså herr Sköld på en småbrukarpolitik, där stödet skall utmätas utan några ekonomiska förstärkningar ut-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

över vad som gäller för övriga jordbruk. Hur skall den lösningen se ut för det mindre jordbruket, som inte skall vinnas via en ekonomisk förstärkning?

Jag har, som sagt, haft en aning om att man tänkt så när man sköt 1960 års utredning framför sig, men jag har inte velat tro det.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par små randanmärkningar.

Herr Sköld refererade vad jag sade på det sättet, att jag skulle ha sagt att det just ingenting kostade och så replikerar herr Sköld: Det kostar dock 10 miljoner kronor, men det kanske inte betyder något för herr Svensson. Men när jag sade att det inte ökade kostnaderna, så talade jag om att ge småbrukarstöd till nytillträdande småbrukare. Eftersom den frånträdande småbrukaren har detta stöd, blir det inte någon ökning av kostnaderna om den nytillträdande också får ett sådant. Det är precis som jag sade, att det litet grand minskar nedtoningen av stödet, men inte heller i det fallet rör det sig om någon stor sak. De 10 miljonerna gäller ju samtliga förslag i reservationen. Dessa skall jag inte ta upp i detta sammanhang.

I övrigt tycker jag nog att herr Skölds uppträdande som rikshushållare har varit en smula varierande. Men jag skall inte heller gå in på det, ty då blir kanske debatten alltför utdragen.

Herr Sköld anser en utbredning av småbrukarstödet till grupper, som inte har kommit i åtnjutande av det, vara något principiellt förfärligt och något som en socialdemokrat i varje fall inte skulle kunna vara med om. Men år 1959 släppte ni in tio årgångar, som ni förut hade berövat detta stöd. Hur kunde herr Sköld rösta för det?

Vad gäller att höja gränsen för leveransbidrag från 12 000 till 15 000 kilogram per år har detta leveransbidrag

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

ändrats så många gånger, att jag tror att Sveriges riksdag skulle kunna bära ett sådant syndafall som det skulle innebära att rätta till det som man gjorde fel 1959.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ge några korta repliker. Herr Svensson i Ljungkile ville rätta mig med att säga, att han inte skulle ha sagt att reparationen inte ökar utgifterna eller hur han uttryckte sig. Men vad menar han med sitt uttalande att det inte ökar utgifterna? Om utgifterna för budgetåret 1961/62 blir 98 miljoner kronor men enligt reservationen för nästkommande budgetår blir 105 miljoner kronor, ökar inte det utgifterna?

Jag skulle också vilja säga att när vi år 1959 tog med nio årgångar, så skedde det därför att vi helt och hållet lade om småbrukarstödet. Det är emellertid inte det frågan nu gäller, utan det är att utöka det nuvarande stödet.

Herr Hæggbloom förklarade att en finansminister huserar och prutar. Det vet jag kanske bättre än herr Hæggbloom. Men jag vill säga herr Hæggbloom, att i en politiskt viktig fråga blir aldrig statsutgifterna det avgörande och så har det säkert icke varit här heller. Om de regler, som fastställdes vid en lägre utgift inte hade varit bärande, hade det aldrig blivit någon prutning. Det är fullkomlig karikatyr att vilja påstå, att finansministern förstör en plan genom att helt enkelt pruta.

Herr Hansson i Skegrie sade, att det inte finns någon rätsida på ett tillstånd, där inte regering och socialdemokrati tar hänsyn till den faktiska majoritet som finns i riksdagen. Han uttalade inte just de orden men han menade så. Samtidigt sade herr Hæggbloom, att vi socialdemokrater bara vill utnyttja makten. Men vem är det som vill utnyttja makten i förevarande läge? Det är de borgerliga partierna tillsammans med kommunisterna.

Herr Hansson i Skegrie frågade, hur den lösning av småbrukarpolitiken skulle se ut som inte förutsatte kontantbidrag från statsverket. Ärade kammarledamöter! Tänk litet på vad den programförklaringen från hans sida kan komma att innebära för framtidsutsikter!

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterade ett par synpunkter i herr Skölds anförande, som jag tycker inte stämmer överens med den bild som jag har av hans syn på jordbruket. Herr Sköld sade efter det senaste världskriget, att vi aldrig skulle ha klarat situationen, om vi inte hade haft ett starkt inhemskt jordbruk. Det är nog också riktigt. Men nu säger herr Sköld, att detta småbrukarstöd kom till i samband med sexårsavtalet och att det liksom sexårsavtalet skall vara i sex år. Vi vet ju alla, att det i sexårsavtalet ändå finns en garanti för att jordbruket inte skall släpa efter lönehöjningar, kostnadsstegringar och penningvärdeförsämring. Då bör man också se till att skalorna inte heller här släpar efter när det gäller penningvärdeförsämringen.

Mot slutet av sitt anförande sade herr Sköld, att riksdagen väl kan vänta ytterligare tre år med denna fråga. Javisst kan riksdagen vänta tre år till, men det är småbrukarna som vi inte anser bör vänta tre år till.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara stryka under än en gång, att när jag talade om att det inte kostade så mycket, gällde det frågan om nytillträdande småbrukare. Herr Sköld hade svårt att referera vad jag sade — och det förstår jag. Jag sade att förändringen inte innebär någon successiv ökning av stödet utan endast att minskningen av stö-

det inte blir fullt så stor som den annars skulle ha blivit.

Det är väl självklart att om vissa småbrukare har detta stöd och ett visst antal småbruk varje år byter ägare och man låter de nya ägarna få stödet, ökas det inte, men minskningen av stödet kommer att gå något långsammare än den i annat fall skulle ha gjort. Någon minskning blir det i alla fall, eftersom småbruken försvinner undan för undan.

Vad menas med det, undrade herr Sköld. Om han inte nu förstår det, kan jag inte hjälpa honom.

Det helt nya småbrukarstöd som infördes 1959 innebar ju att man ersatte producentbidragen, för vilka regeln om nytillträdande jordbrukare gällde, med arealbidrag. Den regeln sattes in i precis samma principiella sammanhang som förut.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få påpeka att jag sade, att det skulle vara intressant att få reda på hur ett småbrukarstöd skulle se ut utan ekonomiska förstärkningar. Jag sade inte »utan bidrag», herr Sköld.

Det finns givetvis andra vägar också. Man kan ju differentiera priserna efter storleken på egendomen. Man kan subventionera utgifterna t. ex. Är det efter de linjerna herr Sköld menar att man skulle lösa småbruksfrågan i en ny småbruksgiv? Men om jag inte är fel underrättad, skulle herr Sköld tidigare åtminstone inte ha godkänt en lösning av problemet på de vägarna. Det är möjligt att det finns andra uppslag, herr Sköld. Det vore tacknämligt att få höra dem också.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Om nu — vilket jag inte vill bestrida — herr Svenssons i Ljungskile yttrande om att utgifterna inte ökar hänförde sig till avsnittet om de nytillträdandes del i arealbidraget,

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

vill jag bara säga att om inte det kostar någonting, kan väl det inte heller vara till någon större glädje för småbrukarna.

Herr Hansson i Skegrie gjorde gällande, att han inte hade sagt någonting om att det skulle vara en ekonomisk förstärkning i kontanter från statens sida utan en förstärkning t. ex. genom prisdifferentieringar till det mindre jordbruket. En sådan prisdifferentiering tål att tänka på. Min förhoppning är att de småbrukare, som i framtiden kommer att finnas kvar, genom specialisering och anpassning till arbetsmarknaden skall liksom andra medborgare kunna försörja sig utan att ha några särskilda privilegier.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skall inte fresta vare sig herr talmannens eller kammarledamöternas tålmod för länge. Jag vet att talmannen vill ha votering klockan halv fyra.

Herr Hansson i Skegrie sade att nu passar det att krypa bakom 1960 års jordbruksutredning och menade blygsamt, att det inte är alldeles säkert att 1960 års jordbruksutredning tar upp den frågan. Jag vill bara påminna herr Hansson om att vi inom 1960 års jordbruksutredning fick i uppdrag att avlämna en PM angående småbrukarstödet. Jag skall inte referera den debatt som fördes när vi avlämnade denna PM år 1961. Men vi sade att vi inte ville bryta ut frågan utan ville ha den behandlad i det sammanhang där den hörde hemma. Det är alltså klart att vi tar upp hela frågan i 1960 års jordbruksutredning, där herr Hansson sitter med. Direktiven är ju inte snävare än att herr Hansson i Skegrie, herr Svensson i Ljungskile och herr Hægblom har möjlighet att ta upp hela detta frågekomplex. Därför tycker jag det finns starka skäl att vänta.

Till slut vill jag ställa en enda fråga till herr Hansson i Skegrie. Vi har från

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

vårt håll vid något tillfälle sagt att man beträffande ett småbrukarstöd av detta slag kan diskutera, huruvida det kommer den nye ägaren till godo eller om det i form av kapitalisering — d. v. s. stegring av fastighetens värde — kommer den föregående ägaren till godo genom att han får ut ett högre pris. Det vet man kanske inte så mycket om. I onsdagens debatt om bostäder sade herr Hansson med mycket stor emfas: Låt oss ta reda på vart subventionerna på bostadsområdet tar vägen, låt oss göra en grundlig utredning och se vad den resulterar i. Herr Hansson, skulle man då inte kunna titta även på hur det ligger till på denna punkt. Den som skulle ha dessa pengar kanske i själva verket inte får dem.

Herr talman! Jag skall inte säga mera. Ståndpunkterna är ju låsta. Jag ber med det anförda bara få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var avläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 107 nej.

Kammarén hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i förevarande del.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 106 nej.

Kammarén hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i nu förevarande del.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan;

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

2:o) bifall till reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 499 och II: 571 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 107 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i denna del.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 499 och II: 571 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontrapro-

position antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 107 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Nord m. fl. i förevarande del.

Mom. E

Kammaren biföll reservationen 1) av herr Nord m. fl. i denna del.

§ 11**Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 384 i första kammaren av herrar *Holmberg* och *Virgin* och nr 464 i andra kammaren av herrar *Bohman* och *Cassel* hemställ-

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

des, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande lämpliga former för en utvidgad granskning från juridisk synpunkt av sådana författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 384 och II: 464 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson, Enarsson, Magnusson i Tumhult och Braconier*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 384 och II: 464, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande lämpliga former för en utvidgad granskning från juridisk synpunkt av sådana författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtades.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Frågan om hur man skall kunna åstadkomma större enhetlighet, större planmässighet och sammanhang i det alltmer växande lagstiftningsarbetet genom att utvidga lagrådets granskning har aktualiserats vid olika tillfällen under de senaste 30 åren. Särskilt i slutet av 1940-talet och i början av 1950-talet förekom livliga debatter i detta ärende här i kammaren, men varje gång sköt riksdagsmajoriteten frågan ifrån sig. Man erkände visserligen att det förelåg vissa brister, och man medgav också att en viss utvidgning av lagrådsgranskningen i och för sig var behövlig, men man ville inte göra en sådan granskning obligatorisk och åberopade emot denna den arbetsbelastning som åvilade lagrådet.

Då frågan sedermera kommit tillbaka har man åberopat de tidigare motiven för avslag, men man har samtidigt tillagt, att förhållandena successivt förbättrats, inte minst genom att de kon-

sultativa statsråden nu granskar lagärendena. Nu har konstitutionsutskottets majoritet ytterligare hänvisat till tillkomsten av särskilda rättsavdelningar i departement som tidigare inte haft sådana.

I argumenteringen ligger alltså i själva verket ett erkännande av att förhållandena tidigare inte varit bra. Man vitsordar sålunda strängt taget, att det fanns bärande motiv för de motioner i vilka begärdes en ändring av förhållandena.

Herr talman! Jag skall gärna erkänna, att detta är ett besvärligt ämne. En utvidgning av lagrådsgranskningen eller en granskning i andra former av en stor del av författningsmaterialet kan naturligtvis medföra vittgående ekonomiska och organisatoriska konsekvenser. Därför har vi motionärer begränsat oss till att begära en utredning om hur en sådan granskning bör ske. Vi har också framhållit, att en utredning självfallet bör ske i samråd med eller kanske t. o. m. av den nu sittande författningsutredningen.

Av det utlåtande som föreligger från konstitutionsutskottet framgår indirekt, att utskottsmajoriteten synbarligen förutsätter att författningsutredningen skall syssla med de frågor som hör hit. Men man har inte uttryckligen sagt ifrån, att man förväntar en sådan prövning från utredningens sida. Vi tycker att konstitutionsutskottet borde ha kunnat i varje fall sträcka sig så långt som att uttryckligen överlämna frågan till författningsutredningen för övervägande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Den fråga det här gäl-

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

ler är ju en gammal bekant som många gånger har kommit tillbaka till riksdagen sedan lagrådet inrättats och fått överta de granskningsuppgifter som högsta domstolen hade före år 1909. Vi vet också att det inte råder någon enhetlig uppfattning om hur långt lagrådets granskningsområde skall sträcka sig. Den åsikt, som redovisas i motionen och som herr Bohman här talat för, har framförts många gånger tidigare, men dessemellan har också en annan åsikt kommit till uttryck, nämligen att det inte behövs ett institut som lagrådet utan att det bör avskaffas.

Det kanske i detta sammanhang kan erinras om att Sverige är det enda land i Norden utöver Finland som har ett sådant granskningsinstitut som lagrådet. Något motsvarande organ finns inte i Danmark eller Norge liksom inte heller i många andra länder.

Syftet med motionerna är väl att förslag till lagar och författningar skall ges en betryggande utformning ur juridisk synpunkt. Inom utskottet har det inte rätt några delade meningar om detta syftemål. Meningsskiljaktigheterna gäller frågan, vilken institution som skall utföra denna granskning eller hur granskningen över huvud taget skall tillgå.

Såsom herr Bohman själv erkände har det skett en utvidgning av granskningsförfarandet dels genom att departementen fått förstärkning med juridisk personal och dels genom att regeringen har möjlighet att remittera frågor, som inte obligatoriskt tillhör lagrådets område, till lagrådet för granskning. Därtill kommer att hela problemet är upptaget till granskning av författningsutredningen. Jag skall gärna medge att om så inte varit fallet, skulle utskottet, om det så önskade, kunnat tillstyrka skrivelse om utredning.

Nu säger herr Bohman, att konstitutionsutskottet borde mera bestämt ha

understrukit, att vi i detta avseende förväntar ett resultat av författningsutredningens arbete. Ja, det har vi väl gjort så tydligt som brukar göras då man hänvisar till en pågående utredning. I näst sista meningen av utskottets motivering heter det: »Författningsutredningen, som enligt dess kommuniké den 9 februari 1959 avser att föreslå att lagstiftningsmakten helt lägges hos riksdagen, skall enligt utredningen givna direktiv även uppmärksamma frågan om en förstärkning av riksdagens administrativa och ekonomiska resurser.»

Här talar man alltså dels om en utredning som gäller granskning av lagar och författningar, dels om lagrådet och om en förstärkning av riksdagens resurser i detta avseende. Därtill kunde givetvis ha fogats ett uttalande om att riksdagen förväntar att dessa önskemål förverkligas, men det är självklart att så är fallet.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Herr Spångberg kom nu senast in på den passus i utskottets utlåtande, där man talar om den utredning som skulle ske genom författningsutredningen, och han framhåller att utskottet givetvis förväntar att en sådan utredning sker. Ja, det hade verkligen motionärerna hoppats som motvikt efter den negativa inställning som konstitutionsutskottet tidigare intagit — jag hänvisar till det citat som återfinns på s. 4 i utskottets betänkande. I varje fall har man tidigare fått den uppfattningen, som herr Bohman närmare utvecklade och som jag inte behöver närmare belysa, att konstitutionsutskottet tycker att det har räckt med att departementet fått förstärkning med juridiskt utbildad personal. Jag hoppas emellertid att jag inte missuppfattade herr

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

Spångberg när jag tolkar hans anförande så, att han menar att frågan är av stor vikt och behöver utredas.

Det är alldeles riktigt, såsom herr Spångberg sade, att endast Finland och Sverige har denna lagrådsgranskning, men i många andra länder finns det förvaltningsdomstolar. Herr Spångberg vet mycket väl — i annat fall kan han övertyga sig därom genom att läsa fackorgan som Svensk skattetidning och andra — att exempelvis våra skatteförfattningar ofta är mycket oklart skrivna och besvärliga att tolka inte bara för en lekman. Man blir betänksam, när man tar del av de artiklar som i Svensk skattetidning skrivits av framstående experter på området. Det visar sig att skattebetalarna kan få betala ett par hundra kronor för mycket i skatt genom att de inte känner till de ganska invecklade bestämmelser det här gäller. I sådana fall kan måhända inte alltid luckorna upptäckas vid lagrådets granskning, men det är uppenbart att alla dessa skatteförfattningar, näringsförordningar o. s. v. har mycket stor betydelse för den enskilde medborgaren och att en författning, som skrevs år 1809, inte kan ha beaktat förhållanden som sammanhänger med utformningen av moderna författningar.

Det hade varit värdefullt om utskottsmajoriteten hade sagt ungefär som herr Spångberg sade i slutet av sitt anförande, nämligen att »vi förväntar att denna fråga tas upp». Det är alldeles riktigt, att författningsutredningen sysslar med vår författning. Det har många gånger uttryckts den förhoppningen, att dess arbete skulle vara färdigt mycket tidigare. Men, herr Spångberg, man har inga garantier för att den tar upp en sådan fråga som denna, när man vet hur mycken diskussion som redan ägnats åt andra och kanske från politisk synpunkt ännu mera betydelsefulla frågor. Däremot skulle man vara ganska säker på att författningsutredningen,

om det gjorts ett klart uttalande från konstitutionsutskottet i positiv riktning, kommer att ägna denna fråga den uppmärksamhet som reservanterna och motionärerna önskar. Författningsutredningen kan nu tvärtom säga, att det med hänsyn till tidigare uttalanden från det grundlagsvårdande utskottet inte lägger så stor vikt vid denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag tar till orda i denna fråga därför att jag tror att det är angeläget för ett folkstyre att det sägs ifrån, att om vi i vårt land fortsätter att lägga ökad makt hos den grupp av medborgare som går under namnet jurister, blir de mycket starkare än nu, och de har redan en maktställning som måste anses vara ett allvarligt problem för en demokrati.

Till den föregående talaren vill jag säga, att om vi i riksdagen i alla avseenden skall gå till en jurist och fråga hur vi skall tänka och handla, omynsigförklarar vi oss själva. Skall man fortsätta på den väg som man nu synes vilja gå, tycker jag nästan att man skall officiellt erkänna den östliga demokratin, som man så mycket begabbar i olika avseenden och vars brister man ofta förstorar på ett ansvarslost sätt.

Jag vill råda de herrar, som talar stort om juristernas förmåga att skriva klart och tydligt, att läsa de gamla lagarna och att läsa dagens och sedan avgöra vilket lagspråk som har fått den klaraste utformningen.

För egen del hoppas jag innerligt, att utskottets utlåtande att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda skall vara innehållet i det avslagsyrkande som förekommer i detta sammanhang.

Folkstyre och demokrati är något som vi skall slå vakt om. Om riksdagen icke själv kan se om sitt hus, skall vi också

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

ta konsekvenserna av att vi ger oss själva en omyndighetsförklaring genom att begära, att vi skall ställas under förmyndare.

Jag hoppas, herr talman, att kammaren nu och i framtiden skall säga nej till denna reaktionära utveckling.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg menar väl inte att riksdagens makt blir mindre av att man skriver klarare lagar? Respekten för folkstyrelsen minskas väl inte av att de lagar som reglerar medborgarnas intressen är skrivna av jurister?

Herr Lundberg angriper juristväldet. Vi har jurister i utskotten utan att därför herr Lundbergs eller andras inflytande inskränkts. Tvärtom önskar vi att juristerna ger uttryck för vår uppfattning så klart som möjligt. Man kan ha olika meningar om hur det skall ske, men att lagrådet på något sätt skulle vara till för att inskränka riksdagens makt behöver herr Lundberg inte ha bekymmer för. Det är uppenbart att författningsutredningen kommer med det förslaget, att riksdagen skall bli suverän när det gäller lagstiftningen.

Jag tror att Kungl. Maj:t sedan år 1913 aldrig har lagt in sitt veto mot ett lagförslag som bifallits av riksdagen. Den skugggrädsla, som herr Lundberg i detta avseende har för att vår demokrati skulle vara hotad, tycker jag är ganska antikverad.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Braconier studerar hur lagar och författningar har utvecklats under låt oss säga 300 år, vågar jag påstå att han skall finna, att det gamla folkstyret kunde ge klarare uttryck åt en idé i sina kärva lagparagrafer än fallet är i de lagparagrafer som riksdagsmännen i dag får vara med om att stifta och vilkas innehåll mången inte fattar. Herr Braconier bör väl vara

på det klara med att lagskrivningen inte har förbättrats utan tvärtom har blivit krångligare och svårare att förstå.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Gav inte herr Lundberg i de sista orden erkännande åt riktigheten av våra anspråk? Vad vi begär, ökad lagrådsgranskning, syftar ju till att vi skall få bättre lagar, att vi skall få enhetlighet och sammanhang i lagstiftningen och därigenom åstadkomma en tryggare rättsskipning. Det är alltså den enskildes intresse som man här framför allt vill tillgodose. Och jag vill säga herr Lundberg: Ett folkstyre förutsätter goda och klara lagar.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Goda och klara lagar har svenskt folkstyre alltid önskat. Men jag vill också erinra om att denna s. k. ökade laggranskning icke har inneburit att vare sig riksdagsmän eller andra bättre kunnat läsa lagarna. Man kunde väl ändå ställa så stora anspråk på svensk lagstiftning att åtminstone de som sitter i lagutskott skall kunna säga vad lagen innehåller. Vi har fått allt krångligare lagar att följa i stället för klarare och bättre lagar, och därför, herr talman, är jag oerhört rädd för att överlåta utformningen, som jämväl kommer att beröra innehållet, till dem som så har kunnat krångla till svenska lagar, vilka en gång var relativt hyggliga.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag tror inte, herr Braconier, att de krångligt skrivna lagarna skulle vara bättre skrivna om lagrådet hade att granska dem, och jag tror inte att någon annan vill påstå att det skulle förhålla sig så. Men därom kan man ju ha olika uppfattningar.

Faktum är nu att all den granskning, som motionärerna och reservanterna

Utvidgad juridisk granskning av författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtas

önskar, försiggår med säkert lika goda experter som man har att tillgå inom lagrådet. Därtill kommer att man får använda både lagrådet och andra för denna granskning. Det är sålunda en mycket vidsträckt möjlighet som regeringen har. Vi kan väl vara alldeles eniga om att detta inte är någon politisk fråga. Det måste ligga lika mycket i regeringens som i riksdagens intresse — kanske ännu mera — att få ur juridisk synpunkt klart skrivna lagar och författningar.

Herr Bohman menar att konstitutionsutskottets majoritet skulle ha uttryckt sig klarare. Ja, varför har inte reservanternas uttryckt sig klarare än de har gjort? Vad säger reservanterna? Det står om dessa fyra reservanter, »vilka ansett att utskottet bort hemställa,» — så kommer klämman — »att riksdagen, med bifall till motionerna I: 384 och II: 464, måtte i skivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande lämpliga former för en utvidgad granskning från juridisk synpunkt av sådana författningsförslag över vilka lagrådets yttrande icke inhämtats.» Det är ju allt reservanternas säger. Varför ställde inte reservanternas ett förslag i utskottet om ändring av själva skrivningen? Jag kan inte erinra mig att något sådant yrkande ställdes, när reservanternas hade möjlighet att ställa det.

Vad säger då motionärerna? De svävar på målet i mycket stor utsträckning. De säger nämligen att det kan »måhända befinnas lämpligt, att utredningen antingen sker i samråd med eller anförtros åt författningsutredningen.» Jag måste säga att utskottet har uttalat sig mycket klarare, när utskottet har redovisat att författningsutredningen kommer att syssla med denna fråga. Jag kan fortfarande inte förstå, sedan herrar Braconier och Bohman yttrat sig här, att det finns någonting att utreda som inte redan är under utredning. Då finns det inte något skäl att

beställa en utredning som redan är i gång.

Jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande.

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Det är ju inte brukligt att vi i detalj går in på vad som diskuteras i utskottet. Och vi har ju yrkat bifall till motionerna.

Nu säger herr Spångberg att reservationen inte innehåller någonting anmärkningsvärt. Men om så är, kunde väl herr Spångberg gå med på reservationen.

Jag frågade om herr Spångberg var positiv eller negativ till vårt förslag om utredning, och jag fattade att han i sitt första anförande var positiv. Men i sitt senaste anförande tycktes han mena — och i varje fall gjorde herr Lundberg det tidigare — att lagrådet inte kan göra någonting av värde i detta fallet. Där finns alltså en betydande skillnad i våra uppfattningar.

Sedan kan det diskuteras hur mycket man skall ta med i en reservation, och praxis är ju att om de skäl man vill åberopa återfinnes i motionen, så kan man nöja sig med att yrka bifall till den för att inte belasta trycket i onödan. Och herr Spångberg vet ju också att jag uppehöll mig ganska länge vid denna sak under debatterna i utskottet, varför min ståndpunkt i denna fråga ju inte kan vara något nytt för herr Spångberg.

Herr **SPÅNGBERG** (s):

Herr talman! Eftersom herr Braconier nu senast talade från sin bänk i kammaren, hade jag litet svårt att uppfatta honom, men jag tror ändå att jag replikerar honom riktigt, om jag erinrar om hur diskussionen i denna fråga har förts i utskottet.

Sedan är det klart att när man här säger att författningsutredningen skall syssla även med denna fråga, så bety-

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

der det att man uttalar sig positivt för att utredningen skall fullföljas i hela dess vidd.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Braconier begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Braconier begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 32 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12**Utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom inrikesdepartementets

verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 3, s. 10) föreslagit riksdagen att till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 429) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 508) hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 95 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 429 och II: 508, såvitt nu var i fråga, till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 429 och II: 508, såvitt nu var i fråga, till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 95 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! I en partimotion från högerpartiet har man visat på skärpningen av det utrikespolitiska läget hos-

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

ten 1961 och erinrat om att Skandinavien och östersjöområdet alldeles påtagligt har kommit i brännpunkten. Motionärerna understryker också att det finns risk för att den latent spänningen mellan maktblocken kan utlösas i en akut konflikt, som berör även vårt land. Det är naturligt att frågan om vår allmänna försvarsberedskap därmed har fått särskild aktualitet, och det är därför följdriktigt att vi — så som skedde i höstas — vidtagit vissa långt ifrån oväsentliga förstärkningsåtgärder. Motionärerna anser emellertid i likhet med högerreservanterna i statsutskottet att de åtgärderna inte är tillräckliga. Vi har pekat på några områden, där ytterligare åtgärder skulle kunna komma i fråga.

Ett sådant område är det psykologiska försvaret — vilken fråga vi nu behandlar — och ett annat är civilförsvaret, som behandlas under punkt 164 i statsutskottets förevarande utlåtande. I den första frågan — den större frågan om civilförsvaret kommer jag tillbaka till senare — har motionärerna påvisat vad det kan betyda för vår försvarsvilja och därmed för vår beredskap, om vi redan nu gör klart för oss hur en eventuell motståndares propaganda kommer att läggas upp och vad den framför allt kommer att syfta till. Om vi skall kunna möta denna propaganda effektivt, behöver vi analysera den, och vår egen motpropagandas innehåll och möjligheter måste i god tid förberedas.

Åtskilliga åtgärder har naturligtvis redan vidtagits av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, men nämnden har saknat resurser för en mer kontinuerlig analys av den nuvarande propagandan i det s. k. kalla kriget.

Sådana analyser, för vilka avancerade metoder numera utarbetats, har också ett värde genom att man många gånger ur dessa kan utläsa tendenserna i den politiska och militärpolitiska utvecklingen. Det är alltså av flera skäl önskvärt att ge beredskapsnämnden re-

surser för att insamla och bearbeta uppgifter om propagandans omfattning, innehåll och medel ävensom om dess verkningar. Statsutskottets majoritet har nu emellertid — såvitt jag kan förstå — utan någon som helst motivering avstyrkt den ökning av anslaget med 50 000 kronor som motionärerna begärt för detta ändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Låt mig endast med några få ord bemöta herr Bohmans anförande. Utskottet inser till fullo betydelsen av det arbete som bedrivs av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar. Nämnden har också undan för undan blivit anförtrord olika uppgifter. Jag har för övrigt erfarit att Kungl. Maj:t helt nyligen medgivit överskridande med 20 000 kronor av det anslag som disponeras för nämndens verksamhet.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har själv begärt ett anslag på 45 000 kronor för verksamheten under nästa budgetår, och detta har också departementschefen godtagit. Utskottet som tillstyrkt förslaget anser att beredskapsnämndens bedömning av medelsbehovet väger tyngre än högerns motionsvis framförda förslag om fördubbling av anslaget.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) av herr Ragnar Bergh m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31

Statens mentalsjukhus: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 33, s. 106—146) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens mentalsjukhus, som påkallades av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens mentalsjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Statens mentalsjukhus: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 184 500 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Augustsson (I: 261) och den andra inom andra kammaren av herr Franzén (II: 326) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att, förutom en föreslagen tjänst som föreståndare i Ao 13 för familjevård och hjälpverksamhet vid Birgittas sjukhus i Vadstena, en motsvarande tjänst inrättades vid Västra Ny sjukhus fr. o. m. budgetåret 1962/63 samt att avlöningsstaten som en följd härav uppräknades med 15 264 kr. till 184 515 264 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 261 och II: 326

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens mentalsjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1962 förordat;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens mentalsjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Statens mentalsjukhus: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 184 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr FRANZEN (s):

Herr talman! Jag har vid denna punkt under elfte huvudtiteln väckt en motion med hemställan om inrättande av en tjänst som familjevårdsföreståndare vid Västra Ny sjukhus. Medicinalstyrelsen har äskat två nya sådana tjänster, en vid Birgittas sjukhus i Vadstena och en vid Västra Ny sjukhus. Departementschefen har emellertid endast tillstyrkt tjänsten vid Birgittas sjukhus.

Med den kännedom som jag har om båda dessa sjukhus är jag fullt övertygad om att en tjänst som familjevårdsföreståndare är ytterst nödvändig även vid Västra Ny sjukhus, kanske ännu angelägnare än den vid Birgittas sjukhus i Vadstena, eftersom personalsituationen vid Västra Ny sjukhus är i allra högsta grad besvärlig. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad jag anförde i motionen om att sjukhuset är synnerligen underbemannat i alla avseenden, men framför allt när det gäller att ordna dessa vårdproblem. Genom inrättandet av en tjänst som familjevårdsföreståndare bör arbetsbördan kunna lättas betydligt, i första hand för sjukhuschefen men även för kuratorn.

Det kan f. ö. inte vara rimligt att sjukhusets ende läkare, som också är sjukhuschef, själv skall behöva fara runt i bygderna för att klara familjevårdsproblemen. Han borde givetvis i stället få ägna sig åt själva sjukvården, men som det nu är vågar jag påstå att han får ägna det mesta av sin tid åt andra göromål. Sjukhuset kräver med sina 190 patienter f. ö. mer än en läkare, men det har visat sig så gott som omöjligt att besätta den försteläkartjänst som varit vakant sedan sjukhuset kom till år 1948. Situationen är i dag den att sjukhuset mera är att betrakta som en förvaringsanstalt än som ett mentalsjukhus.

Med bättre personalresurser skulle i många fall vårdtiderna radikalt kunna minskas. Frågan om familjevården måste tillmätas den allra största betydelse. Västra Ny sjukhus har f. n. inte

Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

mer än ett tjugotal patienter ute i de omgivande bygderna, vilket är alldeles för litet. I den trakt där sjukhuset ligger finns det, då det är en typisk småbrukarbygd och allmänheten inte är ovillig att medverka, stora möjligheter att upprätta familjevårdshem.

Men för att det skall kunna bli något av måste det finnas någon som kan ägna sig helt åt uppgiften. En familjevårdsföreståndare måste ju stå i ständig kontakt med de patienter som är utplacerade för att så snabbt som möjligt försöka få dessa människor inpassade i ett normalt liv igen. Vad detta betyder för patienterna rent mänskligt kan aldrig riktigt värdesättas. Men klart är att det skulle betyda stora ekonomiska fördelar för samhället. Min uppfattning är den, att sparsamhet i detta fall betyder slöseri i det långa loppet.

Statsutskottet har inte velat biträda motionen, och jag har väl inte stora möjligheter att gentemot ett enhälligt utskott vinna gehör för den i kammaren. Jag hoppas emellertid att inrikesministern, när frågan återkommer nästa budgetår, ser till att denna tjänst verkligen inrättas. Den är så välbehövlig och det finns så många argument som talar för den. Som jag framhållit har saken en rent mänsklig sida — alltså med hänsyn till de sjuka människor det gäller — men det finns också en ekonomisk sida som man inte kan bortse från.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till motionerna I: 261 och II: 326.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Vi har inom utskottet mycket noggrant behandlat den motion som herr Franzén här talat för, och jag vill inte bestrida riktigheten av de uppgifter han lämnat.

Men vid vår behandling har vi kommit fram till ståndpunkten, att om vi ändrat personalförteckningen skulle någon förstärkning ändå inte ha kommit Västra Ny sjukhus till godo, utan andra

sjukhus hade kommit i förgrunden, där beläggningen är stor och behovet av en förstärkning ännu angelägnare. Trots att det alltså finns sjukhus som är i ännu större behov av en personalförstärkning har vi inte velat föreslå någon utökning ens där utan ansett att Kungl. Maj:ts förslag får godtagas. Givetvis har vi inte något att erinra mot herr Franzéns här uttalade önskan att departementschefen ett kommande år skall ha saken i åtanke.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 261 och II: 326; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 32—158

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159**Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 170, s. 540—543) föreslagit riksdagen att till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 14 500 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 268) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 304), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag rörande inrättandet av en lämplig låneform, avseende lån till uppförande av skyddsrum för företag.

Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 14 500 000 kr.;

II. att motionerna I: 268 och II: 304 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Per Jacobsson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i *Ljungskile* och *Gustafsson* i *Skellefteå*, vilka ansett att utskottet bort under II) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 268 och II: 304 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande inrättandet av en lämplig låneform, avseende lån till uppförande av skyddsrum för företag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Statsutskottet har under denna punkt tagit ställning även till motionerna I: 268 och II: 304. I detta motionspar erinras om att jämlikt den av 1960 års riksdag antagna ändringen i civilförsvarslagen 24 § 2 mom. är företag som sysselsätter minst 25 personer förpliktade att bygga skyddsrum. 20 å 30 anställda är en rätt vanlig siffra för mindre företag. Jag har självfallet ingenting att invända mot lagen i och för sig. Med tanke på den internationella spänningen behövs den förvisso. Men att lagen utformats så att den drabbar de mindre företagen särskilt hårt synes mig orimligt. Kostnaden för skyddsrum av detta slag ligger mellan 15 000 och 25 000 kronor. Vi vet att det nuvarande kreditläget gör det särskilt svårt för de mindre företagen att skaffa kapital, och en lagändring i denna riktning kommer att ytterligare försvaga dessa företags konkurrenskraft.

Till detta kommer att bestämmelser-

na — om än ej avsiktligt — kan verka diskriminerande genom att företag i vissa orter, vilka totalförsvaret betraktar som riskzoner, är ålagda skyddsrumsplikt, under det att företag i andra regioner, som inte har skyddsrumsplikt, undgår merkostnaden för anordnande av skyddsrum. Äläggandet påverkar således även företagens konkurrensförhållanden sinsemellan. Detta kan i sin tur menligt påverka önskvärda strävanden att åstadkomma lokalisering till orter som behöver industri eller där industri som sysselsätter kvinnlig arbetskraft behövs för differentiering.

Herr talman! Vi begär i motionen inga subventioner — vi begär endast att få konkurrera på lika villkor och få anvisning om var och hur vi skall få låna pengar till dessa skyddsrumbyggen. Eftersom riksdagen lagstiftningsvägen ålagt ifrågavarande företagare att svara för skyddsrumbyggande förefaller det rimligt att riksdagen också underlättar finansieringen av byggena, t. ex. genom att ställa lån till förfogande.

I detta sammanhang bör observeras, att tack vare den moderna byggnadstekniken kan företagen numera i vissa delar av landet uppföra s. k. källarlösa fastigheter, vilka ställer sig billigare i produktion än de tidigare, traditionella hustyperna. Skyddsrumsplikten innebär i dylika fall, att företagen tvingas tillgripa ett kostsammare byggnadsätt än som ur byggnadsteknisk och företagsekonomisk synpunkt skulle vara motiverat. Även detta talar för att riksdagen har skyldighet att bisträcka företagen med lånemöjligheter.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen 1957 beslöt att till och med lämna bidrag med 360 miljoner kronor till kostnaderna för oljelagringsprogrammets genomförande. De statliga bidragen skulle utgå i form av ränte- och amorteringsfria lån, som skulle avskrivas årsvis med lika delar under en tid av 20 år.

Utskottet pekar på att vissa skydds-

Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

rum kan användas som lagerlokaler. Det är riktigt, och när det gäller sådana skyddsrum, som under fullt fredsmässiga förhållanden i viss utsträckning skall utnyttjas till lagerändamål och dylikt, har vi inte begärt att staten skulle överta hela kostnaden genom att lämna ränte- och amorteringsfria lån. Starka skäl synes däremot tala för att staten underlättar finansieringen av de skyddsrum som företagen enligt lag åläggs att bygga.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2) vid punkten 159 av herr Boman m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! När utskottets majoritet avstyrkt motionsyrkandet om en utredning angående en speciell låneform för företag som bygger skyddsrum, anser den sig ha goda skäl härför.

Utskottet anser att den lagstadgade skyldigheten för industriföretag av viss storlek att på egen bekostnad anordna skyddsrum är att i princip jämställa med sådana förpliktelser som åläggs företagen enligt brandlagstiftningen, arbetarskyddslagstiftningen, hälsovårdsförfattningarna etc. Att i bidrags- eller lånehänseende ge industriföretagen speciella förmåner när det gäller anordnandet av skyddsrum synes utskottet felaktigt, och det skulle kunna leda till olämpliga konsekvenser. Det skulle väl för övrigt inte vara rättvist mot de företag, som redan inrättat skyddsrum utan stöd från det allmänna; hur skulle det gå med den »lika konkurrensen», om man skulle ge förmånliga lån till dem som i framtiden bygger skyddsrum? Man bör också komma ihåg att skyldigheten att bygga skyddsrum endast åvilar industrier av sådan storlek att de måste förutsättas ha en viss ekonomisk bärkraft.

Kostnaderna för skyddsrummen uppgår genomsnittligt till endast 2 procent

av de totala anläggningskostnaderna för industrien.

Ytterligare en omständighet som i detta sammanhang bör beaktas är att skyddsrummen i frestid får utnyttjas för civila ändamål, t. ex. som lagerlokaler, under förutsättning att de kan utrymmas med kort varsel.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 159:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och

Extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad

62 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 160—163

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164**Extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 429) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 508), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte *dels* till Extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr., *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte a) omedelbart låta undersöka konsekvenserna av ett påskyndande av civilförsvarets uppbyggnadstid och på grundval härav för 1962 års riksdag vid dess höstsession framlägga förslag avsedda att avsevärt förkorta civilförsvarets uppbyggnadstid; b) i direktiv till telestyrelsen ge färdigställandet av totalförsvarets sambandsanläggningar viss prioritet framför kommersiella sambandsbehov.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 429 och II: 508, såvitt nu var i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 429 och II: 508, såvitt nu var i fråga,

I) till Extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor;

II) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

a) omedelbart låta undersöka konsekvenserna av ett påskyndande av civilförsvarets uppbyggnadstid och på grundval härav snarast framlägga förslag avsedda att avsevärt förkorta civilförsvarets uppbyggnadstid;

b) i direktiv till telestyrelsen ge färdigställandet av totalförsvarets sambandsanläggningar viss prioritet framför kommersiella sambandsbehov.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Som jag nyss anförde vid behandlingen av punkt 3 har högerpartiet i en partimotion begärt vissa förstärkningar av beredskapsläget, motiverade av den skärpta utrikespolitiska situationen.

Under den punkt vi nu behandlar har vi begärt för det första att riksdagen som extra förstärkning av civilförsvarets uppbyggnad skulle anvisa ett reservationsanslag på 15 miljoner kronor, för det andra att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära en undersökning av möjligheterna att förkorta civilförsvarets uppbyggnadstid och för det tredje att riksdagen skulle begära att Kungl. Maj:t ger telestyrelsen direktiv att färdigställa totalförsvarets sambandsanläggningar med prioritet framför kommersiella sambandsbehov.

Statsutskottets majoritet har avvisat samtliga dessa krav — det sistnämnda utan någon motivering.

I fråga om civilförsvaret har utskottet för avslag åberopat framför allt tre skäl:

För det första utredes takten i civilförsvarets uppbyggnad av 1962 års försvarskommitté och dess arbete bör inte föregripas.

För det andra kommer försvarskommittén att redovisa sina ståndpunktstagen i höst, och de kan beaktas tidigast i proposition till 1963 års riks-

Extra förstärkning av civilförvarets uppbyggnad

dag; snabbare skulle det alltså icke gå att få fram någon utredning om civilförsvarets uppbyggnadstid.

För det tredje medger civilförsvarets administration för närvarande inte utnyttjande av de ytterligare 15 miljoner kronor som begärts. Redan nu har — som det heter — »betydande reservationer» uppkommit på anslaget till engångsanskaffning av materiel, och en fullständig plan för anskaffning av materiel finns ännu inte. Underlag saknas alltså, menar man, för att disponera ytterligare medel.

Jag kan inte finna att skälen för avslag är bärande. Det avgörande motivet för motionärernas krav är det ostridliga behovet att snarast möjligt bota vissa brister i vårt beredskapsläge på detta område. Och om den utrikespolitiska situationen är allvarlig, bör naturligtvis den omständigheten, att utredning pågår om olika problem på lång sikt, inte medföra att angelägna beredskapsförstärkningar uppskjuts. Dessutom kan det väl knappast vara meningen att 1962 års försvarskommitté nu skall radikalt ompröva riksdagens så sent som 1959 fattade principbeslut om civilförsvarets organisation. Tvärtom säges uttryckligen i direktiven för försvarskommittén, att det beslutet skall tjäna som utgångspunkt för bedömningen av civilförsvarets framtida verksamhet och medelsbehov. I varje fall kan det väl inte sägas innebära ett föregripande av försvarskommitténs långsiktiga bedömningar, om man för nästa budgetår ger civilförsvaret de ytterligare 15 miljoner kronor som civilförsvarsstyrelsen äskat och som motionärerna förordat i syfte att möjliggöra en behövlig beredskapshöjning.

Det är, herr talman, onödigt att här i kammaren understryka vilken betydelse civilförsvaret har för vår beredskap. De stora belopp vi lägger ned på det militära försvaret förutsätter en hög civilförsvarsberedskap. Ett funktionsdugligt civilförsvaret ger de psykologiska

förutsättningarna och det nödvändiga underlaget för motståndsvilja och försvar.

Jag vill erinra om att civilförsvarsstyrelsen själv enhälligt begärt att civilförsvarets uppbyggnadstid skulle förkortas med tre år. Eftersom man gjort gällande att civilförsvarsstyrelsen skulle sakna personella resurser att verkställa en upprustning, vill jag erinra om att styrelsen genom beslut så sent som i höstas fick 20 nya befattningshavare som från och med det nya budgetårets ingång bör vara helt inkörda i sitt arbete. I varje fall då föreligger alltså tillräckliga administrativa resurser. Dessutom föreligger, såvitt jag inhämtat — på den punkten har utskottsmajoriteten hävdad motsatt uppfattning — den fullständiga materielanskaffningsplan man talar om i så gott som helt färdigt skick. Det kommer alltså att finnas erforderligt underlag för ytterligare beställningar.

Att reservationer uppkommit på anslaget till engångsanskaffning av materiel behöver icke heller utgöra något argument mot att ge civilförsvaret begärda 15 miljoner kronor. Det ligger nämligen i sakens natur, att reservationer måste uppkomma i verk av det här slaget, som arbetar med en intern långtidsplanering men som får sina olika specificerade anslag på ett år i sänder. Det säger sig självt att beställd materiel — ofta med en leveranstid av flera år — i regel inte hinner betalas under budgetåret. Det är inte reservationerna som i det här sammanhanget är intressanta utan storleken av de »obundna» medlen.

Herr talman! Om man beaktar att civilförsvarets uppbyggnadstakt väsentligen understigit den som 1959 års principbeslut strängt taget förutsatte och även tar hänsyn till de utrikespolitiska motiven för en beredskapshöjning, då finns det goda skäl att bifalla motionärernas krav. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen nr 3) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Lån till föreningen kustsanatoriet Apelviken

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Bohman säger, att vi i utskottet har hänvisat till att den av motionärerna begärda undersökningen av konsekvenserna av ett påskyndande av civilförsvarets uppbyggnadstakt redan har anförtratts den nya försvarsutredningen. Utskottet har funnit det riktigt och ändamålsenligt, att civilförsvarets behov bedömes i det större sammanhang, som totalförsvaret utgör. Den för innevarande budgetår beslutade höjningen av anslagen till civilförsvaret grundade sig för övrigt på av 1960 års försvarskommitté avgivna förslag.

När det gäller den föreslagna höjningen av anslagen till civilförsvaret med 15 miljoner kr. måste man hålla i minnet att den nya civilförsvarsorganisationen ställt administrationen av verksamheten på svåra prov. Ett omfattande och ännu ej avslutat förberedelsearbete har måst föregå igångsättandet i stor skala av främst skyddsrummsbyggande, utbildningsverksamhet och materielanskaffning. Det föreligger betydande reservationer på anslaget till engångsanskaffning av materiel, som också herr Bohman anför. Därtill kommer att det ännu saknas en fullständig materielanskaffningsplan. Vi tycker att detta utgör skäl för att inte biträda motionen. Jag vill vidare erinra om att Kungl. Maj:ts förslag innebär en uppräkning av civilförsvarsanslagen med inte mindre än 23 miljoner kronor — en ökning med 50 procent av de för innevarande budgetår anvisade anslagen.

När det gäller frågan om sambandsanläggningarna går det knappast att dra någon bestämd gräns mellan försvarsplanering och s. k. kommersiella sambandsanläggningar. De sistnämnda blir även till nytta för totalförsvaret. Enligt vad utskottet erfarit har en nyligen verkställd genomgång av aktuella utbyggnadsplaner visat, att mycket av det ur totalförsvarets synpunkt väsentliga kommer att bli tillgodosett.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 164:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 156 ja och 32 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 165—187

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188

Lån till föreningen kustsanatoriet Apelviken

Sedan punkten föredragits anförde

Lån till föreningen kustsanatoriet Apelviken

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skall bara säga några ord i anslutning till denna punkt.

Som framgår av statsverkspropositionen är den ekonomiska situationen för kustsanatoriet Apelviken ytterst prekär. Patientunderlaget minskar undan för undan och därmed också vårdersättningarna. Till sanatoriet är knuten en verkstad, där man tillverkar mycket fina bandage och proteser, men tyvärr befinner sig verkstaden i ett ur arbetarskyddssynpunkt mycket dåligt skick. Den fyller inte något av de krav man har rätt att ställa på en verkstad. Man använder i dag helt annat material, plast, för tillverkning av proteser, och andra lösningsmedel, vilket medför mycket större risker än användningen av det gamla materialet. Det föreligger också explosionsrisk, förgiftningsrisk o. s. v. Dessa nya material och metoder ställer krav på bättre lokaler och skyddsanordningar.

Från yrkesinspektionens sida har upprepade gånger anvisningar lämnats, och man har även infordrat ritningar på nya lokaler, men projekten har inte kunnat fullföljas på grund av brist på medel. De som arbetar på dessa verkstäder utsättes för allvarliga yrkesrisker. Hade det varit fråga om en privatägd verkstad hade den säkerligen ställts inför avstängning. Det har sagts att man just i dagarna vidtagit vissa provisorier för att avhjälpa de allvarligaste riskerna då det uppställts vissa villkor för att arbetet skall få fortsätta.

Enligt propositionen skall kustsanatoriets framtid utredas och det är nu bara att förvänta att denna utredning — jag vädjar här till inrikesministern — inte skall ta alltför lång tid så att dessa provisorier blir permanenta. Jag hoppas alltså att förhållandena vid dessa verkstäder kommer att bli förbättrade eller att det sker en nybyggnad av verkstäderna, så att vederbörande kan arbeta under betryggande förhållanden.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 189 och 190

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 191

Lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ester Olsson m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren nu uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 4 nästkommande april.

§ 14

Ordet lämnades på begäran till

Herr CASSEL (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 angående vissa frågor rörande lärarutbildning måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 11 nästkommande april.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 15

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående oljehandeln, och

nr 8, i anledning av väckta motioner om stärkande av den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om utformningen av polisens socialutredningar i mål angående administrativa frihetsberövanden,

nr 22, i anledning av väckt motion om utredning angående formerna för konkursförvaltning,

nr 23, i anledning av väckt motion om utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel,

nr 24, i anledning av väckta motioner om förbud mot flerårsavtal vid försäkring,

nr 25, i anledning av väckt motion om översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning,

nr 26, i anledning av väckt motion angående adoptants och adoptivbarns rättsliga ställning,

nr 27, i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken, och

nr 29, i anledning av väckta motioner om rättslig prövning av administrativa beslut;

andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om rätt till ersättning från den allmänna sjukkas-san för resa i samband med utbyte av ortopediskt hjälpmedel;

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående minimimått på ål; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig konsertbyrå,

nr 17, i anledning av väckt motion om totalisatorverksamhet i förbindelse med hundsport,

nr 18, i anledning av väckta motioner om utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården,

nr 19, i anledning av väckta motioner om hälsokontroll av den vuxna befolkningen,

nr 20, i anledning av väckta motioner om underlättande av kvinnors återinträde på arbetsmarknaden,

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning av möjligheterna att bereda partiellt arbetsföra anställning i statlig och statsunderstödd verksamhet, och

nr 22, i anledning av väckta motioner om förenkling och samordning av arbetsgivare åliggande uppgifts- och uppbördsskyldigheter m. m.

§ 16

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 138, till Konungen i anledning av väckta motioner om upphävande av den särskilda varuskatten å gräddglass.

§ 17

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 126, om att avsätta området Pad-

jelanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.,

nr 134, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m.,

nr 135, med förslag till ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m., och

nr 138, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 18

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, angående anslag för budgetåret 1962/63 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m., motionen nr 759, av fru *Lindekvist m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., motionerna:

nr 760, av herr *Franzén m. fl.*,

nr 761, av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., och

nr 762, av herr *Senander m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående yrkesutbildningen på jordbrukets område, motionen nr 763, av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1962/63, m. m., motionen nr 764, av herrar *Hagnell* och *Gustafsson* i Stockholm; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående vissa frågor rörande yrkesutbildningen på skogsbrukets område, m. m., motionerna:

nr 765, av herr *Gustafsson* i Skellefteå,

nr 766, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.,

nr 767, av fru *Thunvall m. fl.*, och

nr 768, av herrar *Wahrendorff* och *Dahlgren*.

Dessa motioner bordlades.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.59.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 3 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidne mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsman Karl Jönsson från Gärds Köpinge är sjukskriven fr. o. m. den 31/3 1962 (ca. ventriculi cum metastat.).

Kristianstad den 30 mars 1962

Hans Silver

Med. Dr.

Överläkare

Herr Jönsson i Gärds Köpinge beviljades ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 31 nästlidne mars tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. upptagande av diplomatiska förbindelser med det självständiga Algeriet

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av riksdagens andra kammare herr Hagberg har frågat mig, om regeringen har för avsikt att under den närmaste tiden — bland annat för att moraliskt stödja det algeriska folket — uppta diplomatiska och andra förbindelser med det självständiga Algeriet och dess regering.

Som svar härför vill jag meddela, att enligt eld-upphör-överenskommelsen den 18 mars 1962 mellan franska regeringen och FLN kommer Frankrike att bibehålla överhögheten över Algeriet,

3* — Andra kammarens protokoll 1962. Nr 14

till dess att Algeriets befolkning genom folkomröstning uttryckt sin åsikt om landets framtida ställning och dess förbindelser med Frankrike. Det är följaktligen för tidigt att redan nu upptaga diplomatiska förbindelser med Algeriet.

Vidare anförde:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga. Det är negativt, utrikesministern åberopar vissa formaliteter, vilka obestriddligen föreligger men mot vilka man möjligen kan invända att ett folk, som under sju år har slagits för sin frihet och i verkligheten besegrat en stormakt som satt in alla resurser i kampen, redan har sagt sitt ord om hur landets status skall vara.

Jag tror det hade varit värdefullt om den svenska regeringen i denna situation och med tanke på den terror som de fascistiserade delarna av den franska armén utövar mot det algeriska folket för att sabotera den uppgörelse som träffats, genom ett diplomatiskt erkännande eller genom att ta upp förbindelser i andra former hade markerat solidariteten med det algeriska folket.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN:

Herr talman! Jag vill bara till herr Hagberg säga, att jag anser att en folkomröstning inte är en formalitet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. den vid 1961 års höstriktsdag beslutade skattelättnaden

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. den vid 1961 års höstriksdag beslutade skattelättnaden

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag vill medverka till sådana åtgärder att skattskyldiga, som har att erlagga preliminär B-skatt, genom ett enklare förfarande än preliminär deklaration kommer i åtnjutande av den i höstas beslutade skattelättnaden redan vid erläggandet av den preliminära skatten. Jag vill svara följande.

För flertalet inkomsttagare förändras inkomsterna år från år. Om inkomsterna sjunker har B-skattebetalare — även skattesänkningen förutan — anledning att avge preliminär självdeklaration för att få lägre preliminär skatt. Om inkomsterna stiger kommer beslutad skattesänkning i regel bara att påverka storleken av kvarstående skatt.

Det är alltså endast för B-skattebetalare med i huvudsak oförändrade inkomster, som det skulle finnas anledning att utan preliminär självdeklaration jämka preliminärskatten. Det gäller här en förhållandevis liten del av B-skattebetalarna. Jag kan inte se att det finns någon möjlighet för de lokala skattemyndigheterna att själva finna ut vilka skattskyldiga det här gäller. Någon annan möjlighet än upprättandet av preliminär självdeklaration kan således ej anvisas.

Med det sagda, herr talman, anser jag mig ha besvarat den framställda frågan.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få frambära mitt tack för svaret på min enkla fråga. Anledningen till att jag frågade var att vid fjolårets höstriksdag genomfördes en skattereform, innefattande bl. a. en höjning av de skattefria ortsavdragen, slopande av dyrortsgraderingen av dessa samt lägre skatteuttag på inkomster upp till 27 000—30 000

kronor. Reformen innebar betydande skattesänkningar.

För personer med A-skatt, d. v. s. i huvudsak löntagare, kom de nya skatteskalorna att tillämpas från och med mars månad i år. Vid uppbörd av preliminär B-skatt, d. v. s. de egna företagarnas preliminärskatt, gäller de nya skatteskalorna fr. o. m. årsskiftet endast om särskild beräkning av skatten ägt rum. Sådan beräkning görs som regel bara om den skattskyldige avgivit ny preliminärdeklaration. För de företagare som inte har lämnat sådan deklaration, vilket torde vara det stora flertalet, utgår preliminärskatten med belopp som motsvarar den slutliga skatt som påförts den skattskyldige under näst föregående år. I praktiken innebär detta att skattesänkningen avseende innevarande års inkomster kommer de flesta B-skattebetalare till godo i form av skatteåterbäring först när den definitiva slutskatteregleringen sker mot slutet av år 1963.

Enligt gällande uppbördsförfordning äger skattskyldig med s. k. B-skatt rätt att inbetala högre belopp än det som anges på den preliminära debetsedeln, däremot inte lägre belopp. Enda möjligheten för en B-skattebetalare att få sin skatt beräknad efter de nya skatteskalorna är således att inlämna ny preliminärdeklaration. Då detta såväl för den enskilde som för uppbördsmyndigheterna innebär ett onödigt komplicerat förfarande om det endast gäller att få skatten beräknad efter de nya skalorna, synes mig starka skäl tala för att statsmakterna t. ex. genom särskild kungörelse medger att personer med B-skatt får rätt att inbetala ett visst schablonmässigt bestämt lägre belopp än det som anges på den för året gällande preliminära debetsedeln.

En analys av det siffermässiga utfallet av fjolårets skattereform synes ge vid handen att vissa schablonmässiga sänkningar av preliminärskatteinbetalningarna skulle kunna medges utan att

Svar på fråga ang. den vid 1961 års höstriksdag beslutade skattelättnaden

några risker för ett för lågt skatteuttag därmed skulle uppstå. För gifta skattebetalare med upp till 9 000 kronors beskattningsbar inkomst skulle en nedsättning av det på preliminärdebetsdelen upptagna beloppet kunna medges med exempelvis 5—7 procent beroende på dyrt. För gifta med en beskattningsbar inkomst på mellan 9 000 och 30 000 kronor skulle en nedsättning med 7—9 procent kunna medges. För ogifta är de procentuella variationerna mellan olika inkomstskikt mindre för beskattningsbara inkomster upp till 20 000 kronor och skulle i förhållande till de nämnda nedsättningarna kunna bestämmas till 5 å 7 procent. För gifta med mycket låga beskattningsbara inkomster — under 4 000 kronor — blir de procentuella sänkningarna betydligt större. En ytterligare reglering av dessa skatteinbetalningar bör dock i sådana fall lämpligen ske genom att nya preliminärdeklarationer inlämnas. Samma förfarande kan tillrådas beträffande dem som har högre inkomster än t. ex. 30 000 kronor för gifta och 20 000 kronor för ogifta. Likaså bör de fall uppmärksammas då vederbörande har större inkomst av kapital.

Schablonavdraget har självfallet sina avsevärda brister, men jag är angelägen framhålla att den skattskyldige genom dylika procentavdrag redan nu kan erhålla sin skattesänkning och inte behöva vänta ända till slutet av år 1963. Jag beklagar, herr talman, att inte finansministern vid framläggandet av skattesänkingsförslaget också tänkte på alla de skattebetalare som inbetalar sin preliminärskatt på B-skattesedel. Om vi i framtiden får en sådan skattesänkning, skulle jag önska att man inte glömmer bort B-skattebetalarna.

Därmed ber jag, herr talman, att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRANG:

Herr talman! Det är självfallet med

viss tillfredsställelse jag hör frågeställaren deklarerar att det var en avsevärd skattesänkning som fjolårets höstriksdag genomförde. Det har ju funnits många värderingar, huruvida den varit avsevärd eller mindre avsevärd. Det är alltså med tillfredsställelse jag i varje fall avlyssnat interpellantens värdering.

Det föresvävade mig att denna fråga närmast ställdes med den utgångspunkten att A-skattebetalaren tillgodogör sig skattsänkningen omedelbart, medan B-skattebetalaren får vänta ett par år, då han får behållningen i form av en återbäring på skatten. Man kan vid ett hastigt påseende tycka att det är en ganska upprörande orättvisa.

I själva verket balanseras denna mera teoretiska orättvisa av det faktiska förhållandet, att i den utveckling med stigande inkomster vi är inne i inte bara för löntagarna utan där även B-skattebetalarna följer med — skattestatistiken visar att över huvud taget ingen grupp blivit efter — görs 1962 avdrag i form av preliminärskatteavdrag för B-skattebetalaren på den inkomst han hade 1960, medan däremot A-skattebetalaren får finna sig i att få sina avdrag beräknade på den aktuella inkomsten, d. v. s. den inkomst han har 1962. Den skattesänkning som B-skattebetalaren kan räkna sig till godo får väl i de allra flesta fall den formen att han slipper den kvarskatt som han eljest skulle få. Han får nämligen sina skatteavdrag på en inkomst som är två år gammal. Som jag framhöll i mitt svar har däremot det mindretal B-skattebetalare, som i dag har samma inkomst som de hade 1960 och som följaktligen skulle lida en förlust relativt A-skattebetalarna, möjligheter att individuellt avge en extra preliminärdeklaration och få den saken korrigerad.

Med den kompletteringen, herr talman, har jag bara velat återföra detta problem till dess rätta proportioner. Mitt svar på frågan har blivit negativt därför att jag inte kan föreställa mig

Svar på interpellation ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m.

hur man skulle kunna lösa interpellantens önskemål i den praktiska tillämpningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Carbell har i en interpellation frågat, om jag kan lämna upplysningar om erfarenheterna från kontrollen över inleveranserna av omsättningsskatt och om jag anser att det finns tillräckliga personalresurser för omsättningsskattekontrollen. Herr Carbell frågar vidare om jag anser det möjligt att förelägga årets riksdag förslag till nya bestämmelser om beskattning av traktamentsersättningar. Jag vill svara följande.

Kontrollen över att omsättningsskatt inlevereras i rätt tid och föreskriven ordning sker fortlöpande och rutinmässigt hos länsstyrelsernas varuskattekontor. Kontrollen är förhållandevis enkel. De för sent inbetalade beloppen är av ganska obetydlig omfattning.

Det ur allmän synpunkt väsentligaste är emellertid att hos de skattskyldiga kontrollera riktigheten av den bokföring som ligger till grund för redovisningen av omsättningsskatt. Under omsättningsskattens första år, 1960, bedrevs av lättförståeliga skäl mera information än egentlig kontroll. Men under år 1961 har bokföringskontrollen på allvar satt in. Denna kontrollverksamhet omhänderhas av revisionsavdelningarna på länsstyrelserna och avser normalt både omsättningsskatten och inkomstskatten.

Förra året beslöts en betydande successiv förstärkning av taxeringsorganisationen och av länsstyrelsernas revisionsavdelningar. Denna förstärkning

avvägdes bland annat med hänsyn till just kontrollen av omsättningsskatte-redovisningarna. De ökade resurserna kommer alltså automatiskt omsättnings-skattekontrollen till del. Allteftersom fjolårets beslut realiserar, kommer sålunda kontrollen av omsättningsskatten att ytterligare skärpas.

Herr Carbells fråga om beskattningen av traktamentsersättningar ger mig anledning att erinra om vad jag framhöll i ett interpellationssvar i första kammaren den 7 februari i år. Som jag då närmare utvecklade kommer proposition i ämnet att föreläggas riksdagen så snart som möjligt sedan pågående utredning slutförts.

Med det sagda, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min interpellation. Den väcktes ju den 2 februari, och jag har sedermera i protokoll från första kammaren kunnat läsa den huvudsakliga delen av svaret i vad avser traktamentsersättningarna.

Sedan omsättningsskatten införts har man ibland från allmänhetens sida frågat sig, om den omsättningsskatt som man tyckte sig betala också i full utsträckning verkligen inbetalats till staten. Detta var anledningen till interpellationen. Vid jämförelser mellan effektiviteten hos indirekt skatt och direkt skatt har man velat få klart för sig om det är riktigt, som det många gånger sagts, att skattefusket blir mindre då det gäller indirekt än då det gäller direkt beskattning.

Denna fråga har naturligtvis betydelse inte endast för konsumenterna; den har också ett mycket stort intresse för den lojala handeln. Vid en omsättningsskatt av 6 procent är det mycket viktigt att skatten verkligen inbetalas av alla företagare. Den griper eljest in i konkur-

Svar på interpellation ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m.

rensen och snedvrider i högsta grad möjligheterna till konkurrens på lika villkor. Den lojala delen av handeln — alltså den avgjort större delen — är därför av naturliga skäl den som främst, tillsammans med konsumenterna, kräver effektiv kontroll över att omsättnings-skatten inbetalas såsom det är avsett. Den huvudsakliga delen av handelns företrädare och konsumenterna måste alltså ha samma intresse av att staten, om den nu tar ut omsättningsskatt, också ser till att denna skatt inbetalas så hundraprocentigt som möjligt — detta ansluter sig till naturliga krav på varje skattesystem. Ett sådant naturligt krav är att systemet är rättvist, och att varje medborgare följaktligen, såsom det förutsatts vid lagstiftningen, bidrar till samhällets samlade utgifter efter sin förmåga. Därom råder väl i princip inte — eller borde i varje fall inte råda — några delade meningar.

Frågan är nu, huruvida det finns eller kommer att finnas resurser för en sådan omsättningsskattekontroll. Varje ledamot av taxeringsnämnd vet hur resonemangen går när det gäller frågor om bokgranskning. Redan i taxeringsnämnden blir frågan i många fall »avsågad» av det enkla skälet att man är på det klara med att det inte finns resurser för en fullständig kontroll. Det står helt enkelt klart för vederbörande efter erfarenheter från många tidigare fall, att det är utsiktslöst att slå in på denna väg. Jag tror detta kan omvittnas av representanter för alla landsändar som sitter i denna kammare. Finansministern är i sitt svar optimistisk beträffande effekten av den successiva utbyggnaden av kontrollen.

Ett annat led i min interpellation var frågan huruvida tillgängliga resurser hos kontrollorganen användes så effektivt som möjligt. Många anser nog att det inte förhåller sig så. Man anser att taxeringskontrollen i alltför stor utsträckning har förkärlek för bagatellfrågor och sysslar med saker som det är tämligen

enkelt att kontrollera. Men det är ju inget försvar att det är ett lättare och enklare arbete att syssla med löntagares deklARATIONER än med andras. Det är inget försvar att det är små inkomstagare som det här gäller eller att dessa små inkomstagare oftast inte bråkar. Det är inget försvar att dessa deklARATIONER inte behärskar tekniken så väl som andra kategorier gör. Jag nödgas exemplifiera mitt påstående och väljer att göra det från min interpellation.

Jag omnämnde där att en tankbilförare i sin självdeklARATION 1959 hade upptagit uppbyggnaden av kostersättning med 3:25 om dagen och att han yrkade avdrag med motsvarande belopp. Jag omnämnde, att taxeringsnämnden inte godkände avdraget utan att vederbörande därför anförde besvär hos prövningsnämnden, som upprätthöll taxeringsnämndens beslut. När klaganden därefter besvarade sig hos kammarrätten, resulterade detta i utslag den 14 mars 1961, där 2 kronor 50 öre godkändes. Man ansåg alltså, att vederbörande skulle av de 3:25 beskattas för 75 öre.

I den självdeklARATION som avlämnades i februari 1961 yrkade han avdrag med 3:50 kronor, eftersom kostersättningen höjts från 3:25 till 3:50 kronor. Taxeringsnämnden godkände ett avdrag av 2:65 kronor, d. v. s. den godkände av höjningen 25 öre ett avdrag på 15 öre, varigenom det sammanlagda avdraget höjdes från 2:50 till 2:65 kronor.

Så gick tiden och i december månad fick vederbörande en resolution från prövningsnämndens kansli, av vilken framgår att vederbörande taxeringsintendent överklagat taxeringsnämndens beslut och yrkat att detta beslut om avdrag för fördyrade levnadskostnader inte till någon del skulle godkännas. I resolutionen sägs kort och gott: Med anledning av omstående besvär lämnas Ni härigenom tillfälle att inom åtta dagar från delfående härav inkomma med till prövningsnämnden ställd skriftlig förklaring i målet. Utebliven förklaring

Svar på interpellation ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m.

hindrar ej att målet avgöres på förhandenvarande skäl. Resolutionen är dagtecknad den 15 december 1961. I det mål som tidigare behandlats i olika instanser från 1959 till 1961, innan han kunnat få besked från kontrollorganen, avkräver man honom nu skriftlig förklaring inom åtta dagar.

Det är självklart att man när man studerar denna fråga inte kan komma till annat resultat än att frågan i sig är allvarlig. Det blir för många människor svårt att tro att tillgängliga resurser inom skattekontrollen används på bästa sättet. Det är allvarligt också av den anledningen att ifall godtycklighet förekommer här, så drabbar det små inkomsttagare, för vilka en skatt på 300 till 400 kronor har en stor tyngd. Det gäller som jag sagt i interpellationen inkomsttagare med tämligen låg inkomst. Det kan redan nu vara svårt nog för dem utan att de dessutom skall drabbas av en orättvis beskattning, även om det i flera fall kan bli på det sättet att de bara får ligga ute med pengarna. Det är faktiskt inte heller så enkelt för en sådan inkomsttagare.

Det kan dessutom bli en annan effekt av detta som man inte heller kan gå förbi och som kan vara ännu allvarligare, nämligen att en sådan inkomsttagare genom upptaxeringen kan komma att passera någon av trösklarna i vårt sociala omvårdnadsprogram.

Nu har finansministern i svaret framhållit att man skall ta upp frågan så snart som möjligt sedan utredningen blivit färdig. Jag kan i likhet med den interpellant som under mellantiden har fått svar i första kammaren naturligtvis understryka det tack han har lämnat. Han har tackat finansministern för det i tonen älskvärda, i sak inte alldeles negativa svaret. Hans interpellation avsåg emellertid delvis andra frågor. Jag skulle vilja alldeles särskilt understryka att här är det bråttom. Det är nödvändigt att någonting händer på detta område. Det är inte rimligt att det år efter år skall

fortgå på detta sätt. Det är i och för sig inte tillfredsställande att dessa skatdragare skall kunna råka ut för sådant. Det är såsom omnämnts i interpellationen orimligt även ur den synpunkten att t. ex. församlingsgränsen kan bli avgörande för om vederbörande skall komma att beskattas med kanske ett par tre, fyra hundra kronor mer eller mindre.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag har tagit del av det tidigare interpellationssvar beträffande beskattning av traktamentsersättningar som finansministern i sitt svar i dag hänvisar till. Av detta framgår att finansministern väntar på ett förslag från lönebeskattningsutredningen med anvisningar om ett system som är lätt att tillämpa och som samtidigt tillgodoser kraven på likformig behandling av skattskyldiga, oavsett om traktamentsersättningen uppburits i enskild eller statlig tjänst.

Traktamentsersättningarna är väl numera reglerade inom de allra flesta avtalsområden och fastställda genom kollektivavtal. Man har därför anledning att räkna med att de belopp som här har överenskommit inte är större än att de blott svarar mot den merkostnad vederbörande åsamkas genom sin vistelse för arbetsgivarens räkning på den främmande orten.

Jag hade hoppats att utredningen skulle ha kunnat presentera sitt betänkande i år, men så tycks inte bli fallet. Kommittén har signalerat att arbetet kommer att pågå hela detta år, och när den blir färdig får man ingen riktig klar bild av. Under tiden fortsätter orättvisorna, som för all del funnits under många år men som inte blir mindre för det.

Jag har genom min anställning inom industrien, vid ett företag som har rätt många anställda, som för jämnans befinner sig på resa för företagets räkning, ständigt kommit i kontakt med just dessa beskattningsfrågor. Därvid har jag

Svar på interpellation ang. beskattningen av traktamentsersättning, m. m.

kunnat konstatera hur olika dessa frågor stundom behandlats av taxeringsmyndigheterna.

Jag kan ur högen av överklaganden som jag tagit del av här nämna ett par fall, som tydligt visar nödvändigheten av att en ändring snarast kommer till stånd.

En anställd hade för 141 dagar på ett otal olika platser i både Sverige och Norge uppburit sammanlagt 3 577 kronor i traktamentsersättningar. Detta motsvarar en ersättning av 24 kronor per dag enligt avtal mellan Sveriges verkstadsförening och Metallindustriarbetareförbundet. Ersättningen hade dock under 97 dagar utgått med ett med 2 kronor förhöjt belopp, eftersom vederbörande hade träffat överenskomelse med sin arbetsgivare om detta, beroende på att båda var överens om att det avtalsenliga traktamentsbeloppet inte täckte de verkliga merkostnader som han fick vidkännas för vistelse på arbetsorten i fråga. Taxeringsnämnden beslutade om skattebefrielse för ett traktamentsbelopp uppgående till 18 kronor per dag. Vederbörande överklagade, och frågan gick till prövningsnämnden, som fastställde vad den lokala taxeringsnämnden sagt i detta fall, alltså skattebefrielse upp till maximalt 18 kronor per dag. Mannen överklagade vidare. Ärendet gick till kammarrätten, och denna medgav efter sin prövning avdrag för fördyrade levnadskostnader med ett belopp som enligt dess förmenande var skäligt, nämligen i detta speciella fall 22 kronor per dag. Det innebär alltså en höjning med 4 kronor utöver vad den lokala taxeringsmyndigheten och prövningsnämnden hade kommit fram till.

Ett annat fall gäller en arbetskamrat till den nu nämnde. Det utspelade sig året innan och handlar om precis samma slag av arbete. Denne man hade för 148 dagar uppburit sammanlagt 3 374 kronor, också det enligt avtal. Jag vill göra den lilla kompletteringen att det

under många av dagarna hade förekommit arbete för arbetsgivarens räkning utomlands, varvid han hade erhållit ett till 30 kronor förhöjt traktamente. Den lokala taxeringsnämnden medgav avdrag med 30 kronor per dag för fördyrade levnadskostnader vid arbetet utanför Sveriges gränser men spikade avdraget till 18 kronor per dag inom landet. Detta fastställdes också av prövningsnämnden. Även detta ärende fullföljdes i kammarrätten, och klaganden beviljades rätt till skattebefrielse för hela det uppburna traktamentsbeloppet. Men trots att klaganden sålunda fick rätt när det gäller skattemålet, förlorade han en del av sitt familjebostadsbidrag. Detta berodde på att skatteärendet dragit ut så långt på tiden att till grund för uträkandet av familjebostadsbidraget hade använts den högre inkomst som fastställts genom utslaget av den lokala taxeringsnämnden och prövningsnämnden. Vi vet alla att det tar lång tid innan dessa skattemål blir avgjorda — det är inte fråga om ett år, utan om flera år innan det slutliga avgörandet faller. Genom att i detta fall en felaktig siffra för vederbörandes inkomst användes vid fastställandet av familjebostadsbidraget, kom han att passera en av de trösklar som därvid finns och detta kunde inte i efterhand rättas till.

Jag skulle kunna anföra många ungefär analoga exempel. Det var ju inte länge sedan som olika taxeringsnämnder inom samma kommun kunde tillämpa olika praxis i sådana här fall, men nu har det ju börjat bli bättre ordning därvidlag. Jag skall emellertid inte mångfaldiga exemplen. Vad jag här anfört visar nödvändigheten av att utredningen bedriver sitt arbete med största skyndsamhet, så att en ändring med det snaraste kan komma till stånd.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När man som jag i flera år verkat för att få till stånd bättre förhållanden på det område det här gäller,

Svar på interpellation ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

är det med stort intresse man bevittnat den attack som herrar Carbell och Bengtsson i Landskrona nu gjort. Jag kan ansluta mig till de synpunkter som dessa talare anfört, och vill särskilt understryka en sak.

Det är framför allt i de första instanserna, alltså inom taxeringsnämnderna och prövningsnämnderna, som det tydligen inte finns tillräcklig förståelse för de synpunkter som här kommit fram. Det visar sig att de som överklagar ofta får rätt i högre instans, alltså i kammarrätten och regeringsrätten. Nu finns det en hel del skattskyldiga vilka liksom inte behärskar tekniken att överklaga och som tycker att det hela verkar så besvärligt att de inte vågar sig på ett överklagande. Resultatet av detta är att dessa människor blir orättvist och oskäligt behandlade i beskattningsavseende, och det är sannerligen ett motiv för att söka åstadkomma en bättre tingens ordning.

Jag har ett aktuellt exempel från ett område som inte är statligt men där traktamentsbestämmelserna enligt avtal följer de statliga bestämmelserna. Trots detta har såväl taxeringsnämnd som prövningsnämnd vägrat godkänna de avdrag som gjorts och som står i överensstämmelse med de statliga traktamentsbestämmelserna. Detta ärende har nu förts vidare till högre instans.

Jag kan sålunda instämma i både vad som sagts här i dag och av herr Birger Lundström i första kammaren vid den interpellationsdebatt som där förts, och jag vill sluta med att uttrycka en förhoppning om att det så snart som möjligt måtte införas nya bestämmelser på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Vigelsbo har frågat mig om jag är beredd att redogöra för

1. på vilket sätt de sociala och samhällsekonomiska konsekvenserna i stort beaktas i frågor rörande järnvägsnedläggningar i enlighet med vad i interpellationen anförts;

2. på vilka sätt frågan om en inordning av bandelen Sala—Gysinge—Gävle i statsbanenätet liksom övriga i interpellationen berörda frågor har prövats, samt om så icke är fallet, om detta kommer att ske innan frågan om bandelens nedläggning slutgiltigt prövas.

Man räknar som bekant med att ungefär hälften av statsbanenätet inte längre är ekonomiskt bärkraftigt och att förlusterna på denna del av nätet uppgår till omkring 200 milj. kronor om året. Undersökningarna rörande förutsättningarna för nedläggning av trafiksvaga järnvägslinjer bedrivs enligt en plan som 1953 års trafikutredning lagt fram i samråd med järnvägsstyrelsen. Redan vid uppgörandet av detta undersökningsprogram har man gjort undantag för sådana järnvägslinjer som uppenbarligen måste trafikeras även i fortsättningen av olika sociala skäl. I fråga om övriga linjer sker ingående undersökningar om förutsättningarna för att överflytta järnvägens uppgifter på landsvägstrafiken och de sociala och samhällsekonomiska konsekvenserna av en sådan trafikomläggning. Därvid beaktas givetvis också den av interpellanten berörda frågan om linjens betydelse som en del av statsbanenätet. De berörda myndigheterna lägger ned ett omfattande arbete på att närmare klarlägga rese- och transportbehoven inom de berörda bygderna och på att utforma en ersättningstrafik som tillgodoser dessa trafikbehov. Vidare prövas i vad mån en upprustning av vägarna är erforderlig i händelse av järnvägsstrafi-

Svar på interpellation ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

kens nedläggning. Den centrala behandlingen av ärendena sker inom en samarbetsnämnd med representanter för järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och näringslivets trafikdelegation. Om det visar sig att järnvägsdriften helt eller delvis bör läggas ned, görs framställning härom till Kungl. Maj:t. Det slutliga beslutet föregås av beredning inom kommunikationsdepartementet, varvid bl. a. sker en ingående prövning av vägbyggnadsbehovet och ersättnings trafikens organisation samt överläggningar med länsstyrelserna, kommunerna och näringslivet.

Sedan det här beskrivna förfarandet började tillämpas, har beslut om total eller partiell nedläggning meddelats i fråga om ett 40-tal linjer om sammanlagt 1 600 km. Även om det på sina håll förelegat vissa övergångssvårigheter vid genomförandet av nedläggningarna, tror jag mig kunna konstatera att dessa arbetsformer visat sig innebära en garanti för att de sociala och samhällsekonomiska konsekvenserna blir vederbörligen beaktade vid den pågående koncentrationen av järnvägsdriften.

Med anledning av interpellantens fråga om bandelen Sala—Gysinge—Gävle kan jag meddela, att de berörda myndigheterna i samråd med näringslivets trafikdelegation gjort framställning om nedläggning av all trafik på sträckan Köpalla—Södra Valbo samt person- och styckegodstrafiken på sträckan Sala—Köpalla och Södra Valbo—Hagaström. Framställningen har remissbehandlats, och för närvarande sker vissa kompletterande undersökningar. Överläggningar med berörda länsstyrelser, kommuner m. fl. kommer att äga rum inom de närmaste veckorna. De av interpellanten berörda konsekvenserna av en nedläggning samt behovet av vägupprustning beaktas på samma sätt som vid andra nedläggningsärenden.

Vidare anförde:

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för det svar jag fått på interpellationen.

När det nu i alla fall gäller frågor om kommunikationer vill jag också här uttala min förvåning över det sätt på vilket kommunikationerna fungerar mellan kanslihuset och riksdagen. Man meddelade mig redan i fredags att jag i dag skulle erhålla svar på min interpellation, och det meddelades även att svaret skulle ligga tillgängligt här i riksdagen redan på måndagskvällen. Jag kom hit i går klockan fyra, men inget svar hade kommit. Jag ringde kommunikationsdepartementet, och där meddelades att svaret avsänts en timme tidigare, men det kom inte hit till riksdagen förrän klockan halv tolv i dag. Det kan ifrågasättas om det inte krävs reformer även på denna trafikled.

I svaret har statsrådet först ägnat sig åt frågan om de samhällsekonomiska konsekvenserna, och han förklarar att de alltid beaktas vid järnvägsnedläggningar. Dessa nedläggningar bedrivs enligt en plan, utarbetad av 1953 års trafikutredning. Men det må likväl ursäktas mig och landsbygdens folk över huvud taget om vi med oro avvaktat utlåtandet från 1953 års trafikutredning, vars uppgift har varit att uppställa ett allmängiltigt trafikpolitiskt program. De sakkunnigas försäkran, att detta trafikprogram självfallet skall bjuda människorna en hygglig transportförsörjning var de än bor, låter i hög grad lugnande. Desto mera oroande är att de sakkunniga skjutit detaljarbetet åt sidan och till det största problemet upphöjt frågan om hur man skall komma till rätta med de trafiksvaga järnvägarna, d. v. s. så snabbt som möjligt kunna lägga ned dem. På så sätt har man skaffat sig ett kusligt effektivt medel att dirigera lokaliseringen, leda folkströmmar, avfolka bygder och bestämma över företags liv eller död.

Visst är det välbetänkt att utgå från

Svar på interpellation ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

tesen att man erhåller de totalt sett billigaste transporterna, om de olika företagen får utveckla fri konkurrens, och visst är det naturligt att näringslivet ställer strikt företagsekonomiska krav på trafikförsörjningen. Men därjämte har järnvägarna en social uppgift, som samhället under inga förhållanden får undandra sig. Sedan må stockholmarna hur hetsigt som helst tala om »olåten från avkrokarna» så fort en bana läggs ned fast inte något riksintresse står på spel — det har vi hört här många gånger. Ansvar för de sämst ställda framstår för oss som samhällets huvuduppgift, dess existensberättigande, ett riksintresse således.

Den järnväg jag i min fråga närmast berört, nämligen järnvägen Sala—Gävle, delen Sala—Hagström, skär genom en betydande skogs- och jordbruksbygd. Vi är medvetna om att det ekonomiska resultatet inte varit tillfredsställande, men detta har inte förväntat med hänsyn till det sätt på vilket förbindelserna varit ordnade. Banan är tio mil lång och utgör med sin sträckning en god förbindelse för trafiken från ostkustbanan och söderut. Detsamma gäller trafiken söderifrån, som snabbt vill söka kontakt med den nordgående trafiken i Gävle. Även om banan inte nu ger ett nöjaktigt ekonomiskt resultat på grund av minskad lokal trafik, borde det vara värt besväret att sätta in den som en del i ett längre snabbgående och genomgående system. En sådan snabbgående och genomgående förbindelse från Gävle efter de båda norrifrån kommande morgonsnälltågens ankomst till Gävle över Sala, Västerås och Örebro till Hallsberg skulle med många timmar minska restiden till västkusten och Göteborg, liksom i motsatt riktning.

Sådana snabbgående och genomgående tåg har ju med framgång insatts på andra sträckor, t. ex. från Sala över Västerås och Katrineholm till Norrköping. En annan sådan förbindelse lär också komma att insättas från Västerås

över Örebro till Karlstad, som jag förmodar närmast för att stötta upp den trafiksvaga banan mellan Örebro och Svartå. Jag tycker det vore riktigt att förfara på detta sätt även med järnvägen Sala—Hagström, att i varje fall göra ett försök innan banan definitivt utdömts som icke räntabel.

De kommunala myndigheter som hörts i detta ärende har alla haft vägande invändningar mot att järnvägen läggs ned. Skolmyndigheter, ekonomiska föreningar och andra intressenter är alla av samma uppfattning. Då järnvägsstyrelsen har alla dessa intressenters invändningar på pränt, skall jag inte här närmare beröra dem. Statens järnvägar torde inte heller för egen del sakna intresse för banans bibehållande, då efter densamma stora grustillgångar är tillfinnandes, varifrån betydande mängder material för statsbanans underhåll årligen avhämtas.

Vägnätet utmed järnvägen är under all kritik mellan Gysinge och Gävle, och det är långt ifrån bra på övriga delar av denna förbindelse.

Statsrådet talar i sitt svar om samarbetet mellan olika statliga organ, trafikens, arbetsmarknadens och näringslivets organ. Jag är tacksam, herr statsråd, för denna upplysning och ännu tacksammare för att ett sådant samarbete verkligen har kommit till stånd. Detta samarbete torde emellertid inte ha alltför gammal hävd. För några år sedan nedlades järnvägen mellan Runhällen och Enköping. Diskussionen om nedläggandet pågick ett flertal år. Under tiden hann emellertid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anlägga en mycket dyrbar viadukt över järnvägen vid Sparrsätra i Uppland. Nu är järnvägen nedlagd, och den byggda viadukten utgör en mycket kraftig och dyrbar puc-
kel på rikstolvan, erinrande om bristande samarbete mellan olika statliga organ. Vägmyndigheterna var starkt benägna att bygga ytterligare en sådan viadukt över samma järnväg på en an-

Svar på interpellation ang. provningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

nan plats, men måste avstå, då ortsintressen bestämt motsatte sig detta och hos Kungl. Maj:t besvärsvägen stoppade försöket. Att dessa kostnader blev så stora att de kunnat betala åtminstone något års förlust på Salabanan hör kanske egentligen inte hit, men jag har i varje fall velat nämna det.

Hur det nu än blir kan vi inte förstå annat än att denna järnväg av både sociala och ekonomiska hänsyn måste bestå, åtminstone till den dag då vägnätet är nöjaktigt ordnat. Hur länge det kan dröja återstår att se. Alla kommunala myndigheter i den bygd som banan berör motser med mycket stort intresse vad som kommer att ske.

Herr talman! Jag ber att än en gång få framföra mitt tack till statsrådet för det erhållna svaret.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Med undantag för en del av herr Vigelsbos motiveringar kan jag helt instämma i vad han sade. Men det finns också en del andra synpunkter, som borde tas med i sammanhanget.

Som herr Vigelsbo framhöll, gäller det här en skogsbygd och en befolkningsmässigt sett mycket besvärlig del av Västmanlands län. Som de flesta torde känna till är Västmanlands län ett av de län som har expanderat kraftigast under de senaste åren. Detta gäller dock endast länets ena halva, industridelen. Den andra hälften, d. v. s. den östra delen, har gått motsatt väg. Detta har inneburit att kommuner och landsting varit nödsakade att vidta särskilda åtgärder för att klara denna länsdel. Jag kan som exempel nämna att landstinget har ordnat med särskild företagskonsulent för den östra länsdelen samt beslutat bygga en central verkstadsskola där. Flera andra åtgärder har vidtagits för att hjälpa denna bygd, framför allt socknarna norr om Sala, d. v. s. mellan Sala och Gävle.

I den situationen, när man försöker att på olika sätt stimulera bygdens liv,

kommer så detta förslag att nedlägga trafikpulsådern genom denna mycket vidsträckt del av länet. Det är synnerligen beklämande. Jag tycker att man på denna fråga skulle anlägga litet mer av de sociala skäl, som herr statsrådet talar om i sitt interpellationssvar. Som herr Vigelsbo nämnde, är t. ex. vägnätet i bygden långt ifrån tillfredsställande, och det skulle ta många år att sätta det i fullgott skick.

Vad jag önskat komma med vid detta tillfälle är den lilla uppmaningen: Flyg inte så fort med denna fråga, herr statsråd! Vänta någon tid till dess vägnätet har kunnat sättas i stånd och de åtgärder som vidtagits till bygdens förkovran från så många håll har hunnit bära frukt även för järnvägens del.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag är den förste att beklaga att kommunikationerna inte har varit som de borde vara, när det gällt att befordra interpellationssvaret, denna så viktiga handling, till herr Vigelsbo. Men det kanske kan ha berott på att herr Vigelsbo är en mycket rörlig adressat.

Men trots detta var ju herr Vigelsbo i hög grad informerad i frågan, och det märktes inte alls på hans inlägg här att interpellationssvaret kommit sent.

Sedan vill jag i själva sakfrågan säga, att det är åtskilliga år sedan vi i kommunikationsdepartementet började tillämpa den metodik vi nu har att mycket noggrant undersöka förhållandena innan en järnväg lägges ned. Jag vet inte vilken gång i ordningen det är som jag står i denna talarstol och berättar om den grundliga genomgång vi i departementet alltid har med representanter för kommuner, näringsliv och skolkfolk samt alla andra som beröres av en järnvägsnedläggning. Och jag har åtskilliga gånger förklarat, att innan vi lägger ned en järnväg helt eller delvis måste bygdens folk veta vad som kom-

Svar på interpellation ang. prövningen av frågor rörande järnvägsnedläggningar

mer i järnvägens ställe både när det gäller själva vägarna och kommunikationerna på dem. Och till handlingarna och beslutet i detta ärende ingår som bilaga en plan över vilka vägföretag som skall komma till utförande. Vi anvisar också anslag av vägmedel för om- och tillbyggnader av de planerade vägarna. Till och med tidtabeller finns med för de bussar som skall ha hand om trafiken i stället för de rälsbussar och andra kommunikationsmedel som tidigare har ombesörjt transporten av folk och gods.

Herr talman! Jag vill än en gång poängtera, eftersom det tydligen inte kan göras för ofta, grundligheten i de undersökningar som föregår en järnvägsnedläggning, undersökningar vid vilka kommunalmännen själva är i hög grad engagerade och där vi verkligen strävar mot en ur bygdens synpunkt så tillfredsställande lösning som möjligt.

Jag nämnde i interpellationssvaret, att vi har lagt ned ungefär 1 600 km järnväg. Jag kan för ögonblicket inte erinra mig att jag har fått något som helst protestbrev med anledning av dessa nedläggningar. Däremot har folk kommit upp till mig och velat resonera om vissa ändringar i kommunikationerna och kanske även om en viss justering av beslutet i fråga om vägmedlen. Detta har emellertid varit frågor, som vi i de allra flesta fall kunnat komma överens om utan svårigheter. Att detta har lyckats anser jag vara ett resultat av den speciella metodik, som vi försöker tillämpa inom departementet vid behandlingen av dessa nedläggningsärenden.

Herr Vigelsbo var vidare inne på 1953 års trafikutredning. I denna sades det att ungefär hälften av de järnvägar vi driver är trafiksvaga. Ungefär hälften av dessa järnvägar har redan förts åt sidan i diskussionen om nedläggning, emedan vi anser att de bör behållas av sociala eller av andra skäl. Det är alltså de återstående 50 procenten av de trafiksvaga järnvägarna, som är före-

mål för undersökning i och för eventuell nedläggning.

Jag är dock angelägen att här påminna om att man inte skall uppfatta det så, som folk ofta gör, när de ser en notis i tidningen om att distriktschefen gör undersökningar rörande trafikekonomin på en viss bandel, nämligen att detta skulle betyda att bandelen är borta fr. o. m. nästa tidtabellsskifte. Vad distriktschefen gör är en preliminär undersökning. Sedan återstår järnvägsstyrelsens mera grundliga utredning och till sist departementets egen undersökning, utförd av en speciellt för denna uppgift avdelad man, som håller dessa sammanträden.

Jag har, herr talman, varit nödsakad att än en gång lämna en repetition i denna fråga, men som gammal pedagog vet han ju att repetitionen är kunskapernas moder, och herr talmannen ursäktar mig säkerligen för att jag har företagit denna repetition.

Frågan om banan Sala—Gysinge—Gävle är för närvarande föremål för prövning. Frågan är ute på remiss och undersökningar pågår. Jag vill ytterst ogärna — det brukar man inte göra — gå in på en diskussion i en fråga som är föremål för prövning av Kungl. Maj:t. Det skulle vara ett avsteg från det brukliga, och därför hoppas jag herr Vigelsbo ursäktar mig för att jag inte går in i svaromål på denna punkt. Jag har »konstitutionella» skäl att inte göra det.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag ursäktar gärna kommunikationsministern med hänsyn till hans pedagogiska egenskaper. Men jag har ju också fått erkännandet att inte vara någon dålig lärjunge.

Jag har emellertid, med tanke på de bygder som berörs, svårt att förstå att man över huvud taget skall lägga ned en sådan järnväg som Sala—Gysinge—Gävle. Nu har kommunikationsministern dock lämnat det tröstefulla beske-

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

det, att man endast undersöker förhållandena och att det inte är säkert att järnvägen kommer att läggas ned. Jag vill uttala förhoppningen att den undersökning, som alltså nu verkställs, skall få det resultatet, att man finner andra utvägar att finansiera banan och inte behöver lägga ned den. Jag tror att förutsättningar finns, och även om driften av banan skulle medföra någon förlust, så bör banan av sociala skäl behållas. Det är mera socialt motiverat än att kasta ut miljoner på en lyxkrog i Stockholm.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag har, herr Vigelsbo, bara sagt att frågan är föremål för behandling inom kommunikationsdepartementet, och vi får ju se vad det material som vi får fram har att säga. Betraktar herr Vigelsbo detta som tröstens ord kan jag nämna, att samma tröstens ord uttalade jag vid en uppvaktning från västmanlänningarnas sida för åttskilliga månader sedan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Henningsson har i en interpellation berört vissa spörsmål angående tillämpningen av reglerna om utfärdande av körkort. Han har framhållit, att praxis vid utfärdande av lämplighetsintyg icke är enhetlig och i vissa fall synes onödigt hård. Bl. a. har åberopats, att polismyndigheterna ibland vägrat att utfärda lämplighetsintyg för den som icke visat sig vara medlem i nykterhetsorganisation. Frågan går ut på om jag anser att denna

praxis står i överensstämmelse med de tankar, som jag lät komma till uttryck i samband med 1958 års ändringar i körkortsbestämmelserna, och de uttalanden, som i detta sammanhang gjordes av vederbörande riksdagsutskott.

Beslut i ärenden rörande utfärdande och återkallelse av körkort meddelas av länsstyrelse. Den som är missnöjd med länsstyrelsens beslut äger föra talan där emot hos Kungl. Maj:t.

Enligt gällande föreskrifter skall den som söker körkort därvid förete ett av den lokala polismyndigheten utfärdat intyg, huruvida han med hänsyn till sina personliga förhållanden får anses lämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon. Polismyndigheten kan inte vägra att utfärda lämplighetsintyg, när sådant begäres. Anser polismyndigheten att sökanden inte bör betros med körkort, har myndigheten i stället att redovisa denna sin uppfattning i intyget. Vid bedömning av lämplighetsfrågan är polismyndigheten i princip inte bunden av annat än reglerna i vägtrafikförordningen. Någon befogenhet för överordnad myndighet att utfärda direktiv föreligger inte. Detta utesluter givetvis inte, att länsstyrelse till ledning för polismyndigheten kan t. ex. lämna upplysningar om den praxis som tillämpas av länsstyrelsen i körkortsärenden.

Det förtjänar också framhållas, att innehållet i lämplighetsintyget inte på något sätt är bindande för körkortsmyndigheterna vid den fortsatta prövningen. Om intyget inte går i tillstyrkande riktning, kan den körkortssökande hos länsstyrelsen anföra argument och åberopa utredning, som talar för att bedömningen bör utfalla på annat sätt. Han kan också i vanlig ordning överklaga länsstyrelsens beslut, om det går honom emot. Innan han underkastar sig det besvär och de kostnader som det innebär att undergå prövning inför besiktningsman kan han få saken prövad både av länsstyrelse och av Kungl.

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

Maj:t utan att förete andra handlingar än dem som har med lämplighetsfrågan att göra.

Frågan om den större eller mindre vikt, som vid utfärdande av lämplighetsintyg och vid annan prövning av körkortsfrågor bör fästas vid begångna trafikförseelser, kan inte besvaras fullt entydigt. Beträffande principerna för bedömningen ansluter jag mig emellertid gärna till andra lagutskottets uttalande i anslutning till 1958 års ändringar i körkortsreglerna om att en viss försiktighet måste iakttagas, när det gäller att ur de upplysningar, som föreligger om en person, dra slutsatser om hans framtida uppträdande i trafiken. Den omständigheten, att en körkortsökande gjort sig skyldig till mindre förseelser vid förande av moped eller cykel, bör inte i och för sig diskvalificera honom, när det gäller att få körkort. Om någon begått ett flertal förseelser under loppet av en kort tidrymd, kan det emellertid ifrågasättas, om han har den respekt för trafikreglerna, som ovillkorligen måste fordras av en motorförare, och skäl kan då finnas för den uppfattningen, att körkort ej bör utfärdas innan någon tid förflutit från sista förseelsen. Avgörandet kan givetvis också påverkas av andra upplysningar om den körkortssökande än sådana som rör begångna förseelser. Eftersom det här gäller omdömesfrågor, måste man räkna med att en del individuella variationer i bedömningen förekommer i de lämplighetsintyg som avges av polismyndigheterna i landet. Detta är naturligt och knappast ägnat att väcka någon erinran, då ju en körkortssökande, som anser polismyndighetens bedömning vara alltför kärv, är oförhindrad att föra fram ytterligare utredning hos länsstyrelsen. I det stora antal körkortsmål, som fullföljts till Kungl. Maj:t, förekommer knappast några fall då körkort vägrats enbart på grund av smärre trafikförseelser. Jag har därför inte fått den uppfattningen,

att tillämpningen av körkortsreglerna på denna punkt orsakat några större praktiska problem.

Beträffande den mera speciella frågan, om medlemskap i nykterhetsorganisation kan ställas som villkor för utfärdande av lämplighetsintyg med positivt innehåll, är det enligt min uppfattning alldeles klart, att några sådana villkor inte får uppställas. Medlemskap i nykterhetsorganisation kan visserligen vara en omständighet att beakta vid prövning av lämplighetsfrågan, när det är fråga om person, mot vilken anmärkning förekommit i nykterhetshänseende. Detta innebär emellertid inte, att körkortsmyndigheterna äger utöva påtryckning i någon form på de körkortssökande.

Interpellanten har också berört frågan, om det inträffar att körkort återkallas för ägare av fordon på grund av förseelser begångna av chaufförer och andra som fört fordonet. Någon nämnvärd risk för att körkort återkallas på grund av förseelser, som begåtts av andra än körkortsinnehavaren, föreligger emellertid enligt min mening inte. För att någon skall bli fälld för trafikförseelse fordras att han erkänner förseelsen eller blir lagligen övertygad om att ha begått den. En särskild ordning gäller visserligen enligt de år 1960 införda nya bestämmelserna om pareringsbot, men de förseelser som avses med dessa bestämmelser registreras inte längre i körkortsregistret. En annan sak är att fordonsägare enligt trafikförfattningarna är ansvarig bl. a. för att fordon befinner sig i föreskrivet skick och är behörigen besiktigat, registrerat, försäkrat och beskattat. En del likartade bestämmelser gäller också för den som bedriver yrkesmässig trafik. Om någon blir sakfälld enligt dessa bestämmelser beror det emellertid inte på att han svarar för någon annans förseelse utan på att han åsidosatt en honom åliggande tillsynsskyldighet.

Härmed, herr talman, anser jag mig

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

ha besvarat herr Henningssons interpellation.

Vidare anförde:

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation rörande utfärdande av lämplighetsintyg för körkort och återkallande av körkort.

Kommunikationsministern säger i svaret bl. a.: »Beträffande principerna för bedömningen ansluter jag mig emellertid gärna till andra lagutskottets uttalande i anslutning till 1958 års ändringar i körkortsreglerna om att en viss försiktighet måste iakttas, när det gäller att ur de upplysningar, som föreligger om en person, dra slutsatser om hans framtida uppträdande i trafiken. Den omständigheten, att en körkortsökande gjort sig skyldig till mindre förseelser vid förande av moped eller cykel, bör inte i och för sig diskvalificera honom, när det gäller att få körkort.» Detta besked noterar jag med största tillfredsställelse.

Emellertid kan jag inte underlåta att säga, att det tycks vara väldigt svårt att få denna anda rådande hos de körkortsbeviljande myndigheterna. Åtskilliga fall tyder på att andan är den rakt motsatta. Jag kan inte ens med god vilja inse det kloka i att en yngling blir vägrad det körkort han eftersträvar, därför att han ett år tidigare exempelvis åkt cykel utan att ha ljuset tänt efter mörkrets inbrott. Det kan ha varit ett förbiseende av vederbörande, men han har blivit bötfälld för det och för en sådan enkel förseelse kan han få vänta ytterligare ett år på sitt körkort. Att en yngling som råkat ut för sådan malör kör sitt fordon utan körkort anser jag inte ägnat att förvåna. Att åtskilliga fall av liknande slag förekommer är obestridligt. Om då denne körkortslöse råkade bli stoppad i en kontroll vid en trafikrazzia, så får han vara vänlig,

om han orkar detta, att vänta ytterligare två år på körkortet.

Jag kan därför inte dela kommunikationsministerns mening i den del av svaret som säger: »Jag har därför inte fått den uppfattningen, att tillämpningen av körkortsreglerna på denna punkt orsakat några större praktiska problem.» Detta säges efter att ha anvisat vilken möjlighet som föreligger för den som vägrats körkort att överklaga hos länsstyrelse och hos Kungl. Maj:t. Tvärtom anser jag att samhället löper stor risk att med nämnda förfaringssätt skapa en lång räckta av lagöverträdelse som hade kunnat undvikas, om myndigheten handlat med större förståelse i enlighet med andra lagutskottets uttalande av år 1958.

Även beträffande de fall, då olika trafikförseelser som blivit beivrade, sammanlagt under ett år kommit att uppgå till en viss dagsbotssumma, har enligt min uppfattning i vissa fall uppstått konsekvenser, som inte kan sägas ha varit avsedda. Därtill kommer att det är i hög grad beroende av var i landet förseelsen äger rum. Om en bilist felparkerar i Stockholm, så fästes ett postgirokort på bilens vindruta med en på kortet angiven bötesumma. Om bilisten inbetalar beloppet, så är saken därmed ur världen, även om förseelsen upprepas följande vecka eller t. o. m. följande dag. Hur många förseelser som samma förare än gör sig skyldig till under ett år, så är körkortet ändå utan prickbelastning. Förekommer däremot samma slag av förseelse i en annan stad, där bötesbeloppen utdömes och inkasseras på annat sätt, indrages körkortet efter tillsammans 35 dagsböter. Inte kan denna omlikhet inför lagen vara tillfredsställande.

Jag vill relatera ett annat mera konkret fall. En byggmästare hade en personbil för eget bruk. Han ägde därtill tre lastbilar. Själv blev han åtalad och dömd för att han kört över en obevakad järnvägsövergång sedan rött ljus

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

hade tänts. Han påstod att om han hade stannat, var stor risk för att han kommit att stanna just på spåret. Han föredrog därför att fortsätta över det. En tid därefter råkade två av hans lastbilar bli antecknade för att de stått parkerade för länge vid en byggnadsarbetsplats, där myndigheterna hade tillåtit parkering endast under 30 minuter. I det ena fallet gällde det 31 minuter och i det andra 34 minuter. Därtill kom att en tredje lastbil hade varit inne på en byggnadstomt, där rivningsarbete förekom, varvid lastbilen vid backning råkat att bryta av nummerplåten bak på bilen, utan att detta observerats av föraren. Även detta beivrades av polismyndigheten. Tillsammans blev bötesbeloppet som träffade ägaren över 35 dagsböter inom ett år med den påföljden, att byggmästarens körkort indrogs. Vem vill säga att detta står i överensstämmelse med vad 1958 års lag avsåg? Jag vill det inte.

Den vanligaste orsaken till körkortsindragningen är förvisso fylleri vid ratten. Där sådan är uppenbar har vi ingen anledning att reagera mot körkortsindragning. Det förekommer emellertid andra fall, då jag beklagar förfaringsätten. En person, till yrket chaufför, besökte en lördagskväll en kamrat som fyllde 50 år. Det var fest och mannen drack kanske något för mycket, varefter han beslöt att gå hem. Han gick hem, vilket var hans stora fel, ty ute på gatan blev han omhändertagen av polis för fylleri. Mannen hade dessutom oturen att efter en tid inom loppet av ett år råka ut för precis samma sak. Därmed var saken klar. Hans körkort indrogs omedelbart och han fick försöka skaffa sig ett nytt arbete. Körkortet drogs in på två år. Mannen var i övrigt i sitt arbete absolut tillförlitlig. Ingen hade någon gång märkt annat än att han hade en bestämd gräns beträffande sprit på arbetstid och fritid. Hans största fel var att han hade gått hem vid ovannämnda tillfällen.

Hade han tagit en taxi hade ingenting kommit att ske.

Nog skulle vi väl utan större besvär om vi går ut en kväll till en av de större restaurangerna i Stockholm, kunna finna en och annan som när han kommer ut därifrån är så påverkad av sprit, att vi skulle anse honom vara olämplig att föra ett motorfordon. Men vi kan ändå inte gå med på att dessa människors färdssätt till sin bostad skall vara avgörande för om de mister körkortet eller ej. Är han klok nog att ta en taxi hem händer som sagt ingenting, men får han för sig att han skall gå hem kan det hända något och då åker körkortet.

Jag skulle vilja ha en bestämd skillnad i betraktelsesättet härvidlag. Om en man uppträder berusad vid ratten, då är naturligtvis saken klar. Om han över huvud taget sätter sig vid ratten och är i något avseende påverkad av sprit, som druckits samma dag eller dagen innan, så får han stå sitt kast. Men om den man, som håller sig absolut nykter i arbetet, tar några snapsar en lördagskväll, kan jag inte inse att han därmed har fördärvat möjligheten att fullfölja sitt arbete som chaufför under kommande måndag. Jag tycker att man har rätt att göra en gränsdragning vid om en person är berusad vid ratten eller inte.

Över huvud taget beklagar jag den utveckling som skett beträffande körkortsindragningarna i och med att indragning kan ske på administrativ väg. Det straff som en körkortsindragning innebär får så oerhört skilda konsekvenser beroende på vederbörandes yrke och utkomstmöjligheter, att det ur rättssäkerhetens synpunkt vore önskvärt, att alla sådana indragningar av körkort lades direkt under domstols prövning. Även om de fall som vi kan finna besvärliga inte är så många, kan vi likväl konstatera, att de individuella bedömningar som förekommer, olika i olika länsstyrelser, inte kan anses vara

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

tillfredsställande. Likhet inför lag är ett krav som inte får eftersättas.

Jag ber med dessa ord att få upprepa mitt tack till kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Det är ganska vanligt att folk reagerar mot det schablonartade sätt varpå körkort ibland indrages. Jag har ett aktuellt fall som gäller en bilist — vi kan kalla honom A. Han är född 1917 och erhöll körkort i januari månad 1960. Han är känd som en i allo skötsam och omdömesgill person. I sin statliga tjänst är han beroende av körkort; han måste föra bil för att kunna ta med sig en hel del attiraljer som han behöver i sin yrkesutövning.

I oktober 1960 företar han en omkörning i mörker och regndis. Han bedömer den som riskfri. I den begränsade sikten upptäcker han inte en svag vänsterkurva och inte heller en jordhög som skymmer sikten. Det finns inte heller några varningstecken på platsen; vägmyndigheterna har alltså vid sin besiktning inte funnit att det där föreligger något särskilt riskmoment. I själva omkörningsögonblicket uppenbarar sig en lastbil. Lastbilens förare uppfattar situationen som kritisk och kör delvis av vägen. Någon skada uppkommer icke, men det blir polisutredning, och så småningom blir A dömd till 30 dagsböter för vårdslöshet i trafik.

Så går det ett år. I juni månad 1961 — under tiden har A hela tiden fortsatt att köra sin bil — blir han anmodad att yttra sig i körkortsärendet. A relaterar då vad som förevarit och omtalar att han är beroende av bilen i sin tjänst. I augusti 1961 kommer så myndighetens beslut: körkortet återkallas, och nytt körkort skall inte kunna utfärdas förrän tidigast efter ett år.

Vad som är av intresse i detta fall och vad jag särskilt vill uppehålla mig vid är myndighetens handläggning av fallet.

Myndigheten får domsprotokoll, av vilket endast framgår att A gjort sig skyldig till vårdslöshet i trafik och att en lastbilsförare delvis kört av vägen för att undvika kollision. I sitt yttrande relaterar A händelseförloppet, varvid han berör ting som inte framgår av den avskrift av domen, som myndigheten haft tillgång till. Även om det är olustigt för A att till myndigheten överlämna en sådan bedömning, som han anser rätteligen borde ligga hos domstolen, har han inget val. Han utgår ifrån att ärendet skall bli föremål för granskning. Men vad händer nu? Jo, myndigheten underlåter att infordra polisens undersökningsprotokoll och har därmed ingen som helst möjlighet att kollationera A:s uppgifter. Trots det blir myndighetens beslut det jag nyss nämnt. Och man anser att ingen schablonmässighet föreligger! Man anser det alltså tillräckligt med att det av domen framgår, att lastbilen tvingats ned i diket för att undvika kollision.

Man kan naturligtvis i dylika frågor ha principiella synpunkter. Man kan inte bortse från, att även om ärendet i och för sig handlagts otillfredsställande, så kan ändå ett riktigt beslut händelsevis komma att fattas. Det är en sak. Men att det föreligger ett osäkerhetsmoment som inte är önskvärt är väl alldeles klart, ett osäkerhetsmoment som måste karakteriseras med ordet rättsosäkerhet. Det måste det bli, om myndigheten tar ställning utan att ha tillräckligt underlag för sitt beslut. Individen har inte heller tillräcklig insyn i beslutet; beslutsmotivering lämnas inte. Detta är detaljer som justitieombudsmannen uppehållit sig vid och med skärpa påtalat.

Nu är det visserligen på det sättet, att ärendet kan bli föremål för handläggning i regeringsrätten. Men därmed kan man väl inte anse, att rättsosäkerheten försvinner, ty regeringsrättens handläggning kan inte ersätta myndighetens. Saknas, som i detta fall, den

Svar på interpellation ang. lämplighetsintygen för erhållande av körkort

första myndighetens grundläggande utredning, måste det i sin tur inverka menligt på regeringsrättens behandling av ärendet. Ett mycket väsentligt förhållande i det sammanhanget är, att myndighetens bedömning är såväl primär som utslagsgivande — primär så till vida, att körkortet omedelbart dras in, och utslagsgivande så till vida, att myndighetens beslut står fast vid en outnyttjad besvärsmått. Beträffande detta sistnämnda förhållande kan man inte heller undgå att påpeka, att det administrativa domstolsväsendet saknar åklagarmyndighet.

Det kan här vara anledning att återkomma till vad justitieombudsmannen närmare anförde i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 juli 1961, vari han framlade förslag till en omläggning av det hittills tillämpade utredningsförfarandet och hemställde om en författingsenlig reglering av det. Det kan också erinras om att justitieombudsmannen — jag vill minnas att det var 1960 — gjorde en framställning om införande av en allmän regel om beslutsmotivering inom förvaltningen, en regel som då det gällde körkortsärenden skulle, tycker man, skapa en större garanti för en omsorgsfull och saklig prövning och ge den enskilde ökad möjlighet att söka rättelse.

Herr talman! Dessa frågor är till sin art sådana, att de i allra högsta grad griper in i människors möjligheter att utöva sitt yrke och att försörja sig med det så som de har förutsatt och vant sig vid. De ingrepp, som det här är fråga om, går vida längre än man med känsla för rättssäkerheten tycker att de borde göra.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på ordningen för körkortsindragningar, d. v. s. den fråga som har tagits upp av de båda föregående ärade talarna, herrar Henningsson och Carbell. Jag skall inte heller kommentera

de enskilda fall, som de berört och om vilka jag självfallet inte kan ha någon mening. Det kan dock finnas anledning att i denna debatt påminna om bakgrunden och motiven för den skärpning av körkortsreglerna, som genomfördes 1958, därför att det ställer hela denna sak i en litet annan belysning än när man enbart tar upp några enstaka fall såsom här gjorts.

1949 års trafiknykterhetsutredning undersökte hur det förhöll sig med samtliga de rattfyllerister, som dömts för rattfylleribrott under perioden 1 juli 1948—30 juni 1949 vad gäller deras levnadsförhållanden ur nykterhetssynpunkt före rattfylleribrottet. Utredningen kunde konstatera, att av de 536 rattfyllerister, som var körkortsinnehavare, var det 32 procent som gjort sig skyldiga till fylleriförseelse före rattfylleribrottet. De hade, trots en tidigare fylleriförseelse, fått körkort och sedan hade deras vidare livsföring lett fram till rattfylleriet. Av dem i hela den undersökta gruppen, som icke var körkortsinnehavare, var det inte mindre än 55 procent, som tidigare dömts för fylleriförseelse.

Det är klart att man inte här utan vidare kan dra enkla slutsatser angående rattfylleristers tidigare fylleribelastning. Men den Mossbergska utredningen, som tillsattes 1953 och avlämnade sitt andra betänkande 1957 och vars resultat låg till omedelbar grund för skärpningarna av körkortsreglerna 1958 drog som bekant med kännedom om denna och annan belastning den slutsatsen, att »människan kör som hon lever». Fyllerist blir lätt rattfyllerist. Utredningen tog också i sitt betänkande genomgående fasta på att det förhåller sig så.

Utredningen kunde också konstatera, att i fråga om efterkontrollen av körkortsinnehavare, vilken verkställes av såväl polis och nykterhetsnämnder som av en del läkare med underrättelseplikt beträffande körkortsinnehavare, följdes inte bestämmelserna på det sätt lagstif-

Svar på interpellation ang. broförbindelse mellan Sverige och Finland i mellersta delen av Tornedalen

tarna hade tänkt sig. Man fastslog, att det inte förekom för sträng prövning av körkortsaspiranter när det gällde att utfärda lämplighetsintyg och inte heller för skarp efterkontroll av körkortsinnehavare; det förhöll sig snarare tvärtom.

Detta är bakgrunden till de skärpta bestämmelser, som tillkom år 1958. Det har nu gått fyra år sedan dess och det kan måhända finnas anledning att se över ett och annat i fråga om praxis och tillämpning av bestämmelserna. Jag är för min del inte främmande för att det, såsom här påyrkats, kanske kan behöva bli en annan ordning för prövning av körkortsåterkallelse. Jag skall inte nu gå ytterligare in på den saken, men om det inom de olika länsstyrelserna tillämpas så skilda principer som man här gjort gällande, kan det vara befogat att söka få till stånd större enhetlighet vid bedömningen av sådana ärenden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på interpellation ang. broförbindelse mellan Sverige och Finland i mellersta delen av Tornedalen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har i en interpellation frågat mig, vilka åtgärder jag tänker vidta för att snarast möjligt få till stånd en broförbindelse mellan Sverige och Finland i mellersta delen av Tornedalen, exempelvis vid Övertorneå.

Frågorna rörande utbyggnaden av vägförbindelserna mellan Sverige och Finland är för närvarande föremål för gemensamma utredningar inom de båda ländernas vägmyndigheter. Härvid har man ansett frågan om ytterligare broar över Torne älv vara av sådan vikt, att

den upptagits till behandling i särskild ordning. Utredningsarbetet i denna del har nu fortskridit så långt, att mera konkreta planer börjat utformas. Några uttalanden från min sida som binder statsmakterna innan pågående utredningar och förhandlingar slutförts vill jag emellertid icke göra.

Vidare anförde:

Herr **HOLMBERG (k)**:

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det innehåller visserligen inte något exakt besked om när vi kan vänta en lösning av brofrågorna i gränsbygden. Men jag hoppas att inte bli motsagd, när jag tolkar statsrådets formuleringar så att i varje fall tillkomsten av en ytterligare bro över Torneälven snart är förestående. Den innebörden måste man rimligen ge åt statsrådets förklaring att den kommunikationsfråga jag fört på tal har ansetts vara av den vikt att den nu behandlas i »särskild ordning». Enligt vanligt språkbruk bör det vara lika uppmuntrande att utredningsarbetet nu är »så långt framskridet» att det börjat ta formen av konkreta planer.

Personligen tvivlar jag alltså inte på att det kommer att ske en del för kommunikationernas förbättring i Tornedalen. Det finns så starka skäl för genomgripande näringspolitiska ingripanden i Tornedalen, att ytterligare dröjsmål av detta verkligen skulle framstå som högsta grad av oförstånd. För praktiskt taget alla sådana näringspolitiska åtgärder spelar kommunikationerna en nyckelroll.

Statsrådet vet emellertid säkert också att det inte är utan skäl som norrbottningarna har lätt för sarkasmer även när det gäller »långt framskridna planer» i detta avseende. Särskilt i fråga om kommunikationerna har det ofta tagit en orimligt lång tid innan projekten har kommit från råkopiorerna och kost-

Svar på interpellation ang. broförbindelse mellan Sverige och Finland i mellersta delen av Tornedalen

nadskalkylerna till verkliga broar och vägar. Skräckexemplet framför alla är Graddisvägen, där »de långt framskridna planerna» nu snart firar hundraårsjubileum. Tornedalskommunikationerna är ett annat av de sorgligaste fallen uppe i Norrbotten. Till detta hör bl. a. kustjärnvägen, som blev grovt förfuskad därför att militären ingav sitt veto mot en förnuftig lösning. Man kan även dit räkna ett mycket stort antal landsvägsprojekt, broar och åtgärder mot vattenskador, som blivit föremål för otaliga kommunala uppvaktningar och åtgärder också här i riksdagen. Jag vill nämna ytterligare en sak, nämligen frågan om järnvägens fortsättning upp till de rika malmfyndigheterna i övre Älvdalen. Det är en fråga som för övrigt blivit särskilt aktuell den senaste tiden när järnvägsbygget till motsvarande malmfyndigheter på finska sidan nu forceras så att de första malmtågen från gruvor där uppe tydligen redan 1964 kan rulla ned genom finska Tornedalen.

Som sagt, jag tolkar statsrådets svar på min fråga som ett löfte om att de misräkningar som norrbottningarna fått i de frågor jag erinrat om — och i många andra — inte skall upprepas i fråga om brobyggena över Torne älv.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag bör kanske något avbalansera den kritik som herr Holmberg riktat mot utbyggandet av kommunikationerna i Norrbottens län. Jag vill påminna honom om den mycket omfattande vägbyggnadsverksamhet, som har ägt rum under de senaste åren i Norrbottens län. Omslutningen därvidlag går på hundratals miljoner kronor, bl. a. beroende på ett omfattande beredskapsarbete. Detta bör tas med när man skall så att säga ge en bild av utbyggandet av kommunikationerna i Norrbotten.

Jag skall inte nu ta upp någon diskussion om Graddisvägen. Jag vill bara

konstatera att denna väg aldrig har tagits in i någon femårsplan, utan ställts utanför därför att andra vägar ansetts vara viktigare. Vidare vill jag påminna om att ett järnvägsbygge av mycket stor omfattning är på gång i Norrbottens län. Jag tänker på järnvägen Kiruna—Svappavaara. Det tog inte många månader förrän vi var helt på det klara med att det järnvägsbygget borde utföras, eftersom det fanns näringspolitiska skäl därför.

På samma sätt förhåller det sig i fråga om Tornedalen. Jag måste säga att många av de utredningar som tidigare gjorts om Tornedalen inte har varit helt realistiska. Men nu föreligger det en utredning, om vilken man kan säga att den är realistisk och som har föranlett att det i en särskild proposition från socialdepartementet framförts vissa förslag. Även kommunikationsdepartementet kommer in i bilden genom ett besked om att vi skall satsa vägpengar för att man skall kunna bygga ut vägarna inom tornedalsområdet och alltså få till stånd de interna kommunikationer som området ovillkorligen behöver för att kunna gå till mötes den näringspolitiska expansion som jag lika väl som herr Holmberg är angelägen om.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Det skulle inte falla mig in att förneka att det har skett betydande förbättringar av kommunikationerna i Norrbotten. Jag har också mycket noggrant preciserat i vilka avseenden jag har anmärkningar att göra. Jag vidhåller att det inte finns någon ursäkt för det hundraåriga dröjsmålet med Graddisvägen och för den långsamhet som fortfarande vidlåder det projektet. Jag skall inte ta upp till diskussion med kommunikationsministern frågan huruvid norrlandsutredningens och landshövding Thunborgs synpunkter på sin tid inte var realistiska. Det fanns enligt min mening mycket god grund för de

Interpellation ang. vissa svårigheter vid Sveriges associering till EEC-marknaden

förslag som framfördes i bägge dessa utredningar och som tyvärr inte blivit förverkligade. Jag hoppas att den utredning som landshövding Näslund nu företagit och som jag också anser vara av mycket stor vikt verkligen skall ge snabba resultat även i fråga om kommunikationerna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 126, om att avsätta området Padjelanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 134, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 135, med förslag till ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen nr 138, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.

§ 10

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 759;

till behandling av lagutskott motionerna nr 760—762;

till jordbruksutskottet motionen nr 763;

till statsutskottet motionen nr 764; och

till jordbruksutskottet motionerna nr 765—768.

§ 11

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4, 6 och 47, bevillningsutskottets betänkande nr 38, bankoutskottets utlåtanden nr 7 och 8, första lagutskottets utlåtanden nr 21—27 och 29, andra lagutskottets utlåtande nr 20, tredje lagutskottets utlåtande nr 16 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 16—22.

§ 12

Interpellation ang. vissa svårigheter vid Sveriges associering till EEC-marknaden

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! Enighet kan nu sägas råda bland den alldeles övervägande delen av vårt folk om att Sverige genom associering bör söka vinna anknytning till EEC-marknaden. Den uppfattningen torde också vara allmän, att en sådan anslutning till den ekonomiska Europagemenskapen i stort sett kommer att bli till gagn för vårt näringsliv och vårt folk. Men det måste också stå klart, att vissa delar av vårt näringsliv kommer att få stora svårigheter till följd av vårt deltagande i denna gemenskap.

I och för sig är det inte ovanligt, att förändringar i villkoren för handeln mellan olika länder medför vinster på vissa håll inom näringslivet och förluster på andra. I de senare fallen har verkningarna t. o. m. kunnat bli så kraftiga, att det blivit omöjligt att fortsätta verksamheten, exempelvis om ett tullskydd helt plötsligt sänkts radikalt. I allmänhet brukar de företagare, som blivit lidande i sådana fall, få klara svårigheterna på egen hand. För vederbörande företagare anses detta ingå i den normala affärsrisken. Sysselsättningsfrågorna för friställd arbetskraft brukar få

Interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

klaras upp i den ordning som gäller på detta område.

Den associering till EEC-marknaden, som vi eftersträvar är emellertid en enastående företeelse i sitt slag och kan innebära en omdaning av handeln av sådan omfattning och av så genomgripande slag, att en speciell syn på och behandling av dessa frågor kan visa sig påkallad. Man måste räkna med att vissa delar av näringslivet får mycket stora anpassningssvårigheter. För en del företag torde det bli nödvändigt att lägga om produktionen, och i vissa fall kan det bli oöverstigliga svårigheter att fortsätta driften. Härvid kan sålunda även betydande sysselsättningssvårigheter uppstå. Jag tänker naturligtvis här på företag som har sin avsättning huvudsakligen på den svenska marknaden. Allt talar för att verkningarna kan bli så omfattande, att samhället inte kan stå överksamt utan måste vidta motåtgärder av skilda slag.

Det synes angeläget, att man redan nu söker klargöra på vilka områden av näringslivet särskilda svårigheter kan uppstå vid associering till EEC-marknaden liksom också vilken omfattning och karaktär problemen kan få. På grundval av en sådan undersökning bör man också i god tid bilda sig en uppfattning om vilka åtgärder, som vid en associering till EEC kan bli erforderliga för underlättande av näringslivets anpassning och tryggnad av verksamhet och sysselsättning.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd medverka till en skyndsam undersökning rörande omfattningen av de svårigheter som vid vårt lands associering till EEC-marknaden kan väntas komma att drabba företagare och anställda inom vissa delar av vårt näringsliv, framför allt inom mindre och medelstora företag, med

huvudsaklig avsättning på den svenska marknaden?

Denna anhållan bordlades.

§ 13**Interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SENANDER (k), som yttrade:

Herr talman! Tre storföretag, nämligen den amerikanska oljekoncernen ESSO, Mo & Domsjö och Unifos AB, har installerat sig i Stenungsund för uppförande av anläggningar till en petrokemisk industri. Omkring 800 byggnadsarbetare är för närvarande sysselsatta där, men man räknar med att det längre fram på året erfordras inemot 2 000 man. De flesta byggnadsarbetarna måste rekvireras från andra orter.

Bland byggnadsarbetarna råder stark irritation över de villkor varunder de anställes. På grund av inkvarterings- och bostadssvårigheter tvingas de resa till sina hemorter varje dag. Arbetsmarknadsstyrelsen har endast medgivit resebidrag till halva kostnaden för dem som har minst fyra mils resväg. Till dem som kommer från andra landsdelar och har sina familjer kvar på hemorten betalas flyttbidrag. Någon traktementsersättning utbetalas inte, ej heller ersättning för restiden.

Dessa missförhållanden bottnar i en bestämmelse av arbetsmarknadsstyrelsen, att all arbetskraft för Stenungsund skall anställas på platsen. Om en anställd kommer från ett visst område, exempelvis Göteborg eller Uddevalla, så förlorar han därigenom rätten till ersättning för restid, resekostnader och traktamente. Arbetslösa eller arbetssökande byggnadsarbetare i Göteborg eller Uddevalla hänvisas inte direkt till byggnadsfirman utan till arbetsförmedlingen i Stenungsund. De anses då vara anställda på platsen och förlorar därmed rätten till ersättning för restid etc.

Interpellation ang. valet av kontors- och expeditiionslokaler för statliga institutioner

Särskilt upprörande är, att om en arbetslös eller arbetssökande byggnadsarbetare icke kan ta anställning på dessa synnerligen dåliga villkor, avstänges han från arbetslöshetshjälp. Enligt uppgift har åtta byggnadsarbetare i Uddevalla avstängts från arbetslöshetskassan därför att de på grund av den långa restiden icke ansett sig kunna ta erbjudet arbete i Stenungsund. Ett ytterligare antal synes ha att vänta samma påföljd.

För att belysa orimligheten med frånvaron av ersättning för resor och restid skall här angivas ett exempel, som givetvis kan mångfaldigas. En arbetare i Uddevalla måste stiga upp klockan 4 på morgonen och resa med tåg som avgår klockan 5.30. Till Stenungssund ankommer han en timme före arbetets början och återkommer efter arbetets slut till hemmet i Uddevalla vid sextiden på kvällen. För en betald arbetsdag om 8½ timmar tvingas han sålunda vara borta från hemmet i cirka 13 timmar. En arbetare ansåg sig under sådana förhållanden inte kunna ta det erbjudna arbetet. Detta betecknades som arbetsvägran, och han avstängdes från arbetslöshetsunderstöd.

Som skäl för denna bryska behandling av arbetslösa, en behandling som ger kusliga erinringar om svunna tiders arbetslöshetspolitik, har vid en nyligen hållen presskonferens anförts, att de anställningsvillkor som fastställts utgör en förutsättning för erhållande av statliga lån. Då jag finner denna uppgift otrolig, hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet kännedom om de, tydligen av arbetsmarknadsstyrelsen inspirerade, orimliga anställningsförhållandena för byggnadsarbetarna vid uppförandet av de petrokemiska anläggningarna i Stenungsund?

Om så är fallet, vilka åtgärder kan man förvänta från statsrådets sida i

syfte att råda bot på ifrågavarande missförhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 14**Interpellation ang. valet av kontors- och expeditiionslokaler för statliga institutioner**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGLUND (s), som yttrade:

Herr talman! Huvudkontoren för arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna sorterar som bekant under arbetsmarknadsstyrelsen. Beslut om lokaler, flyttningar och eventuella ombyggnader torde väl också ske i arbetsmarknadsstyrelsen. Detta är anledningen till denna interpellation beträffande en i Gävle stad uppmärksamrad och ifrågasatt flyttning av länsarbetsnämndens och arbetsförmedlingens i Gävleborgs läns huvudkontor.

Enligt uppgifter i den lokala tidningspressen är preliminärt kontrakt skrivet med byggnadsfirman Diös om kontors- och expeditiionslokaler i det planerade nybygget Nygatan 33 i Gävle. Den eventuella flyttningen beräknas kunna ske i mitten av 1963. Som orsak till flyttningen anges bl. a. ökade arbetsuppgifter och, om riksdagen så beslutar, inrättande av ett tiotal nya tjänster samt att sjömansförmedlingen flyttas till arbetsförmedlingen. Det är alltså fullt förståeligt att större lokalutrymmen fordras. Däremot får man mindre förståelse för flyttningen om man granskar de ekonomiska konsekvenserna.

Den beramade flyttningen sker nämligen från ett kommunalt företag med statsbelåning till en helt privatfinansierad fastighet. Vad detta kommer att innebära i kostnadsfördyring bör arbetsmarknadsstyrelsen, om någon, vara medveten om. Kallhyran i de nuvarande lokalerna uppgår nämligen till något över 52 kronor per m², och sakkunniga bedömare anser att de nya hyrorna

Interpellation ang. valet av kontors- och expeditiionslokaler för statliga institutioner

kommer att uppgå till minst 80 kronor per m². Det kan tyckas ha varit tillräckligt om kostnadsfördyringen inskränkts till att avse de ökade lokalbehoven. En utökning kommer tydligen att ske från nuvarande cirka 1 000 m² till 1 700.

En svårighet i sammanhanget är emellertid att arbetsförmedlingen, om dess nu föreliggande flyttningsplan skall verkställas, kommer att bidra till ett betydande tillskott av kontorslokaler i ett läge då det inom Gävle stad redan föreligger vissa svårigheter att få kontorslokaler uthyrda, medan det å andra sidan råder stor brist på bostäder. Bostadskön omfattar f. n. 4 000 personer.

Med anledning av ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Hur ser statsrådet på det förhållandet att en statlig institution icke utnyttjar de möjligheter som ges att erhålla billigast möjliga kontors- och expeditiionslokaler?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ester Olsson m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap jämte i ämnet väckta motioner; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 141, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att beakta de rörelsehindrades problem.

§ 16

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 94, med förslag till sjötrafikförordning,

nr 137, angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.,

nr 140, angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m., och

nr 142, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 17

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., motionerna:

nr 769, av herr *Christenson* i Malmö m. fl.,

nr 770, av fröken *Elmén* och herr *Wiklund* i Stockholm,

nr 771, av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.,

nr 772, av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.,

nr 773, av herrar *Fälldin* och *Larsson* i Norderön,

nr 774, av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl.,

nr 775, av herr *Heckscher* m. fl.,

nr 776, av herr *Heckscher* m. fl.,

nr 777, av herr *Hedlund* m. fl.,

nr 778, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl.,

nr 779, av herr *Kellgren* m. fl.,

nr 780, av fru *Kristensson*,

nr 781, av fru *Kristensson*,

nr 782, av fru *Kristensson*,

nr 783, av fru *Kristensson*,

nr 784, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl.,

nr 785, av herr *Ohlin* m. fl.,

nr 786, av fru *Renström-Ingenäs* m. fl.,

nr 787, av fru *Skantz*,

nr 788, av herr *Spångberg*, och

nr 789, av herr *Wiklund* i Stockholm och fröken *Elmén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående omorganisation av byggnadsstyrelsen, m. m., motionerna:

nr 790, av herr *Tobé*, och

nr 791, av herr *Tobé*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående yrkesutbildningen på trädgårdsområdet och stödet till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., motionen nr 792, av herrar *Antby* och *Nilsson* i Lönsboda;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående svenskt utvecklingsbistånd, motionerna:

nr 793, av herr *Gustafsson* i Stockholm m. fl.,

nr 794, av herr *Ohlin* m. fl.,

nr 795, av herr *Rimmerfors*,

nr 796, av fru *Sjövall* m. fl., och

nr 797, av herrar *Wahlund* och *Nilsson* i Tvärålund;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående yrkesutbildningen på jordbrukets område, motionerna:

nr 798, av herrar *Allard* och *Brandt* i Aspabruk,

nr 799, av herr *Johansson* i Dockered,

nr 800, av herr *Svensson* i Vä m. fl., och

nr 801, av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Dahlgren*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående medelsbehoven under försvarsgrenarnas avlöningsanslag för budgetåret 1962/63 m. fl. anslagsfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, motionen nr 802, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m., motionen nr 803, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående inrättande av en statlig sjuksköterskeskola i Norrköping, motionerna:

nr 804, av herr *Dahlgren* m. fl., och
nr 805, av fru *Nettelbrandt*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition m. m., motionen nr 806, av herr *Almgren* m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående inrättande av ett institut för exportkrediter, m. m., motionen nr 807, av herr *Bohman* m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes häfter kl. 17.55.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 april

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 94, med förslag till sjötrafikförfordning; och

till bevillningsutskottet propositionen nr 137, angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenta stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m.

§ 2

Vid remiss av propositionen nr 140

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 140, angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m.

Därvid anförde

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition nr 140 har fått en alldeles missvisande rubrik. Den lyder: »Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m.»

Det väsentliga i propositionen är vad som döljer sig under orden »m. m.», nämligen en förordning om rätt för Kungl. Maj:t att förordna om ändrad skatt på sprit och vin. Första paragrafen av denna förordning börjar på följande sätt: »Finnes riksdagens beslut icke utan olägenhet kunna avvaktas i fråga om ändring av skatt, varom stadgas i 2 § 1 och 2 mom. samt 5 § förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om

skatt på sprit och vin, äger Kungl. Maj:t förordna, att skatten skall utgå efter annan skattesats än där föreskrives.»

Den förordning som här föreslås får inte bedömas främst ur nykterhetspolitisk synpunkt. Det finns ingen anledning att gå in på frågan om en eventuell chockhöjning av spritskatten. En sådan skulle kunna beslutas i vanlig ordning, om den ur nykterhetspolitisk synpunkt anses önskvärd. Nej, jag ser i propositionen en konstitutionell fråga av betydande räckvidd. Det heter i § 57 regeringsformen: »Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena.» Och det heter i § 60: »Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen.»

Beskattningsmakten har riksdagen alltid varit särskilt angelägen att vaka över. Den har grundläggande betydelse för hela riksdagens ställning i vårt statsliv, och inte minst har den betytt mycket för parlamentarismens utveckling. Fullmaktslagstiftning är någonting som alltid medför högst betydande risker. Den kan vara oundgänglig i krigstid, men under normala förhållanden finns det anledning att nästan till varje pris undvika fullmaktslagstiftning. Jag skall här inte gå in på utländska paralleller och hur fullmaktslagstiftningen tillämpats i andra länder, t. ex. på den våldsamma strid som fördes om fullmakterna särskilt på finansmaktens område i slutet av 1800-talet i Danmark eller på 48 § i gamla tyska riksförfattningen. Inte heller skall jag gå in på historiska exempel från vårt eget land — sådana saknas inte. Jag skall

bara erinra om att vissa lärdomar kan vara att hämta också ur studium av så pass avlägsna företeelser.

Frågan om fullmakt för Kungl. Maj:t på beskattningens område är en författningsfråga av betydligt större räckvidd än andra sådana frågor som i allmänhet brukar uppskjutas med hänvisning till författningsutredningen. Jag måste beklaga att det av tekniska skäl är omöjligt att hänskjuta denna fråga till konstitutionsutskottet, som eljest borde ha särskilda förutsättningar att bedöma spörsmål av det här slaget.

Jag är övertygad om att departementschefen för sin del tycker att sådana här resonemang är helt verklighetsfrämmande. Vad spelar det nu för roll hur man handlägger skattefrågorna? Regeringen och han själv disponerar över en majoritet som antar allt vad han föreslår och avslår allt som kommer från oppositionen. Varför skall man då över huvud taget ha besvär med att lägga fram sådana frågor för riksdagen? Kan det inte vara lika gott att vänta med den saken tills beslutet är fattat och man kan börja tillämpa det i praktiken? Det spelar ju ingen roll: det blir ändå som statsrådet Sträng bestämmer!

Men man får inte bortse från den verkan det kan ha om kritik får framföras redan före beslutet i det särskilda fallet. Även när det gäller en sådan sak som skatten på sprit och vin kan det ha betydelse. Det är inte så säkert att det förslag som nu framlägges är det sista av denna typ. De resonemang, som förs på sid. 14 i propositionen angående risken för efterfrågeökning medan en eventuell skattehöjning behandlas, gäller all indirekt beskattning och skulle kunna ha sin särskilda tillämpning just när det gäller omsättningsskatten. Det ligger nära till hands att, om riksdagen godkänner detta förslag, regeringen sedan med samma utgångspunkt begär liknande fullmakter också när det gäller att höja omsättningsskatten

Vid remiss av propositionen nr 140

med 2 eller 3 procent. Den parallell med tidigare beslut om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar som tas upp på sid. 15 i propositionen är för det första en aning långsökt. Men även om man skulle kunna dra den parallellen visar den för det andra hur farligt det är att låta det bli prejudikat i frågor av denna typ. Ger man finansministern ett finger, är han strax färdig att ge sig till att ta nästa finger också och så småningom hela handen. Det är därför av betydelse att reagera i tid.

Det långa maktinnehavet har gjort att regeringen börjat vänja sig vid att vara nonchalant mot riksdagen i olika hänseenden. Härom året hade vi anledning att ur den synpunkten diskutera statsrådet Strängs egendomliga sätt att tillämpa § 59 regeringsformen. Nu har turen kommit till §§ 57 och 60. Varje särskilt fall kan i och för sig förefalla mindre viktigt, men den allmänna tendens som framgår av dessa exempel är någonting som riksdagen har all anledning att uppmärksamma.

Vi vet ju att statsrådet Sträng är särskilt intresserad av engelsk litteratur; bl. a. har han talat i radio om Shakespeare. Jag hoppas att hans litteraturstudier sträcker sig också litet längre fram och att han gjort bekantskap med George Orwell's Djurfarmen, som visar hur de ursprungligen vackraste avsikter kan leda till växande övergrepp. Också i bevillningsutskottet kan man ha anledning att tänka på den parallellen.

Herr talman! Jag har funnit det angeläget att bevillningsutskottet, som ju mera sällan har att handlägga konstitutionella frågor, även uppmärksammar denna aspekt på det föreliggande förslaget. Jag hemställer därför att mitt yttrande jämlikt riksdagsordningen § 58 överlämnas till utskottet tillsammans med propositionen.

Vidare yttrades ej.

Propositionen hänvisades till bevill-

ningsutskottet, till vilket jämväl det i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandet skulle överlämnas.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 142, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

§ 4

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 769—776.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 777 hänvisades densamma, såvitt avsåg anslag, till statsutskottet, i vad avsåg särskild avdragsrätt vid beskattningen för sjukförsäkringsavgift m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna nr 778—780;

till statsutskottet motionen nr 781; och

till behandling av lagutskott motionerna nr 782—784.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 785 hänvisades densamma, såvitt avsåg inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna nr 786—789;

till statsutskottet motionerna nr 790 och 791;

till jordbruksutskottet motionen nr 792;

till statsutskottet motionerna nr 793—797;

till jordbruksutskottet motionerna nr 798—801; samt

till statsutskottet motionerna nr 802—806.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 807 hänvisades densamma, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

§ 5

Föredrogs den av herr *Hedlund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående vissa svårigheter vid Sveriges associering till EEC-marknaden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Haglund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående valet av kontors- och expeditioner lokaler för statliga institutioner.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckta motioner om åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 19 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 43 av herr *Hedlund m. fl.* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om särskilda åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner bleve föremål för särskild med största skyndsamhet bedriven prövning i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 19 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 43 av herr *Hedlund m. fl.* om åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Fälldin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 19 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 43 av herr *Hedlund m. fl.* — i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om särskilda åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner måtte prövas skyndsamt i enlighet med vad reservanterna anförts;

II) av herrar *Hagberg*, *Söderquist*, *Gösta Jacobsson*, *Billman*, *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås och *Darlin*, vilka ansett att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Vårt näringsliv genomgår en omfattande omstrukturering, som i sitt följande har en mycket kraftig folkomflyttning. Å ena sidan sker en folkomflyttning inom de olika regionerna, och den kan vi väl acceptera, så länge den förenas med en lämplig differentiering och lokalisering av näringslivet. Men å andra sidan sker en befolkningsomflyttning mellan regionerna, som är en mycket allvarlig företeelse, allvarlig därför att omflyttningen tenderar att bli nära nog fullständigt enkelriktad. Enligt en uppgift jag såg nyligen flyttade 10 500 personer från de fem nordligaste länen enbart under 1961. Motsvarande tendenser kan man finna även inom andra delar av vårt land; östra Götaland t. ex. lider utav samma företeelse.

Vi kan inte längre acceptera att hela regioner — ja, t. o. m. landsdelar — successivt utarmas på sin största tillgång, god arbetskraft. Vi vet ju — på många håll redan genom bitter erfarenhet — att denna befolkningsuttunnning skapar funktionsstörningar i både kommunal och statlig verksamhet, inom transport- och kommunikationsväsende, inom handel och ekonomi, inom undervisningsväsende och kulturliv osv.

Jag tror att vi dessutom kan vara överens om att denna utvecklingstendens faktiskt i viss utsträckning kan sägas ha pådrivits av statsmakterna. Jag grundar det påståendet på den för avfolkningsbygderna ogynnsamma kostnadsfördelning som råder mellan stat och kommun när det gäller t. ex. skola och åldringsvård. De bygder som drabbats hårdast kan inte erbjuda motsvarande kommunala standard och kan därför inte konkurrera med andra kommuner om näringsliv och befolkning.

Vi står vid en skiljeväg när det gäller samhällets framtida insatser i detta avseende. Antingen kan statsmakterna fortsätta som hittills och tämligen passivt acceptera utvecklingen såsom någonting oundvikligt. Konsekvensen av

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

detta måste bli att samhället i stället får ta ökade kostnader för att i dessa områden upprätthålla en standard som blir något så när jämbördig med den som råder i de övriga regionerna. Ty det är väl inte meningen att de som ute i våra råvarudistrikt svarar för första produktionsledet skall leva på något slags undantag?

Den andra vägen innebär även den ett betydande ansvarstagande från samhällets sida men kan sägas karaktäriseras av ett kraftigare initialstöd till utvecklingen av näringslivet. Detta skulle innebära, att de naturliga förutsättningarna till utveckling av dessa områden bättre än nu skulle tillvaratas och att man skulle uppmuntra en progressiv utveckling, vilket i sin tur skulle innebära, att anspråken på direktstöd till samhällsfunktionerna så småningom skulle kunna minska. Den senare vägen synes oss vara att föredraga, därför att den skulle innebära ett rationellare tillvaratagande av avfolkningsregionernas egna resurser och egen livskraft.

Samhällets hittillsvarande politik på detta område är enligt min mening tämligen passiv.

I väntan på att den s. k. lokaliseringstuderingen skall bli färdig med sitt arbete avfärdar man de flesta förslag just under hänvisning till att utredningen är i arbete. I stället koncentrerar man alla insatser på att med olika medel stimulera folk att lämna sin bygd för att slå sig ned i expanderande regioner och orter. Flyttningsbidrag finns redan. Man diskuterar nu särskilda stimulansbidrag. Man överväger att lösa in egnahem i de bygder där det inte finns köpare därför att sysselsättning saknas. Man planerar alltså att samhället skall köpa egnahemmet av den arbetare som för sin utkomsts skull är tvingad att flytta till en expanderande ort. Där förstärker han bostadskön. Vi köper in och river ned egnahem på det ena stället och bygger nya på det

andra för att hålla maskineriet i gång. Detta förhållande rimmar illa med vad inrikesministern menade vara särskilt angeläget när han hade ordet i kommunindelningsdebatten. Där framhöll han som en självklar uppgift för vårt samhälle att se till att vi verkligen vårdar våra värden. Jag har svårt att se att vi, när vi stimulerar denna utveckling, ens skulle vara i närheten av att vårda vårt lands värden.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden har i en partimotion från centerpartiet yrkats på åtgärder inom beskattningens ram för att stimulera till nyetablering och utbyggnad av företag i sysselsättningssvaga regioner. Vi har pekat på möjligheten till ett förhöjt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen för uttag från investeringsfonderna, under förutsättning att investeringen sker i en sysselsättningssvag region. Vi har pekat på möjligheterna att genom skattefrihet under den första tiden åt nystartade och utvidgade företag stimulera företag att etablera sig i dessa områden. Vi har också diskuterat möjligheten att låta avkastningen av kapital som investeras i dessa områden under någon tid bli skattefri.

Utskottsmajoriteten har konstaterat att vårt förslag är principvidrigt och att det krävs andra och mera effektiva åtgärder. Principvidrigt? Motsvarande åtgärder har vidtagits — det framgår av reciten i utskottsbetänkandet — i USA, i Nederländerna, i England och i Finland, men kanske speciellt de norska åtgärderna är intressanta från svensk synpunkt. Där har man inte rest några principiella hinder utan gripit sig an problemet, och jag tror mig våga påstå att man har gjort mycket goda erfarenheter. Framför allt har man märkt att åtgärderna haft stor psykologisk betydelse. De har skapat en för närings- och samhällslivets utveckling positiv atmosfär i dessa om-

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

råden, och det är den inte minst väsentliga vinsten.

Det andra argumentet som utskottet anför är att det måste till andra och mera effektiva åtgärder. Jag har varit ivrigt sysselsatt med att försöka finna en enda åtgärd som utskottet har velat peka på och vilken skulle vara effektivare än de vi föreslår. Jag hittar inte ett enda uppslag. Det förefaller mig, herr talman, som om utskottet i detta avseende står tämligen tomhänt.

I en reservation till utskottets betänkande nr 9 har vi yrkat att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om särskilda åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner måtte prövas skyndsamt i enlighet med vad vi har anfört i reservationen. Ett bifall till denna reservation skulle inte innebära att man skjuter på ärendet. Med hänsyn till den regionindelning som arbetsmarknadsstyrelsen gjort och är i färd med att göra kan den prövning som vi har begärt i stor utsträckning bli av teknisk karaktär, och den torde därför kunna genomföras utan särskild tidsutdräkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr I till utskottets betänkande nr 9.

I detta anförande instämde herr Antonsson (cp).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Alla i denna kammare är överens om att de problem som har tagits upp i de motioner som ligger till grund för detta betänkande är förtjänta att bli ordentligt utredda. Att de är av stor betydelse har kommit till synes i motioner från olika partier under de senaste årens lopp, liksom i direktiven för den lokaliseringsutredning som nu arbetar.

Motionärerna har inte föreslagit några direkta åtgärder men däremot föreslagit att vissa åtgärder på beskattning-

ens område skulle prövas. Det är självklart att, om det hade förefunnits någon risk för att dessa åtgärder inte skulle prövas, skulle vi ha anslutit oss till dessa motioner. Men, herr talman, nu arbetar lokaliseringsutredningen, och den har i uppdrag att förutsättningslöst utreda dessa frågor.

Jag skulle i detta sammanhang vilja peka på en sak. Givetvis vill jag inte på något sätt föregripa behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 9, som vi kommer att diskutera senare i dag, men eftersom det gäller likartade frågor skall jag tillåta mig att citera vad ett enhälligt utskott säger beträffande åtgärder på det lokaliseringspolitiska planet. Bankoutskottet framhåller att en sådan prövning av provisoriska åtgärder på lokaliseringsområdet, som i motionerna föreslås, inte bör komma i fråga med nu föreliggande material. Därefter gör utskottet ett uttalande som jag tycker har allmän räckvidd: »Med hänsyn till lokaliseringsfrågornas vikt synes anledning föreligga att icke föregripa en avvägning av de lokaliseringspolitiska åtgärderna, grundad på det mer allsidiga undersökningsmaterial som kommittén för näringslivets lokalisering kan förväntas presentera.»

Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till den uppfattning som kommer till synes i detta *enhälliga* utlåtande från bankoutskottet. Att det avgivits en reservation II) till bevillningsutskottets här föreliggande betänkande beror därpå att utskottet enligt vår mening just har föregripit en förutsättningslös utredning då det anfört principiella betänkligheter mot de uppslag som återfinns i motionerna. Vi tycker att detta inte är riktigt. Vi anser att även dessa uppslag bör prövas förutsättningslöst.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation II) av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Borås (h).

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Gustafson i Göteborg säger att det inte råder några delade meningar om själva problemställningen och att det finns ett stort intresse för att lösa lokaliseringsfrågorna. Men motionärerna önskar ju att detta skall ske genom åtgärder beskattningssvågen, och det vill inte utskottsmajoriteten vara med om. Såsom ett led i strävandena att stimulera näringslivet i områden med sysselsättningssvårigheter förordar motionärerna att staten lämnar ett kraftigt initialstöd åt företagsamheten i syfte att minska eller förhindra avflyttning från orten. Motionärerna föreslår av denna anledning åtgärder för att lätta beskattningen av nyetablerade företag. För det första önskar motionärerna få till stånd ett förhöjt investeringsavdrag för företag, som använder investeringsfondernas medel för investeringar inom sysselsättningssvaga områden, och för det andra skattefrihet, även beträffande förmögenhetsskatten, för företag som nystartas eller utvidgas inom sådana områden.

I stort sett samma yrkande framfördes i fjol här i riksdagen. Förslaget avslogs, men det har ju blivit en vana att man återkommer med motioner som avslagits både nyligen och under tidigare år. Riksdagen ville som sagt inte bifalla motionsyrkandet i fjol, och anledningen härtill var rent principiella och praktiska skäl, inte att man fann, såsom herr Fälldin sade, förslaget principvidrigt. Jag kan inte erinra mig att det någonsins i utskottsbetänkandet har använts detta uttryck. Där emot understryker utskottet att det skulle strida mot skattesystemets principer att tillämpa gynnsammare regler för företag som etableras på viss ort.

Om det nu vore så, herr Fälldin, att riksdagen i år biföll förslaget, skulle då dessa regler om skattefrihet komma att stimulera till nyetablering på det

sätt motionärerna tänkt sig? Nystartade företags bekymmer är väl vanligtvis inte problemet, hur de skall placera och fondera sina vinster på bästa sätt, utan deras bekymmer brukar vara att de inte har några vinster alls, utan tvärtom förluster. Och hur skulle rättvisekraven kunna tillgodoses genom befrielse från förmögenhetsskatt för nystartade och utvidgade företag? Den vinst som eventuellt uppstår kan de nystartade företagen redan nu fondera genom nedskrivning av varulager och avskrivningar på maskiner och inventarier, såvida företaget verkligen strävar efter att utvidga och stabilisera sin verksamhet. En förutsättning härför är ju att företaget skaffar sig ökade varulager och ständigt förnyar maskiner och inventarier och därigenom erhåller avskrivningsobjekt. Om vinsterna är obefintliga, lär det inte hjälpa med några som helst skatteförmåner, såsom motionärerna tänkt sig. Detta var också ett av skälen till att riksdagen år 1960 fattade beslut om rätt till förlustutjämning.

Vad vidare beträffar yrkandet om förhöjt investeringsavdrag, så är det endast aktiebolag och ekonomiska föreningar som skulle kunna utnyttja ett sådant avdrag. Vederbörande företag måste också samtidigt med avsättningen till investeringsfond insätta ett visst belopp i riksbanken; jag tror att det för närvarande rör sig om 46 procent av fonderingen. Det förhöjda avdraget skulle medges först då företaget tog fondavsättningen i anspråk. För nystartade företag skulle alltså ett förhöjt investeringsavdrag icke innebära någon påtaglig hjälp, medan detta skulle vara fallet för äldre företag ur ren likviditets- och stabiliseringssynpunkt.

Herr talman! Nog bör man väl kunna medge att det, såsom utskottet säger, inte är sannolikt att de föreslagna skatteförmånerna skulle så verksamt stimulera till företagsamhet, att det är motiverat att genomföra dem trots de prin-

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

cipiella och praktiska betänkligheter som kan resas.

Det torde väl inte heller vara klokt — sett på längre sikt — att företagare lockas att bestämma sitt företags placering genom en tillfällig skattelättnad de första åren. Avgörande för ett företags förläggning bör väl främst vara att företaget ur näringspolitiska synpunkter har chansen att mera varaktigt driva en bärkraftig verksamhet på platsen. Bevillningsutskottets majoritet menar att det bör vara andra åtgärder än skattepolitiska för en sådan stimulans, som det i övrigt råder enighet om. !

Här har redan erinrats om att lokaliseringsutredningen sysslar med dessa problem. Som herr Gustafson i Göteborg sade har den rätt att förutsättningslöst pröva alla dessa problem. Jag vill erinra om att också arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå sysslar med lokaliseringsproblemen och har gjort marknadsundersökningar i några län, som vi hörde här i en interpellationsdebatt för några dagar sedan. Det pågår ju också en industridecentralisering sedan ett femtontal år tillbaka. Under åren 1946—1958 medverkade arbetsmarknadsstyrelsen och dess underställda organ vid lokaliseringen av cirka 230 anläggningar med 25 000 sysselsatta. Ett 60-tal fall rörde utflyttningar från Storstockholm och ett 30-tal från Göteborgsområdet. Det har varit en mer eller mindre frivillig utflyttning från de stora städerna Stockholm och Göteborg till andra orter i landet av olika grenar av det privata näringslivet.

Utskottet erinrar också om Norrlandsfonden och Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Jag vill också, herr talman, erinra om den proposition som nu ligger på riksdagens bord, nr 124, angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag — AB Företagskredit. Den propositionen innebär hjälp

till företagare som startar nya företag. Därvid blir långivningen beroende av en mera allmän bedömning av de nyplanerade företagens räntabilitetsutsikter, och det måste ju vara riktigt. En skattelindring, såsom motionärerna föreslår, medför ju inte alls denna bedömning när det blir fråga om företagens placering.

Herr talman! Allt detta är positiva åtgärder, som man vet ger en vida starkare garanti för att företagsamheten får bästa möjliga hjälp även på längre sikt när det gäller planering och placering av företag. Utskottet menar att det rimliga och riktiga är att man söker klara problemen med dessa övriga åtgärder och inte genom åtgärder via beskattningen på sätt som motionärerna föreslår.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk tyckte inte om att jag använde ordet principvidrigt. Men det är väl ingen tvekan om att utskottet har rest principiella hinder. Det kan hända att vi har valt var sitt ord, men nog innebär väl ändå formuleringen att utskottets majoritet tycker att förslaget är principvidrigt — det strider mot principer som utskottet menar borde vara vägledande. Vi skall väl inte behöva diskutera om vem av oss som använder rätt ord.

Herr Brandt hänvisar sedan till propositionen om AB Företagskredit. Det är gott och väl, och det är en alldeles utmärkt åtgärd och i linje med motionsframstötarna från vårt parti. Men lånemöjligheterna står öppna också i de expanderande regionerna, och de innebär alltså inte något speciellt stöd till avfolkningsregionerna.

Vad arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå gjort tar herr Brandt sedan upp. Det är kanske bra organiserat på

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

arbetsmarknadsstyrelsen, men hur är det organiserat ute i länsarbetsnämnderna, herr Brandt? I mitt län finns det icke en man avdelad att syssla med detta. Direktören själv får, när han klarat alla andra uppgifter, ta itu med hit-hörande problem. Jag får det intrycket, när jag talar med honom, att han i stort sett är hänvisad till att använda fritiden för detta arbete.

Man vill inte göra någonting, ty man väntar på lokaliseringsutredningen. Å andra sidan skapar vi 250—300 nya tjänster i avfolkningsregionerna för att stimulera folk att flytta därifrån. Ett flertal norrländska tidningar har t. o. m. inbjudits — det är möjligt, att också tidningar i östra Götaland inbjudits — av arbetsmarknadsstyrelsen till en resa för att de bättre skulle kunna furnera arbetarna där uppe med informationer om hur det är på andra orter.

Så länge man inte gör någonting åt lokaliseringspolitiken är man tvingad att flytta folk, ty vi måste erbjuda människorna arbete. Vad jag opponerar mot är att för närvarande alla ansträngningar sätts in på att åstadkomma geografisk rörlighet, under det att man — jag vidhåller det — gör ytterst litet för att skapa förutsättningar för sysselsättning ute i avfolkningsregionerna.

Det skulle vara en brist i vårt förslag att fonderna skulle kunna disponeras bara av aktiebolag och ekonomiska föreningar. Men är detta en så orealistisk tanke? Vi har stora skogsbolag där uppe, som gör fina vinster. Det kapital de fått över föredrar de nu att i många fall investera i anläggningar utanför regionen. Om de finge förhöjda investeringsavdrag, kanhända de vore stimulerade att etablera sig i en sysselsättningssvag kommun — det är tanken bakom förslaget.

Till sist vill jag ställa en rent allmän fråga. Antag att vi nu skulle få fria kapitalrörelser och fri etableringsrätt, som ett resultat av Europamarknads-

strävandena. Den uppfattningen har på senaste tiden gjort sig starkt gällande i vårt land, att det med tanke på framtiden är nödvändigt att företag etablerar sig så nära den stora marknaden som möjligt, och man väljer därför företrädesvis att etablera företag i Malmö- och Göteborgs-regionerna och områdena däremellan. Men om vi skulle få denna större frihet, finns det skäl att tro att man skulle stanna där? Man kommer ju ännu närmare om man flyttar ned på den europeiska kontinenten. Skulle herr Brandt i Aspabruk och hans meningsfränder vara benägna att stå lika passiva då som de står nu när det i stort sett gäller en hel landsända men även i mycket stor utsträckning även andra delar av vårt land? Jag upprepar, att hur jag än söker i utskottsutlåtandet hittar jag inte förslag till en enda positiv åtgärd, som skulle vara ägnad att främja näringslivet just i de sysselsättningssvaga regionerna.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Men, herr Fälldin, bevilningsutskottet har ju inte till uppgift att lägga fram förslag om hur man skall klara lokaliseringsproblemen. Den saken ligger utanför bevilningsutskottets kompetensområde. Här gäller det att ta ställning till ett förslag att via beskattningen stimulera företagsamheten på en viss ort. Och det har utskottet inte velat vara med om, främst av principiella och praktiska skäl. Riksdagen har ju också tidigare sagt ifrån att vi inte skall lagstifta för företag på en viss ort. Det skulle vara något främmande för svensk skattelagstiftning.

När herr Fälldin sedan säger att vi gör för litet, så är detta att slå in öppna dörrar. Vi har ju inte sagt vare sig att det är bra eller inte bra. Här gäller det en skattefråga.

Proposition nr 124 är inte till någon större hjälp i detta fall, säger herr Fälldin. Men motionärerna har ju pekat på

Åtgärder för stimulans av näringslivets utveckling och differentiering i avfolkningsregioner

nyetablerade företag, och de får en väsentlig hjälp. Jag anser att deras kreditproblem löses med proposition nr 124, och jag kan inte tro att det kan spela någon större roll att andra företag får samma möjligheter. Propositionen omfattar hela detaljhandeln och småföretagsamheten. Där får man nu kreditb hjälp. Men det som kanske är det alldeles avgörande — och det pekade också herr Gustafson i Göteborg på — är att utredning nu pågår rörande lokaliseringsspolitiken i stort.

Jag vill också, herr Fälldin, understryka vad jag tidigare sagt — och det har också omvittnats av företagsrepresentanter i utskottet, när vi behandlade dessa frågor — att det ingalunda är något bekymmer för de nystartade företagen hur de skall placera sina vinster. De har självfallet inga vinster i starten. Och i den mån de får det senare och företagen vill expandera, så måste de skaffa sig större varulager och mera inventarier och maskiner, och när så skett skulle jag tro att de har tillräckliga avskrivningsobjekt.

Det är så man måste se denna fråga. Man skall inte ha den förutfattade meningen att socialdemokraterna ställer sig passiva till dessa problem. Tvärtom vill jag understryka vad jag sade här i förra veckan när det gällde arbetsmarknadsstyrelsen och dess politik. Vi vill satsa ännu mer pengar för att ge den möjligheter till en aktiv lokaliseringsspolitik, som leder till att företag inte behöver läggas ned — med de besvärigheter som därmed följer för kommuner och anställda. Vi vill i stället hjälpa till att på ett rationellt sätt söka bevara dessa företag på platsen eller flytta sådana företag till annan ort.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag vill bara tillägga att avsikten med vår motion ju ändå är att

vidta speciella åtgärder i avfolkningsregionerna. AB Företagskredit ger företag i avfolkningsregionerna vissa möjligheter, men de möjligheterna får också företag i expanderande regioner. Den åtgärden skapar sålunda inga speciella favörer för avfolkningsregionerna. Det är riktigt att dessa avskrivningsmöjligheter finns, herr Brandt, men de utgör ingen speciell förmån för företag i avfolkningsregionerna. Men om företag i dessa regioner finge särskilda regler under en kortare period, så skulle de ha avskrivningsmöjligheten kvar.

Till sist vill jag säga att även om man i bevillningsutskottet inte är van att syssla med lokaliseringsfrågor, så borde man där — så nödvändigt som detta är — ta vara på tillfället när man nu har fått en möjlighet att göra det.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fälldin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen I) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin.

Sedan kammaréns ledamöter här efter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst om-röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 172 ja och 35 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-tets hemställan.

Härefter framställde herr talman-nen i avseende å *motiveringen* proposi-tioner dels på godkännande av utskot-tets motivering, dels ock på godkän-nande av utskottets ifrågavarande mo-tivering med den ändring däri, som för-anleddes av bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra pro-positiön vara med övertvägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkän-des:

Den, som vill, att kammaren godkän-ner bevilningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter häref-ter intagit sina platser och voterings-propositionen blivit ännu en gång upp-läst, verkställdes omröstning genom upp-resning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositi-ön. Herr Gustafson i Göteborg begär-de emellertid rösträkning, varför vote-ring medelst omröstningsapparat verk-ställdes. Därvid avgavs 110 ja och 75

nej, varjämte 26 av kammarens ledamö-ter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskot-tets motivering oförändrad.

§ 9**Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.**

Föredrogs bevilningsutskottets be-tänkande nr 24, i anledning av väckta motioner angående gift kvinnas för-värvsavdrag, m. m.

Bevilningsutskottet hade till behand-ling i ett sammanhang upptagit följän-de motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 66 av fru *Svenson m. fl.* samt II: 99 av herrar *Johnsson* i Skoglösa och *Lars-son* i Borrbj, vari hemställt, att riks-dagen måtte

1. besluta att 46 § 3 mom. kommunal-skattelagen såvitt gällde 1963 års och kommande års taxeringar måtte erhålla i motionerna angiven lydelse, samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t an-hålla att frågan rörande utformning och förbättring av gift kvinnas för-värvsavdrag skyndsamt måtte utredas samt att förslag förelades 1963 års riks-dag i syfte att uppnå främst dels höj-ning av nu gällande fasta avdrag, dels sådana grunder i övrigt att rätt till relativt högre förvärvsavdrag erhöles vid lägre inkomster, dels högre maxi-malt förvärvsavdrag, allt i enlighet med vad i motionerna anförts;

II) de likalydande motionerna I: 230 av herr *Schött m. fl.* och II: 275 av fru *Gunne m. fl.*, vari bl. a. hemställt, att riksdagen måtte

dels besluta

att förvärvsavdragets maximum skul-le höjas från 2 000 till 3 000 kronor med rätt för hustru som kunde styrka högre kostnader för barnens omhän-derhavande än 3 000 kronor att inom ramen för 20 % av inkomsten få avdrag härför, samt

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

att förvärvsavgdraget för gift kvinna som haft inkomst av jordbruksfastighet liksom avgdraget vid s. k. faktisk samtaxering skulle, där hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och styrkta kostnader för barnens omhändertagande som överstege 300 kronor, medges för de verkliga kostnaderna, dock högst med 20 procent av det värde vartill hustruns arbete uppskattades,

dels ock hemställa om utredning avseende möjligheterna att ge motsvarande förbättringar åt ensamma barnförsörjare,

samt på grund härav

a) antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

46 §.

3 mom. Har gift kvinna haft inkomst av rörelse, vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete, må hon åtnjuta avgdrag med 300 kronor. Har hon haft hemmavarande barn under 16 år, må hon därjämte utan särskild prövning åtnjuta avgdrag med 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 3 000 kronor. Kan hustrun styrka, att hennes verkliga kostnader för barnens omhändertagande överstigit 3 000 kronor, må hon åtnjuta avgdrag för dessa kostnader intill ett belopp motsvarande 20 procent av inkomsten. Har gift kvinna haft inkomst av jordbruksfastighet och har hon utfört arbete i förvärvskällan till minst 300 kronors värde, må hon åtnjuta avgdrag enligt vad som sägs i nästa stycke beträffande mannen.

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har

hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avgdrag med nämnda belopp. Har hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och kan det styrkas, att de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande överstigit 300 kronor, må mannen åtnjuta avgdrag för dessa kostnader, dock högst med ett belopp motsvarande 20 procent av det värde vartill hustruns arbete uppskattas.

Avgdrag enligt detta moment må åtnjutas endast om makarna levit tillsammans och den till avgdrag berättigade maken under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt. Avgdraget må, där hustrun ej haft hemmavarande barn under 16 år, icke för makarna tillsammans överstiga 300 kronor. Har hustrun haft hemmavarande barn, må avgdraget icke utan prövning överstiga 3 000 kronor. Där avgdraget beräknas med hänsyn till de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande, må de för makarna tillsammans icke överstiga dessa kostnader.

Avgdrag enligt — — — sagda kommun.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1963 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1963 eller tidigare år.

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte företaga en skyndsam utredning rörande möjligheterna att bereda ensam barnförsörjare samma rätt som gift förvärvsarbetande kvinna att åtnjuta skattelättnad för sina kostnader för barnens omhändertagande samt förelägga riksdagen förslag i anledning härav;

III) de likalydande motionerna I: 341 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

besluta att förvärvsavgdraget för förvärvsarbetande gift kvinna med hemmavarande barn under 16 år skulle — utöver det fasta avgdraget om 300 kronor — förstärkas så, att det nuvarande kvotavgdraget, som vore 20 % av inkomsten, höjdes till 25 % av inkomsten och att avgdragets maximibelopp, som nu vore 2 000 kronor, höjdes till 4 000 kronor, att gälla fr. o. m. 1962 års inkomster, samt att ensamstående barnförsörjare med hemmavarande barn under 16 år skulle ha rätt till samma förvärvsavgdrag som ovan angivits för förvärvsarbetande gift kvinna, att likaledes gälla fr. o. m. 1962 års inkomster, ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av och senare förslag till riksdagen om en fortsatt reformering av förvärvsavgdragsreglerna, innefattande en höjning av avgdraget i syfte att bättre tillgodose förvärvsarbetande gifta kvinnor med låga inkomster, samt en höjning av förvärvsavgdraget, även i de fall familjen inte hade barn under 16 år och kvinnan hade förvärvsarbete utanför hemmet, jämte översyn av reglerna beträffande barnets ålder för rätt till förhöjt förvärvsavgdrag ävensom av förvärvsavgdragsreglerna i de fall gift kvinna hade inkomst av jordbruk eller biträdde maken i jordbruk eller rörelse som bedreves av honom;

IV) de likalydande motionerna I: 453 av fröken *Andersson* och herr *Eskilsson* samt II: 552 av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna låta företaga en skyndsam utredning rörande förvärvsavgdragets utformning;

V) de likalydande motionerna I: 517 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 627 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag angående möjligheterna att underlätta de ensamstående barn-

försörjarnas situation genom särskild höjning av barnbidragen, vidgning av rätten till ortsavgdrag och införande av rätt till förvärvsavgdrag i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

VI) motionen II: 189 av herrar *Dickson* och *Hammar*.

Motionerna I: 517 och II: 627 hade såvitt anginge frågan om höjning av barnbidragen hänvisats till lagutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet, som i förevarande betänkande behandlade motionerna endast i vad de avsåge införande av rätt till förvärvsavgdrag för ensamstående barnförsörjare.

Övriga ovannämnda motioner hade i sin helhet hänvisats till bevillningsutskottet. I motionerna I: 230 och II: 275 samt motionerna I: 341 och II: 417 hade jämväl framställts i detta betänkande ej upptagna yrkanden. Dessa yrkanden behandlade utskottet i andra sammanhang.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande ändrad lagstiftning rörande förvärvsavgdrag för gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet, rörelse eller eget arbete och för gift man, vars hustru utförde arbete i mannens jordbruk eller rörelse, ävensom för ensamstående barnförsörjare*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 66 av fru *Svenson m. fl.* samt II: 99 av herrar *Johnsson* i *Skoglösa* och *Larsson* i *Borrby*,

2) de likalydande motionerna I: 230 av herr *Schött m. fl.* och II: 275 av fru *Gunne m. fl.*, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 341 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.*,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande frågor,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande utredning rörande förvärvsavgdraget*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 66 av fru Svenson m. fl. samt II: 99 av herrar Johnsson i Skoglösa och Larsson i Borrbby,

2) de likalydande motionerna I: 230 av herr Schött m. fl. och II: 275 av fru Gunne m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 341 av herr Lundström m. fl. och II: 417 av herr Ohlin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 453 av fröken Andersson och herr Eskilsson samt II: 552 av herr Nordgren och fröken Wetterström, ävensom

5) de likalydande motionerna I: 517 av herr Mattsson m. fl. och II: 627 av herr Antonsson m. fl.,

samtliga motioner i vad de avsåge förevarande fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beträffande gift kvinnlig sjukvårdspersonals inkomst*

att motionen II: 189 av herrar Dickson och Hammar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 66 av fru Svenson m. fl. samt II: 99 av herrar Johnsson i Skoglösa och Larsson i Borrbby ansett, att utskottet bort under A 1) hemställa,

att riksdagen med bifall till förenämnda motioner, såvitt nu var i fråga, måtte antaga följande

*Förslag
till*

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

46 §.

3 mom. Har gift kvinna haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse, vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete, må hon åtnjuta avdrag med 300 kronor, eller, om hon haft hemmavarande barn under 16 år, med 300 kronor jämte 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 2 000 kronor.

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avdrag med nämnda belopp. Har hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och har hon i ej blott ringa omfattning deltagit i arbetet i förvärvskällan, må mannen utöver sagda belopp åtnjuta avdrag med jämväl 20 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt uppgår till högst 1 000 kronor.

Avdrag enligt ——— 2 000 kronor.

Avdrag enligt ——— sagda kommun.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 eller tidigare år.

II) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i Svalöv och *Björkman*, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 230 av herr Schött m. fl. och II: 275 av fru Gunne m. fl. ansett, att utskottet bort under A 2) hemställa,

att riksdagen med bifall till förenämnda motioner måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) av herrar *Söderquist*, *Stefanson* och *Rydén* samt fru *Nettelbrandt*, vilka

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

ansett att utskottet bort under A 3) hemställa,

att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 341 av herr Lundström m. fl. och II: 417 av herr Ohlin m. fl. i denna del — antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

46 §.

3 mom. Har gift kvinna haft inkomst av rörelse, vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete, må hon åtnjuta avdrag med 300 kronor, eller, om hon haft hemmavarande barn under 16 år, med 300 kronor jämte 25 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 4 000 kronor. Avdrag med samma belopp må åtnjutas av ogift skattskyldig (varmed jämställes änka, änklings eller fränskild), som haft inkomst av rörelse i ovan angiven omfattning eller inkomst av eget arbete och som haft hemmavarande barn under 16 år. Har gift kvinna haft inkomst av jordbruksfastighet och har hon utfört arbete i förvärvskällan till minst 300 kronors värde, må hon åtnjuta avdrag med detta belopp.

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avdrag med nämnda belopp.

Avdrag enligt detta moment må åtnjutas endast om makarna levit tillsammans och den till avdrag berättigade under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt. Avdraget må åtnjutas endast om och i den mån den inkomst som berättigar till avdrag därtill

förlår och må för makarna tillsammans icke överstiga 300 kronor eller, därest förhöjning av avdraget med 25 procent av inkomsten ifrågakommer, 4 000 kronor.

Avdrag enligt — — — sagda kommun.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963, dock att äldre bestämmelser fortfarande skola äga giltighet i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 eller tidigare år.

IV) av herrar *Söderquist, Gustaf Elofsson, Stefanson, Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Nilsson* i Svalöv, *Rydén* och *Eriksson* i Bäckmora, fru *Nettelbrandt* samt herr *Björkman*, vilka beträffande utredning rörande förvärvsavgdraget ansett att utskottet bort under B) hemställa,

att riksdagen — med anledning av motionerna I: 66 av fru *Svenson* m. fl. och II: 99 av herrar *Johnsson* i Skoglösa och *Larsson* i Borrbj, I: 230 av herr *Schött* m. fl. och II: 275 av fru *Gunne* m. fl., I: 341 av herr *Lundström* m. fl. och II: 417 av herr *Ohlin* m. fl., I: 453 av fröken *Andersson* och herr *Eskilsson* och II: 552 av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström* samt I: 517 av herr *Mattsson* m. fl. och II: 627 av herr *Antonsson* m. fl. — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam översyn av förvärvsavgdragsreglerna, varvid de i motionerna framförda förslagen och synpunkterna måtte upptagas till övervägande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vi har ett stort antal frågor som nästan varje år återkommer till behandling här i riksdagen, beroende på att de inte anses tillfredsställande lösta genom gällande lagstiftning. Till dessa frågor hör det s. k. förvärvsavgdraget vid beskattningen. Detta avdrag,

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

som utgår till gift kvinna som haft inkomst av rörelse eller av eget arbete, utgör som bottenavdrag 300 kronor. Är kvinnan gift och har barn under 16 år erhåller hon dessutom ett s. k. kvotavdrag med 20 procent av inkomsten, dock maximerat så att det tillsammans med bottenavdraget ej får överstiga 2 000 kronor. Detta belopp uppnås vid en inkomst av 8 500 kronor. Biträder hustrun mannen i dennes förvärvsarbete erhåller mannen avdrag med 300 kronor.

När förvärvsavdraget för många år sedan tillkom hade det närmast till ändamål att mildra sambeskattningsverkan. Avdraget var till en början helt oberoende av om barn fanns eller ej. — Det är först under senare tid som förvärvsavdraget gjorts beroende av om barn under 16 år finns. Sin nuvarande utformning fick förvärvsavdraget genom beslut av 1960 års riksdag.

Sedan förvärvsavdraget första gången infördes har vår skattelagstiftning ändrats på åtskilliga punkter. Skatteskalorna har ändrats, Ortsavdragen har höjts, tudelningsprincipen har införts i vissa inkomstskikt etc. Detta har bl. a. medfört att förvärvsavdraget numera får diskuteras från andra utgångspunkter än tidigare. Därvid kommer man fram till att förvärvsavdraget av i dag närmast är att betrakta som ett rent *omkostnadsavdrag*.

En moder som har förvärvsarbete är nödsakad att vidtaga vissa kostnadskrävande åtgärder för barnens tillsyn och vård. Avdraget utgör ett led i ett skattesystem som bygger på skatteförhållningssättet — *avdraget är till för att åstadkomma rättvisa i beskattningen*. Från dessa utgångspunkter vore det principiellt riktigast att en förvärvsarbetsande moder finge helt avdrag för sina verkliga kostnader för barnens tillsyn och vård i och med att hon har förvärvsarbete. Mången gång kan det dock naturligtvis vara svårt att exakt fastställa dessa kostnader. Man har därför

troligen inte annat att göra än hålla sig till en schablonmetod, även om schabloner enligt min uppfattning inte är särskilt tilltalande. Ett schablonavdrag kan nämligen bli för lågt, men det kan också bli för högt.

Enligt högerpartiets uppfattning har frågan om förvärvsavdraget som verkligt kostnadsavdrag inte blivit tillräckligt utredd. I högermotioner och även i motioner från folkpartiet och centerpartiet har därför krävts att denna fråga skall utredas, och det så snabbt att förslag kan föreläggas 1963 års riksdag.

I högermotionerna har angivits vissa faktorer som bör påverka förvärvsavdragets storlek. Motionärerna nämner bl. a. att antalet barn och dessas ålder bör få en viss inverkan på avdragets storlek. Likaså framhålles att förvärvsavdraget inte bara bör utgå till gift förvärvsarbetsande kvinna, utan det bör även komma ensamstående barnförsörjare till del.

Vid en utredning bör naturligtvis undersökas vilka kategorier av förvärvsarbetsande kvinnor som skall ha rätt till förvärvsavdrag. Bl. a. måste därvid frågan om förvärvsavdrag med bottenavdrag och kvotavdrag för kvinnor som är sysselsatta i makarnas gemensamma förvärvsskälla, såsom jordbruk och rörelse, behandlas. Det kan inte vara förenat med full rättvisa att dessa kvinnor inte erhåller ett sådant avdrag som de övriga förvärvsarbetsande kvinnorna får. Varför skall t. ex. en kvinna som arbetar bakom en disk i makarnas gemensamma affär inte ha förvärvsavdrag, då den lejda kvinnan med samma arbete får ett sådant avdrag? Eller varför skall inte lantbrukarhustrun, som vid vissa tillfällen kanske är sysselsatt hela dagen i betfältet eller som sysslar med traktorkörning etc., få ett sådant avdrag? Man bör till allvarig prövning ta upp frågan om att införa förvärvsavdrag även för dessa yrkeskvinnor, som arbetar i makarnas gemensamma förvärvsskälla.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

I högermotionerna I: 230 och II: 275 har även tagits upp frågan om när ensamstående barnförsörjare skall mista förmånen att beskattas enligt den för gifta gällande skatteskalan och när det dubbla ortsavdraget för den ensamstående med minderårigt barn skall bortfalla. För närvarande sker detta då det yngsta barnet fyllt 16 år. Vid denna tidpunkt upphör också barnbidraget, som numera uppgår till 550 kronor, att utgå. Ortsavdraget sänkes enligt de nya bestämmelserna från 4 500 kronor till 2 250 kronor när ensamstående barnförsörjares yngsta barn fyller 16 år, och vederbörande änka eller änklings hamnar dessutom i den s. k. ungkarlskolumnen och kommer att beskattas efter en betydligt hårdare progressiv skattesats.

Enligt en uppgift som jag sett och som jag också har kontrollerat och funnit riktig får en änka eller en änklings med 10 000 kronors beskattningsbar inkomst cirka 800 kronor mer i skatt i och med att yngsta barnet fyller 16 år. Därtill kommer att barnbidraget försvinner. Det blir en utgiftsökning respektive inkomstminskning som tillsammans uppgår till 1 300 à 1 400 kronor. Kan detta vara rimligt, särskilt om barnet fortfarande går i skolan? Skäl torde tala för att övergången borde vara mjukare än vad den nu är. Den saken bör också utredas.

Utredningskravet beträffande förvärvsavdragets framtida utformning har utskottets borgerliga ledamöter enat sig om. Detta krav på utredning har framförts i reservation IV, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Men, herr talman, även om riksdagen som jag hoppas i dag fattar beslut om en utredning, tar det ett eller annat år innan en lagstiftning i ärendet kan träda i kraft. Då emellertid en omedelbar förbättring av förvärvsavdraget bör komma till stånd, har vi från högerpartiets sida i motioner föreslagit, att

en viss justering av detta avdrag redan nu bör beslutas i avvaktan på utredningens slutliga resultat. Vi har på nytt framfört samma krav som vi ställde vid förra årets riksdag, nämligen att förvärvsavdragets maximum skall höjas från 2 000 till 3 000 kronor med rätt för hustru, som kan styrka högre kostnader för barnens omhändertagande än 3 000 kronor, att erhålla ytterligare förhöjt avdrag, dock begränsat till 20 procent av inkomsten. Vi har även yrkat att förvärvsavdraget för gift kvinna, som haft inkomst av egen jordbruksfastighet, liksom avdraget för gift kvinna, som arbetar i makarnas gemensamma jordbruk eller rörelse, skall medges med de verkliga kostnaderna, dock även här maximerat till 20 procent av det värde vartill hustruns arbete uppskattas. Detta förslag har vi högerledamöter i bevillningsutskottet fullföljt i reservation II, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall även till denna reservation.

Herr talman! Bevillningsutskottets majoritet ställer sig ganska kallsinnig till det förslag som framförts om en reformering av förvärvsavdraget. Argumenten mot reformen är dock enligt min mening ytterst svaga. Utskottsmajoriteten erinrar om att en höjning skedde 1960 och hänvisar naturligtvis till den allmänna skatteberedningen, vilket sker i tid och otid. Man säger vidare att betydelsen av förvärvsavdragets storlek och utformning inte får överdrivas när det gäller att få ut kvalificerad arbetskraft i arbetslivet utanför hemmet. Utskottsmajoriteten framhåller också att kommunerna skulle få vidkännas ett minskat skatteunderlag om avdraget förbättrades.

Alla dessa argument mot en reform är som jag nyss sade ytterst svaga. Jag skall, herr talman, inte ta upp tiden med att utförligt bemöta dem. Jag vill bara i korthet säga följande.

Vid 1960 års beslut om en höjning av förvärvsavdraget betraktades detta

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

i stor utsträckning som ett sambeskattningsproblem. Som jag redan sagt är det dock inte ett sådant utan ett omkostnadsproblem. Att invänta den allmänna skatteberedningens förslag betyder troligen en 8—10 års väntan med reformen. Så länge kan vi inte vänta. Förvärvsavdragets betydelse för att öka kvinnornas insats i förvärvslivet utanför hemmet får enligt utskottsmajoritetens mening inte överskattas. Herr talman! Stängda sjukhusavdelningar runt om i vårt land vittnar t. ex. om att man inte skall underskatta denna faktors hämmande verkan på folks vilja att gå ut i förvärvsarbete. Vid en överfull efterfrågan på arbetskraft har varje nytt litet tillskott sin stora betydelse. Beträffande det minskade skatteunderlaget för kommunerna skulle jag för min del vilja säga, att detta endast är ett antagande. Reservanterna å sin sida antar att ett ökat antal kvinnliga förvärvsarbetare med skattepliktig inkomst skulle ge kommunerna ett ökat skatteunderlag. Detta reservanternas antagande tror jag är mera realistiskt än utskottsmajoritetens.

Förslaget att utsträcka förvärvsavdraget till ensamstående barnförsörjare avvisar utskottet med att säga: »Med hänsyn till att förvärvsavdraget utgjort ett särskilt med samtaxeringen av äkta makar sammanhängande avdrag ansågs det olämpligt att utsträcka avdraget till nya kategorier skattskyldiga.» Härvid syftar utskottet på 1960 års beslut. Men, herr talman, är nu förvärvsavdraget ett omkostnadsavdrag, så är väl detta utskottets uttalande inte relevant? Att det verkligen numera betraktas som ett omkostnadsavdrag framgår inte bara av departementschefens yttrande i den proposition, som framlades 1960 rörande sambeskattningsproblemen, utan det framgår också av vissa uttalanden som beskattningssutredningen gjorde i sitt betänkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

fall dels till reservation IV rörande utredning och dels till reservation II rörande en omedelbar förändring av nu gällande förvärvsavdrag.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille (h).

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets majoritet har, såsom framgår av föreliggande utskottsbetänkande, avstyrkt ett antal motioner med yrkande om ändring av bestämmelserna rörande gift kvinnas förvärvsavdrag. Jag skall därför, herr talman, be att få anföra några synpunkter i frågan med anledning av de motioner och yrkanden, som har framställts av centerpartiet.

Som herr Nilsson i Svalöv redan framhållit har förvärvsavdragets utformning blivit en ofta återkommande fråga här i riksdagen, och även i år har, som redan nämnts, flera motioner väckts i frågan. Den reform som beslutades av 1960 års riksdag har tydligen inte tillgodosett alla angelägna önskemål på detta område. Förvärvsavdragets utformning och omfattning är för övrigt av sådan art, att frågan ständigt måste uppmärksammas. Hän-syn måste tagas till bl. a. förändringar av penningvärdet och inkomststrukturen. De olika reglerna måste avvägas på ett sådant sätt, att man får största möjliga rättvisa mellan olika berörda grupper och olika inkomstlägen. De nuvarande förvärvsavdragen kan inte anses fylla alla anspråk på rättvisa. Ändringar måste i första hand vidtas för att tillgodose de grupper, som ännu inte fått en relativt sett skälig avdragsrätt. Behovet av avdrag vid s. k. faktisk sambeskattnings har enligt centerpartiets mening ännu inte blivit tillgodosett i rimlig utsträckning.

Den reformering av förvärvsavdragen, som skedde genom beslut av 1960

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

års riksdag, kom i huvudsak att ge förbättringar för förvärvsarbetande gifta kvinnor med barn under 16 år. Det s. k. kvotavdraget höjdes då från 10 procent av inkomsten till 20 procent, dock begränsat till högst 2 000 kronor. Däremot skedde ingen höjning av det sedan 1962 gällande fasta avdraget på 300 kronor, vilket bibehölls oförändrat för såväl gifta kvinnor med inkomst från eget arbete eller av rörelse som för de fall av faktisk sambeskattnings avdraget får åtnjutas av mannen på grund av hustruns arbete i mannens rörelse eller jordbruk. För den senare kategorien kvinnor medges således inget kvotavdrag utan endast det fasta avdraget.

Här kan man, herr talman, verkligen tala om en diskriminering av vissa grupper yrkesverksamma kvinnor. På den punkten har vi från centerpartiet begärt ändring såväl i år som tidigare år utan att riksdagen velat tillmötesgå detta. Om man i vår skattelagstiftning skall fasthålla vid sådana orättvisor, måste ju en sådan ordning på längre sikt bl. a. innebära en försvårad familjebildning på jordbrukets område. Mot bakgrunden av dessa orättvisa bestämmelser när det gäller gift kvinnas rätt till förvärvsavdrag i och utanför jordbruk eller rörelse har vi i motioner från centerpartiet föreslagit en del ändringar. I dessa motioner yrkas i första hand på en sådan ändring av bestämmelser rörande förvärvsavdragen, att rätt till kvotavdrag skall införas vid s. k. faktisk sambeskattnings i de fall vederbörande har hemmavarande barn under 16 år.

Det kan nämligen inte bestridas — trots att bevillningsutskottets majoritet försöker göra detta — att det särskilt inom vissa näringar, t. ex. handel, hantverk och jordbruk, där s. k. familjeföretag förekommer i stor utsträckning, görs betydande arbetsinsatser av gifta kvinnor, som således arbetar i mannens företag, utan att mannen får åt-

njuta något avdrag. En sådan arbetsinsats, menar vi i centerpartiet, borde grunda samma rätt till kvotavdrag som gäller för utanför hemmet arbetande kvinnor. Det måste vara en orimlig konsekvens av lagstiftningen, att kvinnor som gör sin arbetsinsats i nära anslutning till hemmet skall vara i ett sämre läge än gifta kvinnor som för annans räkning utför arbete i hemmet.

Trots att den gifta kvinnans arbetsinsats i mannens företag i princip är fullt jämförbar med annan arbetsinsats finns emellertid, som jag nyss framhållit, inte rätt till kvotavdrag i de fall vederbörande har hemmavarande barn under 16 år. Enligt vår mening bör en sådan rätt till kvotavdrag införas snarast möjligt.

Vid remissbehandlingen av utredningens förslag rörande förvärvsavdragen har också anförts, att värdet av hustruns arbetsinsats i dessa fall normalt bör kunna beräknas till en femtedel av mannens inkomst upp till 3 500 kronor och att kvotavdrag på grundval härav borde medges med 20 procent av mannens inkomst, dock högst 700 kronor, vilket tillsammans med bottenavdraget skulle bli 1 000 kronor eller endast hälften så stort avdrag som det som nu gäller för förvärvsarbetande kvinnor utanför hemmet. Enligt vår mening är detta en rimlig avvägning, som bör kunna införas och tillämpas fr. o. m. 1963 års taxering.

Kravet på en förbättrad avdragsrätt vid faktisk sambeskattnings får också ett starkt stöd i den undersökning angående hustruns arbetsinsatser, som utförts av lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska byrå. Undersökningen som omfattar åren 1954—1959 redovisar att arbetsinsats av hustrun förekommer vid 84 procent av gårdarna upp till 30 hektar och till 74 procent vid gårdar mellan 30 och 50 hektar. Detta är, herr talman, fullt officiella siffror, och de ger ett mycket starkt belägg för vår argumentering när det gäller den arbetsin-

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

sats som sker från hustruns sida när det gäller själva jordbruksdriften. Trots att något statistiskt material inte kan redovisas från andra näringar, handel och hantverk, råder säkerligen inget tvivel om att även inom dessa finns många fall, för vilka en förbättrad avdragsrätt är mycket starkt befogad.

Vi skall vidare komma ihåg, att i målsättningen för den nutida jordbrukspolitikens ingår som en väsentlig del omdaning av det svenska jordbruket till ett familj jordbruk eller ett deljordbruk. Grundtanken i en sådan målsättning är givetvis, att produktionen i allt väsentligt skall baseras på familjeenheten och dennas gemensamma arbetsinsats. Ett ytterligare skäl är den starka mekaniseringen av jordbruket, som har medfört att allt fler arbetsuppgifter numera kan utföras av kvinnor, bl. a. vid arbetstoppar i samband med sådd och skörd. Det är en mycket vanlig bild i dagens jordbruks-Sverige att kvinnor utför en stor del av traktorskörslorna i jordbruket, i varje fall när det gäller de mindre och medelstora jordbruken.

Vid 1960 års beslut angående förvärvsavgdragen tillerkändes gift kvinna med egen inkomst av jordbruksfastighet rätt till avgdrag med 300 kronor, men inte heller i detta fall medgavs rätt till kvotavgdrag. Det kan inte vara en tillfredsställande ordning, som ger rätt till kvotavgdrag i de fall då gift kvinna med eget jordbruk utför arbete hos en granne men ej då inkomsten härrör av samma slags arbete i det egna jordbruket. Enligt vår mening bör rätten till kvotavgdrag utsträckas att gälla även för gift kvinnas inkomst av jordbruksfastighet.

Som jag redan framhållit är det angeläget att förvärvsavgdragen och deras utformning anpassas till utvecklingen. De nuvarande fasta avgdragen har varit oförändrade sedan 1952. Med hänsyn till bl. a. penningvärdets fall samt inkomstutvecklingen och förändringarna i inkomststrukturen är en höjning av den

na del av förvärvsavgdragen befogad. Med nuvarande konstruktion av förvärvsavgdragen i övrigt vore också en höjning av bottenavgdragen motiverad. Det skulle framför allt kompensera gifta kvinnor med relativt låga inkomster, vilka på grund av sitt förvärvsarbete torde ha ungefär samma extra kostnader som kvinnor med högre inkomster. En fördel med en sådan utformning av förvärvsavgdragen vore, att den skulle vara gynnsam för deltidsarbetande kvinnor. Från både samhällets och den enskildes synpunkt är det angeläget, att betingelserna för deltidstjänster för kvinnor med minderåriga barn blir så goda som möjligt. Det skulle kanske till en del avhjälpa den rådande personalbristen på olika vårdområden, t. ex. i fråga om sjuksköterskor och vårdbiträden. Från vår synpunkt är det angeläget, att de förvärvsarbetande gifta kvinnorna med hemmavarande barn genom förvärvsavgdragen får en skälig kompensation för de kostnader i hemmet, som uppstår till följd av förvärvsarbetet.

I våra motioner framhåller vi också, att det är angeläget att avgdragen anpassas till kostnads- och löneutvecklingen och att en höjning av de maximala avgdragsbeloppen av dessa skäl är motiverad. Detta är frågor som enligt vår mening snarast bör utredas. I en gemensam reservation med högern och folkpartiet har vi också hemställt om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om en skyndsam översyn av förvärvsavgdragsreglerna, varvid de i motionerna framförda förslagen och synpunkterna måtte upptagas till övervägande.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de vid utskottets betänkande fogade reservationerna I och IV.

I detta anförande instämde herr Viegelsbo (cp).

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det är i våra dagar inte självklart, att ett yrkesarbete skall

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

avbrytas i samband med giftermål. Inte heller är det självklart — trots allt som sagts om behovet av arbetskraft — att den hemarbetande hustrun med kanske lång utbildning skall gå ut på arbetsmarknaden. Man är ekonomiskt medveten och räknar och kalkylerar över sin situation. Den opinionsbildning, som ägt rum kring dessa frågor, har också medfört, att allt fler lärt sig att upptäcka skillnaden mellan bruttointkomstökning och nettointkomstökning. Många är de som efter sitt skattemedvetna kalkylerande kommit fram till att skattesystemets utformning inte rättvist behandlar dem och än mindre stimulerar dem att tillföra arbetsmarknaden sina produktiva insatser.

I ett av de senaste numren av sjuksköterskornas fackorgan kan man finna ett exempel på vad som här åsyftas. En sjuksköterska, gift med en läroverksadjunkt, förlorade enligt det exemplet 904 kronor per år på att yrkesarbeta i stället för att stanna i hemmet. Exemplet kan mångfaldigas från skilda yrkesområden med både låga och höga inkomsttagare. Alla måste de ersätta arbetet i hemmet, och de tillåtna schablonavdragen är klart otillräckliga.

Schablonavdragens beroende av inkomstens storlek torde vara nödvändigt som ett mått i någon mån på yrkesverksamhetsgraden. Men schablonavdragen måste också på ett vettigt sätt spegla värdet av det arbete som skall ersättas.

1960 gjordes en väsentlig höjning av avdraget, hävdar bevillningsutskottet. Huruvida den var väsentlig eller inte är emellertid för dagen av mindre intresse än om tillåtna avdragsbelopp är rimliga eller inte. Den hustru, som inte har barn under 16 år, får göra ett avdrag på 300 kronor per år, d. v. s. 25 kronor per månad, vilket belopp således skall motsvara hela den fullvärdiga arbetsinsats hon förut haft möjlighet att utföra i hemmet. Sådana belopp är varken väsentliga eller rimliga. Har hon barn under 16 år, kan hon visserligen medges avdrag

på sammanlagt knappt 170 kronor per månad, men det skall då motsvara kostnaden för ett hembiträde eller barnsköterska eller städhjälp, ersättning för familjedaghem, daghem eller dylikt. Det är uppenbart orealistiskt att tro, att sådana kostnader i dagens läge ens håller sig i närheten av det tillåtna avdragsbeloppet på knappt 170 kronor i månaden.

Det talas så ofta om arbetet i hemmet, detta det kanske viktigaste av alla yrken. Jag instämmer gärna i detta, men jag vill också dra konsekvenserna därav. Jag vill verkligen inte tala om hur värdefullt arbetet är och sedan värdera det till något mellan 25 och 170 kronor i månaden. Många husmödrar käner sig kränkta över den låga värdesättningen av deras arbete, och de har skäl till det. Det är inte rimligt att fortsätta med schablonavdrag, som så väsentligt avviker från vad de är avsedda att täcka.

Utskottet har beträffande yrkandet om särskilda avdragsmöjligheter för sjukvårdspersonal sagt, att en sådan konstruktion inte vore i överensstämmelse med förmågeprincipen. Jag instämmer i det men vill gärna påpeka, att gällande förvärvsavdragsregler också är helt i strid med förmågeprincipen.

Om en man ensam förtjänar 20 000 kronor och hustrun arbetar hemma, måste deras skatteförmåga vara väsentligt större än hos den familj, där båda makarna tillsammans inte kommer upp till högre inkomst än 20 000 kronor. Där måste hustrun satsa hela sin arbetskapacitet på annat håll, medan i det första fallet en hel arbetskrafts produktiva insatser kommer hemmet till godo.

Bevillningsutskottet vill avvakta de praktiska verkningarna av besluten från 1960. Vilka praktiska verkningar är det egentligen som man här syftar på? Det kan väl inte gärna vara hur bestämmelserna verkar i olika inkomstlägen? Svaret på den frågan tarvar inte flera år att räkna fram.

Verkningarna på arbetsmarknadssituationen torde det heller inte kunna

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

vara fråga om. Utskottets uppfattning är nämligen, att förvärvsavdragets effekt som pådrivande faktor då det gäller att ta eller kvarstå i förvärvsarbete icke skall överdrivas och att kvinnornas val i detta hänseende torde påverkas av en mångfald faktorer, där beskattningen inte sällan spelar en underordnad roll. Om man har den uppfattningen, att skattefaktorerna spelar en underordnad roll när det gäller fluktuationer i utbudet av arbetskraft, kan en siffra utvisande ett arbetskraftstillskott inte vara av något större intresse för att belysa verkningarna av skattebestämmelsernas förändring. Och detta att man skall avakta verkningarna kan inte gärna innebära, att man ämnar göra en undersökning om till hur stor procent skattefaktorerna varit avgörande för ställningstagande för eller emot yrkesarbete.

Om man vågar dra konsekvenser av förändringar i arbetskraftstillgången — trots de inskränkningar när det gäller skattefaktorernas roll i sammanhanget som bevillningsutskottet gjort — vilka konsekvenser kan man då dra? Betyder en väsentlig ökning av utbudet av kvinnlig arbetskraft, att det lönar sig att höja avdraget och att man vill fortsätta på den vägen? Eller betyder det att höjningen redan är tillräcklig för att ge effekt och att man alltså inte behöver höja mer? Det hade sannerligen varit på sin plats, att utskottet besvarat sig med att utveckla tankegången rörande de praktiska verkningarna — om nu någon sådan tankegång verkligen funnits bakom skrivningen i utlåtandet. Jag tycker inte det är klädsamt att utskottet på detta slarviga sätt avfärdar en allvarlig fråga. Inte heller är det tilltalande, att en rättvisefråga görs till en fråga om styrning av arbetskraften. De grupper som har kommit i kläm har rätt att räkna med att en rättvisefråga blir behandlad som en sådan. Arbetsmarknadssynpunkter kan endast understryka, inte ersätta rättvisesynpunkterna.

Folkpartimotionerna I: 341 och II: 417 tar upp inte endast frågan om höjning av det maximala avdraget till 4 000 kronor utan även frågan om att genom högre kvotering ge de lägre inkomsttagarna ett större avdrag. Detta är en mycket viktig fråga, och den kan inte anses löst med de förslag som motionerna omfattar utan bör i enlighet med motionskraven bli föremål för utredning. Även den ensamstående ställning i detta sammanhang måste överses. Likaså bör avdragsreglerna för dem som har inkomst av jordbruk eller biträder maken i jordbruk eller rörelse samt reglerna för dem som inte har barn under 16 år snarast överses. Det är angeläget, att en sådan utredning snarast kommer till stånd. Tidigare har dessa frågor på ett olyckligt sätt alltid sammankopplats med frågor om sammanläggning av inkomster för gifta, särskilda skattetabletter för gifta och ogifta o. s. v. Det är på tiden, att frågorna om förvärvsavdrag blir föremål för en översyn utan att sammankopplas med övriga här nämnda frågor.

Som de båda föregående talarna har påpekat, finns det möjlighet att avgöra en del av dessa frågor redan i dag, medan andra ännu inte är mogna. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till reservationerna III och IV.

I detta anförande instämde herr Rydén, fröken Elmén samt herrar Kollberg, Gustafson i Göteborg och Westberg (samtliga fp).

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Många gånger under årens lopp har vi diskuterat frågan om förvärvsavdraget. Jag vill visst medge att de ändringar som genomfördes vid 1960 års riksdag innebar förbättringar, men många tycker liksom jag att frågan inte på långt när har blivit tillfredsställande löst, och det är väl detta som är anledningen till att det också i år från olika håll har väckts motioner med skilda för-

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

slag till ändringar för att få till stånd en rimligare och så långt det går rättvisare beskattning.

Vad beträffar förvärvsavdraget är det inte minst angeläget att det utformas så, att det inte på minsta sätt verkar dirigerande och påverkar kvinnans fria val mellan att utöva sitt förvärvsarbete eller överge det, temporärt eller helt. Detta är tankegångar som jag tidigare har tillåtit mig att ge uttryck åt här i riksdagen. Förvärvsavdraget måste utformas så, att det varken gynnar eller missgynnar den förvärvsarbetande kvinnan i förhållande till den kvinna som arbetar i hemmet.

Herr Nilsson i Svalöv har så utförligt refererat våra motioner från högerhåll, att jag inte behöver gå in på dem. Ur samhällelig synpunkt är det enligt min uppfattning en huvuduppgift att främja hemmens och familjernas bestånd genom en förnuftig skattelagstiftning. Därför tycker jag att det är olyckligt, att de samhälleliga åtgärderna i en familjepolitisk angelägenhet som denna har kommit att utformas som ett förvärvsavdrag som hänförs enbart till hustrun och därmed faktiskt har kommit att bli en kvinnofråga. I stället är det ju, herr talman, familjens gemensamma angelägenhet som det gäller. Det gäller ett avdrag uteslutande för omkostnader, ett vårdnadsavdrag för omhändertagande av minderåriga barn. Ett sådant avdrag borde medges efter en rimlig avvägning åt alla som har sådana vårdnadskostnader, åt familjer där båda makarna är förvärvsarbetande och åt ensamstående barnförsörjare. Borde inte avdraget få göras på den gemensamma familjeinkomsten? Olägenheterna för att inte säga orättvisorna för ensamstående barnförsörjare har till helt nyligen varit mycket stora. Förbättringar har nu genomförts men är sannoligen inte tillräckliga.

Det lyckligaste och bästa vore, tycker jag, att var och en hade rätt att göra avdrag för de verkliga kostnaderna utan

schablonavdragsregler, men jag vill skynda mig att tillägga, att jag är medveten om alla de svårigheter som sammanhänger med en sådan lösning. Emellertid skulle på det sättet just den individuella friheten få göra sig gällande att ordna tillsynen av barnen på det sätt som var och en finner bäst, antingen i hemmet eller i daghemmet. Den som önskar och kan skaffa god hjälp hemma, skall inte behöva avstå från detta därför att skatteavdraget är så litet, att det inte på långt när motsvarar de verkliga kostnaderna. Beskattningsreglerna får inte göra det ekonomiskt omöjligt att ordna hemvård i fall, där sådan anses vara att föredraga.

Otvivelaktigt lägger olika politiska partier ganska stor ambition i dagen när det gäller att komma med förslag till ändringar av förvärvsavdraget. Ibland kan det nära nog förefalla som en kapplöpning, som kan få till följd, å ena sidan att avdrag skulle kunna ske för kostnader som familjen inte har, å andra sidan att familjen inte får göra avdrag för de verkliga kostnaderna.

I den motion, som bl. a. jag har undertecknat, säger vi att förvärvsavdraget, eftersom det är ett omkostnadsavdrag, i och för sig bör vara »neutralt», så att det inte påverkar den förvärvsarbetande modern när hon skall ta ställning till om hon vill skaffa anställning utom hemmet. Det får med andra ord inte vara vare sig för litet eller för stort. Rätten att fritt välja måste varje kvinna obetingat ha även när det gäller formen för barnens omhändertagande, såsom jag tidigare talade om och som jag tycker är väsentligt.

Alla skäl talar för att här behöver ske en grundlig utredning. Utskottet hänvisar till den sittande skatteberedningen och säger att den »torde» komma att ta upp förvärvsavdraget. Detta är ett svagt löfte som inte ger någon garanti. Inte minst med hänsyn till den oerhörda arbetsbörda som denna utredning har vore det lyckligt, om en sär-

skild utredning tillsattes som skyndsamt kunde se över förvärvsavgdragets konstruktion för att komma fram till lösningar som innebure större rättvisa över hela fältet.

Som tidigare framhållits har de borgerliga ledamöterna i utskottet enats om reservation IV med begäran om en utredning. Jag beklagar endast att inte utskottet i sin helhet har kunnat villfara denna begäran, som är välmotiverad. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation IV och jag ber samtidigt att få yrka bifall till reservation II, vars innehåll herr Nilsson i Svalöv här redogjorde för och som innehåller förslag som vi från högerhåll anser att man skulle kunna genomföra innan man kommer till rätta med hela frågekomplexet.

I detta anförande instämde fru *Gunne* (h).

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s):

Herr talman! Det rör sig i alla fall något på detta område: jag har faktiskt inte hört någon tala om sambeskattningen i denna debatt, och den förekommer inte heller i några motioner. När vi diskuterade sambeskattningen förra året, sade jag att den är bättre än sitt rykte. Anledningen till att man nu inte talar om den är väl, att några särskilda problem med sambeskattningen helt enkelt inte längre förekommer efter det beslut som riksdagen fattade i december förra året.

Eftersom denna fråga har diskuterats under några år och senast förra året ett par gånger, hade jag ursprungligen inte tänkt säga så mycket i dag. Men när jag å andra sidan hör hur man försöker göra denna fråga till en stor fråga — trots vad som skett — tillåter jag mig att beröra spørsmålet mera ingående.

Först vill jag erinra om att genom höstriksdagens beslut i anledning av det s. k. skattepaketet den s. k. tudelningsgränsen nu går vid cirka 24 500 kro-

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

nor mot tidigare 16 500 kronor. Två makar med inkomster upp till 24 500 kronor förlorar alltså i fortsättningen ingenting på att de blir sambeskattade. Om man tar hänsyn till förvärvsavgdraget på 300 kronor för gifta kvinnor med förvärvsarbete samt folkpensionsavgiftens konstruktion — som innebär att maximibeloppet är detsamma för två makar som för ensamstående — ligger det inkomstskikt, där sambeskattningen kan medföra höjd skatt, betydligt högre än denna tudelningsgräns. Om exempelvis mannen har 20 000 kronor och hustrun 10 000 kronor, alltså tillsammans 30 000 kronor i inkomst får de tillsammans — med förvärvsavgdraget på 300 kronor och med folkpensionsavgiftens konstruktion — 200 kronor lägre skatt än om de skulle ha beskattats var för sig som ensamstående. Ja, även om mannen har 30 000 kronor och hustrun 10 000 kronor, alltså 40 000 kronor tillsammans, får de ändå cirka 100 kronor lägre skatt än de skulle få om de beskattades var för sig. Hädanefter kanske vi alltså kan få slippa talet om att sambeskattningen skulle ha så ogynnsamma konsekvenser.

Om två makar har ett eller flera minderåriga barn, erhåller maken, om hon har förvärvsarbete, ytterligare förvärvsavgdrag med 1 700 kronor. Har makarna en beskattningsbar inkomst av över 20 000 kronor, d. v. s. en inkomst av cirka 30 000 kronor, får denna familj med minderåriga barn ytterligare 800—900 kronor lägre skatt. Genom sambeskattningen blir skatten numera vid nästan alla inkomstkombinationer lägre än om makarna skulle beskattas var för sig som ensamstående.

Det är alltså, herr talman, andra faktorer än sambeskattningen som gör att kvinnorna inte tar förvärvsarbete. Det måste det vara. Man kan inte motivera en höjning av förvärvsavgdraget med sambeskattnings verkningar. De har helt enkelt inte med den saken att skaffa.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

Familjebeskattningsrevisionen sade på sin tid, att i den mån man anser att skatten är för hög beror detta på progressionen. Emellertid måste man komma upp i inkomster över 25 000 kronor för att den skall få någon betydelse. Om en make har t. ex. 15 000 eller 20 000 kronors inkomst och maken tar förvärvsarbete och tjänar cirka 9 000 respektive 5 000 kronor, så blir skattehöjningen därför inte större än om maken får en löneökning med samma inkomstbelopp. Inom dessa belopp blir det ingen progression. Även vid högre inkomster, där progressionen sätter in, blir förhållandet, om maken inträder i förvärvsarbete och får en inkomst, detsamma. Progressionen drabbar inte hustrun särskilt. Det blir samma progressionsökning som om mannen ensam fått denna merinkomst. Skatteproblemet ligger med andra ord på progressionsplanet.

Frågan är då, om det finns någon annan anledning än sambeskattningen för att gift kvinna med förvärvsarbete skall ha lägre skatt. Ja, det har man ansett, och det har vi varit eniga om att hon skall ha, framför allt såvida hon har minderåriga barn i hemmet. Då menar man att hon har högre kostnader än om hon stannade hemma och skötte hushållet och barnen. Detta har vi alltså principiellt accepterat och även genomfört i praktiken.

Man måste komma ihåg — det vill jag säga till fru Nettelbrandt, som slåss som en S:t Göran i denna fråga och gör sig inte bara till advokat för de förvärvsarbetande kvinnorna utan också till domare över bevillningsutskottet och riksdagens majoritet — att problemet inte är så enkelt som fru Nettelbrandt vill göra det. Att utskottet skrivit på sätt som här skett är ingalunda beroende på att det inte förstått problemet. Jag vill understryka den saken. Man har ju diskuterat dessa frågor flera år och förra året två gånger. Det får vara någon måtta med att varje år ägna sig åt och skriva om samma sak.

Man kan alltså inte dra den slutsatsen, att utskottet visat nonchalans i denna fråga.

Jag skall fullfölja resonemanget om kostnaderna. Fru Nettelbrandt har tidigare frågat vilka omkostnader vi syftar på och vilka principer som skall gälla härvidlag. Rätten för gift kvinna med förvärvsarbete att åtnjuta avdrag för kostnader för nödigt biträde i hemmet infördes 1919. Avdraget var då högst 400 kronor och gällde endast vid den statliga beskattningen och bara under den förutsättningen, att hon av verksamheten i avsevärd grad hindrades att ägna sig åt hemmets skötsel. Avdraget var alltså motiverat med hänsyn till de kostnader den förvärvsarbetande kvinnan kunde åsamkas. Det är ingen som har sagt något annat.

1957 års familjebeskattningsrevision uttalade också, att förvärvsavdraget enligt revisionens mening bör väsentligen betraktas som ett kostnadsavdrag avsett att utjämna skillnaden i utgifter för den familj där hustrun har förvärvsarbete och den familj där hon arbetar i hemmet. Att sikta till att ge avdraget en självständig funktion som stimulerande faktor på arbetsmarknaden fann revisionen inte tillrädligt. Revisionen var enhällig.

Det beslut vi fattade vid 1960 års riksdag grundade sig på ett förslag av en enhällig familjebeskattningsrevision som departementschefen såvitt jag minns följde i detalj. Revisionen framhöll bl. a.: Den nödtvunget schablonmässiga tillämpningen medför att avdragen får åtnjutas i en stor mängd fall, där någon till avdrag berättigande kostnadsökning inte föreligger och där sålunda grund för avdrag saknas. Avdragen är också — trots den relativt ringa ekonomiska betydelse som de har för vederbörande — ägnade att väcka anspråk på liknande avdrag för andra grupper av skattskyldiga. Här kan nämnas, sade revisionen, t. ex. fallen av faktiskt sambeskattning vid inkomst av tjänst. Ja,

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

nu är det problemet borta, som jag nyss sade. Revisionen fortsatte: Det ena rättvisekravet frammanar här det andra och det är svårt att bestrida att en hustru, som t. ex. på ett verksamt sätt bidrager till en mannens extrainkomst av tjänst, bör kunna göra anspråk på ett avdrag lika väl som många i jordbruk eller rörelse deltagande hustru. Detta hustru kanske herr Eriksson i Bäckmora bör lägga märke till.

Det var samma synpunkter som ledamoten av första kammaren, folkpartiets främste skatteexpert i riksdagen, herr Spetz framhöll i sin motion 1961. Jag nämner herr Spetz inte bara därför att han var folkpartist utan därför att han kunde uttrycka det så bra och träffande och ändå så kortfattat. Ingen kan förneka, som jag sade tidigare, att han var en verklig skatteexpert, den främste vi hade i bevillningsutskottet. Det går inte att säga att han samtidigt framställde andra yrkanden. Han skrev i motionen: »Principiellt är förvärvsavdraget för gift kvinna med en viss inkomst att anse som kostnader för inkomstens förvärvande. Då en beräkning av dessa kostnader i varje enskilt fall inte bara skulle vara svår rent tekniskt utan framför allt ge ur rättvisesynpunkt orimligt resultat, måste den utformas som en schablon behäftad med alla de nackdelar och olägenheter, som utmärker en dylik. Ju högre schablonen sättes, desto fler skattskyldiga kommer i åtnjutande av avdraget på en utgift som de aldrig haft.»

Skulle inte fru Nettelbrandt kunna tänka sig in i att man tar detta som utgångspunkt när man bedömer frågan? Hon kommer och talar om att hemmafrun bara får 170 kronor i veckan, hur stora utgifterna än är. Värderar ni inte hemmafruns arbete till mer än 170 kronor, frågar hon. — Vad tjänar det till att komma med sådana frågor? Jag skulle i stället vilja vända på saken och fråga: Anser fru Nettelbrandt att det är riktigt att höja schablonavdraget på

detta sätt? Som herr Spetz säger får det till konsekvens, att förvärvsarbetande kvinnor, som kanske aldrig har någon utgift eller ringa utgifter för hemmet, får skattelättnader. Allt som underlättas för dem får hemmafruarna betala i form av höjd skatt. Det kommer inga skattepengar från himlen, utan allt vad vi anslår till de förvärvsarbetande hustrurna får de ensamstående och de som arbetar i hemmet betala. Det är så enkelt, att det tror jag de flesta förstår.

»Vid bedömandet av förvärvsavdraget», säger herr Spetz vidare, »måste hänsyn tas till konstruktionen av ortsavdrag och skatteskalor för makar. Denna konstruktion tillkom på förslag av 1949 års skatteberedning och byggde på förutsättningen att förvärvsavdraget slopades ur skattesystemet.»

Vad gör herr Spetz här? Jo, han understryker starkt, att ju högre man gör schablonavdraget desto fler ger man skatteförmåner för utgifter som de aldrig haft. Han understryker också att det rent tekniskt skulle vara svårt men framför allt ur rättvisesynpunkt ge orimligt resultat, om man försökte sig på att beräkna de verkliga kostnaderna och ge avdrag för dem.

Jag skall tillåta mig — fastän jag upprepar debatten i föl, men det kan inte hjälpas, eftersom vi tydligen skall ha minst en sådan debatt om året — att hänvisa till vad professor Leif Mutén framhöll i sin installationsföreläsning om sambeskattningen i Uppsala förra året. Han framförde då liknande synpunkter som herr Spetz. Han slog först ihjäl myten om tudelningens förträfflighet och yttrade: »Dessutom blir tudelningens konsekvenser hårda för änkor och änklingar. Amerikanarnas metod att några år låta den ensamme skatta som gift visar, att skatteförmågan egentligen mäts fel, om tudelningen tas till princip.» Och så fortsatte han: »Ett ytterligare problem kommer in med barnen. En mammas arbete i hemmet betyder kostnader för barnens vård, mot-

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

svarande den obeskattade insats hon kunnat göra, om hon stannat hemma. Ibland är det en hjälpsam mormor som tar på sig bördan. Några får det allmännas hjälp genom mer eller mindre subventionerad daghemsvård. Andra anlitar betald hemhjälp om de får tag på någon.» Så kommer han in på vad som bör göras, bl. a. beträffande schablonavdragen, om vilka han säger: »Resultatet av den schablonen» — han syftar på den vi har nu — »är olyckligt. Den snälla mormodern tar kanske ingen lön. Då blir arbetet skattefritt på två håll, både för mormodern och för mamman genom förvärvsavgdraget. Med den som tjänar tillräckligt *litet* för att få anlita daghemsservice riskerar man också att samhället gör en dålig affär. Daghem subventioneras och förvärvsavgdrag medges för att stimulera en lågavlönad produktionsinsats, som kanske är mindre värd än moderns insats, om hon fått sköta sina egna barn. Ett förhöjt förvärvsavgdrag kunde här vara olämpligt. Samtidigt drabbar gränsen vid 2 000 kronor dem, som tjänar för mycket för att anlita daghem utan måste betala ett dyrbart hembiträde. Förvärvsarbetande husmödrar i kvalificerade yrken kan ibland finna, att deras arbete är en dyrbar hobby.»

Jag slutar citatet där. Det är ju dessa konsekvenser av schablonavdraget — vilket både herr Spetz och professor Mutén har pekat på — som gör att bevillningsutskottets majoritet inte utan vidare kan acceptera en höjning av detta.

För att inte fru Nettelbrandt och andra skall tro, att vi står främmande för betydelsen av kvinnornas insats i förvärvsarbetet skall jag citera långtidsutredningens betänkande, så slipper fru Nettelbrandt komma och göra det sedan som replik till mig — i en replik hinner man ju inte säga så mycket. Långtidsutredningen konstaterar angående kvinnornas deltagande i förvärvsarbetet, att de gifta kvinnorna utgör vår

största outnyttjade arbetskraftstillgång. Det finns en betydande tröghet mot ökat yrkesarbete för gifta kvinnor, beträffande såväl efterfråge- som utbudssidan. På efterfrågesidan är den delvis beroende av obenägenheten att ordna deltidsarbete. Enligt arbetskraftsundersökningen har 45 å 50 procent av de sysselsatta gifta kvinnorna en veckoarbetstid understigande 35 timmar och för mer än en fjärdedel uppgår veckoarbetstiden till 22 timmar. Utredningen tror emellertid, att kommande generationers kvinnor blir mer benägna än tidigare generationers att ägna sig åt yrkesarbete även som gifta, och förordar ökad upplysningsverksamhet. Lokaliseringsplanering, säger utredningen, bör leda företag, som sysselsätter kvinnor, till orter med typiskt manliga industrier — t. ex. gruvsamhällen och järnbruks-samhällen — och få kvinnor att i ökad utsträckning vinna anställning inom yrkesområden som främst använt manlig arbetskraft. Utredningen understryker angelägenheten och betydelsen av aktiva insatser i syfte att bättre tillvarata den kvinnliga arbetskraften. Omskolning och fortbildningsmöjligheter bör skapas i ökad utsträckning och ställas till förfogande för denna grupp av kvinnlig arbetskraft. För mödrar med barn rekommenderas utbyggnad av kollektiva daghem, privata familjedaghem och eftermiddags- eller fritidshem för barnen efter skolans slut, kommunal hemhjälp och vårdmöjligheter när barnen är sjuka etc.

Jag nämner detta, herr talman, därför att jag inte kan finna att utredningen, när man radar upp åtgärder för att stimulera kvinnorna till förvärvsarbete, har kommit in på frågan om beskattningens olägenheter. Även om denna fråga ligger utanför utredningens kompetensområde, borde man väl ha tagit upp saken med tanke på den energi som rent politiskt lägges ned på att få till stånd en ändring. Men troligen har utredningen liksom bevillningsutskottet

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

kommit till den uppfattningen att andra faktorer spelar den största rollen när det gäller problemet kvinnan i förvärvslivet.

Utreddningen har också gjort en undersökning som visar att det helt övervägande antalet kvinnor med deltidsanställning uppger arbete i hemmet såsom skäl för att de icke önskar heltidsarbete. Och man kan inte heller bortse ifrån den faktor som lönerna utgör. I de senaste lönerörelserna har just tagits krafttag för att förbättra kvinnornas löner. Det är uppenbart att sådana förbättringar har mycket större betydelse än förvärvsavdraget någonsin kan få.

Dessa undersökningar om kvinnornas intressen i detta sammanhang bekräftar vad utskottet framhåller, nämligen att man inte bör överdriva förvärvsavdragets effekt såsom pådrivande moment, då det gäller att få de gifta kvinnorna att åta sig eller kvarstå i förvärvsarbetet.

Utskottet understryker också att kvinnornas intresse för förvärvsarbete säkerligen mera påverkas av helt andra faktorer. Jag vill erinra om att förvärvsavdraget utgår ända tills barnen har fyllt sexton år och vidare oavsett om det finns ett eller flera barn i hemmet. Om det totala avdragsbeloppet för samtliga år slås ut på de år då föräldrarna har de stora utgifterna för barnen, alltså upp till 12—13-årsåldern — sedan blir ju merkostnaderna ganska ringa — kan man lätt konstatera att förvärvsavdraget netto är väsentligt högre än de 2 000 kronor som för närvarande utgör maximum. Därtill kommer, vilket kanske är ett av de svåraste kruxen, att förvärvsavdraget utgår även om vederbörande inte har några som helst omkostnader för barnen eller mycket låga omkostnader.

Familjebeskattningsrevisionen hade kommit till det resultatet att omkostnaderna kunde vara skiftande, men fann när man bedömde saken från alla syn-

punkter — såsom ju en utredning skall göra — att det inte var möjligt att variera ett schablonavdrag efter de faktiska utgifterna. Och när familjebeskattningsrevisionen, riksdagsman Spetz som är en verklig skatteexpert och professor Mutén, som varken är riksdagsman eller skatteexpert men som ändå måste ha trängt in i detta problem innan han tog upp det i sin installationsföreläsning, när alla dessa anser att man inte genom ett schablonavdrag kan lösa frågan om täckandet av de verkliga kostnaderna för dem som har högre utgifter än förvärvsavdragets maximum, kan då inte fru Nettelbrandt medge att bevillningsutskottets majoritet befinner sig i gott sällskap och har mera stöd för sin ståndpunkt än fru Nettelbrandt själv har, låt vara att en och annan tidning, som inte har satt sig in i problemet och som framförallt inte har något ansvar för hur skattesystemet verkar ur rättvisesynpunkt, skriver att man bör gå till väga på det och det sättet?

Nu har ju det nya förvärvsavdraget på 2 000 kronor maximum endast gällt en kortare tid, och så sent som i december förra året fattade riksdagen beslut om höjning av gränsen för skatteprogressionen liksom om ytterligare åtgärder vilka förbättrar förhållandena för de förvärvsarbetande kvinnorna. Under sådana omständigheter kan utskottet inte finna någon anledning att frångå dessa beslut förrän man har vunnit större praktiska erfarenheter av hur det hela verkar.

Herr Nilsson i Svalöv ansåg att skattebortfallet för kommunerna genom en höjning av förvärvsavdraget skulle i verkligheten förbytas i en inkomstförstärkning. Enligt min mening har utskottet rätt när man påpekar att det kommer att bli ett skattebortfall för kommunerna — jag skulle gissa på minst 50 miljoner kronor — därest riksdagen skulle bifalla motionerna. Förra gången det beslutades en ändring av förvärvsavdraget fick ju kommunerna utan kom-

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

pensation vidkännas ett ungefär lika stort eller kanske ännu större skattebortfall. En sådan ytterligare höjning av förvärvsavgdraget som här föreslås skulle därför helt enkelt resultera i en utdebiteringshöjning med ytterligare orättvisor för sådana familjer, där hustrun måste vara hemma och sköta barnen, i förhållande till andra familjer där hustrun har förvärvsarbete men utgifterna för barnen ändå kan hållas låga.

Det måste, herr Nilsson i Svalöv, bli fråga om ett inkomstbortfall för kommunerna, därest alla familjer, där hustrun har förvärvsavgdrag, i fortsättningen skulle få lägre skatt. Vi skall inte tro att dessa skatteminskningar får sådan stimulerande effekt att människorna skaffar sig merinkomster som ger kommunerna kompensation för skattebortfallet.

Högerns förslag innebär ju ingen som helst förbättring för gifta kvinnor med inkomst under 8 500 kronor. Högern intresserar sig endast för dem som har inkomster därutöver. De mindre inkomsttagarna ömmar man inte för på det hållet. Folkpartiets förslag betyder visserligen en höjning även för inkomster över detta streck, men det skulle inte ge mer än 425 kronor vid 8 500 kronors inkomst. Fru Gunne föreslår att schablonavgdraget skall höjas till 3 000 kronor, men det skulle tillkomma endast gifta kvinnor med inkomst över 13 500 kronor. Där finns samma tendens som i högerförslaget. För dem som har mindre inkomster tycker man att det räcker med 2 000 kronor.

Folkpartiet yrkar även att ensamstående barnförsörjare med barn under 16 år skall få samma avgdrag som gifta kvinnor med minderåriga barn. Samma yrkande har avslagits tidigare av riksdagen med den motiveringen att denna kategori efter 1960 års beslut har samma ortsavgdrag som gifta barnförsörjare och beskattas efter samma lägre skatteskala. Tidigare hade de denna förmån

endast om de hade husföreståndare i hemmet. Den förmån som de erhöll genom 1960 års beslut motiverades med att de inte har rätt till förvärvsavgdrag, vilket skulle kompenseras härigenom. Skall man nu ovanpå detta ge dem också förvärvsavgdrag? Riksdagen ansåg det olämpligt att utsträcka förvärvsavgdraget till nya kategorier skattskyldiga. Skulle vi nu bifalla detta yrkande, innebär det att vi bakvägen inför vad alla var överens om att vi skulle ta bort, nämligen ortsavgdrag för barn vid taxeringen. Det bör även observeras att höstriksdagen beslöt en kraftigare höjning av ortsavgdragen för gifta och därmed för ensamstående med minderåriga barn än för andra ensamstående. Tidigare översteg skillnaden i ortsavgdrag mellan å ena sidan gifta och med dem jämställda och å andra sidan ensamstående inte i något fall maximum 2 000 kronor. Nu uppgår den till 2 250 kronor. Det är alltså en förbättring, även om den inte är stor.

Så kommer jag till herr Eriksson i Bäckmora och hans gamla yrkande att gift kvinna som biträder mannen i dennes rörelse eller jordbruk skall utöver nuvarande avgdrag om 300 kronor erhålla rätt till kvotavgdrag om 1 700 kronor. Herr Eriksson i Bäckmora försöker skrämma oss med att det blir dåligt med familjebildningen inom jordbruket om vi inte bifaller detta förslag, eftersom en bondson går och undrar vad flickan kan få i förvärvsavgdrag innan han gifter sig med henne. Så enkelt tror jag inte att det är. Det måste nog komma starkare argument innan man kan klippa till med denna förändring med hänsyn till vad familjeutredningen sade, vilket jag förut citerade.

Yrkandet har avslagits tidigare med den motiveringen att hustrur till rörelseidkare och lantbrukare i regel inte kan anses utföra arbete i förvärvskällan under sådana förhållanden att merkostnad för barnens vård uppkommer så generellt att den kan motivera ett schablonmässigt beräknat och medgivet av-

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

drag. Detta konstaterade också familjebeskattningsrevisionen och anförde — jag har citerat det nyss, men jag vill understryka det ytterligare — att det är svårt att bestrida att en hustru som t. ex. på ett verksamt sätt bidrar till mannens extrainkomst av tjänst bör kunna göra anspråk på ett avdrag lika väl som många i jordbruk eller rörelse deltagande hustru. Kan herr Eriksson i Bäckmora trots familjebeskattningsrevisionens uttalande påstå att det finns garantier för att en jordbrukares eller rörelseidkares hustru gör en större tjänst än maken till en tjänsteman måste göra för att mannen skall kunna åta sig extraarbete och därför bör ha större rätt till avdrag?

Det är riktigt som familjebeskattningsrevisionen säger — även i detta avseende håller jag med fru Nettelbrandt — att hemmahustrun spelar en mycket stor roll. Bara genom att sköta barnen bidrar hon till att mannen kan åta sig extraarbete och få större inkomst. Herr Eriksson i Bäckmora vill att endast lantbrukarnas och rörelseidkarnas hustrur skall få avdrag, men det bleve en orättvisa om man införde den bestämmelsen.

Det yrkas också på utredning i denna fråga. Utskottet erinrar om att allmänna skatteberedningen enligt sina direktiv har att pröva även skattebördans avvägning mellan gifta och ensamstående skattskyldiga. Vi har understrukit detta många gånger här, men det är man inte intresserad av. Det tar så lång tid, säger herr Nilsson i Svalöv, och vi vet ingenting om resultatet. Men vi vet att det kommer och att det finns ledamöter av riksdagen med i denna utredning som med säkerhet kommer att se till att den tar upp frågan om förvärvsavdragets storlek och konstruktion. Under sådana omständigheter anser utskottet det inte nödvändigt att besluta om en skrivning med anhållan att en utredning skall ta upp frågan. Det borde vara överflödigt. Utskottet

menar att det med hänsyn till att skatteberedningen verkat bara en kort tid inte kan vara befogat att skriva och begära att en särskild utredning skall tillsättas. Därför yrkar utskottet avslag.

Jag ber, herr talman, att med detta långa tal få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk sade: »det rör sig — man talar inte längre om sambeskattnings». Ja, det rör sig hos oss alla men inte i den socialdemokratiska majoriteten i bevillningsutskottet. I utskottets betänkande talar man nämligen om förvärvsavdraget som om det hade något med samtaxeringen att göra. På sidan 13 i betänkandet skriver sålunda utskottet: »Med hänsyn till att förvärvsavdraget utgjort ett särskilt med samtaxeringen av äkta makar sammanhängande avdrag ansågs det olämpligt att utsträcka avdraget till nya kategorier skattskyldiga.

Mot denna bakgrund ter det sig knappast motiverat att nu tillerkänna förvärvsavdrag åt ensamstående barnförsörjare.»

Den socialdemokratiska majoriteten betraktar sålunda fortfarande förvärvsavdraget som ett sambeskattningsproblem. Jag försökte i mitt första anförande göra klart att vi från högerhåll inte i första hand ser det som ett sådant. Vi ser det som ett omkostnadsavdrag.

Men sedan kom herr Brandt fram till att han personligen börjat gå ifrån uppfattningen att förvärvsavdraget är ett sambeskattningsproblem, och framhöll då bl. a. att om skatten är för hög, så är detta inte samtaxeringens utan progressionens skull. Det är jag den förste att understryka att så är fallet. Våra höga skatter som bl. a. utgår för man och hustru där båda har förvärvsarbete är progressionen till största delen skuld till. Men herr Brandt, hjälp till, så att

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

vi får en mindre progression i vår beskattning.

Herr Brandt, om skatterna är för höga, så kan detta också bero på andra orsaker än den hårda progressionen. I de lägre inkomstgrupperna kan t. ex. orsaken till hög beskattning vara att inkomstbegreppet vid beskattningen inte är riktigt utformat. Huruvida inkomstbegreppet är riktigt utformat eller inte beror bl. a. på om begreppet »kostnaderna för inkomsternas förvärvande» tolkas rätt eller inte. Enligt min uppfattning tolkas det inte rätt. Som kostnader för intäkternas förvärvande bör enligt högerpartiets uppfattning även räknas de verkliga kostnader en förvärvsarbetande kvinna har i samband med att hon tagit förvärvsarbete, det må vara arbete utanför hemmet eller i mannens jordbruk eller rörelse. Det är bl. a. för att få detta fastslaget i vår skattelagstiftning som vi från högerpartiet begär en utredning om förvärvsavgdraget.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår till fullo att herr Brandt i Aspabruk tyckte det var förargligt att vi i dag inte diskuterar sambeskattningen. Det är nämligen det olyckliga att man inom ramen för sambeskattningskomplexet har blandat ihop två frågor av så skild natur som sammanläggningen av inkomster och avgdrag för inkomsternas förvärvande. Nu säger herr Brandt att inkomstsammanläggningen och sambeskattningen inte har medfört att några kvinnor avhållit sig från att ta arbete. Men vilken situation är det då de kvinnor befinner sig i, som står inför valet att gå ut i förvärvsarbete eller stanna kvar i hemmen? Vad är det för skattesituation de tänker på, när de sitter och kalkylerar? Är det den skatt de skulle ha fått om de fortfarande varit ensamstående? Den situationen ligger kanske mycket långt

tillbaka i tiden. Och inte umgås de väl heller med tanken att separera av skattetekniska skäl. Nej, den valsituation som där är relevant är vilken skatt de får, om de stannar i hemmet eller går ut på arbetsmarknaden — och där är jämförelsen mellan ensamståendes och äkta makars beskattning alldeles ointressant.

Sedan sade herr Brandt att detta problem huvudsakligen ligger på progressionsplanet, och det vill jag verkligen hålla med om. Progressionen här i landet är av sådan styrka att den utgör ett allvarligt problem. Även det är dock något som ligger vid sidan om frågan om förvärvsavgdraget. En enad sambeskattningsrevision har legat till grund för ett tidigare riksdagsbeslut, men även där har en sammanblandning av dessa två frågor gjorts, herr Brandt. Man har inte sett förvärvsavgdraget som ett kostnadsavgdrag, vilket vi dock tydligen i dag är överens om att det är.

Sedan är jag glad för att herr Brandt vill göra en folktopartist odödlig. Jag har ingenting att invända mot det. Men när vi här talar om den uppfattning som en folktopartist i ett tidigare skede haft eller om vad professor Mutén har gjort sig till talesman för, så vill jag bara i denna korta replik citera några ord av professor Mutén. Han säger, som herr Brandt citerade, att så som avgdraget nu är konstruerat kan förvärvsarbetande husmödrar i kvalificerade yrken ibland finna, att deras arbete är en dyrbar hobby.

Jag håller med om det. Avgdraget är för litet. Men jag tror inte att vi kan dra de konsekvenser som herr Brandt tydligen äsyftade, nämligen att vi i stället för schablonavgdrag skall ha avgdrag för redovisade utgifter för intäkternas förvärvande. Det skulle innebära att de som har så höga inkomster att de med framgång kan konkurrera om det fåtal hembiträden vi har här i landet skall få göra avgdrag men inte de som tillhör de stora låglönegrupperna.

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick det intrycket av herr Brandts anförande, att han försökte blanda bort korten när han började med att tala om sambeskattnings. Den saken har väl ingen av oss vidrört, i varje fall inte jag i motion eller yttrande. Långt om länge kom också herr Brandt själv till den uppfattningen att den frågan strängt taget inte hörde hit.

Egentligen borde jag framföra ett tack till herr Brandt för det medgivande som han gjorde i sitt anförande. Med adress till mig säger herr Brandt, att arbetsinsatser av hustrur till jordbrukare m. fl. bör kunna grunda samma avdragsrätt. Det är precis vad jag har velat påvisa i mitt tidigare anförande här i kammaren. Självfallet noterar jag med tillfredsställelse att jag vunnit utskottets talesman för det yrkandet. Det är bara synd att herr Brandt inte gav uttryck för den uppfattningen redan i bevillningsutskottet, ty då hade kanske utskottets majoritet haft en annan ståndpunkt än just nu.

Jag har sedan i mitt anförande, herr Brandt, talat för alla de hemarbetande kvinnor som på något sätt gör en insats i mannens rörelse. Till herr Brandt ställer jag fortfarande frågan: Varför skall en hustru till en hantverkare, en jordbrukare eller en handlare, som deltar i mannens arbete i rörelsen, ha sämre rätt till kvotavdrag än om hon har arbete utanför hemmet? Den frågan är fortfarande obesvarad.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Erikssons i Bäckmora anförande vill jag bara understryka vad jag sade tidigare och hänvisa till vad familjebeskattningsrevisionen uttalat på denna punkt. Jag tycker det var så starka skäl att det inte behöver tilläggas något mer.

Herr Nilsson i Svalöv säger att jag talade om progressionen, och fru Nettel-

brandt är också inne på detta. Jag sade att man inte längre kan åberopa sambeskattnings — i varje fall här i riksdagen. Jag är inte alldeles säker på att man inte fortfarande ute i bygderna kommer att tala om sambeskattnings olägenheter — den diskussionen är nog lika odödlig som herr Spetz. Men jag sade, att i den mån beskattnings har några konsekvenser beror det på progressionen. Därmed menar jag att progressionen inte drabbar familjer, där båda makarna arbetar, mer än familjer där mannen ensam har samma inkomst. Jag vill understryka vad man brukar dölja när man talar om detta, nämligen att för en familj där mannen har en viss inkomst, låt oss säga 20 000 eller 30 000 kronor, är skatten högre än för en familj där både mannen och hustrun arbetar och tillhoppa har samma inkomst. Det är ett faktum.

Progressionen, herr Nilsson i Svalöv, hjälptes vi åt att mildra i december. Då höjde vi gränsen där progressionen börjar till åtskilligt över 20 000 kronor för ensamstående och bortåt 30 000 kronor för gifta.

Fru Nettelbrandt tycks inte vilja förstå detta problem. Jag vet inte riktigt hur fru Nettelbrandt vill ha det. Men det är väl så att fru Nettelbrandt blankt struntar i vilka konsekvenser schablonavdragen får. Hon stirrar sig blind på att det finns förvärvsarbetande, kanske med mycket stora inkomster, som i varje fall har högre kostnader än vad förvärvsavgdraget täcker. Ingen förnekar det — jag har aldrig gjort det. Tvärtom underströk jag när vi beslöt denna höjning, att om man kunde finna en formel för att täcka de verkliga kostnaderna, så hade jag ingenting emot det. Men det är som professor Mutén säger i sin föreläsning: »Förvärvsarbetande husmödrar i kvalificerade yrken kan ibland finna, att deras arbete är en dyrbar hobby. Varför då inte medge avdrag för verkliga kostnader? Återigen kommer kontrollfrågan upp. Om en skenanställning

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

för ens hustru leder till att ett helt hembiträde får dras av, kan frestelsen bli farligt stor.» Ja, det är just det.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Förslag om ändrade bestämmelser för storleken av gifta kvinnors förvärvsavdrag är »ett tema med variationer» som riksdagen får ta ställning till en eller två gånger varje år. Eftersom nya argument för motionsyrkandena saknas skulle debatten kunna inskränkas till en hänvisning till anföranden i tidigare riksdagsprotokoll, men så rationellt arbetar inte Sveriges riksdag.

Som bekant beslöt 1960 års riksdag om en kraftig höjning av förvärvsavdraget från 1 000 kronor till 2 000 kronor vid statlig beskattning och från 300 kronor till maximalt 2 000 vid kommunal beskattning för gifta kvinnor med barn under 16 år i hemmet.

Inget motionsyrkande ifrågasätter annat än att förvärvsavdraget skall som nu utgå enligt schablon.

När det gäller avdrag för gifta kvinnor som deltar i mannens rörelse eller jordbruk föreligger tre olika önskemål. I folkpartiets partimotion föreslås utredning, medan i motion I:66 av fru Svenson m. fl. och II:99 av herrar Johnsson i Skoglösa och Larsson i Borrbö önskas samma avdrag för gifta kvinnor som har inkomst av jordbruksfastighet som för gifta kvinnor med inkomst av rörelse.

För män vilkas hustrur deltar i förvärvskällan vill motionärerna ha 20 procents avdrag av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst i förvärvskällan, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt högst uppgår till 1 000 kronor. Ja, så invecklat är det.

Herr Eriksson i Bäckmora tar till överord, tycker jag, när han talar om diskriminering av det arbete som utföres av jordbrukarnas hustrur. Den statistiska undersökning rörande jordbru-

karhustrurnas arbetsinsatser som motionärerna hänvisar till visar — jag vill också använda det som argument men mot motionen — att mellan 30 och 50 procent deltar mindre än 250 timmar per år och alltså mindre än en timme per dag i jordbruket och att endast 5 procent deltar i jordbruket mer än 28 timmar per vecka. När det gäller avdraget för gifta kvinnor som har inkomst av jordbruksfastighet varierar sannolikt inte arbetsfördelningen mellan makarna på grund av ägandeförhållandet, så att det av den anledningen borde vara skillnad i avdragsrätten.

Kostnaderna för barntillsynen skiljer sig framför allt genom att arbetsplatsen för övriga kategorier av gifta förvärvsarbetande kvinnor är belägen utanför hemmet, varvid kontakt mellan modern och barnen är utesluten under arbetstid. I motionerna nr I:230 av herr Schött m. fl. och II:275 av fru Gunne m. fl. föreslås det när det gäller dessa skattskyldiga, att om de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande kan styrkas överstiga 3 000 kronor, må mannen åtnjuta avdrag för dessa kostnader, dock högst med ett belopp motsvarande 20 procent av det värde var till kvinnans arbete uppskattas.

Om dessa förslag bifölles av riksdagen, skulle detta inte bidra till förenkling av vårt redan förut krångliga skattesystem. I det sistnämnda motionsyrkandet föreligger det stor risk för konstlade inkomstuppdelningar mellan makarna. Att avgöra vad som är de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande och värdet av hustruns arbete i förvärvskällan är uppgifter som jag föreställer mig att skattemyndigheterna betackar sig för.

Herr Nilsson i Svalöv sade att det förekommer fall där mannen äger en affär, i vilken hustrun arbetar bakom disken. I sådana fall skulle hustruns arbete värderas, och hon skulle få göra avdrag med 20 % av denna summa. Jag har dock — och det har väl herr Nils-

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

son i Svalöv också — sett att även barnen kan hjälpa till bakom disken. Trots detta skulle vi här ändå ta upp en diskussion om att vederbörande personer skulle få göra avdrag för detta vid beskattningen. Jag anser inte att dessa avdrag är befogade. Om avdraget i sig självt är så angeläget får man anlita lejd arbetskraft, men om man vill spara på löneutgiften för att få bättre inkomst för familjen, står det hustrun fritt att delta i arbetet.

Det största antalet rättelser till deklaranternas fördel som utförs av taxeringsmyndigheterna i deklarationerna faller på det nuvarande förvärvsavdraget, trots den förenkling som skedde 1960 genom att avdragen blev lika utformade i såväl den statliga som den kommunala taxeringen. Det utredningsyrkande som reservanterna enats om i år för första gången bygger på önskemål som om de tillmötesgicks ytterligare skulle försvåra avdragsförfarandet för deklaranterna.

Motionerna nr I: 453 av fröken Andersson och herr Eskilsson och II: 552 av herr Nordgren och fröken Wetterström, som herr Nilsson i Svalöv talade så varmt för, verkar kanske tilltalande vid första genomläsningen. Vid närmare påseende finner jag dock att sambeskattningsrevisionen har beaktat de frågor som tas upp i motionerna och avvisat dem. Sistnämnda motioner verkar inspirerade av en mycket kritisk artikel i tidningen Medborgaren i slutet av förra året.

Framför allt kritiserades högerns och folkpartiets överbud när det gällde schablonavdragen. För högerns vidkommande gällde det maximalt 3 000 kronor och för folkpartiet ett schablonavdrag på upp till 4 000 kronor. Jag kan nämna att Yrkeskvinnornas samarbetsförbund har ansett 3 000 kronor vara den rättvisa summan.

Högerns förslag för dagen gäller alltså 20 procent av inkomsterna och för kostnader därutöver inget avdrag, även

om den skattskyldiga kan styrka högre kostnader för barnens omhändertagande. Detta innebär att en gift kvinna med barn, vilken har 30 000 kronor i årsinkomst kan få göra avdrag för utgifterna för hemhjälp med 6 000 kronor men att en som endast har 10 000 kronor i årsinkomst, även om hon kan styrka att hennes omkostnader för barnens omhändertagande varit 6 000 kronor, endast kan göra ett avdrag på 2 000 kronor. Herr talman! Kommentarer är överflödiga.

För närvarande får den som kan utnyttja helt förvärvsavdrag ett skatteavdrag med 8 kronor per dag. Skulle folkpartiets motionsyrkande om ett 25-procentigt avdrag, maximalt 4 000 kronor, vinna gehör, får de som kan utnyttja detta helt, alltså förvärvsarbetande gifta kvinnor med inkomster överstigande 15 000 kronor, fördubblat avdrag eller 16 kronor vid såväl statlig som kommunal taxering.

I den artikel i Sjukskötersketidningen som fru Nettelbrandt nämnde begärdes att hustrun skulle få göra avdrag för hela omkostnaden för barnens omhändertagande. Folkpartiets i dag föreliggande förslag skulle i ett sådant fall varken göra till eller från. Om jag inte missminner mig angavs hustruns inkomster till 5 000 kronor. För förvärvsarbetande mödrar med inkomster understigande 8 000 kronor ger folkpartiförslaget någon kronas avdragsökning per dag. Detta betyder dock ett inkomstbortfall för stat och kommun på mellan 80 och 90 miljoner kronor, eller lika mycket som den reform som genomfördes 1960 kostade.

Även om motionärerna vill göra gällande att det finns täckning för detta inkomstbortfall i statsbudgeten tack vare höjningen av omsättningsskatten, kan man när det gäller skattebortfallet för kommunerna på omkring 50 miljoner kronor inte bortse från utdebiteringshöjningar för övriga skattebetalare.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

Det heter i motionen, att om man med dessa åtgärder kan locka ut 1 000 mödrar på arbetsmarknaden, så får samhället 3 miljoner—5 miljoner i ökade skatteintäkter. Samtidigt som motionärerna understryker att förvärvsavdraget skall vara ett omkostnadsavdrag, vill de ändå ge det ett arbetsmarknadspolitiskt värde. Jag vill i detta sammanhang citera ur 1957 års sambeskattningsrevisions betänkande rörande familjebeskattningen. Högern representerades i sambeskattningsrevisionen av herr Oscar Östman och folkpartiet av fröken Gerda Höjer, och betänkandet var enhälligt. Det heter på s. 105 bl. a.:

»Enligt vår mening bör förvärvsavdraget väsentligen betraktas som ett kostnadsavdrag, avsett att utjämna skillnaden i utgifter för den familj, där hustrun har förvärvsarbete, och den familj, där hon arbetar i hemmet. I och med att avdraget ger en skälig kompensation för dylik kostnadsökning, kan det även fungera som en stimulans till ökad arbetsinsats från den gifta kvinnans sida. Att därutöver sikta till att ge avdraget en självständig funktion som stimulerande faktor på arbetsmarknaden finner vi inte tillrädligt.»

Vidare framhålles:

»När det gäller förvärvsavdraget såsom kostnadsavdrag måste särskilt beaktas, att dylika kostnader främst förekommer när den gifta kvinnan har minderåriga barn.»

Använder man förvärvsavdraget som en regulator på arbetsmarknaden, skulle det ju betyda att vid en nedgång i konjunkturen eller om det på en plats finns överskott på kvinnlig arbetskraft, skulle man genom en skatteskärpning stimulera kvinnorna att stanna hemma. Jag tror inte att de förvärvsarbetande kvinnorna vill dirigeras fram och tillbaka på arbetsmarknaden. Förvärvsavdraget såsom en stimulans på arbetsmarknaden kan inte påverka de gifta

kvinnor med barn som redan är ute på arbetsmarknaden, och ännu vet ingen vad 1960 års reform har betytt. Vi vet inte heller hur stort avdraget skall vara för att det skall få den effekten, att gifta kvinnor med barn börjar förvärvsarbeta. Ja, det är inte ens önskvärt att avdraget får en sådan effekt. Skulle avdraget syfta till att en kvalificerad arbetskraft anställs i hemmet, vinnes ju ingenting ur arbetsmarknadssynpunkt.

Att — såsom de som väckt motion II: 189 — tro att man genom att särskatta vissa sjuksköterskor vinner arbetskraft är verklighetsfrämmande, allra helst som sambeskattningen i de flesta fall är gynnsammare genom att skatteskalornas konstruktion ger en kraftigt skattehöjande effekt för ogifta.

En liknande propå framförs i motionerna I: 66 och II: 99, där det heter att utformningen av förvärvsavdraget skulle vara särskilt gynnsam vid deltidsarbete, att betingelserna för deltids-tjänster för mödrar bör bli goda, särskilt på vårdområdet, samt att erfaren och kunnig arbetskraft tillvaratas genom deltidsanställning. Härvid bör inte endast beskattningsfrågorna uppmärksammas, men självfallet skulle en relativt gynnsam utformning av förvärvsavdraget underlätta rekryteringen av deltidsanställda, menar motionärerna.

Men det är inte så att mödrarna behöver uppmuntras att ta deltidsarbete, utan frågan är om sådana tjänster står att få. Att dessutom privilegiera deltidsarbetande med ett större förvärvsavdrag kan jag inte anse rättvist mot dem som kanske för samma lön — beroende på arbetets art — får arbeta full tid. Önskvärt vore att mödrarna kunde få välja. Många skulle nog stanna i hemmet, medan barnen är små, om de visste att arbetsmarknaden sedan stod öppen för dem. Några kammarkamrater och jag har aktualiserat problemet, och det behandlas i allmänna beredningsutskottets utlåtande

nr 20, vilket står längre fram på föredragningslistan.

Mycken trycksvärta har offrats på att framhålla att gifta kvinnor inte går ut i förvärvsarbete på grund av att förvärvsavdrag får ske med alltför ringa belopp. Däremot har någon trycksvärta inte offrats på dem som hellre än gärna skulle ta arbete, om ett lämpligt sådant erbjöds. Dessa är flera än många tror — det visar arbetsmarknadsstyrelsens utredning, där det framhålles att det rör sig om tiotusentals kvinnor. Aktuella konferenser och arrangemang av arbetsmarknadens kvinnonämnd på en rad platser ger belägg härför.

Att de ensamma föräldrarna inte får förvärvsavdrag är en skatteteknisk fråga. Denna lösning är generösare mot gruppen genom att alla får ett bottenavdrag lika stort som ortsavdraget. Man kan säga att förvärvsavdraget höjes för denna grupp i och med ortsavdragshöjningen som träder i kraft i år.

TV-programmet »Mamma utan ring» — chockerande för många — visade nogsamt att de ensamma mödrarnas problem inte i första hand är en skattefråga, och när det gäller lösningen av denna grupps svårigheter ställer jag mina förhoppningar på socialpolitiska kommittén. Enligt mitt sätt att se rör det sig mera om en arbetsmarknadsfråga, inte bara för de ensamma unga mödrarna utan lika mycket för de något äldre fränskilda mödrarna. För båda grupperna är det en fråga om yrkesutbildning. Jag noterar för de ensamma mödrarnas del med största tillfredsställelse arbetsmarknadsstyrelsens nya giv att ensamma mödrar kan bedömas som arbetslösa och få del av bidrag till vistelse på kurser som anordnas för arbetslösa. Jag hoppas bara att mödrar som kan komma in vid en yrkesskola i sin hemort skall kunna få del av omskolningsbidraget, så att mor och barn inte i onödan behöver skiljas från varandra.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

Herr talman! Dessa senaste synpunkter faller något vid sidan av dagens debatt, men de är livsviktiga för dem som berörs.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag yrkar avslag på det enda nya i detta utlåtande — det avsnitt där de tre borgerliga partiernas ledamöter lyckats bli eniga om förslag till utredning angående förvärvsavdraget.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvist har inledningsvis gjort ett utförligt referat av föreliggande motioner. Av det referat och de kommentarer som fru Holmqvist gjorde till dessa motioner, får man den uppfattningen, att förvärvsavdraget närmast skulle vara ett problem endast för högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet. Så är det emellertid inte.

I en tidning som jag tror står fru Holmqvist ganska nära, nämligen Aftonbladet, stod det för några dagar sedan följande: »Till årets riksdag föreligger motioner från borgerligt håll om höjning av förvärvsavdraget. Det är ett önskemål som många gånger tidigare framförts, även från socialdemokratiskt håll. Bl. a. har Socialdemokratiska kvinnoförbundet vid olika tillfällen framfört det. Tyvärr har emellertid bevillningsutskottet inte kunnat vinnas för tanken.»

De borgerliga har vunnits för tanken!

Samma tidning refererade också långtidsutredningen som herr Brandt var inne på och i anslutning härtill säger tidningen i sin ledare: »Att en höjning av förvärvsavdraget som isolerad åtgärd inte kan tänkas spela någon avgörande roll är inget godtagbart skäl för att den inte ska vidtas.»

Det är klart och tydligt att tidningen

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

menar, att en ökning av förvärvsavdraget skulle inverka på problemen inom arbetsmarknaden i gynnsam riktning.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! När skattepaketet inte innehöll någonting om en så viktig fråga som förvärvsavdraget fann sig Yrkeskvinnors samarbetsförbund för-anlåtet att reagera och gjorde det på det extraordinära sättet, att det, i stället för att avge remissyttrande som det inte fick tillfälle till, skrev till bevillningsutskottet. Att man därvid knöt an till de 3 000 kronor, som det tidigare förelegat förslag om, är ingenting anmärkningsvärt och är icke att betrakta som en värdering ifrån förbundets sida, att det skulle vara ett slutgiltigt, skäligt belopp.

När folkpartiet i år föreslår att beloppet skulle höjas till 25 procent av inkomsten, maximalt till 4 000 kronor, är icke heller detta att betrakta som en slutgiltig lösning. Detta visas väl bäst av att det också finns ett krav om utredning, i vilken en mängd andra väsentliga frågor skulle tas upp.

Jag vill också gärna säga, att man inte heller får förringa värdet av det förslag, som för närvarande ligger på bordet för de lägre inkomsttagarna. Om 1 000 kronor betraktades som en mycket väsentlig höjning av avdraget för två år sedan, kan en höjning med 415 kronor, vilken skulle bli resultatet för stora inkomsttagargrupper, i varje fall inte betraktas som en oväsentlig höjning.

Herr Brandt har här tidigare citerat åt höger och vänster och skapat auktoriteter och tagit död på auktoriteter. Han säger också i det allmänna citerandet och värderandet, att det finns en och annan tidning, som inte har trängt in i problemet och som har stött den tanke, som här företrädes av oppositionen. Jag vill inte ansluta mig till vad herr Brandt sagt och på det

sättet nedvärdera t. ex. Aftonbladet, som vi här nyss hört citeras. Jag tror, att man i Aftonbladets hållning kan spåra en känsla för hur man upplever denna situation i de många låglöne-grupper, som tidningen står nära. Jag kan inte finna herr Brandts argumentering bärande när herr Brandt här talat om att en sådan förändring skulle betyda en övervältring av skatt för vissa utvalda grupper. Jag vill inte svara herr Brandt på precis samma sätt som han gör, men om jag använde samma sorts argumentering kunde jag bara säga, att herr Brandt alltså vill, att dessa som befinner sig i låginkomst-grupper, manliga och kvinnliga gifta, som kanske gemensamt inte ens kommer upp till 20 000 kronor, även i fortsättningen skall drabbas av en orättvisa, därför att man inte vill lägga över någon skatt på t. ex. en 40 000—50 000-kronorsman med hemmahustru.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvists sätt att tillämpa statistiken beträffande jordbrukarhustrurnas arbetsinsats, som jag tidigare har åberopat, kullkastar ingenting av vad jag har sagt. Kvar står fortfarande att 84 procent av dessa kvinnor deltar i mannens verksamhet och, fru Holmqvist, 100 procent kan det aldrig bli, därför att det finns gårdar, som ingår i undersökningen, på vilka hustrur saknas. Därför kan det aldrig bli 100 procent. Jag tror dock, herr talman, att jag kan stärka fru Holmqvists svaga tro på det här området genom att citera vad jordbruksministern framhåller i sin proposition nr 103 angående yrkesutbildningen på jordbrukets område, och eftersom jordbruksministern står fru Holmqvist nära, både som partikamrat och släkting, förstår jag, att vad han säger måste väcka större tilltro. Jag skall be att få citera ur propositionen nr 103:

»De kvinnliga familjemedlemmarna

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

torde redan nu svara för en rätt betydande del av arbetsinsatsen i själva jordbruksproduktionen. Mekaniseringen av jordbruksarbetet medför vidare, att allt flera arbetsuppgifter kan utföras av kvinnor, samtidigt som hushållsarbetets rationalisering minskar behovet av arbete i hemmen. Kvinnornas arbetsinsats i jordbruket framhålls vara särskilt värdefull under sådana arbetstoppar som sådd och skörd eller då mannen av någon anledning, såsom sjukdom, militärinkallelse eller dylikt, inte kan sköta jordbruket. Även enligt min mening bör eleverna vid lanthushållsskolorna, i den mån de så önskar, ges möjlighet att erhålla utbildning i vissa lantbruksgöromål, såsom traktorkörning och andra maskinarbeten samt lantbruksbokföring och lantbruksekonomi.»

Det är således vad jordbruksministern säger i sin proposition, och jag tycker detta är ett utmärkt stöd för vårt yrkande. Fru Holmqvist har möjlighet att samråda med jordbruksministern och på den punkten bli övertygad.

Sedan vill jag säga, att när det gäller hustruns deltagande i mannens rörelse finns det också rörelse av sådant slag, som ligger utanför hemmet. Varför skall då inte i sådana fall medges samma rätt till kvotavdrag, som när det gäller andra förvärvsarbetande hustrur.

Fru HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att det tydligen inte finns någonting att anmärka mot mina sakuppgifter om hur dessa förslag skulle komma att slå i praktiken, om de genomfördes. Det tyder väl på att ledarskribenten i Aftonbladet inte satt sig in i vad förslagen verkligen betyder, nämligen att endast ett fåtal skulle komma att få glädje av dem.

Fru Nettelbrandt bör också tänka på att man genom att höja det maximala beloppet så väsentligt för gifta kvinnor

med över 15 000 kronors inkomst ger en skattelättnad även åt en hel rad personer som inte har utgifter för barnpassning, d. v. s. framför allt åt familjer, där barnen kommit upp i åldern över tolv år.

Vad herr Eriksson i Bäckmora sade ligger litet utanför ramen för den fråga vi nu behandlar. Men jag vill ändå säga att jag trots vad som skrivits i proposition 103 inte kan ta tillbaka vad jag tidigare sagt om herr Erikssons reservation.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! I frågan om Aftonbladets ledare och de övriga skrivierna i pressen, som herr Nilsson i Svalöv först tog upp, har jag väl redan bemött vad som sagts, men jag vill understryka vad jag tidigare framhållit. Familjebeskattningsrevisionen har grundligt penetrerat detta problem. Ingen kan förneka att det här var skatteexperter som försökte tränga in i problemet. Jag har vidare hänvisat till riksdagens tidigare främste skatteexpert, som hade samma uppfattning som familjebeskattningsrevisionen. Jag har också refererat professor Muténs installationsföreläsning i Uppsala. Jag förutsätter att han också noggrant trängt in i problemet, och även han har kommit till samma uppfattning.

Det är ingen svårighet för vem som helst av riksdagens ledamöter att gå ut till de förvärvsarbetande husmödrarna och fråga om de vill ha en höjning av förvärvsavdraget och därvid få ett positivt svar. Det vill de självfallet ha. Förklarar man inte hur beskattningen verkar, svarar också kanske de flesta, att det beror på beskattningen att de slutat arbeta. Men om man förklarar för dem hur det verkligen ligger till, tror jag att svaret blir ett annat. Den undersökning som gjorts visar, att det ingalunda var beskattningen utan helt andra orsaker som gjorde att dessa

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

husmödrar inte gick ut i förvärvsarbete.

Jag skall inte närmare ta upp frågan om progressionen. Den får verkan för gifta först vid inkomster över 30 000 kronor. Om en man tjänar 30 000 kronor och får ett inkomstillägg med 10 000 kronor, då anser man att det är naturligt att han får betala en högre skatt på dessa 10 000 kronor — det räknar han med. På detta belopp får han betala 4 700 kronor i skatt. Om däremot hans hustru går ut i förvärvsarbetet och tjänar 10 000 kronor och den sammanlagda inkomsten sålunda blir 40 000 kronor liksom i det förra fallet, blir skatten 1 000 kronor lägre än om mannen ensam skulle svara för denna inkomst. Detta visar ju, att om man för att täcka de ökade kostnader som uppstår när hustrun går ut i förvärvsarbete, genom ett schablonavgdrag ger skattelättnad även åt dem som inte behöver det, blir det en övervältring av skattebördan på de familjer, där mannen ensam svarar för inkomsterna, vilket gör att han kanske tar på sig extra arbete för att få en bättre lön men därmed också får en höjd skatt.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! En enda upplysning till fru Holmqvist och andra som eventuellt inte satt sig in i folkpartiets förslag.

En höjning av procenten från 20 till 25 medför att *alla* kommer i åtnjutande av en höjning av förvärvsavgdraget.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om fru Holmqvist och herr Brandt känner sig illa berörda av att jag citerat vad som stod i Aftonbladet. Det betyg som de gav vederbörande ledarskribent skall jag inte försöka bedöma. Jag har den uppfattningen att när Aftonbladet, som står LO mycket nära, uttalar sig i frå-

gor som bl. a. berör arbetsmarknaden, så gör tidningen det med en sakkunskap bakom sig.

Fru HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till fru Nettelbrandt att visst förstår jag att den som har 8 000 kronor i inkomst får 425 kronor i ökat skatteavgdrag, men den som har 15 000 kronor får 2 000 kronor i ökat skatteavgdrag. Det är där skillnaden i våra uppfattningar ligger.

När det gäller Aftonbladets ledare får jag säga att vem som helst väl kan göra ett misstag om man inte sätter sig in i vad dagens förslag verkligen gäller.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Nej, herr Nilsson i Svalöv, jag känner mig långt ifrån på något sätt generad över Aftonbladets skrivelser. Jag var inne på saken och försökte att förklara men hann inte med det. Visst kan en utomstående som försöker titta på problemet ha en uppfattning, men jag sade i mitt tidigare anförande när jag hänvisade till de skatteexperter som kommit till denna uppfattning, att det blir en helt annan sak för oss i riksdagen som har att bedöma frågan från alla de konkreta uppgifter vi kan få men dessutom i motsats till den som är utanför riksdagen har ett ansvar för vad vi beslutar i skattefrågor, så att besluten inte får konsekvenser på andra områden där vi också skall bära ett ansvar. Det var det jag försökte uttrycka tidigare.

Skillnader i uppfattning mellan oss här i riksdagen och de som är utanför riksdagen kan förklaras med att dessa senare inte behöver ta ansvar för mer än en delfråga och kan se den — om uttrycket tillåtes — från en trång synvinkel. De behöver inte sikta längre. Skall man göra det kommer man till det resultat jag tidigare nämnde, nämligen att man inte kan fatta ett beslut som skulle innebära dessa orättvisa conse-

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

kvenser. När vi då har en skatteutredning som skall penetrera dessa frågor ytterligare, finns det väl starka skäl för oss att avvakta denna utredning. Därmed har vi inte tagit ställning till om frågan kan få en ännu bättre lösning än den nuvarande. Därom har bevillningsutskottet inte yttrat sig.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det är självfallet med en viss tillfredsställelse jag konstaterar att fru Holmqvist är en flitig läsare av Medborgaren, den tidning som jag är ansvarig för. Fru Holmqvist har tidigare återopat en artikel i Medborgaren i höstas angående förvärvsavdraget och de omtalade överbuden. Jag vill tillägga att det var ett inlägg i den fria debatt som vi har i Medborgaren. Jag hoppas att även fru Holmqvist tycker att det är bra att vi har en debattsida, där man kan få framföra sina uppfattningar. Jag vet inte om vi skall anse att Aftonbladets ledarsida numera är ett forum för fri debatt eller en sida som ger uttryck åt en opinion. Skall ledaren om förvärvsavdragen och sambeskattningen kanske betraktas som olycksfall i arbetet?

Det är alltid intressant och trevligt att lyssna till herr Brandt i Aspabruk. Jag vet inte någon i denna kammare som med sådan frenesi kan försvara bevillningsutskottets argument, i detta fall argumenten mot en höjning av förvärvsavdraget. Detta innebär inte alls, herr Brandt, någon nedvärdering, ty herr Brandt gör det med mycket gott humör och med djupgående kunskaper om innehållet i skrifterna.

Herr Brandt började med att konstatera att det inte var någon av reservanterna som talat om sambeskattningen. Denna fråga var inte längre något problem, sade herr Brandt. Jag vet inte om herr Brandt behövde den utgångspunkten för att sedan själv göra en mycket lång utläggning just om sambeskattningen. Jag delar inte herr Brandts upp-

fattning att sambeskattningen inte är något problem. Herr Brandt kom själv in på att problemet ligger på progressionsplanet. Men låt oss ta var fråga för sig. I dag behandlar vi förvärvsavdraget, men som herr Brandt vet skall vi i morgon i bevillningsutskottet behandla högerpartiets motion om skattekalkorna. Denna motion går ut på en höjning av tudelningsgränsen, och då kommer vi in på sambeskattningsfrågan. Men den skall vi debattera senare. Nu tycker jag att vi skall syssla med förvärvsavdraget.

Ett och annat av vad herr Brandt sagt återkommer jag till senare men det är en del uttalanden som utskottet har gjort som jag först vill beröra. Såvitt jag kunnat finna grundar sig utskottets avslagsyrkande främst på tre huvudskäl. Jag har fäst mig vid samma uttryck som fru Nettelbrandt återopat. Utskottet säger att man bör avvakta de praktiska verkningarna av 1960 års reform, innan man vidtar så vittgående åtgärder som föreslagits i motionerna. Vad menas med de praktiska verkningarna? Menar utskottet därmed vad det sagt på ett annat ställe i betänkandet, och som fru Nettelbrandt också citerat: »förvärvsavdragets effekt såsom pådrivande faktor då det gäller gifta kvinnors vilja att ta eller kvarstå i förvärvsarbete?». Det är i så fall fråga om de arbetsmarknadspolitiska effekterna. Jag tror att det är och kommer att bli både praktiskt och teoretiskt omöjligt att kunna påvisa om 1960 års reform i detta avseende haft någon effekt alls. Men det är inte det väsentligaste i sammanhanget, som jag ser saken, ty förvärvsavdragets storlek är en fråga om att åstadkomma en rättvis beskattning av förvärvsarbetande kvinnor med minderåriga barn. Merkostnaderna för vårdnaden av barnen är omkostnader för inkomstens förvärvande och avdragen måste kunna täcka dessa. De är nu i många fall uppenbarligen för låga.

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

Ett andra skäl för utskottets avslagsyrkande är, att de föreslagna ändringarna skulle medföra ett ytterligare skattebortfall, särskilt för kommunerna. Herr Brandt var även inne på den sidan av saken. Utskottet menar att kommunerna inte skulle kunna bära detta bortfall utan en höjning av utdebiteringen. Utskottet åberopar här att 1960 års reform beräknades minska kommunernas skatteinkomster med 50 miljoner kronor. Om jag inte hörde fel, ansåg herr Brandt att även de förslag, som vi nu fört fram, skulle medföra ett inkomstbortfall på ytterligare 50 miljoner kronor.

Principiellt är det inte riktigt att låta ett eventuellt skattebortfall utgöra hinder för en rättvis skattereform. Det är på den punkten våra åsikter går isär. Accepterar man ett sådant resonemang, innebär det att man konserverar en orättvis fördelning av skattebördan.

Att 1960 års reform beräknades minska kommunernas skatteinkomster med 50 miljoner kronor berodde på att kvotavdraget utsträcktes att gälla även vid den kommunala beskattningen. Här skedde en höjning av förvärvsavdraget vid den kommunala beskattningen med maximalt 1 700 kronor. Det var det som gjorde att det beräknade skattebortfallet för kommunerna blev så stort. Men för staten inskränkte sig bortfallet till 35 miljoner kronor. Sådana beräkningar grundar sig emellertid på senast tillgänglig inkomststatistik. Ingen hänsyn har tagits till den effekt på arbetsviljan, som en lindring av skattetrycket medför. Man får inte låta sig fixeras av statistiska beräkningar eller statistiskt tänkande. En lindring av beskattningen stimulerar utan tvekan arbetsinsatsen, och inkomstbortfallet blir mindre än det statistiskt beräknade — om det blir något alls. På längre sikt kommer det att förbättra statens och kommunernas inkomster.

I samtliga motioner framläggs förslag om utredningar i olika avseenden. Be-

villningsutskottets borgerliga ledamöter har, som tidigare sagts, enats om en gemensam reservation med begäran om skyndsam översyn av reglerna för förvärvsavdrag. Det är här, som utskottsmajoritetens tredje avslagsskäl kommer in: allmänna skatteberedningen.

Vi är, som herr Nilsson i Svalöv redan påpekat, ganska vana vid att allmänna skatteberedningen åberopas som avslagsmotivering, så ofta det finns tillfälle därtill. Det är visserligen sant, att skatteberedningen skall pröva skattebördans avvägning mellan gifta och ensamstående. Men att förvärvsavdraget därvid skulle komma att inta någon mera framskjuten plats kan man ha rätt att hysa sina tvivel om. Vi får ta fasta på herr Brandts försäkran, eftersom bevillningsutskottets ordförande tillhör skatteberedningen och betrakta det som en borgen för att frågan i varje fall kommer upp till behandling inom skatteberedningen. Men med sina vidlyftiga direktiv har skatteberedningen ändå så mycket att syssla med, att förvärvsavdraget näppeligen kan få en särskilt hög prioritet. Skatteberedningen borde inte belastas med denna speciella fråga. Den kunde mycket väl brytas ut och behandlas för sig. Därigenom skulle man undgå en förskjutning till en oviss framtid.

Herr Brandt åberopade nu liksom i debatten i höstas — och jag tror också att fru Holmqvist gjorde det — professor Leif Mutén som högste auktoritet. Hans installationsföreläsning var ett intressant och mycket friskt inlägg i debatten om sambeskattningen. Bägge parter kan säkerligen finna stöd hos professor Mutén för både den ena och den andra uppfattningen. Vi har aldrig förnekat att frågorna om både sambeskattningen och förvärvsavdraget är komplicerade frågor. Fru Nettelbrandt har redan anfört ett citat från professor Muténs installationsföreläsning. Jag skall anföra ett annat, som i den förra delen torde ge stöd åt herr Brandts och

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

i den senare åt vår uppfattning: »Det är begripligt att lagstiftarna resignerat och har nöjt sig med en schablon — den trista utvägen, när kravet på exakthet blir kontrollmyndigheterna övermäktigt. Men nog är det synd att ängslan för missbruk skall leda till att förvärvsavdraget ofta inte står i rimlig relation till den faktiska kostnaden.»

Måste man då, herr Brandt, låsa fast sig vid schablonavdraget? Jag kan hålla med herr Brandt om att det inte bör vara för högt och inte för lågt, ty då är det orättvist. Vi tycker inte att man går för långt, om man sätter schablonavdraget vid 3 000 kronor men därutöver medger avdrag för styrkta kostnader för intäktens förvärvande. Det får man i annan verksamhet. Varför skall det vara så omöjligt att i detta fall påvisa vilka kostnader man har för barnen? Man har aldrig försökt och jag är rädd för att det börjar bli något av en standardfras, att »svårigheterna är så stora». Man borde göra ett försök och se efter, om det inte går att komma fram på den vägen.

Till sist, herr Brandt, kan jag inte underlåta att upprepa ett citat ur professor Muténs installationsföreläsning: »Förvärvsarbetande husmödrar i kvalificerade yrken kan ibland finna, att deras arbete är en dyrbar hobby.» Herr Brandt kan väl ändå hålla med om att skattereglerna inte skall vara sådana att det skall vara en dyrbar hobby för kvinnor inom kvalificerade yrken att ha förvärvsarbete.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr II av herr Yngve Nilsson m. fl. och reservation nr IV av herr Söderquist m. fl.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Här har förts en lång debatt om Medborgarens och Aftonbladets uppfattningar i vissa skattefrågor. Jag hoppas att herr talmannen i detta skede av debatten håller mig räkning för att

jag återgår till riksdagsbehandlingen och riksdagsuppfattningen i dessa frågor.

Herr Brandt i Aspabruk antydde i sitt första anförande, att han inte ville framstå som skatteexpert. För egen del skall jag gärna erkänna, att jag i likhet med herr Brandt inte är någon expert på skattefrågor. Men jag skall lova kammaren att i motsats till herrar Brandt och Björkman m. fl. inte citera en rad uttalanden av dem som anses vara skatteexperter. Jag skall i stället framföra några lekmannamässiga reflexioner kring en speciell fråga.

Jag har väckt en motion angående de ensamstående familjeförsörjarnas problem. Innan jag går in på en kort sakargumentering kring den problematik, som berörs i motionen, vill jag göra en allmän reflexion om skattefrågan i nuläget.

Vi har en stor skatteberedning, som arbetar med den framtida uppläggningen av skattesystemet. I det läget kan väl inte några mera genomgripande skattereformer anses tänkbara innan beredningen har slutredovisat sitt arbetsresultat. Av detta drar jag slutsatsen, att vi i ett sådant läge bör inrikta oss på reformer som har utomordentlig social angelägenhetsgrad, om vi skall göra någonting på skattefältet.

En sådan fråga är beskattningen av de ofullständiga familjerna, speciellt där modern har förvärvsarbete, vilket är det vanligaste fallet. Vi har i vår skattelagstiftning inte tagit hänsyn till de ofullständiga familjernas situation. I motsats till högerns och folkpartiets representanter, som skjuter höjningen av förvärvsavdraget i förgrunden, vill jag föra fram just de ofullständiga familjernas svårigheter. Om vi nu skall försöka göra en angelägenhetsgradering, framstår dessa familjers problem som det angelägnaste.

Under debatten här har upprepade gånger framhållits att de ensamstående familjeförsörjarna inte har rätt till förvärvsavdrag. En annan orättvisa — och

Gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

det är den allvarligaste — är att det vid en viss tidpunkt inträder en markant försämring av den ensamståendes skatteförhållanden, nämligen då det yngsta barnet fyller 16 år. Då går vederbörande, som alla vet, miste om barnbidraget, 550 kr. I visst fall utgår visserligen kompensation genom det s. k. förlängda barnbidraget eller studiebidraget.

Härtill kommer att vederbörande enligt nu gällande regler får lägre ortsavdrag. I högsta dyrortsgruppen sänks avdraget från 4 000 till 2 000 kronor. Efter den skattereform, som vi nyligen har beslutat, blir det en sänkning från 4 500 kronor till 2 250 kronor.

Vidare beskattas de ensamstående familjeförsörjarna efter skattetabellen för ogifta, vilket innebär högre skatteuttag. Denna olikhet i beskattningen för gifta och ogifta är ju ett led i familjepolitiken, men den drabbar de ensamstående familjeförsörjarna hårt.

Jag vill också nämna folkpensionsavgiften. Ensamstående betalar 600 kronor, d. v. s. lika mycket som två makar utan barn får betala. Det kan ifrågasättas om det är rimligt att en ensamstående moder som förvärsarbetar skall betala så mycket som 600 kronor.

Den försämring som alltså inträder i de ofullständiga familjernas skatteförhållanden rör sig inte om småbelopp. En kvällstidning har om inte direkt citerat ur den motion som jag avlämnat så dock framfört samma tankegångar — jag tror det var herr Nilsson i Svalöv som citerade ur artikeln. Man hade räknat ut den sammanlagda skattehöjningen på grund av förändringar i ortsavdragen och den skattetablell som tillämpas efter det barnet har fyllt 16 år. Tillsammans med bortfallet av barnbidraget uppgår denna skattehöjning för en familj med 10 000 kronors inkomst till 1 350 kronor.

Här har vi, herr talman, ett tröskelproblem, ett icke oväsentligt tröskelproblem inom skattepolitiken, som vi borde försöka lösa. I detta sammanhang

skulle jag vilja fråga högerns och folkpartiets företrädare: Om vi nu försöker göra en angelägenhetsgradering, vilket problem är då viktigast att ta itu med — det som jag här har skisserat och som för all del högern och folkpartiet också har tagit upp; eller att vidta en så pass markant höjning av förvärvsavdraget som till 4 000 kronor, vilket folkpartiet föreslår, eller upp till 3 000 kronor? Jag är för min del — det framgår av min argumentation — övertygad om att de ensamstående familjeförsörjarnas problem är väsentligt angelägnare.

Jag kan inte anvisa någon patentiösning, men vi har i motionen framhållit att man borde fundera på att tillämpa det högre ortsavdraget för ifrågavarande familjeförsörjare under längre tid än nu är fallet. Man borde tänka på konsekvenserna av att barnbidraget försvinner. Det är inte alla som går ut i förvärvslivet vid 16 års ålder. De ensamstående familjeförsörjarna i den gruppen får en hel del bekymmer då barnbidraget upphör. Då skolplikten förlängs kommer detta problem att accentueras ytterligare. Man bör också tänka på förvärvsavdraget för de ensamstående familjeförsörjarna. Jag skall inte argumentera ensidigt, men det är väl ändå ett faktum att en ensamstående som förvärsarbetar har högre levnadsomkostnader än två förvärsarbetande makar. En ensamstående förvärsarbetande mor har ensam den barnuppfostrande uppgift, som två förvärsarbetande makar delar. Detta har till följd att den ensamstående modern antingen måste ersätta den viktiga barnuppfostringsuppgiften eller också i viss mån försumma hemmets skötsel.

Därtill kommer att de ofullständiga familjerna ofta lever under ganska blygsamma ekonomiska förhållanden. Den fördyring på mat- och klädkontot, som den ensamståendes förvärsarbete medför, blir därför dubbelt kännbar.

Jag har, herr talman, tidigare från denna talarstol sagt, att dessa spörsmål

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

är av sådan social angelägenhetsgrad, att vi inte kan avvakta resultatet av allmänna skatteberedningens arbete. Därför vill jag på nytt rikta en vädjan speciellt till finansministern att han tillsätter en särskild utredning som tar hand om just dessa spörsmål. Den skattemässiga behandlingen av de ensamstående familjeförsörjarna har obestriddligen vissa skönhetsfläckar, vilka vi borde se som en hederssak att ta bort. Därför vill jag, herr talman, särskilt understryka utredningskravet i reservation IV.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det anförande som herr Antonsson hållit och som slutade med att han sade sig vara särskilt angelägen om att understryka utredningskravet i reservation nr IV hade följdenligt också kunnat innehålla ett understrykande av det krav som framförs i reservation nr III, alldenstund den reservationen tar upp just de frågor som herr Antonsson så värtaligt har utvecklat. Det finns faktiskt i folkpartiförslaget, som innehålls i reservation nr III, t. o. m. förslag till lagtext att träda i kraft omedelbart och som går ut på en höjning av förvärvsavgdraget just för ogifta skattskyldiga såväl med inkomst av eget arbete som med inkomst av rörelse.

Herr talman! Jag ville bara göra det påpekandet och efter herr Antonssons anförande uttrycka min förvåning över att detta förslag inte finns med i reservation nr I. Jag vill också gärna, herr talman, understryka vikten av de synpunkter som anförts beträffande angelägenheten av att de ensamståendes skattesituation blir klarlagd.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det som jag vänder mig mot i högerens och folkpartiets förslag är att man där skjuter i förgrunden en generell höjning av det allmänna förvärvsavgdraget. Vad jag försökt framhål-

la är att om vi skall göra en angelägenhetsgradering så sätter jag en prövning av de ensamstående familjeförsörjarnas situation i första rummet.

I den motion jag väckt finns också andra förslag än frågan om ortsavgdrag och förvärvsavgdrag. Där begäres en prövning av de ensamstående familjeförsörjarnas situation i allmänhet. Det avsnittet har varit hänvisat till lagutskott. Det är därför jag i nuläget anser att reservationen nr IV står i samklang med den motion jag har väckt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Eftersom Socialdemokratiska kvinnoförbundets ställningstagande till förvärvsavgdraget har åberopats i debatten vill jag säga några ord därom. Det är riktigt att förbundet i en skrivelse till den sittande skatteberedningen i somras framförde en rad önskemål särskilt beträffande familjebeskattningen. Vi begärde bl. a. förvärvsavgdrag för de ensamstående. Det kravet har framförts tidigare i riksdagen av motionärer från olika partier, så det är ingen ny sak.

Vi begärde också andra skatteförändringar för de ensamstående. Bl. a. ifrågasatte vi om inte ensamstående föräldrar borde få betala skatt enligt de skattor som gäller för gifta i ytterligare två år, d. v. s. tills barnen fyllt 18 år, och behålla det dubbla ortsavgdraget lika länge. Vi resonerade vid det tillfället också så, att om man är intresserad av de ensamståendes ekonomi så gäller det, som herr Antonsson framhöll, att inte stirra sig blind bara på skattefrågorna. Det är nödvändigt att se rent allmänt på den åldersgräns vid vilken man benämner barnen vuxna. Om en förlängd skollplikt införes, får de unga vid allt högre ålder fortfarande vara utan egen inkomst, och i synnerhet för ensamstående föräldrar kan situationen bli svår att klara, då barnbidraget bortfaller, då man får de ogiftas skatteskala, då man kanske inte får behålla sin änke-

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

pension, då barnpensionen går bort o. s. v. Det är en hel rad sociala förmåner, som bortfaller när barnen fyller 16 år. Det är därför, vi har begärt att åldersgränsen skall höjas inte bara i fråga om beskattningen.

Vi har också framfört önskemål beträffande familjebeskattningen i allmänhet. Vi har sagt att de olika förslagen måste vägas mot varandra och att förvärvsavgdraget då inte heller bör vara orubbligt vid den höjd det nu har. När förvärvsavgdraget skall ändras och man gör avvägningen, bör man inte bara tänka på att höja den totala summan från 2 000 till 3 000 eller 4 000 kronor, utan man bör också fundera på att höja det procenttal efter vilket avgdraget beräknas. Detta verkar nämligen i botten på inkomsten. När vi hade givit uttryck för den uppfattningen på sommaren, tog folkpartiet visst intryck av detta och framlade i höstas ett förslag om höjning av procentsatsen till 25 procent i stället för som tidigare 20 procent. Folkpartiet kommer igen med detta förslag nu. Jag tycker att det är en riktig väg att gå, om man skall förändra förvärvsavgdragen, att man ser till att höjningen av dem även verkar i botten.

Självklart menar jag, att de ensamstående föräldrarnas situation i mindre grad är beroende av beskattningsförhållanden än av inkomstförhållanden. Det gäller att skaffa dem inkomster.

Om förvärvsavgdragen skulle jag vilja säga, att de avses ersätta de extra kostnader som en mamma eller en familj får, när mamman går ut till förvärvsarbete. De är motiverade — herr Björkman har framhållit detta vid många tillfällen, då han krävt en höjning — av kravet på rättvisa mellan familjer med två föräldrar som har inkomster och familjer där bara en har inkomst genom förvärvsarbete. Skall man skapa rättvisa, får man alltså se till även den senare partens förhållanden, alltså den familj där det bara finns en inkomst, innan man ändrar förvärvsavgdraget för

dem som har två inkomsttagare i familjen. När en mamma i dag stannar hemma, därför att hon får barn, så ökas inte bara familjens utgifter på grund av barnen, utan hustrun avsäger sig också en inkomst. Det blir ett stort inkomstbortfall, och därför får man väga påfrestningarna hos den familj där det bara finns en inkomst mot de skatter och förvärvsomkostnader, som följer, då det finns två förvärvsinkomster.

Då kommer jag fram till, att det i dag gäller att skapa rättvisa mellan barnlösa familjer och familjer med barn. Man kan dra den slutsatsen, att över huvud taget måste samhället ta större ansvar för barnförsörjningen, vare sig det är fråga om en familj där man har två inkomster eller en familj med endast en inkomst. Jag är synnerligen glad över att man så allmänt är inne på tanken att samhället har ansvar för barnfamiljerna. Det ansvaret kan inte bara tagas genom att man gör skatteförändringar; det måste tagas även på annat sätt.

Herr Antonsson var inne på frågan om de ensamstående i detta sammanhang. Jag har ingenting emot herr Antonssons tanke att man skulle ta deras problem i förtur. Man bör vid reformverksamheten ta de ensamstående föräldrarnas både skatte- och inkomstförhållanden i förtur. Jag har talat för det tidigare. Vi har i särskild skrivelse till skatteberedningen begärt att man skulle ta familjebeskattningen över huvud taget i förtur.

Man får hoppas att det allmänna intresse för barnfamiljerna som här kommit till uttryck resulterar i förändringar både inom beskattningen och på annat sätt för dessa familjer så att reformer till förmån för dessa kommer att genomföras snabbare än man skulle ha kunnat förvänta om man inte haft detta intresse för deras problem.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):
Herr talman! Fru Eriksson i Stock-

holm framhöll alldeles riktigt att man inte genom åtgärder på skatteområdet kan lösa alla de problem som ensamstående familjeförsörjare har. Emellertid må det väl tillåtas en ledamot av skatteberedningen att säga att om nu Socialdemokratiska kvinnoförbundet gjort en framställning till allmänna skatteberedningen om åtgärder på skatteområdet, så måste det innebära att förbundet menar att här finns en hel del att göra.

Herr Antonsson framhöll en del synpunkter som jag kan instämma i. De överensstämmer nämligen med tankegångar som är framförda i motioner från vårt håll. Sedan började emellertid herr Antonsson polemisera emot högern och folkpartiet samtidigt som han yrkade bifall till en reservation som är gemensam för de tre oppositionspartierna. Herr Antonsson sade att om vi skall göra en angelägenhetsgradering skall vi i första hand se till de ensamstående barnförsörjarna och i andra hand höja förvärvsavgiften.

Låt mig peka på att det finns en möjlighet att tillgodose de ensamstående barnförsörjarna och även det krav som fru Eriksson nämnde, kravet på en höjning av förvärvsavgiften för alla förvärvsarbetande hustrur som har minderåriga barn, nämligen genom att rösta på reservationen III. Den reservationen innebär dels en höjning av förvärvsavgiften i allmänhet och dels att ensamstående barnförsörjare omedelbart får rätt till förvärvsavgift. Därför tycker jag att herr Antonsson förutom på reservation nr IV också borde rösta på reservation nr III. *Det är den enda möjligheten att omedelbart kunna tillgodose de ensamstående barnförsörjarna i detta hänseende.*

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! I den motion som jag har talat för har vi inte ensidigt tagit upp frågan om förvärvsavgiften utan vi har pekat på de spörsmål som även

Gift kvinnas förvärvsavgift, m. m.

fru Eriksson i Stockholm varit inne på om höjning av åldersgränsen för barnbidrag m. m. Prövning därav har förevarit i lagutskott, och det är därför, herr talman, som jag fortfarande anser att man tillgodoser våra synpunkter i motionen i detta avsnitt genom att rösta på och stå fast vid yrkandet i reservationen nr IV.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen I) av herrar Gustaf Elofsson och Eriksson i Bäckmora; 3:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen II) av herr Yngve Nilsson m. fl.; samt 4:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen III) av herr Söderquist m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Nilsson i Svalöv votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande sistnämnda kontraposition begärde dock fru Nettelbrandt votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Gift kvinnas förvärvsavgdrag, m. m.

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. A) i bevillningsutskottets betänkande nr 24 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen II) av herr Yngve Nilsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen III) av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 33 ja och 45 nej, varjämte 136 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i den förberedande voteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående mom. A) i bevillningsutskottets betänkande nr 24 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen I) av herrar Gustaf Elofsson och Eriks-son i Bäckmora, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen III) av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 38 ja och 44 nej, varjämte 132 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A) i utskottets betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen III) av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 45 nej, varjämte 63 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. B) i utskottets betänkande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IV) av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 107 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen IV) av herr Söderquist m. fl.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner om sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 150 av herr *Ragnar Bergh* samt II: 201 av herr *Östlund* och fru *Boman*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till sådan differentiering av bensinskatten, att utförsäljningspriset på bensin kan sättas lika inom skilda delar av landet»;

II) de likalydande motionerna I: 156 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 197 av herr *Jansson* i Benestad m. fl., vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta sänka bensinskatten med 5 öre per liter»;

III) de likalydande motionerna I: 335 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 413 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga följande

1) Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 april 1961 (nr 372) om bensinskatt

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 7 april 1961 om bensinskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Skatten utgår med trettiotre öre för liter.

Skatten beräknas — — — av volymen.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1962.

2) Förslag

till

förordning om ändring av 5 § förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljeskatt

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 15 december 1961 om bränn-

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

oljeskatt skall erhålla följande ändrade lydelse.

5 §.

Skatten utgår med trettio öre för liter, dock att skatt, som erlägges av tillverkare eller registrerad leverantör eller vid införsel, skall utgöra tjugosju öre för liter.

Skatten beräknas — — — av volymen.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1962.

IV) de likalydande motionerna I: 341 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte besluta att sänka skatten på bensin med 5 öre per liter och på motorbrännolja med 4 öre per liter fr. o. m. den 1 april 1962 samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderliga författningsändringar;

V) de likalydande motionerna I: 361 av herr *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 437 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärälund, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsam utredning samt förslag rörande åtgärder, förslagsvis differentiering eller restitution av bensinskatten, syftande till ett enhetligt bensinpris för hela landet»;

VI) de likalydande motionerna I: 457 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 542 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen med giltighet från den 1 juli 1962 måtte besluta

1) om sänkning av bensinskatten med två öre per liter,

2) om sänkning av brännoljeskatten med fyra öre per liter, samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar och övergångsbestämmelser»;

VII) motionen I: 467 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Georg Carlsson*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta

sänka skatten på brännolja för budgetåret 1962/63 med 4 öre»; ävensom

VIII) motionen II: 545 av herrar *Larsson* i Norderön och *Börjesson* i Falköping, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsam prövning och förslag rörande differentiering av bensinskatten antingen vid det direkta skatteuttaget vid försäljningen eller genom restitutionsförfarande, så att priset på bensin kan hållas enhetligt i hela landet, i enlighet med vad som anförts i motionen».

Beträffande motionerna I: 341 och II: 417 upptog utskottet i detta betänkande till behandling endast de yrkanden, som avsåge drivmedelsbeskattningen. Övriga i motionerna framställda yrkanden behandlade utskottet i andra sammanhang.

Utskottet hemställde,

beträffande bensinskatten

I) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 156 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 197 av herr *Jansson* i Benestad m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 335 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 413 av herr *Heckscher m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 341 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.*, samt

4) de likalydande motionerna I: 457 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 542 av herr *Hedlund m. fl.*,

samtliga motioner i vad de avsåge bensinskatten,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

beträffande brännoljeskatten

II) att riksdagen — i anledning av de inbördes likalydande motionerna I: 335 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 413 av herr *Heckscher m. fl.*, I: 341 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.* samt I: 457 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 542 av herr *Hedlund m. fl.* ävensom motionen I: 467 av herrar *Fer-*

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

dinand Nilsson och Georg Carlsson,
samtliga motioner i vad de avsåge

brännoljaeskatten — måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljaeskatt

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 15 december 1961 om brännoljaeskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Gällande lydelse**5 §.**

Skatten utgår med *trettiofyra* öre för liter, dock att skatt, som erlägges av tillverkare eller registrerad leverantör eller vid införsel, skall utgöra allenast *trettioett* öre för liter.

Därest särskilda förhållanden det föranleda, äger kontrollstyrelsen medgiva, att skatt skall erläggas med allenast *trettioett* öre för liter även av registrerad förbrukare, om dennes förbrukning av brännolja för drift av motor i motorfordon är av betydande omfattning.

Skatten beräknas — — — — — av volymen.

Föreslagen lydelse**5 §.**

Skatten utgår med *trettio* öre för liter, dock att skatt, som erlägges av tillverkare eller registrerad leverantör eller vid införsel, skall utgöra allenast *tjugosju* öre för liter.

Därest särskilda förhållanden det föranleda, äger kontrollstyrelsen medgiva, att skatt skall erläggas med allenast *tjugusju* öre för liter även av registrerad förbrukare, om dennes förbrukning av brännolja för drift av motor i motorfordon är av betydande omfattning.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1962.

beträffande ett enhetligt bensinpris för hela landet

III) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 150 av herr Ragnar Bergh samt II: 201 av herr Östlund och fru Boman,

2) de likalydande motionerna I: 361 av herr Nils-Eric Gustafsson samt II: 437 av herrar Larsson i Hedenäset och Nilsson i Tvärålund, samt

3) motionen II: 545 av herrar Larsson i Norderön och Börjesson i Falköping, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Söderquist, Gustaf Elofsson, Stefanson, Yngve Nilsson, Norden-son, Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka — under återopande av innehålllet i de inbördes likalydande mo-

tionerna I: 156 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 197 av herr Jansson i Benestad m. fl., I: 335 av herr Hagberg m. fl. och II: 413 av herr Heckscher m. fl. samt I: 341 av herr Lundström m. fl. och II: 417 av herr Ohlin m. fl. i vad de avsåge bensinskatten — ansett att utskottet under punkten I) bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förenämnda motioner och med avslag å de likalydande motionerna I: 457 av herr Bengtson m. fl. och II: 542 av herr Hedlund m. fl., måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 april 1961 (nr 372) om bensinskatt

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 7 april 1961 om bensinskatt

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Skatten utgår med trettiotre öre för liter.

Skatten beräknas — — — av voly-
men.

Denna förordning träder i kraft den 1 april 1962.

II) av herr *Vigelsbo*, som ansett att utskottet under punkten I) bort hemställa att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 457 av herr Bengtson m. fl. och II: 542 av herr Hedlund m. fl. samt med avslag å de inbördes likalydande motionerna I: 156 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 197 av herr Jansson i Benestad m. fl., I: 335 av herr Hagberg m. fl. och II: 413 av herr Heckscher m. fl. samt I: 341 av herr Lundström m. fl. och II: 417 av herr Ohlin m. fl., samtliga motioner i vad de avsåge bensinskatten, måtte antaga följande

Förslag**till**

*förordning om ändrad lydelse av 2 §
förordningen den 7 april 1961 (nr 372)
om bensinskatt*

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 7 april 1961 om bensinskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Skatten utgår med trettiosex öre för liter.

Skatten beräknas — — — av voly-
men.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962.

III) av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson* och *Erik Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wikner, Brandt* i Aspabruk, *Allard, Kärlander, Wiklund*

i Öjebyn och *Engkvist*, vilka ansett att utskottet under punkten II) bort hemställa,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 335 av herr Hagberg m. fl. och II: 413 av herr Heckscher m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 341 av herr Lundström m. fl. och II: 417 av herr Ohlin m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 457 av herr Bengtson m. fl. och II: 542 av herr Hedlund m. fl., samt

4) motionen I: 467 av herrar Ferdinand Nilsson och Georg Carlsson,

samtliga motioner i vad de avsåge brännoljeskatten,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV) av herr *Vigelsbo*, som ansett att utskottet under punkten III) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 150 av herr Ragnar Bergh samt II: 201 av herr Östlund och fru Boman, de likalydande motionerna I: 361 av herr Nils-Eric Gustafsson samt II: 437 av herrar Larsson i Hedenäset och Nilsson i Tvärålund samt motionen II: 545 av herrar Larsson i Norderön och Börjesson i Falköping, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande differentiering av bensinskatten antingen vid det direkta skatteuttaget vid försäljningen eller genom restitutionsförfarande, så att priset på bensin kunde hållas enhetligt i hela landet, i enlighet med vad i reservationen anförts.

Utskottet hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):

Herr talman! Den fråga som nu blir föremål för riksdagens behandling finns det all anledning att belysa ur ett vidare perspektiv. Bilismen har ju skapat en ny tidsepok, och motortrafiken har fullständigt omdanat samhället. Bilarna har — ehuru i större skala

— återupprepat järnvägarnas tidigare revolutionsverk.

Till det allmänna ekonomiska uppsving för vårt land som bilen i själva verket åstadkommit har icke minst bidragit den snabbhet varmed nyttotrafiken förstod att anamma det nya befordringsmedlet i sin tjänst. Varutransporterna har gjorts snabbare, billigare och mera lättframkomliga — allt förbättringar vilka givetvis inte kunnat undgå att gynnsamt påverka den allmänna livaktigheten inom näringslivet. Bilismen har även brutit landsbygdens isolering i vårt vidsträckta land.

Efter denna inledning, herr talman, övergår jag till utskottets utlåtande. De nya skattesatser som trädde i kraft vid årsskiftet innebär en sammanlagd höjning av drivmedelsskatterna med 140 miljoner kronor genom att bensin- och motorbrännoljeskatterna höjdes med 5 öre respektive 4 öre per liter under höstriksdagen. Höjningen är enligt utskottet nödvändig för att kompensera skattebortfallet genom lättnaderna i inkomstskatterna och för att inte drivmedlen skulle förbilligas i relation till andra varor då omsättningsskatten höjdes. Hänsyn borde emellertid enligt min mening ha tagits till att drivmedlen redan förut var hårt beskattade. Skatten är nu 47 öre per liter för bensinen, och motorbrännoljan beskattas med 36,5 öre per liter. Skattesatserna motsvarar 60 respektive 55 procent av försäljningspriset. Räknar man det genomsnittliga cif-priset under år 1961, som var 16 öre per liter, är statsbeskattningen av bensin nära 300 procent.

I riksdagen, och även från skilda samhällsgruppers sida, har man reagerat mot att omsättningsskatten lägges ovanpå befintliga höga punktskatter. Bensinskattens höjning med 5 öre får en liknande funktion.

Då statsfinansiella skäl inte kan anses föreligga för drivmedelsskatternas

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

höjning, borde avgörande vikt tillmätas den kostnadsspridande effekten av skattehöjningen. Den hårda bensinbeskattningen, som utskottsmajoriteten vidhåller, avslöjar en negativ inställning till motorismen.

Genom brännoljeskatten kostnadsbelastas den dieseldrivna nyttotrafiken mycket hårt; det drabbar särskilt bussföretagen på landsbygden men även lastbils- och drosktrafiken. Visserligen har statsmakterna för budgetåret anvisat ett anslag av 2 miljoner kronor som stöd till linjetrafik med buss på landsbygden, men detta system med bidrag åt viss linjetrafik på landsbygden är grundat på individuell prövning, vilket inger betänkligheter och vållar administrativa besvär och kostnader. En sänkning av motorbrännoljan med 5 öre blir i stället en kostnadslättnad för hela branschen med 20 miljoner kronor. Detta är en rejäl linje. I detta sammanhang bör man erinra om att vi tillhör de toppbeskattade nationerna. Motorbränslebeskattningen i Norge är 10 procent på konsumentpriset, och i Danmark är oljan skattefri. Det är inte att undra på att busstrafiken på landsbygden med långa avstånd mellan tätorterna blir oekonomisk med en skatt på 55 procent och att de allmänna transportmedlen i städerna i regel är förlustbringande. Från transportekonomisk konkurrenssynpunkt kan det inte vara gagnande för lastbilstrafiken att vi har alltför höga motorbrännoljeskatter jämfört med våra grannländer Danmark och Norge. Det har uppstått en mängd krångel vid de norska gränsstationerna, och kontrollstyrelsen lär hålla på med att utfärda vissa bestämmelser.

När det gäller vägbudgetens finansiering föreslås i statsverkspropositionen visserligen en höjning av anslagen till vägväsendet med sammanlagt 140 miljoner kronor, men även med en sådan uppräknings av anslagen beräknas inkomsterna under vägbudgeten nästa

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

budgetår överstiga utgifterna med 186,8 miljoner kronor. Med vårt förslag blir det ändå 50 miljoner kronor över till budgetutjämningsfonden.

Budgetsituationen har med andra ord visat att det för vägbudgetens finansiering inte är nödvändigt att ytterligare höja drivmedelsskatterna. Det finns ingen anledning att avvika från principen att vägkostnaderna bör täckas genom motsvarande uttag av bilskattemedel. Vägväsendets behov kan helt tillgodoses i den i statsverkspropositionen föreslagna omfattningen med de före årsskiftet gällande lägre skattesatserna för bensin och motorbrännolja. Skulle en höjning i framtiden bli nödvändig med hänsyn till vägbyggandets då föreliggande behov får den genomföras vid den tidpunkten.

Centerpartiets ställning i bensinfrågan ger ett splittrat intryck. Herr Vigelsbo, som är en mycket uppskattad utskottskollega, befinner sig i en klurven situation. Centerpartiets förtroenderåd vill sänka bensinskatten med 2 öre, medan flertalet av herr Vigelsbos partivänner går på oppositionens 5-öreslinje. Bensinskatten drabbar hårdast landsbygdens folk som i regel inte har allmänna kommunikationsmedel till sitt förfogande. Jag förstår inte förtroenderådets motion, när man vill dela upp motortrafikanterna i två kategorier, »nyttotrafiken» och »personbilssektorn». Det finns väl hundratusentals nyttotrafikanter även inom »personbilssektorn», inte minst bland jordbrukarna.

En sänkning av drivmedelsskatterna skulle medföra en kostnadssänkning såväl för bilismen och trafikväsendet som för företagsamheten och samhällsökonomien i dess helhet. Inte minst i rådande situation med det pressade kostnadsläget skulle en utebliven skattehöjning på drivmedel vara till gagn för den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Motortrafiken har under många år

från statsmakternas sida varit föremål för en behandling, som avslöjar stor brist på förståelse för dess samhällsgagnande positiva betydelse. Vi bör skapa ett bilvänligt samhälle och inte hejda utvecklingen genom kännbara skattepålagor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag när det gäller motorbrännoljeskatten, som innebär en sänkning av skatten med 4 öre per liter.

I fråga om bensinskatten yrkar jag bifall till herr Söderquists m. fl. reservation, vilket innebär en sänkning av skatten med 5 öre per liter.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Den 14 december förra året debatterade vi här i kammaren skäligheten av en med fem öre per liter höjd bensinskatt. Utskottsmajoritetens talesman, herr Kärlander, påstod då bl. a.: »Det kommer att uppstå ett underskott på mellan 60 och 70 miljoner kronor per budgetår om man skall fortsätta att driva en expansiv vägpolitik.»

Men i ärlighetens namn måste jag också relatera herr Kärlanders uppgifter om att vi på 1970-talet kommer att få 200 000 å 300 000 fler bilar än när prognosen uppgjordes. Förmodligen på grund av ett förbiseende glömde herr Kärlander att tala om för kammarledamöterna med hur många hundra miljoner kronor automobilskattemedelsfonden kommer att öka, om dessa uppgifter stämmer, vilket jag förmodar att de gör. Enligt mitt bedömande kommer pengar att tillföras fonden i ett alltmer ökat tempo, och därför är allt tal om höjning eller bibehållande av nuvarande drivmedelsskatt orealistiskt.

Jag återkommer till herr Kärlanders anförande den 14 december, där han sade: »Det är svårt att finna något land i Europa som har billigare bensin än vi har i vårt land.» Denna herr Kärlanders uppgift är tyvärr felaktig

och ej på något sätt en bärande motivering för bibehållande av nuvarande bensinskatt. Enligt vad jag kan förstå har herr Kärlander ganska flyktigt studerat bensinpriserna i Europa. I Österrike kostar bensinen 64 öre per liter och i Schweiz mellan 50 och 53 öre per liter. I Sverige är priset 78 å 80 öre.

Vad jag hittills anfört är inga nyheter för kammarledamöterna. Men tyvärr har de senaste veckornas mindre goda nyheter om näringslivet och dess svårigheter aktualiserat frågan om vi skall upprätthålla en drivmedelsbeskattning av den storlek vi har i dag.

Från högerhåll och företagarrhåll har vi flera gånger varnat för ett alltför högt skattetryck, och vi har bl. a. varnat för ökning av drivmedelsskatten, eftersom sådana åtgärder även kommer att negativt påverka det svenska näringslivet. I dag är det ett ostridigt faktum att företagens orderstockar på många håll i landet har minskat. Permitteringar har vidtagits och nya permitteringar är förestående, vilket klart framgår av de senaste veckornas tidningsnotiser. Arbetsmarknadsmyndigheterna lär i varje fall på vissa håll vara oroliga för sysselsättningen under den närmaste framtiden. I dagens tidningar ser vi att läget är betydligt mer oroande än många tänkt sig. Generaldirektör Bertil Olsson har ju varnat för arbetslöshet, om inte förr så till vintern.

Jag är fullt införstådd med att den vidtagna höjningen av drivmedelsskatten ej kan ha utlöst de permitteringar som det talas om i dagens tidningar.

Men alla skatteökningar och alla företagshämmande åtgärder kommer att negativt påverka företagens möjligheter att behålla de nu anställda och att utvecklas.

Den internationella konkurrensen har skärpts, och jag måste därför fråga: Är det en realistisk politik att envisas med den ytterligare belastning av närings-

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

livet, som den höjda drivmedelsskatten utgör?

Beträffande skatten på brännolja måste jag säga att när man studerar reservationen nr III av herr John Ericsson m. fl. blir man faktiskt förvånad. Där skriver reservanterna bl. a.: »Utskottet vill även framhålla, att den senast vidtagna höjningen av skatten på motorbrännolja, som före den 1 januari 1962 utgjorde 30 öre per liter, genom den omläggning av beskattningen, som samtidigt genomfördes, i realiteten för åtskilliga förbrukare — däribland flertalet bussföretag — inte innebar en höjning av skattesatsen med fyra öre utan endast med ett öre per liter. Alla de förbrukare, som före den 1 januari i år inköpte motorbrännolja i obeskattat skick och inte åtnjöt rätt till s. k. skattefria avdrag men som efter nämnda tidpunkt inköper beskattad olja, erlägger nämligen skatt efter den lägre skattesatsen, 31 öre per liter.»

Varför skall vi, mina damer och herrar, med den motiveringen envisas med att bibehålla skatten på motorbrännolja, när inte skatten ger de beräknade 20 miljoner kronorna utan en ren bagatell på 5 miljoner? Med den argumentering som förts här i reservationen borde alla på den punkten kunna vara överens med utskottsmajoriteten.

Flertalet av denna kammars ledamöter och säkerligen även majoriteten av Sveriges folk önskar en skyndsam övergång till högertrafik. Jag förmodar att kommunikationsministern inom kort presenterar en proposition om övergång till högertrafik, och då kan vi vara övertygade om att nya skattekrav kommer att resas mot bilismen i form av ytterligare ökning av bensinskatten.

Centerpartiet navigerar på ett underligt sätt i denna fråga. En del centerpartister med herr Hedlund i spetsen önskar ökade pålagor för den svenska bilismen till förfång för bl. a. landsbygdens befolkning och till förfång för företagarna, som herr Hedlund från

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

denna talarstol så ofta sagt sig vilja stödja. En del andra centerpartister med herr Gustaf Elofsson i spetsen har däremot samma uppfattning i frågan som vi inom högerpartiet.

Den 30 juni detta år beräknas bilskattemedelsfonden uppgå till cirka 870 miljoner kronor och beviljade men ej använda vägenslag till 380 miljoner kronor. Följaktligen är ett bibehållande av nuvarande drivmedelsbeskattning inte erforderligt för vägbyggen. Den drabbar dessutom orättvist landsbygdens nyttrafik och fördyrar transporter för näringslivet.

Jag ber, herr talman, att med det anförda dels få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 27 under punkten II angående brännoljeskatten, dels att få yrka bifall till reservationen nr I av herr Söderquist m. fl.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Riksdagen har i dag att ta ställning till frågan om sänkning av bensin- och brännoljeskatterna. Under utskottsbehandlingen av dessa frågor har utkristalliserats tre olika önskemål. Det ena har kommit till uttryck i utskottets förslag om oförändrad skatt, det andra är förslaget om sänkning med 2 öre per liter, och det tredje slutligen återfinnes i den reservation som förordar 5 öres sänkning per liter. Dessutom har vi utskottets förslag om sänkning av brännoljeskatten med 4 öre per liter samt en reservation om oförändrad skatt i det avseendet.

I centerpartiets motion i fjol angående bensinbeskattningen anfördes bl. a. att ökade anslag till vägväsendet är nödvändiga och att det inte minst ur trafiksäkerhetssynpunkt är nödvändigt att även vägunderhållet i övrigt intensifieras. Vi framhöll också att ombyggnad av vägar måste ske tidigare än vad som förutsatts i löpande flerårsplaner. I samma motion framhöll vi även att mera pengar måste satsas på länsvägarna, se-

dan riksvägarna rustats upp. Slutligen framhöll vi också att de ökade medel som inflyter genom den av oss förordade höjningen av bensinskatten omedelbart bör tas i anspråk för vägväsendet, i första hand för underhållsåtgärder, och vi underströk dessutom att en förbättrad vägstandard betyder minskad förslitning av bilmaterialet och möjliggör väsentliga besparingar i bensinförbrukningen.

Av dessa skäl föreslog vi då en höjning med 3 öre per liter bensin. Denna partiets ståndpunkt har nu på nytt understrukits i en partimotion, I: 457 och II: 542. I en reservation till bevillningsutskottets här föreliggande betänkande har jag också tillåtit mig att ytterligare understryka denna partiets mycket väl motiverade ståndpunkt.

Utöver dessa motionens motiveringar för ett kraftigt medelstillskott till vägväsendet kan anföras ytterligare ett flertal skäl. Vi har sagt att ett intensifierat arbete på länsvägarnas istandsättande snabbt måste komma till stånd. På de stora riksvägarna, autostradorna, har under de senaste åren nedlagts mycket stora belopp. Vi är fullt medvetna om att de stora huvudvägarna måste istandsättas innan vägnätet i övrigt kommer i tur, och därför skall ingen anmärkning riktas mot den förda vägpolitiken i den punkten. Nu torde emellertid det arbetet ha fortskridit så långt att länsvägarna kan komma i åtanke i enlighet med centerpartiets önskemål, vilka inte på något sätt har emotsagts vare sig från regeringen eller vägmynigheterna. Vi bringar härför dessa våra önskemål och krav till förnyad erinran.

Nu sägs det att de skäl som varit avgörande för de reservanter som förordat en sänkning med 5 öre är omsorgen om landsbygdens och glesbygdernas folk samt de kostnadsökningar man där skulle få vidkännas. Det ligger en del sanning däri, och det har herr Christenson i Malmö redan tidigare i dag påpekat. Men lika visst är att den största miss-

hushållning som kan tänkas är att med bil försöka ta sig fram på dåligt underhållna läns- och bygdevägar. Sådan misshushållning föreligger också nu för alla dem som färdas på våra läns- och bygdevägar, vilket vi har understrukt i vår partimotion.

Jag vill här ta några exempel. Jag frågar sålunda: Vad kostar det att tvätta en bil efter färd på dessa dåliga vägar? Jo, det kostar mellan 7 kronor och 7 kronor 50 öre, vilket med en bensinskatt på 3 öre räcker till en körning på 200 mil. Med 5 öres skatt kan man köra 140 mil. Denna utgift för biltvätt har inte de bilförare några bekymmer med som får köra på permanentade vägar, åtminstone inte i samma utsträckning som de förare vilka är nödgade att färdas på dåliga bygdevägar.

Råkar man dessutom ut för en skada på bilen, när man kör på krokiga och gropiga läns- och bygdevägar, så torde det inte vara möjligt att få den reparerad på verkstad utan att det kostar minst 100 kronor. Dessa 100 kronor räcker då med en 3-öres bensinskatt till 3 000 liter bensin eller en körsträcka på 3 000 mil och med en 5-öresskatt till 2 000 mils körning. Dessa kostnader får landsbygdens och glesbygdernas folk själva betala.

I jämförelse härmed är de frågor vi slåss om i dag inte stora. Ingen, inte ens de reservanter, som vill sänka bensinskatten med 5 öre, förefaller att hysa några bekymmer för de kostnader som landsbygdens befolkning i detta sammanhang får dras med.

Man kan visserligen hävda att olyckor kan inträffa även på en stor och bred landsväg, men som regel måste man väl ändå fastslå att både olycksfallsrisker och slitage är väsentligt större på en smal och dåligt underhållen väg än på en bred och asfalterad väg. Mot denna bakgrund måste jag, herr talman, säga att jag med hänsyn till landsbygds- och glesbygdsbefolkningens synpunkter under inga förhållanden kan stödja den

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

reservation som i dagens läge föreslår en skattesänkning på bensin med 5 öre.

Ur landsbygdens synpunkt är det nödvändigt, ja ett livsvillkor, att medel för länsvägarnas iståndsättande och underhåll erhålles. De som tidigare fått sina autostrador byggda har givetvis föga intresse för detta. Vi är dock av den uppfattningen att dessa bör lämna sin medverkan till att bibehålla den bensinskatt som här har ifrågasatts. Vi har nämligen tidigare från landsbygdens och glesbygdernas sida fått vara med om att betala bensinskatt och kostnader för dessa autostradaanläggningar utan att egentligen ha fått något påtagligt vederlag för detta.

För vart år som går väcks det här i riksdagen motioner från olika partier om näringslivets lokalisering. Man skall flytta ut industrier på landsbygden, göra landsbygden attraktiv och därmed skapa förutsättningar för ett differentierat näringsliv. Man har sagt att vi skall skapa en »levande landsbygd». Jag tillåter mig att fråga — och jag vänder mig till dem som nu förordar en sänkning med 5 öre av bensinskatten: Kan man skapa en »levande landsbygd» utan ett modernt och tidsenligt vägnät? Jag tror att det inte föreligger någon sådan möjlighet. Motsätter man sig anskaffandet av de pengar som behövs för vägnätets utbyggnad och underhåll, har man därmed också medgivit att allt resonemang om näringslivets lokalisering och om möjligheterna att på landsbygden få ett blomstrande näringsliv endast är tomma fraser, som till intet förpliktar. Ett välvårdat vägnät i ett levande och framåtskridande samhälle är enligt mitt sätt att se lika viktigt som nervsystemet i en levande mänsklig organism.

Detta resonemang innebär emellertid inte att vi på vårt håll vill vara med om att lämna alltför stora pengar och mera än vad som är absolut nödvändigt. Den av mig till utskottsutlåtandet fogade reservationen säger att den höjning av bensinskatten med fem öre som verk-

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

ställdes i höstas var väl kraftigt tilltagen och att den drabbar näringslivet kanske hårdare än nödvändigt med hänsyn till medelsbehovet inom vägväsendet. Vår uppfattning är alltså densamma. Vi ansåg i höstas att en höjning med 3 öre borde ha räckt till. Detta innebär att vi nu med samma motivering anser oss kunna förorda en sänkning med 2 öre av det pris som då beslöts.

Detta utesluter dock inte att vi alltså är på det klara med att den skatteintäkt som erhålles genom bensinskatten är av behovet starkt påkallad. Jag hänvisar till den motivering som jag tidigare har anfört. Det har sagts att bensinskatten är en ekonomisk belastning för landsbygden och dess bilister. Likväl är dock den allra största belastningen kanhända de dåliga vägarna. Båda dessa faktorer i kombination, bensinskatten, hur låg den än är, och de usla vägarna kommer alltid att bli den värsta belastningen. Det är detta förhållande som vi måste ändra genom förbättrade anslag. Vi måste ge kommunikationsministern pengar så att han på ett effektivt sätt kan angripa det vägelände som förekommer inom stora områden av den svenska landsbygden.

Enligt uppgift i årets statsverksproposition uppgick behållningen av bilskattemedelsfonden den 30 juni 1961 till cirka 737,5 miljoner kronor. Inkomsterna på automobilskattemedlens specialbudget för budgetåret 1962/63 kan enligt statsverkspropositionen beräknas till cirka 1 532 miljoner kronor. Det utgiftsbelopp som i enlighet med vad som föreslås i statsverkspropositionen avses skola täckas av automobilskattemedlen för nämnda budgetår uppgår i runt tal till 1 345 miljoner kronor. Sedan sistnämnda belopp disponerats för att täcka kostnaderna för vägunderhåll, vägbyggnadsarbeten o. d. skulle enligt statsverkspropositionen återstå omkring 187 miljoner kronor att tillföras budgetutjämningsfonden. Vid bifall till motionerna om en snabbare intensifiering av väg-

upprustningen reduceras sistnämnda siffra med cirka 25 miljoner kronor.

Med den av oss föreslagna sänkningen av bensinskatten med 2 öre räcker skatteintäkterna ändå till en intensifiering av vägupprustningen. Med den successivt starkt ökande bilparken kommer givetvis också intäkterna av bensinskattemedel att öka. Även om detta medför en ökad förslitning av vägnätet och därmed höjda utgifter, synes oss dock pengarna komma att räcka även vid en sänkning av bensinskatten med 2 öre. Detta står för övrigt också i full harmoni med den uppgörelse som träffades mellan herrar Hedlund och Sträng i samband med skattepaketet i höstas.

Jag yrkar således bifall till den med II betecknade reservationen till bevillningsutskottets betänkande.

Beträffande brännoljeskatten ber jag att få ansluta mig till utskottets yrkande om en sänkning av 4 öre per liter, motsvarande den höjning som i höstas genomfördes helt utanför skattepaketets överenskommelse.

Lastbilstrafiken drabbas ju redan nu av betydande skattepålagor. Med hänsyn dessutom till den genomslagskraft transportkostnaderna har för hela den ekonomiska utvecklingen synes det mig obetänksamt att inte nu på denna punkt bifalla utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Frågan om ett för hela landet enhetligt bensinpris har tidigare diskuterats här i riksdagen. Särskilt Norrland — men över huvud taget landsdelar och orter belägna långt från importhamn — drabbas hårt av de av avstånden betingade högre bensinpriserna. I utskottsutlåtandet sägs visserligen att den lokaliseringsutredning, som för närvarande arbetar, undersöker levnads- och produktionskostnaderna såväl i Norrland som i övriga delar av landet. Även transportkostnadsundersökningar pågår. Allt detta är gott och väl, men några uppgifter om hur snart ett re-

sultat av dessa utredningar och undersökningar kan föreligga har utskottet inte kunnat lämna. Ur vår synpunkt är bensinprispolitiken vad gäller de avlägsna bygderna en så speciell och påtaglig orättvisa att den, helt isolerat från Norrlands övriga problem, borde kunna göras till föremål för en specialutredning.

Jag måste uttala min förvåning över att av alla de reservanter, som förordat fem öres sänkning av bensinskatten — en sänkning som uppges vara förestavad av omsorgen om landsbygdens och glesbygdernas folk — ingen enda haft något intresse till övers för dem som nödgas betala lika kraftiga kostnads-pålägg på grund av stora avstånd från importhamn. Så långt ut i periferien sträcker sig tydligen inte dessa reservanternas intressesfär. Den förefaller alltför intimt knuten till autostradornas närmaste omgivning. Herr Christenson i Malmö kanske kan upplysa om hur många mil från autostradan intressesfären sträcker sig.

I de motioner som väckts i frågan förordas en sådan differentiering av bensinskatten, att ett enhetligt försäljningspris kan hållas i hela landet. En kommande utredning bör i det fallet kunna ge riktlinjer.

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till den av mig avgivna, med IV betecknade reservationen.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att herr Vigelsbo själv för kammarens ledamöter bevisat att vi inte behöver behålla den nuvarande bensinskatten. Han talar om att vi har cirka 1 miljard 532 miljoner till förfogande för nästkommande budgetår, varav 187 miljoner är överskott att tillföras budgetutjämningsfonden. Vidare kommer det, som jag tidigare sagt, den 30 juni i år att i automobilskattemedelsfonden finnas

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

380 miljoner kronor beviljade men ej använda till vägbyggen.

Herr Vigelsbo påstår att vi har mycket dåliga vägar i detta land. Jag tror inte att kommunikationsministern håller med herr Vigelsbo på den punkten. Och kan verkligen herr Vigelsbo mena att vi med de 75 miljoner kronor som vi nu diskuterar — och som ni föreslår att bensinskatten skall höjas med — kan avhjälpa de enligt herr Vigelsbos påstående urusla vägförhållandena i detta land? Jag tror absolut inte att det med hjälp av dessa medel går att nå ett sådant resultat. Om de 75 miljoner kronor, som vi här diskuterar, kommer att fonderas, vilket väl är avsikten, blir läns- och bygdevägarna bättre i herr Vigelsbos trakter för det? Är landsbygdens befolkning hjälpt med detta? Får vi då en levande landsbygd och, som herr Vigelsbo ville göra gällande, en blomstrande industri på landsbygden? Det verkar faktiskt som om vi skulle komma till paradiset, bara vi får en ökning av bensinskatten med 3 öre per liter.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker i motsats till herr Darlin inte att beloppet är lågt, men det finns väl möjligheter att höja det i framtiden, om herr Darlin anser att det är för lågt.

Men vad beträffar behovet av ökade medel för förbättring av landsbygdens dåliga vägar kan jag hänvisa herr Darlin till ett tidningsuttalande under rubriken »Transportperspektivet». Det har gjorts i en så vederhäftig tidning som Barometern, varför man väl inte kan betvivla uppgifternas riktighet. I artikeln heter det att det behövs mycket stora anslag för att få vägnätet i stånd i de områden som berörs i artikeln.

Jag kan också erinra om det uttalande som gjorts av Industriförbundets ordförande, bruksdisponent Bror La-

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

gercrantz på Wirsbo. Han har talat om nödvändigheten av att vägnätet blir i bästa möjliga skick, så att råvaruförsörjningen för en växande industri därigenom underlättas.

Detta är alltså inte något påhitt av centerpartiet eller något annat parti, utan det är ett krav som ställs från landsbygden och från näringslivet.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju riksdagens majoritet, d. v. s. regeringspartiet, som bestämmer storleken av väganslagen. Vi fonderar ju allt mer pengar till vägarna, men vi får inte bättre vägar genom att fondera alltmer pengar till en kassa som inte används till vägändamål.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Vid bevillningsutskottets ställningstagande till motionsyrkandena om en sänkning av bensinskatten och motorbrännoljeskatten har lotten fått fälla utslaget, och därvid har den beträffande bensinskatten gynnat socialdemokraterna och beträffande motorbrännoljeskatten oppositionen.

Riksdagen tog ställning till likalydande yrkanden i samband med det s. k. skattepaketet. Oppositionen motsatte sig då en höjning av skatten på bensin och motorbrännolja som den nu vill ta bort. Centerpartiets representanter vill dock sänka skatten på bensinen med endast 2 öre.

Skattepaketet innebar som bekant ett årligt inkomstbortfall för staten på i runt tal 1 350 miljoner kronor dels på grund av sänkningen av den direkta skatten, dels på grund av kostnader i samband med reformen. Ur såväl budgetmässiga som samhällsekonomiska synpunkter var ett sådant inkomstbortfall helt uteslutet, varför vi tog igen omkring en miljard kronor genom en höjning av omsättningsskatten och en höjning av skatten på bensin med 5

öre per liter och av skatten på motorbrännolja med 4 öre per liter.

Detta är bakgrunden till de motioner vi diskuterar i dag.

Vid sitt tillstyrkande av propositionens förslag om skattepaketet hänvisade bevillningsutskottet till att motorbränslena under senare år inte drabbats av skattehöjningar i samma utsträckning som flertalet andra varor. Detta understryker utskottet även nu. Bensin- och motorbrännoljeskatten hade, när vi höjde den i samband med skattepaketet, varit oförändrad sedan 1958 samtidigt som praktiskt taget alla andra varuslag belagts med omsättningsskatt från och med den 1 januari 1960. Det är i och för sig riktigt att bensinen är beskattad ändå, men den är inte som övriga punktskattade varor belastad med omsättningsskatt. Departementschefen betonade i propositionen om höjningen, att det inte bör ifrågakomma att bensin- och motorbrännolja i och med höjningen av omsättningsskatten ytterligare skulle förbilligas i förhållande till den varubeskattade konsumtionen.

Men höjningen motiverades också av samhällsekonomiska skäl. Det fordras stora investeringar för den fortsatta utbyggnaden och upprustningen av vägnätet. I årets statsverksproposition har föreslagits en uppräknings av det ordinarie väganslaget med 140 miljoner kronor. Det motsvarar den årliga inkomstökningen genom den skattehöjning som folkpartiet och högern helt vill ha bort och som centerpartiet delvis vill pruta på. Om medlen av samhällsekonomiska och sysselsättningspolitiska skäl inte tas helt i anspråk ett visst år utan fonderas, så kan väl detta inte vara något fel utan är väl tvärtom en synnerligen förtjänstfull åtgärd. Av herr Darlins anförande kunde man nästan få det intrycket att det är väldiga summor som fonderas och inte tas i anspråk. Men herr Darlin känner ju väl till att så inte varit fallet under

senare år. Men en del av pengarna fondernas, ty på längre sikt kommer de att behövas. Bättre vägar vill alla ha, och att lägga ned pengar på en upprustning av vägarna är en god investering för både bilisterna och näringslivet.

För att vinna tid ber jag helt att få instämma i vad herr Vigelsbo sade om konsekvensen av dåliga vägar och vad det betyder för bilisterna att vi har bra vägar. Han framhöll detta i så uttrycksfulla ordalag att jag väntade att han skulle komma fram till ett yrkande om bibehållande av den nuvarande bensinskatten. Det gjorde han inte, och därför kan jag med hänvisning till hans motivering i det avseendet redan nu yrka avslag på förslaget om en sänkning av bensinskatten.

Jag har svårt att förstå konsekvensen i att herr Darlin och hans meningsfränder inom oppositionen kan ställa ett yrkande, som om det genomfördes skulle medföra en inkomstminskning på 125 miljoner kronor för staten — pengar som vi vill använda till vägbyggnader — samtidigt som de i statsutskottets utlåtande nr 6 kräver en höjning av väganslaget på lägst 60 miljoner kronor för de tre närmaste åren. Det är visserligen ingenting ovanligt att man samtidigt med yrkanden om utgiftsökningar har yrkanden om inkomstminskningar. Men att sådana yrkanden kommer samma dag och kanske samma timme tycker jag är ganska underligt.

När herr Darlin, som han alltid gör när det gäller beskattningen av näringslivet, talar om konkurrensen med utlandet, får jag kanske i stillhet erinra om att bilismen i vårt land har en relativt låg beskattning. Jag tror sålunda inte att vi på den här punkten skall säga att beskattningen försvårar konkurrensen med utlandet.

Om brännoljeskatten skall inte sägas så mycket. Höjningen av bensinskatten motiverade också en höjning av skatten på motorbrännolja för att

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

förhindra en snedvridning av nuvarande konkurrensförhållande. I den mån den tyngre yrkesmässiga trafiken skall ha ett stöd, bör det lämnas på annat sätt än skattevägen, uttalade bevillningsutskottet förra året. Utskottet har även nu samma uppfattning.

Jag vill också erinra om att riksdagen förra året beslöt en teknisk omläggning av brännoljeskatten, vilken medförde att priset sänktes med 3 öre per liter för vissa förbrukare, varför skattehöjningen reellt stannade vid 1 öre per liter. Även för vissa andra förbrukare blev skatteskräpningen mindre än 4 öre per liter.

Jag vill också säga några ord om det återkommande yrkandet om ett enhetligt bensinpris. Reservanten herr Vigelsbo har tillstyrkt motionsyrkanden om utjämning av bensinpriset för olika delar av landet. Man yrkar på en skyndsam utredning som skulle komma med förslag i detta syfte. Även detta yrkande är gammalt och känt för riksdagen. Motionärerna anvisar nu liksom tidigare två vägar att utjämna bensinpriset: dels en differentiering av bensinskatten, dels ett prisutjämningsförfarande. Det finns, som utskottet säger, starka skäl för ett enhetligt bensinpris i landet. Utskottet uttalar nu liksom tidigare förståelse för önskemålet men hänvisar till att riksdagen inte velat ta konsekvenserna av en sådan reform. En skattedifferentiering strider mot gällande beskattningsprincip, att statlig skatt skall uttas efter en för hela riket enhetlig skatteskala; man vill inte ha olika skatt för olika delar av landet eller olika konsumenter. Det skulle också uppstå praktiska svårigheter att ha olika skattesatser på olika varor och vid försäljning på olika platser i landet. Utskottet understryker starkt att denna fråga inte bör lösas skattevägen utan på annat sätt. Nu tycks kommittén för näringslivets lokalisering syssla även med detta problem. Enligt vad vi erfor, när vi i be-

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

villningsutskottet behandlade frågan, håller kommittén på att göra vissa transportkostnadsundersökningar för att få material för bedömande av de frågor utredningen har att pröva. Vi anser att resultatet av dessa och andra undersökningar bör avvaktas.

Herr talman! Denna fråga har diskuterats tillräckligt ingående för inte så länge sedan. Jag skall därför inte orda mer utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan i punkterna I och III samt till den socialdemokratiska reservationen vid punkt II.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Brandt i Aspabruk vill jag säga, att det är riktigt att jag har yrkat på sänkning med 125 miljoner i bensinskatt och jag biträder även förslaget om utbyggnad av vägarna för ytterligare 60 miljoner kronor per år. Det finns ju 1 250 000 000 kronor fonderade den sista juni i år, så jag förstår inte att mitt yrkande skulle gå stick i stäv mot vanliga ekonomiska principer. Ni har inte kunnat påvisa, att utbyggnaden av våra vägar skulle stoppas upp om ni inte får de här omdebatterade bensinskattpengarna.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! De skattepolitiska konsekvenser, som jag framhållit när det gällde brännoljan har inte upptagits till polemik av utskottets talesman. Jag tryckte särskilt på den punkten, att vi här i Sverige har en brännoljebeskattnings på 55 procent. I Norge har man 10 procent och i Danmark är brännoljan fri. Det betyder mycket från samhälls-ekonomisk synpunkt, som herr Brandt framhöll. Jag kan berätta för riksdagen, att det försiggår en väldig varutransport från Tyskland och Danmark och långt in i Sverige tack vare förhållandet, att man har en så billig, eller rättare sagt ingen skatt alls på brännolja i Danmark.

Det är ju självklart att det i allra högsta grad påverkar SJ:s intäkter.

Till herr Vigelsbo vill jag bara uppge vad jag sade i mitt första anförande. Jag tyckte det var litet märkvärdigt, att bilisterna delas upp i två kategorier i centerpartiets motion, nämligen »nyttotrafiken» och »personbilssektorn». Det finns väl hundratusentals nyttotrafikanter inom personbilssektorn, icke minst bland jordbrukarna, eller hur herr Vigelsbo?

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin säger, att visst finns det pengar och det är inte nödvändigt med dessa medel för utbyggnad av vägväsendet. Här såg herr Darlin hur man kunde utbygga vägväsendet ytterligare med medlen av den femöring, som vi beslöt. Så enkelt är nu inte problemet, att man bara behöver peka på att det finns pengar vid ett visst tillfälle. Man måste se det på lång sikt och då tror jag inte det blir något över. Men det är också en samhälls-ekonomisk synpunkt. Man måste alltid göra en avvägning och bestämma hur mycket man kan satsa på investeringar kontra konsumtion, så ur den synpunkten anser jag nog, att det är befogat, att vi har denna femöring kvar.

Enär herr Christenson i Malmö berörde bilismens beskattning, så talade jag om den totala beskattningen av bilismen, och jag vidhåller fortfarande, att vi då står oss ganska gott vid en jämförelse med bilismen i andra länder.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Danmark spökar i olika sammanhang. För 14 dagar sedan var det herr Gustafson i Göteborg, som hämtade exempel från Danmark angående de generösa avskrivningsreglerna när det gäller byggnader, och i dag har herr Christenson i Malmö talat om att

Danmark inte har någon skatt på brännolja. Men det är förvånansvärt, att man inte också nämner något om den beskattning, som man i Danmark tillämpar på bilismen i övrigt. Ty därav framgår att t. ex. den leverans- och registreringsavgift på bilarna, som erläggs, är ganska betydande. På bilar, som kostar 10 000 kronor, betalar man 2 250 kronor i registreringsavgift. Avgiften utgår ovanpå importavgiften, så att bilen fördyras med ungefär det dubbla då den släpps ut i handeln. Den bil som importeras för 15 000 kronor kommer att kosta 30 000 kronor vid försäljning. Men där uppgår skatt och registreringsavgift till 14 050 kronor. Man kanske inte ansett det lämpligt att nämna dessa siffror i det här sammanhanget.

Herr Christenson ville sedan ha en ytterligare uppspaltning och önskade att nyttotrafiken, som han sade, kanske skulle få vissa fördelar. Kunde det gå för sig, skulle man inte ha något emot det. Men mot detta måste man säga att lika väl som herr Christenson i sin dagliga gärning är intresserad av att det finns så bra vägar som möjligt har också nyttotrafiken ett visst intresse i detta avseende.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! När vi den 14 december i fjol debatterade bensinskatten här i kammaren ansåg utskottets talesman, att bilarnas antal skulle komma att öka med cirka 300 000 under den närmaste tioårsperioden. Det betyder 30 000 fler bilar per år. Alla dessa bilar betalar bilskatt, bensinskatt och energiskatt. Det måste väl då komma in pengar i den utsträckning som är erforderligt för en utbyggnad av vägnätet. Under den senaste tioårsperioden har det visat sig att vi har fått in betydligt mer pengar än vi har kunnat använda till vägväsendet, ty annars skulle vi den sista juni detta år inte kunna ha 1 250 miljoner fonderade.

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! I ett antal motioner har yrkats på skyndsam utredning av frågan om att medelst en differentierad drivmedelsskatt eller ett restitutionsförfarande ernå en utjämning av drivmedelspriserna, vilka nu är rätt varierande i olika delar av landet. Vi hörde nyligen utskottets talesman, herr Brandt i Aspabruk, säga, att utskottet uttalat sin förståelse för dessa tankegångar men att det inte hade velat ta konsekvenserna. Inledningsvis vill jag säga att de, som får kännas vid de högre kostnader som drabbar inte blott den enskildes livsföring utan också näringslivet och produktioner och som alltså direkt berörs av detta, inte är så förtjusta över en förståelse som man inte tar konsekvenserna av och som alltså inte leder fram till något resultat.

För att belysa denna fråga vill jag återge ett kort uttalande från en konferens i Norrland ur Norrländsk Tidskrift, organ för Norrlandsförbundet, i vilket väl flertalet av alla norrländska riksdagsmän är ledamöter: »Önskemål om ett enhetligt bensinpris för hela landet har tidigare framförts från norrländskt håll, men gjorda framställningar har ännu inte lett till något avgörande resultat. De högre bensinpriserna i Norrland missgynnar inte endast den enskilde utan även näringslivet, vari bilismen bildar en allt viktigare faktor. Utöver kostnadskrävande kommunikationer på grund av stora avstånd utgör de högre bensinpriserna en extra belastning som bör kunna elimineras. Norrlandsförbundet och de åtta turistförningarna hemställer därför till riksdagen att vid behandling av frågan om bensinskatten utjämna prisdifferenserna mellan södra och norra Sverige.»

Herr talman! Samtidigt som jag instämmer i detta uttalande vill jag slå fast att det inte kan vara rättvist att de bygder, som har långa avstånd, vilka ekonomiskt tynger livsföring och näringsliv, dessutom skall belastas med

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

ett högre å-pris på drivmedel. Det måste vara riktigt att man skyndsamt och på allvar undersöker möjligheterna att genomföra en utjämning, varvid en differentiering av drivmedelsskatten eller ett restitutionsförfarande är tvenne tänkbara utvägar. Jag kan med tillfredsställelse notera att de motionsledes framförda yrkandena tagits upp i en reservation, tyvärr endast av en reservant. Jag ber i alla fall att få instämma i reservation nr IV av herr Vigelsbo.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Norderön (cp), *Östlund* (h), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Nordgren* (h).

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag stillsamt erinra om att det finns ett annat likartat problem, nämligen elströmstaxan som — om jag är riktigt underrättad — i Norrland är 10 procent lägre än i Södra Sverige och 5 procent lägre än i Mellan-Sverige. Jag förmodar att det beror på avstånden. Det rör sig väl egentligen här om samma problem.

Därmed är inte sagt, att det inte vore önskvärt, om man kunde få ett enhetligt bensinpris. Det finns tillfälle till det, om herrarna är med på att dra ut konsekvenserna av sitt resonemang och införa ett monopol. Det torde, som jag tidigare sade, vara den enda praktiska lösningen. Jag förmodar emellertid, att man inte vill vara med om något sådant. Annars tar jag för givet, att det skulle kunna skapas majoritet i kammaren för en sådan sak.

Herr ASP (s):

Herr talman! Det var herr Christenson i Malmö, som föranledde mig att begära ordet, när han refererade till förhållandena i Danmark i fråga om brännolja beskattningen.

Det är riktigt att man i Danmark inte har någon särskild brännolja beskattning. Den är inbakad i fordonsskat-

ten. Danmark har dessutom den bestämmelsen, att danska bilar för varje dygn de befinner sig utanför landets gränser får en restitution på fordonsskatten. Det är det som gör, att de danska bilarna med rätt stor framgång kan konkurrera med lastbilstrafiken i vårt land.

Generellt kan man nog säga, att den danska bilbeskattningen ligger på ungefär samma nivå som den svenska, om man summerar ihop de samlade skatterna.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord till herr Brandt i Aspabruk.

Jag kan inte riktigt hålla med herr Brandt, när han gör jämförelser mellan eltaxorna i norra och södra Sverige och säger, att dessa skulle vara lägre i Norrland än i Södra Sverige. Såvitt jag vet är läget för dagen det, att exempelvis Sydkraft har sänkt sina taxor med 7 procent. Det är det enda kraftföretag som såvitt jag vet har gått in för en prissänkning just nu. Alla krafttaxor i landet i övrigt är oförändrade. I Norrland finns många platser, där man t. o. m. har högre elavgifter än dem som tillämpas på andra håll i Sverige. Jag känner sålunda inte till att någon prissänkning förekommit i norra Sverige. Däremot är förhållandet så i södra Sverige såvitt avser det område, som Sydkraft distribuerar ström till.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det är väl ändå riktigt, herr Eriksson i Bäckmora, att när det gäller de av vattenfallsstyrelsen tillämpade elkraftstaxorna i vårt land är de uppbyggda så, att man har ett pris i Norrland, ett 5 procent högre pris i Mellansverige och det har tidigare varit ett 10 procent högre pris i södra Sverige.

När herr Eriksson i Bäckmora säger, att man sänkt priset med 7 procent i södra Sverige, avser denna prissänkning detaljdistributionen och lågspän-

ningstaxorna. Men när det gäller grossistpriserna, som är verkligt betydelsefulla för industrien, är dessa 10 procent lägre i Norrland än i södra Sverige och 5 procent lägre i Norrland än i Mellan-Sverige. Detta sammanhänger med distributionen, och det är väl riktigt att tillhandahålla kraften till ett lägre pris i Norrland, eftersom kraften skapas där. Distributionskostnaderna är avsevärda. Det kostar åtskilligt att få strömmen distribuerad till Mellansverige och ännu mer att få den till södra Sverige. Detta förhållande är analogt med det som gäller för bensin. Man kan få in den billigare i södra Sverige än den blir, sedan den fraktats upp till Norrland. Jag tycker att den parallellen är värd att ta vara på.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag måste i så fall säga till herr Henningsson, att om man skall fortsätta att göra jämförelser mellan eltaxan och bensinpriset, får man lov att hålla sig till priserna för detaljabonnenterna. Det är dem, som man i båda fallen skall göra jämförelser med. Det är för dessa abonnenter i södra Sverige som prissänkningen på elström har skett inom Sydkrafts område men ej i Norrland. Det är inte enbart fråga om industrien när det gäller bensinpriset, utan det gäller alla förbrukare av bensin. Likadant är det med elströmmen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Söderquist m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herr Vigelsbo; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Darlin begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående

Sänkning av drivmedelsskatterna, m. m.

propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelsbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I) i bevillningsutskottets betänkande nr 27 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herr Söderquist m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herr Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 69 ja och 35 nej, varjämte 112 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I) i utskottets betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Söderquist m. fl.

Upphävande av punktskatter, m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Darlin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 97 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Aspabruk begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten II) i utskottets betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 112 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen III) av herr John Ericsson m. fl.

Punkten III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten III) i utskottets betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IV) av herr Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 40 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11**Upphävande av punktskatter, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om upphävande av punktskatter, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 3 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 3 av herr *Nordgren m. fl.* vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte företa en skyndsam utredning rörande vilka punktskatter som bör avskaffas i och med att omsättningskatten erhållit sin nuvarande höjd»;

2) de likalydande motionerna I: 456 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 551 av herrar *Nordgren* och *Larsson* i Borrbj, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att med giltighet från den 1 juli 1962 försäljningsskatt icke skulle utgå på grammofooner och grammofonverk, tillbehör därtill samt grammofonskivor i enlighet med vad i motionerna anförts, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar och övergångsbestämmelser»;

3) motionen II: 440 av fru *Sjövall* och herr *Gustafsson* i Stockholm; samt

4) motionen II: 606 av herr *Hansson* i Önnarp, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta avskaffa den särskilda varuskatten på socker och sirap med giltighet från den 1 juli 1962, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar och övergångsbestämmelser».

Utskottet hemställde,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 3 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 3 av herr *Nordgren m. fl.* om utredning angående avskaffande av punktskatter,

2) de likalydande motionerna I: 456 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 551 av herrar *Nordgren* och *Larsson* i Borrbj om slopande av försäljningsskatten på grammofonskivor, m. m.,

3) motionen II: 440 av fru *Sjövall* och herr *Gustafsson* i Stockholm angående vissa problem i samband med den sven-

ska hjälpen till utvecklingsländerna, ävensom

4) motionen II: 606 av herr *Hansson* i Önnarp om avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 3 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 3 av herr *Nordgren m. fl.* och i anledning av de likalydande motionerna I: 456 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 551 av herrar *Nordgren* och *Larsson* i Borrbj, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts skyndsamt företaga en utredning rörande vilka punktskatter, som borde avskaffas, samt för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda;

2) att de likalydande motionerna I: 456 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 551 av herrar *Nordgren* och *Larsson* i Borrbj måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under punkten 1) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

3) att motionen II: 440 av fru *Sjövall* och herr *Gustafsson* i Stockholm icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att riksdagen med bifall till motionen II: 606 av herr *Hansson* i Önnarp måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt

Härigenom förordnas, att 3 § 1 mom., 6 § 1 och 2 mom. och 8 § 1 mom. förordningen den 25 maj 1941 om särskild varuskatt skola erhålla ändrad lydelse

Upphävande av punktskatter, m. m.

på sätt nedan angives, samt att den vid förordningen fogade förteckningen över varor för vilka varuskatt skall erläggas, skall erhålla den ändrade lydelse, som framgår av härvid fogad bilaga.

3 §.

1. Skatten utgår med det procenttal av varans beskattningsvärde eller med det belopp för varuenhet, som angives i förteckningen.

6 §.

1. Deklaration skall insändas till kontrollstyrelsen senast å femtonde dagen i andra månaden efter varje kalendermånads utgång och innehålla uppgift om beskattningsvärdet eller, vad angår vara för vilken skatt utgår med belopp för varuenhet, angående kvantiteten av de varor för vilka skattskyldighet inträtt under kalendermånaden.

Om särskilda — — — deklarationen avser.

2. I deklarationen — — — svensk frihamn.

Avdrag som nyss sagts skall avse beskattningsvärdet, där fråga är om vara för vilken skatten utgår i förhållande till värdet, samt kvantiteten, där skatten utgår efter varuenhet.

På särskild — — — från köparen.

8 §.

1. Införes skattepliktig vara till riket av annan än registrerad importör, skall den skattskyldige, där ej annat nedan stadgas, i samband med tulltaxeringen av varan till tullmyndigheten i införselorten i två exemplar avlämna en på heder och samvete avgiven deklaration angående varans beskattningsvärde eller, vad angår vara för vilken skatten utgår med belopp för varuenhet, angående kvantiteten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962.

Bilaga

Förteckning

över

varor, för vilka särskild varuskatt skall erläggas,
i tulltaxan hänförliga till nedanstående tulltaxenummer

Tulltaxe- nummer	Varuslag	Skattesats, procent av beskattnings- värdet	Skattesats, öre för angiv- nen enhet
ur 17.04 } ur 18.06 } ur 20.04 }	Choklad- och konfektyrvaror, hänförliga till följande varugrupper:		

II) av herrar *Hagberg, Söderquist, Stefanson, Gösta Jacobsson, Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 3 av herr Stefanson m. fl. och II: 3 av herr Nordgren m. fl. samt i anledning av de likalydande motionerna I: 456 av herr Bengtson m. fl. och II: 551 av herrar

Nordgren och Larsson i Borås även som motionen II: 606 av herr Hansson i Önnarp, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts skyndsamt företaga en utredning rörande vilka punktskatter som lämpligen borde avskaffas samt för riksdagen framlägga de förslag utredningen för-
anledde;

2) att de likalydande motionerna

I: 456 av herr Bengtson m. fl. samt II: 551 av herrar Nordgren och Larsson i Borrby måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad i denna reservation under punkten 1) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

3) att motionen II: 440 av fru Sjövall och herr Gustafsson i Stockholm icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att motionen II: 606 av herr Hansson i Önnarp måtte, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad reservanterna under punkten 1) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herr Nilsson i Svalöv, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! När 1952 års kommitté för indirekta skatter år 1957 avlämnade sitt betänkande uttalade den enhälligt, att för den händelse en allmän varus katt skulle införas i vårt land borde ett flertal av då gällande punktskatter avvecklas. Kommittén framhöll det angelägna i att en indirekt beskattning gjordes likformig. I stort borde således en vara inte beskattas högre än en annan. Konsumtionen borde inte styras genom beskattningens utformning annat än i vissa undantagsfall. Kommittén redovisade klart vilka punktskatter den ansåg omedelbart borde avvecklas i och med att en allmän omsättningsskatt infördes. Den angav också vilka punktskatter som borde omprövas.

Från såväl högerpartiets som folkpartiets och centerpartiets sida är vi av den uppfattningen, att en sådan avveckling och omprövning som 1952 års kommitté angav borde ske. I och för sig borde frågan om vilka punktskatter som skulle avvecklas inte på nytt behöva prövas. Kommittén gjorde nämligen ett klart uttalande i den frågan.

Upphävande av punktskatter, m. m.

Då emellertid snart tio år gått sedan 1952 års kommitté för indirekta skatter påbörjade sitt arbete och dessutom nya punktskatter tillkommit och andra skärpts sedan kommittén avlämnade sitt betänkande, har vi från högerpartiets sida likväl ansett, att en sådan utredning bör göras. Vi föreslår detta i reservation II av herr Hagberg m. fl., och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Till utskottets betänkande har jag också avgivit en blank reservation. Jag har gjort detta av två anledningar. Dels skulle jag gärna personligen velat yrka på att de punktskatter, som 1952 års kommitté ville slopa, kunde avvecklas utan vidare utredning, och dels har sedan kommittén avlämnade sitt betänkande en ny punktskatt tillkommit, nämligen sockerskatten. Framför allt denna bör enligt min mening snarast möjligt tas bort.

När sockerskatten 1958 infördes, ställde jag mig här i kammaren ytterst kritisk mot den. Jag skall inte nu upprepa vad jag sade i debatten 1958 utan vill bara uttala, att jag fortfarande har samma uppfattning som då, nämligen att denna sockerskatt inte borde ha kommit till stånd. De statsutgifter — försvarskostnader — som sockerskatten avsåg att täcka kunde ha täckts på annat sätt, t. ex. genom besparingar på andra statsutgifter.

Att jag förordar en avveckling av punktskatterna, framför allt sockerskatten, beror på att de varor som dessa skatter berör nu blir högre beskattade än vad som ursprungligen var avsett. Nu uttas omsättningsskatt även på de speciella punktskatterna. Det blir skatt på skatt. Sockerskatten, som exempelvis 1958 bestämdes till 20 öre, är i dag 20 öre plus omsättningsskatten på den särskilda sockerskatten. Den ligger alltså i dag på mellan 21 och 22 öre. Meningen har inte varit att vi skulle ha en så hög skatt på ett av våra viktigaste livsmedel. Omsättningsskatten

Upphävande av punktskatter, m. m.

medför att punktskatterna blir högre än vad lagstiftaren ursprungligen tänkte sig, precis på samma sätt som inflationen gör att vår direkta beskattning genom den progressiva skalan också blir det.

Herr talman! Att jag trots min inställning till sockerskatten, som jag här försökt ge uttryck för, inte anslutit mig till centerpartiets förslag om sockerskattens slopande fr. o. m. den 1 juli 1962 beror närmast på att när vi från högern och folkpartiet begärt en utredning om de övriga punktskatternas borttagande och riksdagen redan fattat beslut om utredning i syfte att avskaffa skatten på gräddglass, så anser jag att alla punktskatter bör omprövas i ett sammanhang. Utredningen bör göras snabbt. Vi har utredningen av 1952 års kommitté för indirekta skatter att bygga på. Utredningen behöver därför varken bli arbetskrävande eller ta någon lång tid. Den skulle kunna komma med ett betänkande i så god tid, att förslag skulle kunna föreläggas redan 1963 års riksdag.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det läge som vi har på punktbeskattningens område kan man säga är högst otillfredsställande. Punktskatterna uttas på ett godtyckligt sätt genom att de utgår endast på vissa varor, vilket i ganska stor utsträckning också förrycker det fria konsumtionsvalet.

Punktskatterna omfattar sådana varugrupper, som normalt ingår i vår dagliga konsumtion. Med den standard som vi blivit vana vid kan de punktbeskattade varorna inte längre anses ha samma karaktär som de hade när skatten infördes, då de i viss mån betraktades som lyxvaror. Särskilt olyckligt är det att skatten drabbar vissa varugrupper som är nödvändiga, exempelvis för vår

personliga hygien. Jag skall ta några exempel.

Om vi tar en sådan vara som tandkräm, verkar punktskatten så, att den drabbar varje tub med 35—50 öre. Ett hårvatten av normalt märke får genom denna skatt en fördyring på cirka 2:50 och ett rakvatten kostar ungefär 2 kronor mera. För transpirationsmedlen ligger skatten för de vanliga märkena mellan 2:25 och 2:50. Punktskatten utgår även på vissa tvättmedel. Ett schamponeringsmedel har en skatt på mellan 50 och 80 öre per flaska. Här råder dessutom det underliga förhållandet, att om det gäller ett medicinskt schamponeringsmedel beskattas varan, men är det ett schamponeringsmedel av annan sammansättning är det inte någon skatt på det.

Från utskottets sida sägs, att detta är en sak som den allmänna skatteberedningen skall behandla, men enligt vad jag kan förmoda kommer det att ta ganska lång tid innan skatteberedningen över huvud taget hinner ta någon ståndpunkt till just den frågan.

När punktbeskattningen på sin tid infördes förelåg det starka skäl att tillföra statsverket inkomster. Men sedan dess har ju läget förändrats högst avsevärt, dels genom att »omsen» infördes och dels genom att när »omsen» sedan höjdes en stor del av motiven för att man skulle behöva ta in ytterligare pengar genom särskilda varuskatte bortföll.

Vi har nu på en hel rad av våra dagliga konsumtionsvaror såväl en punktbeskattning som därutöver en omsättningsskatt, alltså dubbel beskattning. De varor som punktbeskattas kommer därigenom i ett mera ogynnsamt läge än vad andra varugrupper gör.

I reservationen II till bevillningsutskottets betänkande nr 28 föreslås att en kommitté, skild från den allmänna skatteberedningen, skall få i uppdrag att utreda förhållandena vad gäller punktskatterna. Det sägs vidare att kom-

Upphävande av punktskatter, m. m.

mittén bör i sitt arbete hålla kontakt med den allmänna skatteberedningen.

Herr talman! Jag tycker att vad som där begäres är tämligen billigt: det begäres att vi skall få en utredning och det begäres att denna utredning skall hålla kontakt med den utredning som nu arbetar. Det är inte lyckligt att uppskjuta en sådan fråga år från år. När vi rör oss med en sådan specialbeskattning som t. ex. när det gäller tandvårdspreparaten är det inte rimligt att man — samtidigt som man vill lära folk att sköta sina tänder för att därigenom uppnå en bättre hälsovård — skall beskatta de medel som skall användas för att uppnå bättre förhållanden.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservation II, fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 28.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! I detta ärende, bevillningsutskottets betänkande nr 28, har herr Gustaf Elofsson och jag undertecknat en reservation.

Vi anser i motsats till utskottet, att frågan om punktskatternas avskaffande måste göras till föremål för en speciell utredning. Det kan knappast anses vara riktigt att ovanpå den numera permanenta omsättningsskatten även bibehålla punktskatter i den omfattning som nu sker. Många av de punktskatter vi har tillkom ju vid ett tillfälle, då den ekonomiska situationen var annorlunda än nu, och de kan knappast försvaras med samma motivering som användes vid deras införande.

I fråga om den särskilda varuskatten på socker och sirap torde det vara uppenbart, att det är en av de punktskatter som med det snaraste bör avskaffas. Det synes oss reservanter knappast föreligga något behov av en längre eller kortare utredning i det avseendet. Såväl socker som sirap måste betraktas som ett av de mest outhärliga livsmedel vi har. Därför har i motion nr 606 i denna kammare föreslagits, att denna

skatt skall avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1962. Att som utskottet gör motivera dess bibehållande med att den årligen inbringar 55 miljoner kronor torde knappast som argument kunna betraktas såsom fullt hållbart.

När sockerskatten på sin tid infördes, uppgavs dess syfte vara att ge statverket ett visst inkomstillskott. Metoden att med en sådan punktskatt finansiera vissa speciella projekt är enligt vårt förmenande föga tilltalande, och har den en gång införts, så bör den dock inte bibehållas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Den försvarsuppgörelse med därtill knuten finansieringsmetodik, som träffades 1958, har inte längre giltighet, och frågan kan därför bedömas utan hänsyn till denna överenskommelse.

Det finns dessutom även anledning påtala att socker, som användes inom choklad- och konfektyrindustrin, har undantagits från beskattning. Uppmärksammas bör dessutom den gränshandel som pågår framför allt med socker från vårt grannland Danmark. De som inköper sitt behov av dessa varor från annat land undgår därmed den beskattning som andra får bära. Vi kan således inte finna, att någon rättvisa föreligger i ett sådant beskattningssystem.

Förutom den reservation som avgivits av herr Elofsson och mig föreligger bl. a. en blank reservation av herr Nilsson i Svalöv. Han har här omnämnt den och sagt, att han inte har någon anledning att läsa upp vad han sade 1958. Jag tror inte heller att han har det, men om det skulle så vara, skall jag gärna stå till tjänst med att läsa upp det — jag skall dock inte göra det nu.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Gustaf Elofsson och mig.

Herr HANSSON i Önnarp (cp):

Herr talman! Såväl herr Vigelsbo som herr Nilsson i Svalöv har i någon mån

Upphävande av punktskatter, m. m.

berört bakgrunden till den skatt som vi kallar för sockerskatten, vilken jag i en motion krävt skall avskaffas från den 1 juli 1962. Herr Nilsson i Svalöv nämnde, att redan vid det tillfälle då varuskatten på socker infördes diskuterades som ett alternativ till densamma en omläggning till allmän varuskatt. Liksom herr Vigelsbo erinrade han om att sockerskatten infördes i samband med en uppgörelse om en viss försvarsorganisation. Anledningen till att jag vill upprepa detta och poängtera det är att det är en viktig bakgrund för bedömningen av nödvändigheten av denna skatt att veta vad som var motiveringen till att den en gång kom till.

Det har nämligen hänt en del sedan 1958. Vi har fått en allmän varuskatt, som från början uppgick till 4,2 procent och som höjdes till 6,4 procent och som även omfattar alla livsmedel. Härigenom har statsverket tillförts en inkomstförstärkning av betydande storlek, även om man tar hänsyn till den sänkning av den direkta skatten som har ägt rum innevarande år. Sålunda har statsverkets inkomster kunnat förbättras under tiden sedan sockerskatten genomfördes, varför den ursprungliga motiveringen för den är undanröjd.

Anledningen till att jag varit så angelägen om att bryta ut frågan om denna skatt från spörsmålet om de andra punktskatterna är att den drabbar en i allra högsta grad outhärdlig vara, som tillika är ett mycket viktigt livsmedel, vilket ingen heller vill bestrida. Den 20-öriga skatt pr kg socker som nu utgår är som herr Nilsson i Svalöv mycket riktigt sade, också underlag för utgående omsättningsskatt. Utöver sockerskatten, som totalt uppgår till 55 miljoner kronor, uttages genom omsättningsskatten av de enskilda hushållen ytterligare ca 3½ miljoner kronor för denna vara, allt räknat per år. Detta säger kanske något om den belastning, som de enskilda hushållen i dag är utsatta för genom denna punktskatt.

Utskottets motivering för att inte tillmötesgå motionsyrkandet betecknar jag som ganska underlig för att inte säga rent av utmanande. Utskottet jämför med exempelvis punktskatten på gram-mofonvaror. Jag vill säga till utskottets ärade talesman, som kommer att tala efter mig, att det förefaller vara något av ett missöde att dra denna parallell i en argumentering.

Jag vill erinra om att när 1958 års bevillningsutskott tillstyrkte införandet av sockerskatten skedde det med hänsyn till förhandenvarande förhållanden. Redan då var man tveksam, om man skulle införa en sådan skatt. Den godtogs på grund av sambandet mellan behovet av ökade inkomster och den försvarsorganisation som då skulle genomföras. Sockerskatten hade alltså då i viss mån karaktären av en värnsskatt, men detta gäller inte i dag.

Slutligen vill jag beklaga, att herr Nilsson i Svalöv inte befinner sig i sällskap med herrar Elofsson och Vigelsbo, ty efter det kritiska anförande, som herr Nilsson i Svalöv höll 1958 och vars riktighet gäller än mer i dag, och tillsammans med vad han sagt nu menar jag, att han borde varit på samma reservation som nämnda herrar och inte där han nu befinner sig.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservation I.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag kan i anledning av vad som här sagts hålla med om att man kan ifrågasätta, om vi skall ha kvar punktskatterna vid sidan av den generella varuskatten. Men samtidigt som jag håller med om detta vill jag erinra om att inkomsterna per år av de skatter det här gäller är omkring 340 miljoner kronor. Det är ett så stort belopp, att ett borttagande av de speciella punktskatterna inte kan ske isolerat från andra planerade åtgärder på beskattningens område. Frågan bör därför prövas i samband med att beskattningen i

sin helhet övervägs. Detta kommer också att ske inom allmänna skatteberedningen. I direktiven för beredningen framhålls under rubriken Indirekta skatter bl. a. följande: »De frågor som främst påkallar uppmärksamhet vid översynen torde bli, huruvida alla nu utgående punktskatter bör fortbestå vid sidan av den generella beskattningen.» Med hänsyn till dessa direktiv anser utskottet, att vad som skall göras i denna fråga redan är gjort och att några särskilda åtgärder från riksdagens sida inte nu är påkallade.

Även de reservanter, som begär en omprövning av punktskatterna genom en särskild kommitté, inser att denna omprövning inte bör företagas isolerat från skatteberedningens arbete, och man föreslår därför att kommittén skall i sitt arbete hålla kontakt med skatteberedningen. Därmed har även reservanterna erkänt, att en utredning som berör ett så omfattande område som det här gäller — såsom jag förut nämnt uppgår skatteinkomsterna till 340 miljoner kronor — bör samordnas med övriga överväganden och förslag till åtgärder beträffande beskattningen.

Det kan också ifrågasättas, om det av reservanterna föreslagna tillvägagångssättet med en särskild kommitté, som i sitt arbete skulle hålla kontakt med skatteberedningen, skulle leda till snabba resultat än den prövning som skatteberedningen enligt sina direktiv skall verkställa.

Med anledning av den reservation, som är avlämnad av herrar Elofsson och Vigelsbo och som avser slopande av den särskilda skatten på socker och sirap, vill jag erinra om att med samma motivering, som åberopades för införandet av denna skatt år 1958, höjdes också skatten på maltdrycker, läskedrycker, bensin och elkraft. Om den särskilda skatten på socker skall slopas, bör den frågan prövas i det större sammanhang, vari allmänna skatteberedningen har att behandla dessa spörsmål.

Upphävande av punktskatter, m. m.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Önnarp (cp) kort genmäle:

Herr talman! Av herr Allards uttalande framgår, att enligt hans mening är inte frågan om sockerskattens avskaffande av högre angelägenhetsgrad än avskaffandet av de andra punktskatterna. Det är där som skiljelinjen går mellan herr Allards ståndpunkt och min. Jag anser att beskattningen av detta viktiga livsmedel, vilken för närvarande medför årliga utgifter för hushållen på mellan 55 och 60 miljoner kronor, bör kunna avskaffas i dagens statsfinansiella läge.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Införandet av den allmänna omsättningsskatten här i landet föregicks ju av den redovisning som gjordes av 1952 års kommitté för indirekta skatter. Redan denna kommitté betonade i sitt betänkande, att en eventuell allmän indirekt beskattning borde göras likformig. En viss vara borde alltså inte beskattas högre än en annan, om inte särskilda motiv därtill förelåg.

De punktskatter, som enligt kommitténs mening borde upphöra vid genomförandet av en allmän indirekt beskattning, var först och främst skatten på glass, och därvidlag har ju riksdagen nyligen tagit ett steg i rätt riktning. Vidare var det skatten på vissa hudpreparat, toilettartiklar, tandkräm, guldsmedsvaror, grammofonskivor, pälsvor o. s. v. Gemensamt för alla dessa skatter är att de tillför staten relativt obetydliga inkomster samtidigt som de är förenade med en förhållandevis kostsam administration för uppbörd och kontroll. För de skattskyldiga medför skatterna ett merarbete, som inte står i rimlig proportion till statens inkomster av denna beskattning.

Upphävande av punktskatter, m. m.

Man måste, herr talman, fråga sig: Finns det någon rimlig anledning, i all synnerhet sedan omsättningsskatten ytterligare höjts, att vissa varor sålunda skall specialbeskattas — straffbeskattas — med ty åtföljande kostnadsfördyringar för köparen och ett avsevärt merarbete och redovisningsbesvär för säljaren?

Under skattedebatten i december förra året tillät jag mig ta ett par exempel från guldsmedsbranschen för att visa hur den 20-procentiga försäljningsskatten inverkar på denna bransch, dels genom konkurrens från illojala företag och med varor som köps utomlands, dels genom merarbetet för företagen inom branschen, vilket för ett mindre företag kan beräknas till 300—400 timmar per år. Det tar ungefär så lång tid att från varandra skilja ut 40 000—50 000 notor, på vilka det i en del fall skall utgå omsättningsskatt, i andra fall försäljningsskatt. Jag skall i dag be att få peka på ett par andra branscher.

En av de främsta orsakerna till det stegrade musikintresset inom landet är förvisso grammfonen och grammfonskivan. Skivproduktionen har ej enbart en kommersiell prägel. Den innebär ett betydande kulturarbete. Grammfonskivan har i allt större utsträckning trätt i undervisningens tjänst. Den har sin givna plats som studiemateriel i skolorna vid sidan av musikinstrument, sångböcker och noter. Även för folkbildningen har grammfonen och grammfonskivan fått allt större betydelse. Mot bakgrunden av den ökade betydelse som grammfonen och grammfonskivan sålunda fått för kulturarbetet framstår det som anmärkningsvärt, att en speciell skatt — försäljningsskatten — fortfarande uttas på dessa varor. Försäljningsskatten för grammfoner och grammfonverk inklusive skivspelare är för närvarande mellan 20 och 50 kronor per styck och för skivor mellan 1 och 3 kronor.

Denna särskilda beskattning infördes år 1948 i samband med att den under kriget tillkomna allmänna omsättningsskatten avvecklades. Som motivering för denna särskilda beskattning anfördes då, att det — liksom beträffande guldsmedsvaror — gällde umbärliga varor, för vilka någon skattelindring i dåvarande läge inte ansågs önskvärd.

Herr talman! Läget är emellertid ett annat i dag. Det kunde måhända finnas skäl att vid den tidpunkt då försäljningsskatten infördes betrakta grammfonskivan som en i viss mån umbärlig vara, men detta skäl är inte längre bärande. Grammfonskivan har väl tvärtom numera blivit ett nödvändigt hjälpmedel för musikundervisning och för folkbildnings- och kulturarbete. En specialbeskattning som den i fråga om grammfonvarorna förekommer inte på andra för kulturarbetet nödvändiga hjälpmedel. Det kan ligga nära till hands att jämföra med ljudband och televisions- och radioapparater. De är inte föremål för sådan beskattning, liksom inte heller böcker, tidskrifter och tidningar.

Det torde inte kunna göras gällande, att musik som framföres på grammfonskiva skulle vara mera umbärlig än musik i exempelvis TV och radio eller på ett ljudband. Inte heller kan en särbeskattning av musik på grammfonskiva speciellt försvaras, när annan konstnärlig och litterär produktion är undantagen från sådan beskattning. Litterär produktion av alla slag — kanske ofta av ganska tvivelaktigt värde — är skattefri, men klassiska musikverk som framföres via grammfonskiva är beskattade med cirka 20 procent. Det synes i varje fall mig orimligt.

Jag skall ta ett exempel till från ett annat område, nämligen schamponeeringsmedel. Dessa indelas i tre kategorier med olika skatteprocentsatser. En är skattefri, en med 25 procents och en med 50 procents beskattning. Det

Upphävande av punktskatter, m. m.

beror på hur stark parfymeringen m. m. är. Enligt upplysningar från kontrollstyrelsen sker den till grund för gränsdragningen liggande analysen bl. a. på så sätt, att schamponeringsmedlet blandas med varmt vatten, varefter ett antal personer — fem eller sex stycken av personalen vid laboratoriet — får lukta på blandningen och uttala sig om huruvida de känner någon parfymdoft eller inte. Kontrollstyrelsen har meddelat att man genom att låta dessa personer lukta etc. på bästa sätt söker skapa garantier mot slumpmässighet i bedömningen, men att man också är medveten om att den nuvarande uppdelningen av dessa tvättmedel i olika varuskatteklasser icke är tillförlitlig, varför en omläggning borde ske.

En tillverkare insände hösten 1961 till kontrollstyrelsen prov på fem schamponeringsmedel med begäran om förhandsbesked om huruvida ifrågasvarande medel var belagda med skatt. Tre av dem var av sökandens egen tillverkning, medan de övriga två var av annan tillverkning. På begäran av kontrollstyrelsen upplyste sökanden, att ett av de av honom insända proverna var oparfymerat. Det av kontrollstyrelsen meddelade förhandsbeskedet innebar, att det oparfymerade provet samt ett av de prover som icke tillverkades av sökanden förklarades vara skattefria, medan sökandens övriga två egna prover ävensom det andra provet av främmande tillverkare belades med varuskatt. Beträffande det sistnämnda provet hade tidigare samma kontrollstyrelse meddelat, att det icke var belagt med skatt.

Exemplet talar väl ett tydligt språk om hur besvärligt det kan vara även för myndigheterna att fastställa skatten. Det är alltså, herr talman, enligt mitt förmenande hög tid att en ändring kommer till stånd och att den utredning vi begär i motionen verkställs. Jag skulle kunna anföra åtskil-

liga exempel även från andra branscher, men jag skall inte trötta kammaren med det utan ber bara att få instämma i herr Nilssons i Svalöv yrkande om bifall till reservation II.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen I) av herrar Gustaf Elofsson och Vigelsbo; samt 3:o bifall till reservationen II) av herr Hagberg m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Nilsson i Svalöv votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 28 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herrar Gustaf Elofsson och Vigelsbo, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter tagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 32 ja och 67 nej, varjämte 111 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 100 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner om restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* och II: 195 av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl., vari hemställdes, »att riksdagen, som ett provisorium i avvaktan på pågående utredningsarbete, måtte besluta att till stöd för busstrafiken på landsbygden restitution skulle ske av hälften av erlagd fordonsskatt i enlighet med det av 1953 års trafikutredning den 22 februari 1960 framlagda förslaget, med de ändringar som i motionerna angivits, att tillämpas fr. o. m. 1961 års fordonsskatt»;

2) de likalydande motionerna I: 305 av herrar *Ringaby* och *Isacson* samt II: 377 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder i syfte att åstadkomma en sådan utformning av begreppet tjänstevikt i vägtrafikförordningen, att det samma icke inkluderar emballagetankar, djurburar och liknande monterings- och demonteringsbara anordningar till lastbilar»; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 473 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 547 av herr *Nordgren*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte med verkan från och med den 1 januari 1963 besluta sänka de för bussar utgående fordonsskatterna med 40 procent, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderliga författningsändringar».

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* och II: 195 av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl. om restitution av fordonsskatt för bussar,

2) de likalydande motionerna I: 473 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 547 av herr *Nordgren* om sänkning av fordonsskatten för bussar, ävensom

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

3) de likalydande motionerna I: 305 av herrar Ringaby och Isacson samt II: 377 av herr Hedin m. fl. angående begreppet tjänstevikt i vägtrafikförordningen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hagberg, Söderquist, Gösta Jacobsson, Billman, Gustafson i Göteborg, Christenson i Malmö, Magnusson i Borås och Darlin, vilka — under åberopande av innehållet i motionerna I: 149 av herr Axel Johannes Andersson m. fl. och II: 195 av herr Hamrin i Kalmar m. fl. ävensom motionerna I: 305 av herrar Ringaby och Isacson och II: 377 av herr Hedin m. fl. — ansett att utskottet bort hemställa

1) att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 149 och II: 195 måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att — i enlighet med i motionerna angivna grunder — förordna om restitution för år 1961 av hälften av erlagd fordonsskatt för bussar;

2) att riksdagen måtte anse de likalydande motionerna I: 473 och II: 547 besvarade med vad reservanterna ovan hemställt; samt

3) att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 305 och II: 377 i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om skyndsamma åtgärder i syfte att åstadkomma en sådan utformning av begreppet tjänstevikt i vägtrafikförordningen, att densamma icke inkluderade emballagetankar, djurburar och liknande monterings- och demonteringsbara anordningar till lastbilar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det har konstaterats att busstrafiken här i landet, speciellt på landsbygden, inte är lönande. Men det är en trafik som är av utomordentligt stor betydelse när det gäller att

hålla vår landsbygd levande. Det var väl också detta som var bakgrunden till att 1953 års trafikutredning föreslog, att man provisoriskt skulle avhjälpa svårigheterna genom att för dessa bussar tillämpa en lägre beskattning. Utredningen framhöll också, att en sänkning av fordonsskatten för bussarna icke skulle medföra någon ändring i kostnadsansvarighetsprincipens tillämpning på automobilskatten.

Regeringen och riksdagen valde dock att lämna statsanslag till vissa företag efter individuell prövning. Den frågan behandlades vid fjolårets riksdag, och jag behöver därför inte nu närmare utveckla den saken. Men sedan har det visat sig, att cirka 60 procent av alla bussföretag på landsbygden tillhör den kategori, som i så fall skulle bli berättigad till statsanslag, och det har gjort att man nu funnit anledning att i stället föreslå ett system som skulle lösa frågan med mera generella åtgärder. Folkpartiet och högern har nu förenats i en gemensam reservation till bevillningsutskottets föreliggande betänkande i denna punkt, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Bevillningsutskottets betänkande nr 29 behandlar emellertid också en annan fråga, nämligen begreppet tjänstevikt för den tyngre fordonstrafiken. Det problemet har även tagits upp i motion II: 377. Om en lastbil har fått sin utrustning kompletterad med lyftkran, emballagetankar, djurburar eller liknande anordningar för att kunna transportera godset på rationellt sätt, så räknas även denna utrustning in i tjänstevikten. Det råder emellertid en viss oklarhet om vad som skall räknas in i tjänstevikten, och därför har motionärerna hemställt om en snabbutredning av begreppet tjänstevikt.

Vi har haft motioner av liknande innehåll vid flera tidigare riksdagar, och det finns därför nu litet större anledning att stanna inför bevillningsutskottets sedvanliga hänvisning till

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

1953 års trafikutredning, som utskottet säger skall komma med förslag som löser det problemet. Den utredningen har nämligen arbetat i många år men ännu inte lagt fram något förslag i det avseendet. Därför har motionärerna ansett, att det borde tillsättas en snabbutredning som löser detta tekniska problem. Vi har också tagit upp det kravet i den reservation som fogats till utskottets betänkande. Vi anser nämligen att frågan om tjänstevikt inte hör hemma i en utredning, som behandlar så stora problem som 1953 års trafikutredning gör.

Herr talman! Jag ber att även på den punkten få yrka bifall till reservationen.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Båda de frågor som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 29 kan betecknas som gamla bekanta, och de utgör dessutom problem av mycket stor betydelse för yrkestrafiken.

Restitution av bensinskatten för bussar skulle utgöra ett både välbehövligt och sunt stöd för busstrafiken — den har det onekligen mycket besvärligt för närvarande. Mycket talar för att ett restitutionssystem skulle vara betydligt bättre än det nuvarande provisoriska systemet med direkta bidrag efter prövning. Jag vill helt instämma i vad herr Magnusson i Borås sade på denna punkt.

Jag vill framför allt med några ord beröra reservationens punkt 3, som ansluter sig till en motion som jag har lagt fram här i kammaren angående tjänstevikten för lastbilar.

Yrkandet i motionen och i reservationen är att emballagetankar, djurburar och andra tillbehör till lastbilar inte skulle räknas in i tjänstevikten. När den frågan var uppe till behandling i fjol, avstyrktes förslaget i utskottet med motivering att 1953 års trafikutredning skulle lägga fram sitt principbetänkande i maj månad 1961. Det betänkandet

har kommit, men där fanns ingenting som berörde denna fråga eller bilskattefrågorna över huvud taget. Utredningen tycks emellertid vara något av galten Särinner, eftersom nu utskottsmajoriteten än en gång kryper bakom utredningen för att motivera att man inte skall vidta några särskilda åtgärder.

Jag tycker det är ganska förvånande, att majoriteten i utskottet tycks sakna intresse för att rätta till ett förhållande som är i högsta grad orättvist, en beskattning som ställer till mycken förtret och för många utgör en avsevärd ekonomisk belastning. Åtskilliga åkeriföretag har emballagetankar eller andra tillbehör som är avpassade så att de kan användas än för ena, än för andra lastbilen i företaget. Vanligen kommer de ganska sällan till användning för endera bilen, men enligt gällande bestämmelser måste för varje bil, till vilken någon gång något av dessa tillbehör används, tjänstevikten beräknas inte bara med hänsyn till själva bilens vikt utan också med hänsyn till det tyngsta tillbehöret som används till bilen. Detta innebär att en och samma emballagetank, en och samma lastkran kan ingå i tjänstevikten för flera lastbilar. Tjänstevikten är ju avgörande för bilskatten, som dessutom är progressiv, så att tillbehöret blir extra högt beskattat och dessutom olika beskattat.

Det framgår av utskottsutlåtandet, hur progressiviteten verkar på lastbilar. Mellan 3 000 och 7 000 kg exempelvis är beskattningen 64 kronor per 100 kg tjänstevikt; så fort man kommer över 7 000 kg är beskattningen i stället 120 kronor. Antag att en lastkran väger 500 kg. Om den monteras på en bil som väger 6 500 kg blir tjänstevikten därigenom 7 000 kg. Beskattningen sker då efter 64 kronor per 100 kg, och kranen kommer att belastas med 320 kronor i skatt. Om kranen vid ett annat tillfälle placeras på en bil som utan kranen väger 7 000 kg, belastas kranen med 120 kronor per 100 kg i stället för 64

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

kronor, och den skatt man får betala för kranen blir 600 kronor i stället för 320 kronor.

Skillnaden är som synes väsentlig. Systemet innebär en klar orättvisa. Det kan inte vara rimligt att ha det på detta sätt — tillbehören bör inte ingå i tjänstevikten. Anser man att de skall belastas med skatt bör beskattningen ske på ett helt annat sätt än nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! De motioner vi nu diskuterar har realbehandlats i bevillningsutskottets första avdelning, och jag kom i kontakt med dem vid utskottets sammanträde in pleno. Jag måste bekänna att det från min sida skett ett olycksfall i arbetet, då jag i hastigheten inte uppmärksammade punkten 3 i utskottets hemställan, där jag hela tiden avsett att biträda reservationen. Jag hemställer därför, herr talman, att voteringen måtte företagas punktvis, och jag yrkar bifall till reservationen vad avser punkten 3.

När det gäller punkterna 1 och 2 kan jag för min del inte biträda yrkandet att en generell restitution skall genomföras. Vi vet ju att det är de busslinjer som trafikerar de verkliga glesbygderna som har stora påfrestningar. Mot den bakgrunden har från vårt håll väckts en motion, som hänvisats till statsutskottet men väl inte ännu behandlats där. Vi hemställer i denna motion att det belopp på 2 miljoner, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition, måtte höjas till 2,5 miljoner för att en högre återbäring skall kunna medges för de verkligt svårt drabbade bussföretagen. Jag vill begagna detta tillfälle att inbjuda kammarens ledamöter att — för att åstadkomma en insats där en insats verkligen är av nöden — biträda denna motion, när den kommer upp till behandling.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall

till utskottets hemställan vad avser punkterna 1 och 2 samt bifall till reservationen vad avser punkten 3.

Herr ASP (s):

Herr talman! Till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 29 ligger bl. a. två motioner, vari yrkas dels en restitution av fordonsskatt för bussar med 40 procent — denna motion har väckts av högerledamöter — dels en motion vari yrkas på restitution med 50 procent av fordonsskatten — av folkpartiledamöter. Man stöder sig på 1953 års trafikutrednings till kommunikationsdepartementet överlämnade förslag.

När trafikutredningen på sin tid gjorde kostnadsundersökningen för buss-trafiken i Västernorrlands och Skaraborgs län — två typiska glesbygdslän — kunde konstateras, att ifrågavarande glesbygdslinjer upprätthölls med gamla, förslitna bussar — alltså med ett fordonbestånd av ej tillfredsställande standard. Anledningen härtill var att linjerna gav mycket dåligt ekonomiskt utbyte.

Vi kunde konstatera att förhållandena var enahanda över hela landet, och trafikutredningen föreslog därför att åtgärder skulle vidtagas, främst med tanke på angelägenheten av att upprätthålla en något så när tillfredsställande transportförsörjning ute i glesbygderna. Vi föreslog som villkor för bidrag att busslinjen i fråga med fyra femtedelar skulle ligga utanför stadsplanlagt område men att restitutionen i övrigt skulle utgå generellt upp till 50 procent av fordonsskatten.

Jag vill här inför kammaren deklarerat att jag på denna punkt är av en annan uppfattning. Jag är på det klara med att man inte löser dessa transportproblem med ett så blygsamt stöd som det här skulle vara fråga om. Det gäller bidrag som skulle komma att ligga mellan 1 200 och 1 700 kronor per år och buss, och det räcker inte. Kommunikations-

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

ministern fann emellertid på en fördelningsgrund som jag för min del tyckte var bra. Det är lätt att räkna ut bidraget efter den, den ger rättvist resultat och framför allt ett gott stöd.

Det föreslogs i den proposition som riksdagen godkände förra året att bidrag skulle kunna utgå med upp till två kronor per vagnmil för busslinjer i glesbygderna. Nu har man litet större erfarenhet av detta. Man har fördelat tvåmiljonersanslaget för förra året, och det visar sig att betydande belopp av dessa medel har gått till glesbygderna. Jag kan nu nöja mig med att inför kammaren redovisa några av de siffror som återfinns i biltrafiknämndens förteckning. Jag väljer med avsikt de län i vilka motionärerna hör hemma, då det kan vara intressant för dessa att få veta hur stödet har utgått till bussföretagen just i hemlänen.

Jag börjar med F-länet, Jönköpings län. Där får 13 företag dela på 130 500 kronor. Det är huvudsakligen små företag med en å två busslinjer vardera som har fått bidrag. Detta gör i medeltal 10 000 kronor per företag. Går vi vidare till H-länet, Kalmar län, finner vi att 15 företag där visserligen inte får mer än 90 000 kronor att dela på, men av dessa 15 har 12 företag fått bidrag på upp till 10 300 kronor. I Skaraborgs län, som trafikutredningen på sin tid undersökte, har 11 företag fått dela på 133 000 kronor. Norrlandslänet har fått följande summor: Y-länet 249 000 kronor, Z-länet 134 000 kronor, AC-länet 329 000 kronor och BD-länet 244 000 kronor.

Denna förteckning visar klart att den största delen av det belopp på 2 miljoner kronor som riksdagen ställde till förfogande har gått till de typiska glesbygdslänen och där kommer att utgöra ett effektivt stöd för busstrafiken.

Om man nu skulle bifalla motionärernas yrkande, skulle detta innebära att dessa 2 miljoner kronor fördelades på ett helt annat sätt. B-länet och andra till Stockholms stad angränsande län skulle

få betydligt större belopp än som nu är fallet, trots att de busslinjer som där finns i många fall är ganska lönande. Jag vill understryka att det, även om man kan konstatera att det i viss utsträckning finns busslinjer som på grund av personbilismens expansion ständigt förlorar trafikunderlag, ändock i dagens läge finns busstrafiklinjer som är lönande.

Man kan således inte klara upp detta problem genom en generell restitution, utan det måste här sättas in ett verkamt stöd för att denna trafik skall kunna hållas i gång. Jag skall gärna medge att beloppet kunde sättas något högre. Det är 280 företag som har fått dela på pengarna. Dessa företag redovisar förluster på upp till 9:50 kronor per vagnmil, och de flesta av de sökande redovisar förluster på 3:50 kronor per vagnmil. Självfallet måste det sättas en gräns för lämnandet av bidrag, men jag tror att 2 kronor är en för låg gräns. Denna borde höjas något, och likaså borde anslagsbeloppet till ett annat år kunna ökas. Vid den fördelning som således nu har gjorts visar det sig att de bidragsberättigade har kunnat få ut i genomsnitt ungefär 1:75 kronor per vagnmil.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande i detta avseende.

Beträffande tjänsteviktsbestämmelserna gäller frågan hur beräkningsgrunden för skatten skall vara utformad. Jag medger gärna, att de nuvarande bestämmelserna är otillfredsställande. Man måste betala skatt för anordningar som används mycket sporadiskt. Det driver upp fordonsskatten och gör att kostnaderna för dessa speciella anordningar många gånger blir så höga att det är tveksamt om det lönar sig att ha dem. Men motionärernas yrkande utmynnar ju i en hemställan om en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om skyndsamma åtgärder. I 1953 års trafikutrednings uppdrag ingår att komma

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

med förslag till en ny bilbeskattning. Problemet är alltså föremål för behandling och det kommer väl så småningom förslag, även om jag inte kan ge någon utfästelse om när det kommer. Därför ber jag, herr talman, att även på den punkten få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog på nytt ledningen av förhandlingarna.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Busstrafiken och bilskattepolitiken har tidigare i dag diskuterats i denna kammare, och jag skall därför fatta mig mycket kort. Jag anser i likhet med vad trafikutredningen föreslagit att restitution av erlagd fordonsskatt för bussar för 1961 bör medgivas med hälften.

Reservanterna anser att skattelättnaden bör genomföras som ett provisorium i form av restitution i avvaktan på trafikutredningens kommande förslag till mera långsiktiga åtgärder på trafikförsörjningens område.

Jag ber i övrigt, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! I bevillningsutskottets utlåtande nr 29, vilket nu behandlas, finns reservationer för bifall till motioner avlämnade av högern och folkpartiet. Motionernas yrkande går ut på att det nuvarande systemet med bidrag till busstrafiken på landsbygden skall ersättas med ett generellt bidragssystem, som innebär att samtliga bussägare skulle — utan behovsprövning — få restitution på den erlagda bilskatten med i högermotionen 40 procent och i folkpartimotionen 50 procent. Högern har i sin motion bl. a. anført, att de nuvarande bidragsbestämmelserna är »i hög grad otillfredsställande mot bak-

grunden av att all busstrafik har haft lika stor känning av de ekonomiska svårigheterna». Ja, herr talman, om man inom högern har den uppfattningen att alla bussägare har drabbats lika hårt ekonomiskt, kan deras motion vara förklarlig, men så är ju inte det verkliga förhållandet. Skillnaden i lönsamhet mellan tätortstrafik och glesbygdstrafik är så stor att inte ens hela bilskattekostnaden är tillräcklig för att rymma de ekonomiska variationerna de olika bussföretagen emellan.

Folkpartiets motion innehåller också uttryck, som det är svårt att förstå. I motionen anföres, att det nuvarande bidragssystemet »är ägnat att inge allvarliga betänkligheter». Herr talman, jag frågar, vad är det för något i bidragssystemet som är så betänkligt? Är det så, att man anser det betänkligt att de som verkligen behöver hjälpen får den? Hjälpen är ju nu mera effektiv än om bidragen skulle utgå enligt motionärernas yrkanden.

Herr Magnusson i Borås säger här, att 60 procent av bussägarna har fått bidrag för det gångna året, och jag tror att det är riktigt. Han vill låta påskina, att det skulle vara ett tillräckligt bevis för att man nu skulle övergå till vad motionärerna vill, nämligen att restituera skatten med 40 å 50 procent. Men det är väl ändå ganska orimligt att tänka sig det. Det skulle alltså innebära att man, som herr Asp mycket riktigt var inne på, delar det tillgängliga beloppet mellan alla bussföretag i detta land. Det skulle självklart innebära, att de små, besvärliga och kostsamma busstrafikföretagen skulle betala av sitt bidrag till de ekonomiskt bärkraftiga företagen, och det kan väl ändå inte vara rimligt. Man har med nu gällande fördelning avsett att ge de behövande bussföretagen en hjälp i deras situation.

När vi hade denna debatt i fjol, tog jag några exempel från olika företag ute i landet. Självklart valde jag företag från min egen bygd. Jag kunde konsta-

Restitution av fordonsskatt för bussar, m. m.

tera, att det var alldeles omöjligt att tänka sig, att en del av företagen skulle kunna fortsätta, om de skulle få bara hälften av sin erlagda skatt tillbaka. Jag har nu haft möjlighet att undersöka förhållandena och vill gärna säga, att ett av de företag, ett enskilt litet bussföretag med kombinationsbuss, som går igenom skogsbygder ungefär 4 å 5 mil dagligen, skulle inte ha kunnat fortsätta sin rörelse om det inte av den skatt det erlagt fått tillbaka 1 100 å 1 200 kronor. Det har under föregående år fått ett bidrag på 4 476 kronor, ett verkligt handtag för den person som har denna trafik och som tjänar de glesbygder, som ligger efter hans linje.

Jag har ett annat företag, som jag också kontrollerat sedan i fjol. Det hade då, vilket står att läsa i protokollet från föregående års debatt, 12 bussar, och jag räknade ut, att det skulle få ett bidrag som, om jag nu minns rätt, låg på ungefär 3 000 kronor. Nu har det under detta år utökat sin trafik till att omfatta 13 bussar. Det har betalat i skatt för samtliga dessa bussar i runt tal 35 000 kronor. Företaget skulle sålunda kunna få tillbaka ungefär 17 500 kronor, om det får tillbaka hälften av skatten. Vad har det då fått enligt det nuvarande systemet? Jo, det har fått 38 160 kronor, alltså något mer än vad det betalat i skatt. Detta är ett företag i glesbygderna som verkligen har en stor uppgift att fylla. Jag vill erinra om att det ju här inte gäller att sänka skatten för bussägarna. Även om det ur bussägarnas synpunkt är värdefullt i och för sig, är det inte detta som det gäller, utan det är fråga om att ge de verkligt behövande företagen ett handtag och hjälpa dem att upprätthålla en nödvändig trafik. Det sker bäst på det sätt som föreslagits av utskottet.

Beträffande den andra punkten har jag, efter herr Asps anförande, ingen ting att tillägga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Sundelin ställde en fråga till mig beträffande den fortsatta utvecklingen för olika bussföretag. Det är klart att utvecklingen av privatbilismen har påverkat utvecklingsmöjligheterna för alla bussföretag, om det nu är det man menar med »den fortsatta utvecklingen».

Nu säger herr Sundelin, att vi, om reservanternas förslag genomfördes, skulle ta från de verkligt behövande och ge åt dem som inte behöver. Jag vill då påpeka att enligt vårt förslag restitution skulle utgå med 4 miljoner kronor, medan det nuvarande anslaget är 2 miljoner. Det blir alltså ett större belopp att fördela. Genom denna generella restitution skulle man skapa större förutsättningar för en effektivare rationalisering och på det sättet ge dessa företag större möjligheter att i framtiden driva sin verksamhet.

Herr SUNDELIN (s):

Herr talman! Jag vidhåller att man kommer att ta från de verkligt behövande. Om dessa företag går miste om det nuvarande bidraget efter 2 kronor per mil och i stället får ett bidrag som motsvarar hälften av den erlagda skatten, så kommer företagen i de exempel jag tog bara att få hälften av det nuvarande bidraget. Då kan man väl inte säga annat än att vi tar från de verkligt behövande, om vi går denna väg.

Jag medger att det är något enklare att göra på det sätt som herr Magnusson i Borås förordar, men det är ett långt ifrån rättvist system, och det är ur den synpunkten som jag vidhåller att det nuvarande systemet är att föredra.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr tal-

Täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål

mannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 1) och 2) i utskottets betänkande nr 29, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 67 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets betänkande nr 29, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 94 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckt motion om avdrag vid beskattningen för kostnader för underhåll av plantering; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående den samhälleliga lokaliseringspolitiken, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 14

Täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om

Täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål

täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att såsom riksdagsman från denna talarstol få uttala ett tack, högaktning och en uppskattning av bankoutskottets utlåtande i förevarande fråga. Jag tror att det ur riksdagens synpunkt är angeläget att utskotten har en uppfattning och ger den tillkänna. Med detta tack, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Spångberg* (s).

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag har i motsats till herr Lundberg inte begärt ordet för att tacka utan därför att jag inte utan vidare kan ansluta mig till bankoutskottets uppfattning i dess utlåtande över herr Lundbergs motion. Den konkreta ersättningsfråga som aktualiserats av utskottet har nämligen också sådana principiella aspekter, att jag tycker att utskottets förslag med hänsyn härtill framstår som i varje fall mycket tveksamt. Jag tycker att det verkligen kan diskuteras, om riksdagen av allmänna medel bör tillerkänna en av sina egna ledamöter ersättning för rättegångskostnaderna i ett mål, där vederbörandes ståndpunkt har underkänts av alla de dömande instanserna.

Det mål som åsyftas är för kammarens ledamöter väl känt. Det rör den ärekränkingsprocess som en enskild person igångsatt emot ledamoten av denna kammare, herr Svensson i Ljungkile, i anledning av vissa uttalanden i en debatt här i kammaren. Herr Svensson gjorde i rättegången gällande, att bestämmelserna i regeringsformen skulle tolkas på sådant sätt att domstol inte utan riksdagens medgivande kunde

upptaga en skadeståndsprocess mot honom. Herr Svenssons invändning prövades av häradsrätten och underkändes där. Sedan målet därefter av motparten förts vidare till hovrätten, prövades behörighetsfrågan även där och underkändes också av hovrätten. Sedan herr Svensson därefter anfört besvär över domen, godtogs hovrättens ståndpunkt slutligen av högsta domstolen.

I själva skadeståndsfrågan åter frikändes herr Svensson. Herr Svenssons uttalande här i kammaren kunde — sade domstolarna enhälligt — insätt i sitt sammanhang icke anses vara kränkande för käranden i målet, och herr Svensson fick till följd av utgången av målet ersättning av käranden för sina rättegångskostnader i den mån de belöpte på själva sakprövningen. Enligt gängse praxis fick herr Svensson däremot inte någon ersättning för de kostnader som hänförde sig till prövningen av principfrågan om riksdagsmans immunitet. Eftersom herr Svensson i det hänseendet förlorade, fick han alltså enligt vedertagna principer bära kostnaderna själv.

Immunitetsproblemet är naturligtvis intressant och betydelsefullt för riksdagen, för dess ledamöter och även ur allmän synvinkel. Domstolsavgöranden i sådana frågor, som väl inte förekommit under de senaste hundra åren, har obestriddligen ett stort allmänt intresse, men det är å andra sidan klart att om vi skulle vilja ha en domstolsprövning i konstitutionella frågor — det är en fråga som diskuterats vid olika tillfällen — då skall prövningen inte anhängiggöras på sätt som nu skett. Hela problemet huruvida immunitet för riksdagsman skall omfatta också skydd mot skadeståndsanspråk från enskild person, som skadats genom riksdagsledamots i denna egenskap vidtagna åtgärder, kommer nu att utredas och prövas i ett annat större sammanhang.

Herr talman! Alldeles oberoende av detta och det nu aktuella målets intres-

Täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål

se för riksdagen har jag den uppfattningen att en ledamot av riksdagen — då det gäller möjligheterna att få ersättning av statsmedel för rättegångskostnader i behörighetsfrågor — inte skall och inte får behandlas på annat sätt än vanliga medborgare. För mig är denna grundsats väsentlig. Jag tycker också att det bör vara angeläget för riksdagen att i detta som i andra liknande hänseenden inte ge riksdagsledamöterna en prioritetsställning.

Några betänkligheter i den riktningen kan emellertid inte utläsas ur bankoutskottets utlåtande. Även i övrigt är utskottets motivering på olika punkter rätt egendomlig.

Jag har inte, herr talman, velat låta bli att delge kammaren min tveksamhet men kommer för den skull inte att yrka avslag på utskottets hemställan. Skälen därtill är två. Dels medger jag att det faktiskt var av allmänt intresse att immunitetsfrågan blev klarlagd genom rättegången. Många av oss hade nog tidigare en annan uppfattning om var immunitetens gränser skulle dragas än den som domstolarna nu givit uttryck åt. Dels är jag rädd för att ett avslagsyrkande från min sida på ett enhälligt utskottsförslag skulle kunna uppfattas som en meningslös demonstration. Och jag vill inte att mina principiella betänkligheter blir betraktade som en demonstration.

I detta anförande instämde herrar *Fröding, Edlund, Magnusson* i Borås, *Wachtmeister* och *Hedin* samt fru *Kristensson* (samtliga h).

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Av olika skäl finns det ingen anledning att i dag ta upp själva sakfrågan till en större debatt. Vissa saker gör att det som kanske skulle sägas inte är lämpligt att anföra i detta sammanhang. Rent principiellt får jag dock säga att riksdagen liksom varje annan församling måste ha vissa arbetsregler och arbetsförhållanden, om den

skall kunna arbeta på det sätt som är önskvärt.

Själva immunitetsfrågan har vi diskuterat i annat sammanhang, varvid man från olika håll varit ganska enig om att en ändring av 110 § skall vidtagas. Om någon av principiella skäl skulle hävda den uppfattning som herr Bohman har, skulle jag vilja ställa frågan: Menar herr Bohman att vi skall tolka saken så, att vid ett visst förfarande för t. ex. riksdagsmän, domare och ämbetsmän i övrigt den ena parten skall granskas och icke den andra? Låt vara att frågan om immunitetsskydd för domare togs upp två år innan grundlagen tillkom. Jag tror att utskottet här har handlat på ett sätt som hedrar riksdagen. Det är därför jag har ansett att riksdagen bör uttala sin tacksamhet. Man kan diskutera, om själva sakfrågan gäller herr Svensson i Ljungskile eller någon annan.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Till svar på herr Lundbergs fråga vill jag säga, att jag i princip anser att alla medborgare skall behandlas på samma sätt i fråga om möjligheten att få ersättning av statsmedel för sina rättegångskostnader i ett mål, där deras talan har underkänts i alla instanser.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När man, herr Bohman, år 1807 tog upp frågan om immunitetsskydd för domare, vilket sedan utvidgades till att gälla för andra medborgargrupper, samt i 1809 års grundlag tog upp frågan om immunitetsskydd för riksdagsmännen frågar jag, om det inte var därför att man i olika församlingar skulle få tala fritt och utöva en gärning som var till gagn för de svenska medborgarnas vitala intressen.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det har inte ställts något avslagsyrkan-

Införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen

de på utskottets förslag. Det är självfallet att vi här inte har kunnat gå in på själva sakfrågan. Den har diskuterats tidigare. Det har heller inte rått några delade meningar om den. Det bör ankomma på statsmakterna att erlagga de kostnader som herr Svensson i Ljungskile har åsamkats i samband med det mål han var inblandad i.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 15

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående rätt till reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen efter hänvisning av barnmorska till sjukvårdsinrättning, och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om familjebidrag till värnpliktiga som driver näring eller rörelse.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16**Införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om införande av tidsstudiesystem inom den allmänna förvaltningen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Bilden av en svällande förvaltningsapparat blir alltmer framträdande i dagens samhälle. Inför denna utveckling är det naturligt att fråga uppkommer, huruvida strävan att rationalisera är lika stor inom den all-

männa förvaltningsapparaten som den i dag är inom vårt näringsliv i övrigt. Vi har väl inte kunnat undgå att märka vad som vunnits genom god planering och användning av modern utrustning även inom den administrativa delen av näringslivet. Vad som åstadkommit hittills har inte bara resulterat i att den manuella arbetskraften kan utnyttjas bättre utan även i betydande grad att arbetet blivit trivsammare och mera intressant. Det är bl. a. dessa synpunkter som varit anledningen till att motion 395 i denna kammare väcktes.

Allmänna beredningsutskottet har, såsom framgår av dess utlåtande, remitterat motionen till statskontoret och till en del organisationer. Statskontoret framhåller i sitt yttrande, att det inom statskontoret finns en arbetsgrupp som sysslar med arbetsstudier. I yttrandet lämnas också en kortfattad redogörelse för detta arbetes bedrivande. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att ett visst arbete på detta område är i gång, men jag undrar hur stor del av vår stora förvaltningsapparat en arbetsgrupp hinner studera.

Såvitt jag kan finna av statskontorets yttrande, har arbetsstudierna begränsats till vissa arbetsförlopp. Man har jämfört vissa arbetsmoments utförande, och man nämner onödig spilltid. Men arbetet inriktas inte på sådana väsentliga uppgifter som en undersökning exempelvis huruvida det förekommer, att högt kvalificerad och dyrbar arbetskraft i större eller mindre utsträckning sysselsätts med enkla arbetsuppgifter. Även den frågan bör nog ägnas uppmärksamhet.

Ett annat område är granskningsförfarandet. Hur ofta förekommer det inte att ritningar för bestända ändamål eller planer av olika slag, som upprättas på länsplanet, får vandra mellan länsstyrelserna och ämbetsverken i Stockholm. Resultatet av detta blir ofta att ärendena fördröjs avsevärt. Jag tror att det finns anledning att ha blickarna rikta-

de även på den sidan av förvaltningsapparaten.

Eftersom utskottet hänvisar till de erhållna remissyttrandena och till den verksamhet som är i gång, hade det varit av värde att här få veta vilka resultat man hittills nått i detta arbete. Borde man inte ha lämnat en kortfattad redogörelse för det. Och borde inte riksdagen i fortsättningen få kontinuerliga redogörelser för arbetets utförande och resultat på detta område. Jag tror att ett sådant förfarande skulle bli värdefullt.

Herr talman! Med detta har jag bara velat utveckla några av de synpunkter som framförts i motionen, och jag har därför inget särskilt yrkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Motionären vill ha redovisat vad resultatet blivit av den hårdare drift, som man hoppas skall kunna införas litet varstans i statsförvaltningen. Jag undrar, om han ville ha besked om hur mycket trivseln hade ökat genom detta. Ty den hårdast framhävda motiveringen för tidsstudier inom hela statsförvaltningen är ju att man skulle öka trivseln! Detta har vi inte fått besked om från statsförvaltningen, men från de övriga håll, där man haft tidsstudier, har vi fått veta att inte har trivseln ökat.

Motionären gick in på en annan fråga, som egentligen inte berörs av motionen men som vi inom allmänna beredningsutskottet också har under behandling, nämligen huruvida arbetskapaciteten alltid blir utnyttjad så långt det går. På denna punkt har vi fått mycket bestämda besked. Man har fått en kanslistutbildningsnämnd — aktuell i tidningarna i dag, tror jag — för att se till att anställd arbetskraft så långt det går utnyttjas för de uppgifter vartill den kan vara lämplig genom att de anställda skaffat sig påbyggnadsutbildning. Vi har också fått veta att det sitter en ny hårt arbetande utredning i syfte att skaffa ytterligare utbildning för de anställda,

Tillfartslederna till Mälaren

så att de skall kunna åta sig mer komplicerade uppgifter. Allt detta går ut på att man inte skall använda högt utbildad personal för uppgifter som kan skötas av anställda med lägre utbildning eller en utbildning påbyggd med speciella kurser.

Om det är detta motionären åsyftar, kan jag omtala att vi inom utskottet kommer att behandla dessa spörsmål om någon vecka med anledning av en speciell motion. I den motion vi nu diskuterar var det väl särskilt fråga om trivseln. Det är ingen i utskottet som tror att man kan öka trivseln genom tidsstudier. Därför har vi också avstyrkt motionen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Tillfartslederna till Mälaren

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående tillfartslederna till Mälaren.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Utskottets något knapphändig behandling av den motion som behandlas på denna punkt ger mig anledning säga några ord. Motionen bör ses som en detalj i det stora komplex av frågor som sammanhänger med näringslivets starka koncentration till stockholmsområdet och den befolkningsutveckling som är en följd därav.

Vi är väl alla överens om önskvärdheten av att företagsamheten sprids över större områden för att undvika alla de nackdelar som följer med en alltför stor anhopning av människor till ett mycket begränsat område. En alltför stor befolkningskoncentration bör man därför försöka undvika med alla till

Tillfartslederna till Mälaren

buds stående medel. En av förutsättningarna härför är att kommunikationerna förbättras undan för undan. Kommunikationernas betydelse kan väl inte nog kraftigt understrykas i detta sammanhang.

Sjötransporter är ju i allmänhet billiga transporter, men inomfartslederna, det må vara Vättern—Vänernlinjen eller Mälarleden, är starkt försummade både i fråga om underhåll och när det gäller att förbättra möjligheterna att komma fram med större tonnage. Småtonnaget i vårt land försvinner ju undan för undan och ersätts ofta av tyskt och holländskt tonnage. Man frågar sig om det inte finns möjligheter att med svenskt tonnage ersätta det som försvinner genom att skapa bättre förutsättningar för större fartyg att ta sig fram.

Enligt sjöfartsstyrelsens yttrande över motionen är den inom styrelsen verk samma utredningen inom de närmaste månaderna färdig med alternativa förslag till åtgärder för att förbättra Södertälje kanal. Man räknar med två huvudalternativ, en fördjupning till 7,5 meter eller till 9,5 meter. Det första alternativet skulle enligt sjöfartsstyrelsen vara det mest realistiska. Det skulle medge passage för fartyg på upp till 9 000 ton. Man får hoppas att utredningen anlägger långtidsperspektiv på denna fråga både med tanke på det framtida behovet — utvecklingen går mot allt större lastkapacitet — och med tanke på att det område som skall betjänas med all sannolikhet kommer att utvecklas till vårt lands mest utpräglade industriområde.

Det förefaller inte som en orimlig begäran att utskottet borde ha anlagt några egna synpunkter på de viktiga frågor som har berörts i motionen. Utskottet har tydligen ställt hela sin tillit till sjöfartsstyrelsens utredning. Då det väl blir anledning återkomma då utredningen föreligger skall jag, herr talman, avstå från att yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr Björkänge (cp).

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! I den motion som herr Grebäck talade om utan att yrka bifall till den föreslås bl. a. att Södertälje kanal skulle få ett djup av 16 meter. När man hör den siffran undrar man om motionärerna har gjort klart för sig vad detta skulle betyda för Södertälje stad. Med de branta slänter och de höjder som ligger på båda sidor om kanalen skulle det betyda att stora delar av staden skulle få lov att raseras. Jag är emellertid angelägen säga att vi i Södertälje har blivit betydligt lugnare sedan vi sett det yttrande som sjöfartsstyrelsen har avgivit. Styrelsen har ju tvingats utforma sitt yttrande så som den gjort inte minst med anledning av broprojektet. Motorvägen skall gå över kanalen. Djupet och bredden måste ju fastställas innan man kan sätta igång med det bygget.

Herr talman! Man får hoppas att sjöfartsstyrelsen inte går längre i sina funderingar, så att vi får behålla de delar av staden som vi har planerat och byggt upp.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Eftersom herr Grebäck inte ställde något yrkande kan jag fatta mig ganska kort. Jag vill emellertid kommentera ett par av de synpunkter som han framförde.

Herr Grebäcks anförande gav vid handen, att han föreställde sig att vi inom utskottet skulle ha tagit synnerligen lätt på denna fråga och att vi inte skulle ha samma sinne som motionärerna för vad utvecklingen skulle komma att kräva. Den utveckling han skildrar, nämligen att vi går mot en minskning av det mindre tonnaget och att allt större enheter kommer att befara våra farvatten, är riktig liksom den utveckling motionärerna skildrar, nämligen att det

sker en expansion av näringsliv och befolkning i Mälardalen.

De investeringar som måste göras för att klara de problem som motionärerna antyder måste emellertid vara bärande investeringar ur samhällsekonomisk synpunkt. Även om man har ett ganska långtgående framtidsperspektiv med i bilden, framgår av sjöfartsstyrelsens yttrande att de kostnader som man har räknat med att en fördjupning av farleden med 9,5 meter — i anslutning till sjöfartsstyrelsens längst gående alternativ — skulle komma att kräva uppgår till ungefär 200 miljoner kronor, vartill skulle komma följdinvesteringar i mälarderhamnarna. Det är väl ändå kostnader som säger en del om vilka möjligheter man skulle ha att tillmötesgå motionärernas målsättning, nämligen en fördjupning till sådant djup att man skulle kunna ta in 40 000 tons-fartyg, alltså dubbelt så stora fartyg som man klarar med 9,5-metersalternativet.

Emellertid är det väl rimligt att denna fråga får bli beroende av den utredning som pågår inom sjöfartsstyrelsen. Sjöfartsstyrelsen har redovisat att man räknar med att utredningen skall bli klar inom de närmaste månaderna, och då

blir det tillfälle att närmare bedöma hur långt man kan sträcka sig i fråga om åtgärder för att kunna klara de problem som motionärerna antyder.

Det föreligger sålunda inga delade meningar om angelägenheten av att man försöker ordentligt pröva dessa frågor, men utskottet har funnit att det med hänsyn till den utredning som för närvarande pågår är onödigt att nu ta några nya initiativ från riksdagens sida.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väck-

ta motioner om rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II:244 av fru *Renström-Ingenäs m. fl.* föreslogs, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av möjligheterna till och kostnaderna för statens medverkan till reserabatter åt studerande under tider då de av statens järnvägar på kommersiell ba-

Rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar

sis lämnade rabatterna icke vore tillgängliga. Till allmänna beredningsutskottet hade vidare hänvisats de likalydande motionerna I: 325 av herr *Svanström m. fl.* och II: 392 av herr *Dahlgren m. fl.*

Utskottet hemställde, att motionen II: 244 samt de likalydande motionerna I: 325 och II: 392 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Eftersom jag anser att allmänna beredningsutskottet knappast uttalat sig om det yrkande som framställs i motion nr 244, vill jag ta några minuter i anspråk för att fästa ledamöternas uppmärksamhet på vad det är vi vill.

1958 års riksdag beslutade att SJ skulle få medge biljettrabatter endast under förutsättning att de vore kommersiellt betingade. I enlighet härmed har studerande fått resa på enkel biljett mellan hemmet och studieorten under den tid av året då resandefrekvensen är lägst. Man realiserar biljetterna för att få flera köpare under tider då tågen inte utnyttjas till fullo, och genom att studerande ungdom får förmånen av billiga hemresor sker realisationen — om jag får använda detta uttryck — på ett socialt tillfredsställande sätt.

De studerandes resor vid terminernas början och slut infaller emellertid när SJ har toppbelastning av resande. Rabatter kan därför ej lämnas vid dessa tillfällen. Eftersom både de studerande och deras föräldrar är angelägna att ungdomarna skall komma hem över ferierna, reser de i alla fall, fastän biljetterna är dyrare. SJ förlorar inga resenärer, och det affärsmässiga resone-manget kan man knappast göra invändningar emot. SJ handlar som riksdagen beslutat. Men för de studerande är det en tråkig historia, särskilt för dem som har långa och dyra resor.

Somliga drabbas också av denna prispolitik under en större del av sin studietid än de övriga, därför att deras studier fortgår även under det långa sommarlov som flertalet har. Det är eleverna vid folkhögskolor och sjuksköterskeskolor m. fl. som inte får rabatter för hemresor en enda gång under sommarmånaderna.

Vi säger i motionen, att sociala skäl föreligger för att statsmakterna skulle ge anslag till detta ändamål på samma sätt som när det gäller fria resor för skolbarn med vårdare och husmodersresor.

Vi begär således inte att SJ skall åläggas att ge rabatter även under tider då resandefrekvensen är hög. Vi accepterar principen att SJ, som är ett affärsdrivande verk, skall drivas efter affärsmässiga principer. Personligen anser jag att det vore oriktigt, om vi överläte åt affärsdrivande verk och deras styrelser att besluta om social verksamhet. Det skall riksdagen göra. Därför begär vi i motionen att staten skall träda emellan med anslag som förbilligar de studerandes resor under de aktuella tiderna. Vi är rent av så försiktiga att vi bara begär en utredning om hur detta skulle ske.

I sitt utlåtande säger också järnvägsstyrelsen att om SJ bara får ett sådant särskilt anslag, skall man gärna ordna så att rabatterna kommer de studerande till godo. Administrativt är den saken lätt att ordna, påpekar järnvägsstyrelsen.

Vad säger nu utskottet om detta? Jo, utskottet låtsas som om vi motionärer avsåg rabatter från SJ, och utskottet hänvisar därför till att järnvägsstyrelsen håller på att utreda frågan om rabattbestämmelserna och hur dessa verkar och att man när denna utredning är slutförd kommer att ha material för en bedömning av hur rabattsystemet bör vara utformat.

Vidare framhåller utskottet att chefen för finansdepartementet har låtit igång-

Rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar

sätta en utredning rörande riktlinjerna för affärsverkens pris- och taxepolitik, varvid man vid prövnngen av SJ:s taxesättning även skall beakta de sociala skäl som kan aktualiseras. Jag har skaffat mig direktiven för denna utredning, och såvitt jag förstår säger dessa direktiv något helt annat än vad utskottet anfört. Först kommer ett längre avsnitt som handlar om att verksamheten skall bedrivas på ett affärsmässigt sätt och som börjar med följande uttalande: »Den ekonomiska målsättning som ligger till grund för flertalet affärsverks pris- och taxesättning innebär, att affärsverket med sina intäkter skall täcka sina kostnader inklusive avskrivningar och därutöver lämna ett överskott motsvarande förräntningen av det på respektive affärsverksfond bokförda statskapitalet.» Och det heter vidare att på denna kostnadstäckningsprincip grundas exempelvis statens järnvägars taxor.

Litet längre fram i direktiven står det: »Såsom skäl gentemot en mera affärsmässig målsättning för affärsverkens pris- och taxepolitik brukar anföras, att verken i större utsträckning än jämförbara enskilda företag har att i sin verksamhet beakta näringspolitiska, försvarspolitiska, sociala och andra samhälleliga hänsyn. Mot bakgrund av den utpräglad allmännyttiga verksamhet som affärsverken har att utöva, skulle enligt dessa tankegångar den pris- och taxepolitik som tillämpas inom motsvarande verksamhetsgrenar inom den enskilda sektorn inte fullt ut kunna tillämpas av affärsverken.» Detta argument hade anförts från somliga håll. Men direktiven fortsätter med följande uttalande: »I samma mån som krav reses på att skilda företagsformer skall tävla på så lika villkor som möjligt aktualiseras emellertid en revidering av den ekonomiska målsättningen för affärsverken. Detta innebär att förräntningskravet för affärsverken bör anpassas till de normer som gäller för mot-

svarande verksamhetsgrenar inom den enskilda sektorn.»

Som avslutning på direktiven säges att »utredningens arbete bör i princip omfatta den ekonomiska målsättningen för samtliga affärsverk» och att utredningen också bör beakta de förslag till förräntningsnormer m. m. för statens järnvägar som tidigare redovisats.

Med hänsyn till vad som anges i dessa direktiv är det från vår synpunkt sett ett slag i luften när utskottet hänvisar till den utredning som arbetar. Denna utredning har icke att framlägga förslag om inriktning av affärsverkens verksamhet mot en av sociala hänsyn betingad prispolitik, utan endast att dra upp riktlinjer för hur dessa verk skall bedriva en lönande affärsmässig verksamhet efter samma normer som gäller för motsvarande grenar inom den enskilda sektorn.

Herr talman! Eftersom utskottet knappast har till behandling upptagit de yrkanden som framställts i motion nr 244 ber jag att få yrka bifall till motionen, vilket alltså innebär att riksdagen skulle besluta begära en utredning syftande till ett särskilt anslag för sådana rabatter varom talas i motionen.

I detta anförande instämde herr *Alemyr* (s), fröken *Bergegren* (s), fru *Löfqvist* (s), herr *Persson* i Appuna (s), fröken *Elmén* (fp), fru *Svensson* (s), herr *Carlsson* i Västerås (s), fru *Lindekvist* (s), herr *Svanberg* (s) och fru *Eriksson* i Ängelholm (s).

Herr **DAHLGREN** (cp):

Herr talman! Jag kan i stort instämma i vad fru Renström-Ingenäs här sagt. Som motionär i denna fråga vill jag också i korthet tillägga att jag för min del betraktar utskottets skrivning som en beställning i ärendet. Det gäller här ett återinförande av en förmån som blivit frånhänd den studerande ungdomen. Jag har svårt att förstå den åtgärd som vidtogs år 1960, inte minst därför att samhället i övrigt på så

Rabatter för studerande vid resor på statens järnvägar

många olika sätt försöker hjälpa fram ungdomen till studier. Det måste då enligt mitt sätt att se vara konsekvent att då också underlätta resorna mellan hemmet och studieorten, även om dessa, herr talman, skulle ske på för statens järnvägar mindre fördelaktiga tider av året.

Herr talman! Jag hoppas att utskottets skrivning skall tolkas som ett uttryck för en önskan om snar ändring av nuvarande bestämmelser.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är sällan vi får så kraftigt mothugg i allmänna beredningsutskottet som i fråga om denna motion, fastän vi alla har varit ense i utskottet.

Fru Renström-Ingenäs redogjorde mycket ingående för de principer efter vilka SJ enligt riksdagens beslut skall bestämma sina taxor. Företaget skall tänka företagsekonomiskt, och det har i den mån det skulle vilja ge några extra rabatter inte möjlighet till detta, om det inte får ett specialanslag. Ett sådant anslag är emellertid inte begärt. Jag förstår att man hade tänkt sig att utredningen skulle visa hur stort behovet av ett sådant anslag är, varefter man skulle beräkna det och sedan begära det.

När vi i utskottet behandlade denna motion var vi betydligt svagare för den än vi varit för alla de motioner som gällt pensionärer. Det som påverkade oss särskilt var att det händer att elever vid en läroanstalt för att hinna hem medan de ännu har möjlighet att få rabatt reser i förväg och kanske försummar en tentamen eller övningssskrivning och inte är närvarande under mycket dyrbara undervisningsdagar. Det måste vara absurt att man gör investeringar i undervisning och sedan genom en sådan taxesättning och sådana rabattregler medverkar till att den-

na undervisning inte utnyttjas av dem som den är avsedd för.

Detta tog oss litet grand och därför var vi så välvilliga i vår skrivning och sade: »Utskottet delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten av ett förmånligare rabattsystem för de studerande som bl. a. medger prisnedsatta resor vid terminernas början och slut.» Men vi tillade att vi fann övervägande skäl tala för att man skulle avvakta de erfarenheter som järnvägsstyrelsen kunde göra under innevarande år. De nuvarande rabattbestämmelserna har inte tillämpats längre än sedan mitten av år 1960, och järnvägsstyrelsen har i sitt yttrande framhållit att man ville se hur dessa bestämmelser utfaller för att få bättre underlag för en bedömning av frågan om hur rabattsystemet på längre sikt bör vara utformat. Utskottet finner detta förstäeligt, men vi vill till järnvägsstyrelsens reflexioner också lägga den synpunkten, att det är angeläget förhindra att ungdomarna helt enkelt klipper av studierna innan terminen är slut för att hinna utnyttja möjligheten till rabattresor.

Fru Renström-Ingenäs trodde inte att den utredning, som utskottet hänvisar till, skulle ta några sociala hänsyn, men såvitt jag förstår kommer denna utredning att ange riktlinjer för verksamheten, vilka tar över alla synpunkter som järnvägsstyrelsen för egen del skulle anlägga. Utskottet har därför resonerat som så: Låt oss avvakta denna större utredning, men låt oss skicka över motionärernas önskemål till järnvägsstyrelsen, så att järnvägsstyrelsen får överväga dem vid den bedömning som man inom en snar framtid har att göra. Vi vill inte att riksdagen nu skall fatta något beslut som innebär ett frångående av den taxepolitik som riksdagen tidigare varit med om att bestämma. Och vi anser det skulle vara för stor apparat att utöver den utredning, som nu med finansdepartementets tillstyrkan skall göras inom verken, verkställa även

Översikt

en utredning för att se, om tiden för rabattresorna bör förlängas några dagar eller om sådana resor skall få företas mitt på sommaren.

Jag tror att saken föres framåt minst lika fort, om man följer den väg utskottet anvisat, och jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan, trots att motionärerna här fått så många instämmanden.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s):

Herr talman! Jag har inte vågat vara blåögd nog att tro att utredningen skulle lägga fram förslag om en social målsättning i de affärskrivande verkens taxor. I direktiven har ju uttryckligen sagts ifrån att man inte fick göra detta utan att verken skall bedriva verksamheten efter samma linjer som enskilda företag. Jag trodde därför inte att man kunde vänta sig något annat av utredningen. Men det skulle naturligtvis vara utomordentligt glädjande, om utredningen kunde lägga fram andra förslag än vad jag kunnat utläsa att direktiven syftar till.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:244; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Renström-Ingenäs begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:244.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Renström-Ingenäs begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 61 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande sjukfrekvensen för män och kvinnor, och

nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd till de fria kristna samfunden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3

Utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Översikt

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 6, rubriken Översikt, s. 1—28

Översikt

av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 medgiva, att därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 93) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Önnarp (II: 128);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Lager* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 472), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en utvidgning av direktiven för den nyligen tillsatta försvarsutredningen som innebure,

att försvarets uppgifter skulle preciseras som neutralitetsförsvar,

att försvaret även borde utformas med tanke på att kunna utveckla kampen för nationell oavhängighet under en eventuell ockupations betingelser,

att rationaliseringar och besparingar borde genomföras bland annat genom strävan att avskaffa de skilda försvarsgrenarna och åstadkomma en enda försvarsgren — armén — jämte tillhöriga marina och flygmilitära resurser,

att icke räkna med svensk atombeväpning, samt

att pressa ihop den totala ekonomiska

ramen för den militära organisationen till maximum 2,5 miljarder kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Lager* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 473), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en nedbantning av utgifterna på fjärde huvudtiteln med en miljard kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 93 och II: 128 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 403 och II: 472 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 404 och II: 473 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen måtte för budgetåret 1962/63 medgiva att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vi har i motionerna I: 403 och II: 472 framfört vår principiella uppfattning i militärfrågan. Vi har därvid påyrkat att direktiven för den nyligen tillsatta försvarsutredningen utvidgas så att försvarets uppgifter preciseras som ett neutralitetsförsvar, att det utformas med tanke på

Översikt

att kunna fullfölja kampen för nationell oavhängighet under en eventuell ockupations betingelser, att rationaliseringar och besparingar genomföres bl. a. genom strävan att avskaffa de skilda försvarsgrenarna och åstadkomma en enda försvarsgren, armén, jämte tillhörande marina och flygmilitära resurser, att definitivt utmönstra planerna på en svensk atombeväpning samt att pressa ihop den totala ekonomiska ramen för den militära organisationen till maximum 2,5 miljarder.

Vidare har vi i motionerna I: 404 och II: 473 påyrkat en skrivelse till regeringen för att åstadkomma en nedprutning av utgifterna under fjärde huvudtiteln med 1 miljard kronor.

Utskottet har efter vanligheten yrkat avslag på våra motioner. Det militära vanetänkandet triumferar nu inte bara i regeringen utan också inom statsutskottet och i riksdagen. Den opposition som tidigare kom till uttryck inom regeringspartiet i riksdagen har tystats eller dämpats. En ledamot av en tidigare försvarsutredning som vågade hävda en gentemot militärledningen avvikande mening har försvunnit ur riksdagen, och det är en händelse som ser ut som en tanke att försvinnandet var en konsekvens av hans opposition i militärfrågan.

Kommunisterna är emellertid inte ensamma i sin opposition mot miljardrullningen i militärfrågan. Åtskilliga här i riksdagen är minst sagt betänksamma, även om de inte låter sin betänksamhet ta sig mera konkreta uttryck. Och inom det svenska folket i gemen börjar den tanken smyga sig in om det verkligen kan vara någon förnuftig mening med att upprätthålla ett vanvettigt dyrt försvar, som har ytterst små utsikter att kunna hålla stånd mot ett angrepp.

Utskottet godkänner emellertid utan att blinka de årliga ökningarna av militärutgifterna, trots att inget slut kan skönjas på militärledningens ständigt

stegrade anspråk. Dessa sträcker sig nu så långt, att den nya ÖB-planen kräver en omedelbar höjning av militärutgifterna med 240 miljoner enligt fjolårets prisnivå. Dessutom begär ÖB en höjning av de märkligt nog indexreglerade utgifterna för teknisk utveckling från nuvarande knappa 2 procent till 3,5 procent. Ävenså krävs kompensation för löne- och prisstegringar samt höjning av lönerna för officerskåren.

Dessa krav innebär att militärutgifterna år 1970 skulle uppgå till 6,5 miljarder kronor. Även om man håller sig till regeringsförslaget stiger militärutgifterna till 5,5 miljarder kronor år 1970. Men då måste man välvilligt utgå från att regering och riksdag inte faller undan för militärledningens krav.

Det är uppenbart, att detta hisnande perspektiv i fråga om militärutgifterna väcker stark undran och oro hos de stora massorna. Ingen kan undgå att göra jämförelser med andra länders utgifter för militära ändamål. Indien med sina närmare 400 miljoner invånare har lägre militärutgifter än vårt land. Vi ligger nio gånger högre än Österrike, elva gånger högre än Finland och tre gånger högre än Schweiz. Alla dessa är som bekant neutrala stater.

Det är givet att den misstanken breder ut sig, att den svenska upprustningen avser att tjäna andra syften än neutraliteten. Särskilt starkt har denna misstanke trängt in i vårt folks medvetande sedan kravet på utrustning av den svenska militärmakten med atombomber rests av militärledningen.

Regeringen har i denna fråga intagit en vacklande och i vissa stycken tvetydig hållning. Man får hoppas att regeringens genom utrikesministern framlagda plan i FN i syfte att hindra en spridning till andra länder av de fruktansvärda kärnvapnen signalerar en fastare hållning till frågan om den svenska militärmaktens utrustning med atomvapen. Utskottets hållning till vårt

Översikt

krav om ett avvisande redan nu av militärledningens halsstarriga och verklighetsfrämmande krav på svenska atombomber tyder dock inte på att någon mera djupgående sinnesändring ägt rum inom regeringspartiet i riksdagen.

Det är en löjeväckande illusion att tro, att ett svenskt innehav av atombomber verkar avskräckande på en eventuell angripare med större resurser på detta område. Tvärtom måste ju en svensk atombombsutrustning verka provocerande och väcka misstro hos de krigförande om att vårt försvar avsetts för andra ändamål än ett värn av neutraliteten. Hur löjeväckande än motiveringen för en svensk atombomb emellertid är, så är militärledningens och dess supporters krav i denna riktning ett hasardspel med landets och folkets öde. Den svenska försvarsmaktens utrustning med atomvapen kan leda till nationellt självmord. Kravet bör därför bestämt avvisas och avvisas i tid, innan förberedelserna hunnit för långt. Anslagshöjningarna till försvarets forskningsanstalt tyder på att forskningarna inom anstalten icke är av den oskyldiga karaktär som uppgivits.

Militärledningens krav på svenska atomvapen är en logisk följd av dess strävan att hänga med i stormakternas tävlan på det militärtekniska området. Den nuvarande oerhört dyra militärorganisationen är inte ett neutralitetsförsvar och ännu mindre ett folkförsvar. Den är en dålig kopia av ett stormaktsförsvar.

Den motsvarar inte vår utrikespolitiska målsättning och har icke dragit de nödvändiga lärdomarna av andra världskriget. Militärledningen bygger på illusionen att vårt lands resurser medger att vi följer med på alla områden av den allt snabbare militärtekniska utvecklingen.

Försvarsministern yttrade i ett tal för inte länge sedan att vårt försvar

är ett folkförsvar. Vi anser detta vara en farlig felvärdering av karaktären på vår försvarsmakt. Försvarsledningen rekryteras huvudsakligen ur den besuttna folkminoriteten och står i stort sett främmande för folkets tankar och behov. Därav följer att dess utrikespolitiska orientering anknyter till de ledande imperialistiska ländernas, vilket tagit sig uttryck i uttalanden av enskilda höga militärer, uttalanden som stått i motsättning till landets utrikespolitiska målsättning. Försvarsledningen bekämpar kravet på en verklig demokratisering av försvarsmakten, liksom den bekämpar avrustnings- och avspänningssträvandena, och den har med framgång verkat för att utbygga militärorganisationen till ett »stormaktsförsvar i miniatyr» på folkförsvarets bekostnad. Ett sådant försvar kan icke betecknas som ett folkförsvar.

Vi har uppfattningen att den ytterst kostnadskrävande tekniska utrustningen måste inskränkas och i vissa fall helt slopas. Den blir snabbt omodern och är dessutom synnerligen sårbar. För ett land med Sveriges begränsade resurser är det otänkbart att upprätthålla ett försvar som står på höjden i fråga om teknisk utrustning *på alla områden*. Det är meningslöst att anskaffa »litet av varje». Sådan teknisk utrustning som är särskilt sårbar — exempelvis flygplan och större örlogsfartyg, som för övrigt redan ligger i malpåse — blir mera till besvär än till nytta i ett försvar. Däremot är ett tekniskt väl utrustat infanteri och lätta, snabbgående marina enheter av stor vikt i ett neutralitetsförsvar.

Jag tycker att vår militärledning borde ha något lärt av den utveckling som skedde under andra världskriget och kanske ännu mer av den utveckling som skett i olika länder efter andra världskriget. Tar vi Algeriet som exempel visar det sig att det fria försvaret, det fria kriget, har en sådan betydelse, att t. o. m. en stormakt kan betvingas

Översikt

därmed. Det algeriska folkets tappra kamp under många år mot stormakten Frankrike har lett till fullständig seger och tvingat denna stormakt att i stort sett acceptera villkoret om ett fritt Algeriet.

Som jag tidigare framhållit står vi inte ensamma i vår militärpolitiska bedömning. Framstående militärer är av samma uppfattning, ehuru de väl är ett fåtal, och har öppet hävdad idén om ett verkligt folkförsvar.

Tvivel på försvarsmaktens effektivitet existerar i vida kretsar. 1958 års försvarsuppgörelse utsattes numera för en mycket intrikat granskning även i borgerliga och socialdemokratiska tidningar. Göteborgs-Posten skrev mycket träffande för något år sedan om 1958 års försvarsuppgörelse: »Försvaret måste ju, hur mycket eller hur litet det än kostar, ha en för Sverige klar tyngdpunkt i avvägningen. Det kan inte byggas upp som ett stormaktsförsvar i miniatyr, ej heller så, att man av stridsmedel håller sig med 'litet av varje' i vissa proportioner, eller delar rättvist mellan vapnen.» Läger man till detta att militärledningen själv utgår från att försvarsmakten endast kan hålla stånd under en kortare tid, måste man fråga sig om inte 3,5—3,8 miljarder kronor om året är en väl högt tilltagen premie för en så dålig försäkring.

Den avgörande betydelsen måste tillmätas organiserandet av en motståndsrörelse enligt det fria krigets principer. Utbildning och organisering av hela folket för fortsatt kamp efter en ockupation är den viktigaste uppgiften för vårt lands försvar. Endast om vårt försvar får en sådan inriktning kan hela folkets värnkraft utnyttjas i farsans stund. Olusten över den nuvarande ineffektiva och ur kostnadssynpunkt synnerligen betungande försvarsorganisationen kommer att breda ut sig, om ingen ändring kommer till stånd.

En för inte länge sedan genomförd

gallupundersökning i försvarsfrågan visade att reaktionen mot militärutgifterna blir allt starkare. Endast 6 procent av de tillfrågade ville öka utgifterna, 30 procent ville minska dem, 37 procent ville att de skulle vara oförändrade och 27 procent var tveksamma. Endast sex procent ville sålunda stödja 1958 års beslut, som förutsätter ständigt fortgående utgiftsstegringar.

Vi anser det vara hög tid att vårt land ändrar sin principiella uppfattning om militärmaktens organisation och — vilket inte är minst viktigt — satsar mera på fred och neutralitet än på förutsättningen att krig är oundvikligt. För vår del tror vi på *fredens* oundviklighet, emedan ett nytt storkrig betyder Ragnarök för mänskligheten. Den fredliga samlevnadens princip kommer att segra, alldenstund motsatsen betyder död och förintelse för mänskligheten. Vårt lands militärpolitik måste ha freden och inte kriget som perspektiv och målsättning. Det är inte militärledningen och inte dödens köpmän, rustningskungarna, utan representanterna för folkets breda lager som skall ha det avgörande ordet i fråga om försvaret för vår fred och neutralitet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 403, II: 472, I: 404 och II: 473.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Det är glädjande att utskottsutlåtandet på den punkt riksdagen nu har att taga ställning till kunnat redovisa ett med endast ett mindre undantag praktiskt taget enigt utskott på samtliga punkter. Det är endast från herr Hagberg m. fl. motionärer och framför allt från den meningsriktning som nu senast herr Senander gjort sig till talesman för som det finns motioner i en helt annan riktning. Dessa motionärer önskar dels vidgade direktiv för

Översikt

den försvarskommitté som arbetar och dels en reducering av försvarskostnadsbudgeten för nästa år med en tredjedel, eller en miljard kronor.

Jag har inte alls tänkt ta kammarens tid i anspråk med att försöka ge mig in på någon polemik med herr Senander, men när nu herr Senander har återopat vissa länder i Europa som exempel på att våra försvarskostnader är osedvanligt höga, vill jag i all stillhet erinra herr Senander om att ett mycket stort land som han känner stor andlig frändskap med, nämligen Sovjetunionen, på ett år, mellan 1961 och 1962, har höjt sina försvarsutgifter med hela 45 procent, eller från 9,3 till 13,4 miljarder rubel. Detta talar alltså ett helt annat språk än det exempel som herr Senander här anförde. Jag vill erinra om att denna utveckling inte bara gäller Sovjetunionen utan att samma trend återfinns i alla andra länder som tillhör östblocket.

Det som för oss i vår del av världen är det avgörande är att vi helt enkelt anser det vara självklart att under en tidsepok, som kännetecknas av stor internationell oro och under vilken vi ser oerhörda försvarsförberedelser äga rum såväl i öst som i väst, så långt våra resurser tillåter försöka att slå vakt om ett försvar på den alliansfria linje som vi alltid med kraft har velat hävda. Vi hotar ingen, men vi vill å andra sidan självfallet icke stå helt värnlösa om vi mot vår vilja skulle dragas in i en väpnad konflikt. Detta har varit den samlande rubriken över den huvudtitel vi nu diskuterar. Det är ett aktningvärt försök av svenska folket att — så långt som vårt land för närvarande kan sträcka sig — vara berett på alla eventualiteter om vi mot förmodan skulle dragas in i en väpnad konflikt, där vi genom berörda parter stridande intressen kan komma i en skärningspunkt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag sökte genom mitt anförande klargöra, att den försvarsorganisation vi nu har *icke* fyller måttet och att vi för betydligt mindre kostnader skulle kunna organisera ett försvar som byggde på medverkan av folkets massa — ett försvar som utgick från att Sverige inte har möjligheter att följa med stormakterna i deras tävlan på det militärtekniska området. Försvarsledningen har tyvärr ingen förståelse för att vi måste rätta oss efter detta faktum och organisera ett folkförsvar, som efter en ockupation skulle kunna uppta kampen på samma framgångsrika sätt som Algeriets och andra folk upptagit kampen mot en kolonialmakt eller en ockupationsmakt.

Det är vår väsentligaste kritik mot den nuvarande försvarsordningen, att den drar oerhörda kostnader och att den är så sammansatt, att den knappast har förmågan att fylla sin uppgift på ett framgångsrikt sätt i farans stund. Militärledningen själv utgår ju från att det endast går att hålla stånd några veckor, och även om någon spekulerar i hjälp utifrån, som det heter, kan ju inte detta vara någon anledning för svenska folket att satsa oerhörda summor på ett försvar som enligt militärledningens egen uppfattning inte förmår avvisa ett anfall från en stormakt. Detta erkännande är för övrigt det enda som är realistiskt i militärledningens bedömning.

Jag kritiserade också tanken på att utrusta det svenska försvaret med atombomber, därför att anskaffandet av sådana bomber i stället för att verka avskräckande måste verka provocerande och vid en sammandrabbning mellan stormakterna kan inge någon stormakt föreställningen, att det är nödvändigt att på snabbast möjliga sätt göra upp räkningen med Sverige för att skaffa sig en fördelaktig position gentemot kombattanter i sammandrabbningen.

Att sedan dra in Sovjetunionens ök-

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

ning av försvarsutgifterna i detta sammanhang tycker jag är ganska malplacerat. Men jag vill framhålla att både Sovjetunionen och andra öststater förklarat, att om man bara träffar en överenskommelse om avrustning, så är man beredd att kasta all krigsmateriel i havet, och det kommer man i så fall utan tvivel att göra.

Vi menar att Sverige inte genom en maximal upprustning av sin försvarsmakt skall delta i det kalla kriget utan i stället allt framgent inrikta sin militärpolitik på att i överensstämmelse med vår utrikespolitiska målsättning söka åstadkomma fred.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 36, s. 118 och 119) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret

1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 57 550 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* (I: 247) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 305);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 401) och den andra inom andra kammaren av herrar *Wahrendorff* och *Fälldin* (II: 483);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl. väckt motion (II: 595), vari hemstälts att riksdagen för sin del fastställde att värnpliktslönen skulle vara fem kronor per dag samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att medelsramen för utbetalning av avlöningar till de värnpliktiga uppjusterades så att den höjda värnpliktslönen kunde utgå från och med den 1 januari detta år.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 305 samt II: 595, till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 57 550 000 kr.;

II. att motionerna I: 401 och II: 483 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Med knappast möjliga ordalag har statsutskottet besvarat motionerna nr 247 i första kammaren och 305 i andra kammaren angående höjning av värnpliktslönen. Utskottet hänvisar kort och gott till att 1962 års försvarskommitté enligt sina direktiv har att överse de värnpliktigas avlönings-

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

förmåner samt att 1960 års värnpliktsutredning även har att pröva vissa värnpliktsociala spörsmål, och utskottet anser sig därför inte böra tillstyrka motionerna. För min del vill jag gärna tolka detta, att utskottet inte avslöjar någon egen mening i ärendet, så att jag enligt det gamla ordstävets kan säga: Den som tiger, den samtycker. De värnpliktiga har nu 2 kronor 75 öre per dygn, och det är ett dagtraktamente som väl ingen kan missunna dem. Det blir på 300 dagar 835 kronor, och man kan väl inte heller anklaga dem för slöseri om denna summa har förbrukats utan något lönsparande. Visserligen kan man väl säga, att man har mat och kläder under den tid som man är inkallad, men det är väl ändå så, att fritiden också kostar pengar.

Värnpliktstiden innehåller så mycket av tvång och omställning i livsföringen för de unga männen, att detta att också bli så gott som medellös gör sitt till att den värnpliktige känner olust inför sin tjänstgöring, och den olusten tar sig uttryck i en attityd av ovilja mot samhället. Värnplikten kan vi inte avskaffa, men vid prövningen av fördelningen av försvarsanslaget bör en höjning av dagersättningen till de värnpliktiga te sig som oundviklig. Jag tror nästan man kan säga, att det kunde räknas som ett anslag till det psykologiska försvaret. Man nästan skäms när man konstaterar, att värnpliktlönen inte har höjts med mer än 25 öre sedan 1952. Det är den enda höjningen på tio år, och jag skulle tro, att det är knappast någon promille av den sammanlagda höjningen till försvaret, som skett under dessa tio år. 1957 års utredning påvisade, att om man skulle återställa penningbidraget till 1952 års värde, borde man höja det med 42 öre, men utredningen avrundade denna summa och föreslog 50 öre. Den föreslog dessutom att av dessa 50 öre per dag skulle 25 öre avsättas till en s. k. utryckningspremie, som skulle utbetalas vid värnpliktstjänstgöringens

slut. Trots allmän uppslutning kring detta utredningens förslag och trots motioner i ämnet i riksdagen ledde det inte till annat resultat än att statsrådet 1959 framlade ett förslag om en höjning av 25 öre per dag, vilket riksdagen antog.

Vi som nu har motionerat anser, att i samband med en aktuell höjning av värnpliktslönen bör även frågan om utryckningspremien tas upp. Vi föreslår således, att till värnpliktig som fullgör första tjänstgöring eller repetitionsövning skall utgå ett belopp ökat med 2 kronor 25 öre per dygn och att av dessa 2 kronor 25 öre en krona skall avsättas till en utryckningspremie. Även om arbetsmarknaden är sådan, att den med öppna armar tar emot de värnpliktiga när de kommer från sin tjänstgöring (Arbetsmarknadsstyrelsen har särskilt i år gjort lofvärda ansträngningar för att detta skall bli möjligt), även om det är på det sättet, är det ändå så, att den som kommer ut från värnplikten måste återgå till sitt civila liv med lån eller förskott på lönen. Kommer sedan semestertiden blir den unge man som kommit från värnplikten berövad arbetskamraternas rättigheter enligt semesterlagen, därför att under de tio månader han gjort sin värnplikt har han förlorat femton semesterdagar. Om man nu räknar med att han har en dagspenning på låt oss säga 40 kronor om dagen, blir det en förlust för honom på 600 kronor. Dessutom stänger företag och fabriker oftast under sommaren, och den som varit inne i värnplikten får inte någon semesterlön under den tid han blir friställd.

Som arbetsförmedlare har jag erfarenheter av reaktionen hos dessa som blivit lediga på det sättet. De betraktar i det fallet samhället som busen. Alla skäl talar således för att man tar upp dessa frågor till en förnyad prövning, och jag förutsätter att försvarskommittén inte behöver tänka så värst länge innan den har fått klart för sig, att det

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga

måste göras någonting. Det finns väl inget bättre tillfälle att införa ett lönsparande på det här området än just nu när man från samhällets sida på alla sätt försöker att animera till ett lönsparande ute i det civila livet. Men, om man skall få ett lönsparande på detta område, måste man först och främst företa en lönehöjning.

Herr talman! Jag har inte något särskilt yrkande, men jag hoppas att i varje fall de av kammarens ledamöter, som är med i försvarskommittén vill ta dessa synpunkter i beaktande.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I de motiveringar för en högre lön till de värnpliktiga, som föregående talare anför, kan jag i stort sett instämma. Även vi har i en motion, II: 595, föreslagit att de värnpliktigas avlöning skall höjas till 5 kronor. Med hänsyn till penningvärdeförsämringen och den ekonomiska utvecklingen i övrigt är detta ett krav som borde kunna vinna anslutning i alla kretsar. Det kan väl inte vara vare sig riksdagsledamöternas eller regeringens mening att vi på alla andra områden skall försöka hänga med i den ekonomiska utvecklingen men praktiskt taget stå stilla när det gäller de värnpliktiga och deras löner.

Jag skall inte trötta med något långt tal utan nöjer mig med att med dessa ord yrka bifall till motion II: 595, som väckts av den kommunistiska gruppen.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Fröken Sandell har gjort sig till talesman för de värnpliktiga och här talat för en förbättring av deras löneförmåner. Och intet ont i det! Självfallet är detta en mycket stor fråga, och just på grund av dess räckvidd har vi ansett det vara lämpligt, att den arbetande försvarskommittén, som enligt sina direktiv har att penetrera detta spörsmål, också får möjlighet att yttra sig innan riksdagen fattar sitt be-

slut. Det är i det här fallet inte alls som fröken Sandell sade, att den som tiger samtycker. En förklaring till statsutskottets ställningstagande kan vara, att fyra av statsutskottets första avdelnings sex ordinarie ledamöter råkar tillhöra försvarskommittén, vilken som sagt har fått i uppdrag att närmare undersöka just den angelägenhet som fröken Sandell motionsledes aktualiserat.

Jag vågar nog säga att vi är ganska positiva till de synpunkter som kommit till uttryck i motionen. Jag skulle tro att när försvarskommittén någon gång i oktober månad redovisat sitt arbete, så kommer fröken Sandell att ha fått något eller några av de krav hon här framfört tillgodosedda.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag måste fråga herr Mellqvist om en liten sak: Varför måste man utreda, hurvida man skall kunna bifalla en höjning av de värnpliktigas löner? Behövs det någon lång utredning för den sakens skull? Helt nyligen har vi haft avtalsförhandlingar för den civila arbetsmarknaden, och vi har alla funnit att det är nödvändigt med en löneförhöjning. De värnpliktiga har på lång tid inte fått någon lönehöjning. När man är så positivt inställd i alla andra avseenden när det gäller att öka utgifterna för försvaret, skulle man då inte också kunna tänka sig att det fanns utrymme för att höja de värnpliktigas löner utan några långa utredningar? Det är uppenbart, att den lön som nu utgår är för liten. Det är klart, att det är bekvämt att krypa bakom utredningar. Tyvärr har vi nu utredningar på gång i snart sagt alla frågor. Det är bekvämt, men jag tror inte att de värnpliktiga är nöjda med att behöva vänta ytterligare lång tid på sina berättigade krav och inte heller med herr Mellqvists eller statsutskottets motivering.

Överläggningen var härmed slutad.

Försvarets personalvård: Avlöningar*Mom. I*

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:595; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31—144

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 145***Försvarets personalvård: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 155, s. 286—294) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordad ändring i personalförteckningen för försvarets personalvård, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets personalvård, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, dels ock till Försvarets personalvård: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 330 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I:90) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II:127), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta om utbyte av den nuvarande halvtidstjänsten för stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå mot en heltidstjänst samt i anledning därav höja avlöningsanslaget till Försvarets personalvård med 9 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:90 och II:127,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för försvarets personalvård, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1962 föreslagit;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för försvarets personalvård, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

c) till Försvarets personalvård: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 330 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Ragnar Bergh, Bengtson, Widén, Per-Olof Hanson, Eric Petersen* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred, *Bohman* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:90 och II:127, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarets personalvård, som föranleddes av vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1962 och av reservanterna föreslagits.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Om det stora utlåtande som statsutskottet avgivit i anslutning till försvarsdepartementets huvudtitel med en sammanlagd omslutning på över 3 miljarder kronor råder som herr Mellqvist nyss sade mycket stor enighet. Man tycker nog att det skulle ha gått att komma överens också om den lilla summa på 9 000 kronor som rör försvarets personalvård.

När det gäller den andliga verksamheten vid försvarets personalvård är jag angelägen om att framhålla, att där bör kyrka och frikyrka, liksom andra fria

andliga rörelser få arbeta sida vid sida. I fråga om den lokala organisationen för själavård anser departementschefen — i anslutning till ärkebiskopens förslag — att denna fråga bör lösas i ett senare sammanhang. Utskottet har här ingen annan mening. Också om de regionala militärpastorerna råder enighet.

Meningsskiljaktigheten rör den centralt placerade stabspastorstjänsten, som försvarets personalvårdsutredning föreslår skall förändras till heltidstjänst i stället för den nuvarande halvtidstjänst. Samtliga remissinstanser, såväl militära som civila, har tillstyrkt detta förslag.

Jag vill särskilt erinra om kammarkollegiets framhållande av att i den nämnda tjänsten ligger åtskilliga rent administrativa arbetsuppgifter och utbildningsfrågor, vilka måste anses ligga helt vid sidan av gängse församlingsvård. Stabspastorn har också — som utredningen framhåller — att vara ledare och lärare vid kurser, som många gånger förlägges utanför Stockholm och pågår både en vecka och längre tid — allt arbetsuppgifter som svårligen kan förenas med halvtidstjänst.

Jag ber också att få fästa kammarens ärade ledamöters uppmärksamhet på det yttrande som har avgivits av Stockholms domkapitel. Yttrandet finns återgivet i motionen och jag anför därur några meningar: »Särskilt vill domkapitlet understryka vikten av att den nuvarande befattningen vid försvarets personalvårdsbyrå för en stabspastor med halvtidstjänstgöring utbytes mot en befattning för heltidstjänstgörande stabspastor. Domkapitlet, inom vars ämbetsområde den halvtidstjänstgörande stabspastorn har församlingsprästerlig tjänst, har nämligen funnit, att även utövningen av den församlingsprästerliga tjänsten lider stort men genom den nuvarande anordningen De båda halvtidstjänsterna äro av så olika slag, att de svårligen gå att förena.»

Försvarets personalvård: Avlöningar

Det är helt visst sällan som så många remissinstanser så enhälligt har slutit upp kring ett förslag. När det därtill rör sig om en bagatellartad summa, hoppas jag att kammarens ledamöter skall sluta upp kring reservationen om en heltidsanställd, centralt placerad stabspastor.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till den till utlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl., som innebär en kostnad av cirka 9 000 kronor — en så ringa summa, att det stora miljardanslaget inte ansetts behöva uppräknas.

I detta anförande instämde herr Larsson i Luttra (cp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den fråga som här behandlas aktualiserades i skrivelse till Kungl. Maj:t 1958 efter beslut av allmänna kyrkomötet samma år. Kyrkomötet begärde att en stabspastor skulle få anställas vid försvarets personalvårdsbyrå. Försvarets personalvårdsutredning behandlade frågan och föreslog åtgärder i enlighet med kyrkomötets framställning. Departementschefen stannade dock för att föreslå ett biträde åt fältprosten med halvtidstjänstgöring. Man har nu fått ett par års erfarenhet av hur denna halvtidstjänst fungerar och jag tror ingen kan säga att dessa erfarenheter är särskilt tillfredsställande. Försvarets personalvårdsutredning avgav 1960 ett betänkande som remitterades till 26 olika myndigheter. Sammanriskt kan sägas, att ingen remissmyndighet avstyrkte förslaget men en del föreslog bättre anställningsvillkor än vad utredningen gjort. Stockholms domkapitel säger att ordningen, d. v. s. dels församlingspräst och dels stabspastor, är tjänster av så olika slag, att de svårligen går att förena.

Statsutskottet synes ha kunnat ena sig om praktiskt taget alla de förslag i statsverkspropositionen som berört försvaret. Det är bara i en fråga som den-

Försvarets personalvård: Avlöningar

na punkt som skilda uppfattningar gjort sig gällande. Det är här dessutom fråga om minsta tänkbara kostnadsökning i detta sammanhang, nämligen utbyte av en halvtidstjänst för stabspastor mot en heltidstjänst.

Bakgrunden till frågan om en ändring av denna tjänst framgår av den fyrpartimotion, betecknad nr 127, som vi avlämnat i denna kammare. Jag skall därför inte närmare uppehålla mig vid motiveringarna utan endast i korhet anlägga några synpunkter på denna fråga.

Till skillnad från organisationen i andra länder finns i vårt land för närvarande inte någon heltidstjänstgörande befattningshavare, som i central instans handlägger frågor rörande själavården inom krigsmakten. Erfarenheterna av den nuvarande organisationen visar entydigt på behovet av åtminstone en sådan tjänst. Militära och civila myndigheter, kyrkliga organ och samfund, personalorganisationer m. fl. har alla förordat att tjänsten omvandlas. Utifrån sakliga grunder torde därför behovet av tjänsten inte kunna bestridas. Mig veterligt är det heller inte någon som har gjort det.

Förutom att behov av en heltidstjänst för stabspastor sålunda uppenbarligen föreligger, bör pekas på den väsentliga svårigheten att med nuvarande organisation kunna förena denna deltidstjänst med annan tjänst av församlingskaraktär. På båda håll har härigenom uppstått så väsentliga olägenheter, att tjänsteutövningen måst bli svårt lidande.

Merkostnaden för ett genomförande av förslaget blir, som herr Nelander också påpekat, 9 000 kronor. Den kan inte i ett sammanhang som detta anses utgöra skäl för tveksamhet eller för avslag på vår fyrpartimotion. Denna summa har inte heller åberopats av någon i detta sammanhang.

Statsutskottets majoritet har såvitt jag kunnat finna egentligen inte angett något motiv för sitt ställningstagande, och det har inte heller föredragande de-

partementschefen. Det är min övertygelse, att därest departementschefen redan i propositionen skulle ha föreslagit den tjänsteförändring, som det nu är fråga om, torde knappast någon här i riksdagen ha observerat detta utan förslaget torde ha bifallits utan vidare.

Den självavårdande verksamheten i försvaret, som bl. a. berör all vår manliga ungdom, måste tillmätas stor betydelse redan i fred. Härtill kommer den utomordentliga betydelse, som denna verksamhet i ekumenisk anda har för att under allvarliga förhållanden, t. ex. vid krigsfara, skapa tillförsikt och förtrostan. I dag arbetar denna ungdomsverksamhet efter moderna metoder och med social inriktning. En hel del förberedelser erfordras för att den även skall kunna fylla sin uppgift i händelse av krigsfara, t. ex. uttagning och utbildning av fältpräster. För att detta betydelsefulla arbete skall kunna ge önskvärt resultat har begärts, att åtminstone en heltidstjänst för stabspastor skall finnas inrättad. Jag anser, herr talman, denna begäran synnerligen rimlig och föreslår sålunda att det yrkande, som framförts i reservationen vid punkten 145, måtte vinna kammarens bifall.

I detta anförande instämde herrar *Boija* (fp), *Rimmerfors* (fp), *Börjesson* i Falköping (cp), *Carlsson* i Tibro (fp), *Källstad* (fp), *Westberg* (fp) och *Hamrin* i Jönköping (fp).

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Den befattningshavare, som diskussionen nu rör sig om, har sin anställning i kyrkans tjänst och uppehåller därtill en halvtidstjänst som stabspastor. Han är med andra ord närmaste medhjälpare till den fältprost, som finns på försvarsstaben.

I den föreliggande motionen har man yrkat, att denna halvtidstjänst skall omregleras till att bli en heltidstjänst. Det innebär såvitt jag förstår att man drar bort den ifrån det kyrkliga för-

samlingsarbetet. Befattningshavaren skall helt ägna sig åt de pastoralala och själavårdande uppgifter inom försvaret, som nu närmast herr Gustafsson i Borås var inne på.

Jag vill erinra om att dessa synpunkter underställts en hel del remissförfaranden. Det har därvid bl. a. framförts olika åsikter om vilken lönegrad tjänsten skulle placeras i. Chefen för armén säger exempelvis, att han ifrågasätter, om tillräckligt kvalificerad arbetskraft kan erhållas, därest stabspastorstjänsten placeras i Ae 19. Chefen för marinen föreslår lägst lönegrad Ae 20 för stabspastor, och Karlstads domkapitel vill att han lägst skall placeras i Ae 21. Det finns med andra ord olika meningar om den lämpliga lönegradsplaceringen för denna befattningshavare. Därutöver kan också åberopas ärkebiskopens uttalande, vari han bl. a. framhåller, att han när det gäller den lokala själsörjande uppgiften i viss mån vill avvakta utfallet av pastoratsreformen.

De berörda remissorganen har alltså anlagt en hel del olika synpunkter på denna befattning och dess omplacering till en heltidstjänst. I avvaktan på dels vilken lönegradsplacering vederbörande skall ha, dels vilka arbetsförhållanden som här skall komma i fråga har statsutskottets majoritet ansett, att man inte för närvarande bör byta ut denna halvtidstjänst mot en heltidstjänst. Utskottsmajoriteten förväntar emellertid att Kungl. Maj:t till ett kommande år lägger fram förslag som ligger i linje med de synpunkter, som redan nu har aktualiserats i den föreliggande motionen.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Beträffande arbetsuppgifterna är det faktiskt så, att icke oväsentliga ärenden har blivit kraftigt eftersatta, trots att en hel del uppgifter har fördelats på andra befattningshava-

Försvarets personalvård: Avlöningar

re inom personalvården. Jag har suttit med i försvarets personalvårdsnämnd, och känner därför något till det här. Jag vill bara betona vikten av att råd och anvisningar för själavårdsverksamheten vid förbanden icke blir eftersatt, att erforderliga handböcker utarbetas, att studiematerial och bildband m. m. kommer ut till förbanden i rätt tid. Det är knappast möjligt att klara alla dessa uppgifter med den nuvarande del-tjänsten.

Stabspastorn har att handlägga och bör ta del av och hålla kontakt med frågor angående soldathemsverksamheten samt vid besök på förbanden knyta kontakter med militärpastorer, konsulenter och soldathemsföreståndare. Då denna uppgift kräver en man och kostnadsökningen, som jag sagt förut, är ringa, kan jag icke finna något bärande skäl till att inte en heltidstjänst skulle kunna beslutas. Skulle denna befattningshavare behöva flyttas upp i lönehänseende, kan väl detta rimligen inte spela så förfärligt stor roll.

Tjänsten upprätthålles f. n. som vikariat av en metodistpastor, som enligt förkljudande arbetar mer än man har rätt att begära av honom. När tjänsten ledigförklarades, var han den ende sökande som kunde komma i fråga som kvalificerad kraft. Det fanns två andra sökande, men alla var överens om att de icke fyllde de mått som man krävde skulle fyllas.

Blir det en heltidstjänst, kan ju hela svenska kyrkans prästerskap söka den. Tjänsten kan då också stå öppen för frikyrkopastorer. Man får väl förmoda att vederbörande myndigheter är kapabla att utse den som är mest kvalificerad.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen; och fann herr andre

Fritidsundervisning m. m.

vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 145:o) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen 1) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunnat råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 101 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 146 och 147

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 148***Fritidsundervisning m. m.**

Sedan punkten föredragits yttrade

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Under denna punkt behandlas bl. a. anslaget till de militära förbandens biblioteksverksamhet. I en motion har yrkats dels på en anslagshöjning på 50 000 kronor, dels på nya

principer för anslagets utdelande. Beträffande det senare yrkandet kommer statsutskottet längre fram med ett utlåtande, och det gäller i dag endast höjningen av anslaget till förbandens biblioteksverksamhet.

Frågan har varit föremål för utredning, och riksdagen underströk förra året det önskvärda i att Kungl. Maj:t utan större dröjsmål framlägger förslag i ärendet. Kungl. Maj:t har dock i år inte ansett sig böra föreslå någon lösning av förbandens biblioteksfråga, och utskottet vidhåller sin förra årets intagna ståndpunkt. Det är sålunda en stark skrivning, och jag kommer inte att ställa något yrkande. Jag begärde ordet endast för att med några ord beröra den aktuella situationen med avseende på biblioteksfrågan inom försvaret.

Bokutlåningen har under senare år minskat väsentligt, bokanskaffningen till förbandsbiblioteken är otillfredsställande, och det omvittnas därutöver att det är en allvarlig brist på bibliotekarier. Då bestämmelserna är sådana, att endast ett bibliotek kan tillfalla varje förband, har det exempelvis inträffat att infanteriskjutskolan efter flyttningen till Kvarn i Östergötland saknar bibliotek, eftersom förbandet lyder under I 4, som har det bibliotek förbandet har rätt till.

Det anslag som staten lämnar till förbandsbiblioteken är sålunda otillräckligt. Det är därför angeläget att det sker något snart på detta område. Det är, herr talman, ett rimligt önskemål, att de strävanden mot en förbättrad folkbildning och det intresse för de allmänt kulturella kontakterna som statsmakterna i allt högre grad stöder också kan komma den värnpliktiga ungdomen och försvarets anställda till del. En av de viktigaste uppgifterna i vår mekaniserade civilisation är vaktsläendet om och stärkandet av den kulturella aktiviteten. Det gäller i mycket hög grad också i försvaret.

Syftet med mitt anförande, herr tal-

man, är sålunda att understryka det av statsutskottet vitsordade behovet av en anslagförstärkning och att vädja till försvarsministern att han till nästa års riksdag framlägger förslag i ärendet.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Uddevalla (s), *Gustafsson* i Borås (fp), *Börjesson* i Falköping (cp), *Svenungsson* (h), *Hammar* (fp), *Westberg* (fp) och *Carlsson* i Tibro (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 149—163

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164

Lades till handlingarna.

Punkterna 165—168

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—198

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 199

Lades till handlingarna.

§ 4

Utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

Före behandlingen av de skilda anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t (punkt 11, s. 33—47) lämnat en översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I:144) och den andra inom andra kammaren av herr *Sundelin m. fl.* (II:184), vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag till byggande av vägar och broar måtte uttala sin anslutning till att den investeringsserie som föreslagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lades till grund som ett minimiprogram för de tre närmaste budgetårens statliga ordinarie vägbyggnadsarbeten;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* (I:222) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II:269), vari hemstälts att riksdagen måtte bevilja de föreslagna anslagen till vägunderhållet och till byggande av vägar och broar men uttala att den av departementschefen för särskilda ändamål föreslagna dispositionen av 60 mkr. av berörda anslag icke måtte komma i fråga;

dels ock, såvitt nu var i fråga, två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I:439) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II:519), vari hemstälts att till Vägunderhållet (p. 12) för budgetåret 1962/63 anvisades ett investeringsanslag av 430 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt att till Byggande av vägar och broar (p. 13) för budgetåret 1962/63 anvisades ett mot automobilskattemedlen avräknat reservationsanslag av 450 000 000 kr., att

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

fördelas i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande under förevarande punkt samt med avslag å motionerna I: 144 och II: 184, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför;

II. att motionerna I: 222 och II: 269 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

Utskottet, som i enlighet med vad i det föregående anförts biträder Kungl. Maj:ts förslag beträffande anslagen till de statliga ordinarie väginvesteringarna, har ej heller funnit anledning till erinran mot anslagsberäkningen för vägunderhållet. Då utskottet följaktligen ej kan biträda de i motionerna I: 439 och II: 519 framställda yrkandena rörande höjning av berörda anslag med 10 respektive 15 mkr., kommer utskottet att under punkterna 12 och 13 i det följande avstyrka bifall till motionerna i fråga.

— — — — —
För administration och diverse ändamål slutligen har äskats sammanlagt ca 178,7 mkr. Vid bifall här till liksom till vad utskottet under förevarande punkt förordnat skulle de mot automobilskattemedlen avräknade anslagen för nästa budgetår uppgå till totalt (440 + 20 + 415 + 67 + 185 + 39,5 + 178,7) 1 345,2 mkr. I förhållande till motsvarande på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslag innebär detta en ökning med ca 90,2 mkr. Då inkomsterna av automobilskattemedlen beräknas till 1 532 mkr., skulle således det under budgetutjämningsfonden redovisade överskottet på vägväsendets specialbudget komma att öka med 186,8 mkr.

Reservationer hade avgivits

1 a) av herr *Boman*, fröken *Andersson* samt herrar *Axel Johannes Andersson*,

Per Jacobsson, *Nils Theodor Larsson*, *Sundin*, *Virgin*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka, *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby, *Löfroth*, *Källenius* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av departementschefens uttalande under förevarande punkt samt med bifall till motionerna I: 144 och II: 184, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför;

1 b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 222 och II: 269, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts beträffande den av departementschefen föreslagna specialdestinationen till norrlandslänen av vissa byggnads- och underhållsmedel;

1 c) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka i anledning av de i motionerna I: 439 och II: 519 framställda yrkandena ansett att

dels det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »i fråga», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som således för nästa budgetår funnit sig böra godtaga den föreslagna specialdestinationen, kan dock icke bortse från de olägenheter detta medför med avseende å medelstildelningen till de övriga länen. I syfte att i någon mån motverka dessa olägenheter samt låta de genom den höjda drivmedelsbeskattningen ökade bilskattemedlen i avsedd ordning komma vägväsendet till godo finner utskottet — på sätt i motionerna I: 439 och II: 519 föreslagits — en höjning av den totala medelsanvisningen till de ordinarie statliga vägbyggnaderna samt vägunderhållet med 10 respektive 15 mkr. böra ske. I överensstämmelse härmed

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

kommer utskottet att under punkterna 12 och 13 i det följande tillstyrka bifall till nämnda motioner.»

dels ock det ovan intagna stycke i utskottets yttrande, som börjar med »För administration» och slutar med »186,8 mkr.», bort ha följande lydelse:

»För administration och diverse ändamål slutligen har äskats sammanlagt ca 178,7 mkr. Vid bifall härtill liksom till vad utskottet under förevarande punkt förordat skulle de mot automobilskattemedlen avräknade anslagen för nästa budgetår uppgå till totalt (450 + 20 + 430 + 67 + 185 + 39,5 + 178,7) 1 370,2 mkr. I förhållande till motsvarande på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslag innebär detta en ökning med ca 115,2 mkr. Då inkomsterna av automobilskattemedlen beräknas till 1 532 mkr., skulle således det under budgetutjämningsfonden redovisade överskottet på vägväsendets specialbudget komma att öka med 161,8 mkr.»

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Under denna punkt förekommer det sedvanliga översiktliga resonemanget om vägarna. Statsrådet framhåller att den kraftiga upprustning av vägnätet, som har påbörjats, bör fortsätta och att den i första hand bör inriktas på sådana delar av vägnätet, som är av särskild betydelse för näringslivets transporter — därvid särskilt broarnas bärighet m. m. anses höra till de angelägna uppgifterna. Anslagen i år innebär också en sammanlagd ökning av vägbudgeten med 140 miljoner kronor, vilket naturligtvis hälsas med tillfredsställelse på alla håll.

Emellertid har det varit delade meningar beträffande ett par tre frågor som berörs i punkt 11, och jag vill gärna redovisa några synpunkter i det sammanhanget.

Förra året hade väg- och vattenbygg-

nadsstyrelsen — tydligen i anslutning till riksdagens tidigare uttalanden och omfattningen av de investeringar som man förutsatte i vägplanen — räknat med ett betydligt större anslag än vad förra årets riksdag beviljade, då det blev en nedprutning med 100 miljoner kronor i förhållande till vägplanen. Denna nedprutning måste ju föranleda en väsentlig omläggning av den projekterade verksamheten, en omläggning som med ett 40-tal miljoner kronor berörde motorvägsbyggena, medan man prutade 60 miljoner kronor mera allmänt över hela linjen. Den situation som sålunda uppstod förra året utlöste en betydande oro hos en rad av de myndigheter och organisationer som är särskilt intresserade utav vägfrågorna.

I årets petita har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del starkt understrukit önskvärdheten för att inte säga nödvändigheten av att man får räkna med en någorlunda fast investeringsram för åtminstone en treårsperiod. Man önskar en rullande treårsplan. I stället för den tidigare tänkta ökningen med 100 miljoner kronor för varje år föreslår man nu en ökning med 60 miljoner kronor varje år. Statsrådet har gått med på en ökning med 60 miljoner kronor för nästa budgetår. Däremot har statsrådet avvisat tanken på att lägga fram förslag om en investeringsplan för en treårsperiod.

Jag vill erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen inte har haft någonting att erinra mot en sådan treårsplan. Styrelsen förutsätter bara att det därutöver finns en tillräcklig grad av rörlighet och att projekteringen bedrives på ett sådant sätt, att större belopp kan sättas in om hänsynen till arbetsmarknaden och konjunkturerna skulle göra detta nödvändigt och önskvärt.

En sådan treårsplan med en ökning av anslagen till nybyggnader av vägar med 60 miljoner kronor om året finns antydd i bihang till 1960 års kompletteringsproposition. Jag förmodar att den

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

i viss mån var en avläggare från den besparingsutredning som redovisade sina resultat på sommaren 1959. Den kan väl därför betraktas som ett minimum för vad man behöver ifall man skall fullfölja vägplanen.

Som jag nämnde har departementschefen avvisat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan om att lägga fast en treårsplan. Statsrådet gör det med åberopande av vad statsutskottet skrev och riksdagen godkände förra året. Det är egentligen ett par meningar — jag skall komma tillbaka till dem — som har åberopats. Statsrådet säger att han delar den uppfattning »som riksdagen här gett uttryck för» d. v. s. i det korta citat som jag skall återkomma till.

Läget är alltså det, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mycket starkt stryker under nödvändigheten av en rullande treårsplan. Man behöver det för att kunna planera större arbeten, man behöver det för att kunna avsluta entreprenader och man behöver det för att kunna planera den egna arbetskraftens användning. Jag behöver inte erinra om att vägbyggandet håller på att bli en storindustri. Det är alltså inte längre på det sättet som det en gång var, att man kunde slänga skottkärran och spadarna i diket och gå till något annat. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller också, att en sådan treårsplan är önskvärd med hänsyn till remissinstanserna och de många intresserade parter i lokalförvaltningar och inom näringslivet som man har anledning att hålla kontakt med när man planerar.

Jag tycker för min del, att när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har intagit denna modererade ståndpunkt att föreslå denna kortare tidsperiod och denna mindre summa beträffande en årlig ökning av anslagen, så innebär det ett försök av styrelsen att anpassa sig till de olika synpunkter, som naturligtvis måste göra sig gällande och som också måste ges utrymme när man tar ståndpunkt i denna fråga.

Som jag nämnde hänvisar statsrådet till riksdagens ståndpunktstagande förra året, och det är framför allt två meningar som citeras även i år. Den första lyder: »Det skulle givetvis underlätta vägbyggnadsverksamhetens rationella planering och genomförande, om vägmyndigheterna finge följa ett av statsmakterna fastställt flerårigt investeringsprogram.» Den meningen är alltså ett erkännande av att det i och för sig är önskvärt med ett sådant flerårigt investeringsprogram. Men så kommer den andra meningen, som pekar i en annan riktning. Där heter det: »Utskottet anser emellertid icke att statsmakterna kan frångå sig möjligheterna att taga hänsyn till hur samhällsekonomin och arbetsmarknadsläget framdeles kommer att utvecklas.»

Såvitt jag förstår är det ingen som har förutsatt, att statsmakterna skulle frångå sig möjligheterna att ta hänsyn till samhällsekonomin och arbetsmarknadslägets skiftningar. Det har inte ämbetsverket förutsatt och det har inte heller de motionärer från samtliga de fyra stora partierna som har motionerat i denna fråga förutsatt. Jag tror därför att det är önskvärt att inför denna frågeställning se litet på vad riksdagen sagt, inte bara förra året i dessa båda meningar, utan även vid några andra tidigare tillfällen. Jag ber därför, herr talman, att få läsa in några tidigare yttranden i protokollet. Jag tror att de ger en fullständigare bakgrund till dagens frågeställning än de förut citerade meningarna.

1958 yttrade statsutskottet, och riksdagen godkände det: »I anslutning till det föregående vill utskottet också understryka nödvändigheten av att en plan för de fortsatta väginvesteringarna fastställs. Förutsättningen för en ur såväl tekniska som ekonomiska synpunkter rationellt bedriven vägbyggnadsverksamhet torde nämligen vara en investeringspolitik, som ger möjligheter till en mera långsiktig arbetsplanering utan

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

ändringar år från år. Endast härigenom blir det möjligt att utnyttja de fördelar, som står att vinna genom övergång från mindre till större arbetsföretag på sätt som förordats av bl. a. statsrevisorerna i deras vid 1956 års riksdag avgivna berättelse.»

Längre fram heter det i 1958 års skrivning: »Utskottet vill i anledning härav framhålla, att en klar gräns bör dragas mellan den ordinarie investeringsverksamheten och de med medel från beredskapsanslag bedrivna arbetena. De senare bör sålunda enligt utskottets uppfattning läggas helt utanför den förstnämnda verksamheten. Anslaget för nämnda arbeten, vilka utskottet förutsätter kommer att bedrivas så effektivt som möjligt, bör således utnyttjas utan förfång för det ordinarie vägbygget.»

I utskottets utlåtande år 1959 heter det bl. a.: »Utskottet som under en följd av år och senast i sitt utlåtande nr 6 till fjolårets A-riksdag understrukit nödvändigheten av att en plan för de fortsatta väginvesteringarna fastställes, finner det för sin del mycket tillfredsställande att förenämnda vägplan nu framlagts. Såvitt utskottet kan bedöma är den väl ägnad att läggas till grund för den fortsatta utbyggnaden och upprustningen av vägnätet. Utskottet vill därför förordna, att den i princip godtagas som ett program härför. Detta innebär emellertid icke ett ställningstagande till den föreslagna totala omfattningen av investeringarna under hela perioden eller ens under tioårsperioden 1958—1967.»

År 1960 säger utskottet: »I samband med det principiella godtagandet av vägplanen vid fjolårets riksdag framhöll utskottet, att detta icke innebar ett ställningstagande till den totala omfattningen av investeringarna under hela den period vägplanen omfattar eller ens under tioårsperioden 1958—1967. Vidkommande investeringarnas omfattning i övrigt, d. v. s. under en första

femårsperiod, erinras om de uttalanden som av utskottet härutinnan tidigare gjorts.»

Ett närmare studium av vad riksdagen sagt i tidigare sammanhang ger alltså vid handen, att man i princip uttalat sig för den stora vägplanen, att man inte har bundit sig för investeringarnas totala omfattning år från år, att man har understrukit vikten av en flerårig investeringsplan och att man har begärt en klar gränsdragning mellan ordinarie investeringsverksamhet och beredskapsanslag. Jag tycker nog att de två meningar i statsutskottets skrivning år 1961, vilka återopats i föreliggande utskottsutlåtande, är litet för kortfattade och onyanserade för att göra rättvisa åt vad riksdagen tidigare sagt och avsett. När dessa två meningar står utryckta ur sitt sammanhang, verkar de onekligen litet magra.

Enligt min mening innebär, som jag tidigare framhållit, denna rullande treårsplan med en ökning av 60 miljoner kronor per år en anpassning både till de önskemål riksdagen framfört och till behovet av en viss rörlighet med hänsyn till arbetsmarknaden. Det kommer nämligen att ovanför den ordinarie investeringsramen finnas utrymme för rörliga investeringar som kan växla år från år.

Det är detta förhållande, som motionärerna från de fyra partierna har tagit fasta på och som de närmare utvecklar i de likalydande motionerna nr 184 i andra kammaren och nr 144 i första kammaren. För protokollets skull vill jag gärna ta med ett litet avsnitt ur dessa motioner.

Jag tycker att man kan hålla med motionärerna när de skriver, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har »åstadkommit en förnuftig avvägning mellan å ena sidan önskemålet om en fastställd planeringsmetodik och å den andra konjunkturpolitiska hänsynstaganden.

Underlag måste alltså sägas föreligga för ett uttalande från riksdagens sida om

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

en målsättning för väginvesteringarna enligt den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda investeringsserien för de tre närmaste budgetårens statliga vägbyggnadsarbeten. Även om ett sådant uttalande givetvis icke under *alla* förhållanden kan bli bindande för kommande år, är det för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planmässiga arbete av väsentlig betydelse, att statsmakterna på angivet sätt genom att godtaga investeringsserien fastställer en undre gräns för den erforderliga upprustningen av det svenska vägnätet för framföriggande treårsperiod.»

Detta är alltså de önskemål motionärerna framfört i direkt anslutning, såvitt jag förstår, till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petita.

Nu hemställer utskottets majoritet, att motionerna skall avslås och att de synpunkter som här anförts skall underkännas. Som motivering härför citerar man de två meningar i utskottets utlåtande föregående år vilka jag nyss omnämnt. Vidare för utskottsmajoriteten in i riksdagstrycket en skrivelse, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har avgivit till Kungl. Maj:t den 17 februari i år och där styrelsen redovisar det beräknade utfallet av vägbudgeten under kommande tre år, därest man får de 60 miljoner kronor i ökade anslag som man har begärt. Utskottsmajoriteten säger alltså: »Vi kan inte utlova dessa 60 miljoner kronor, men om ni finge dem bleve det så här.» De anslagssummor som man på detta sätt skriver fram kan bara vara en utgångspunkt för fortsatta överväganden under vissa samhällsekonomiska förutsättningar.

Om man först skall läsa vad riksdagen har sagt under senare år, om man vidare skall taga hänsyn till vad som tillbakavisats av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sina petita har hemställt om beträffande treårsplanen och därtill avstyrka vad motionärerna önskar och om man sedan skall läsa ut synthesen och förklaringen i utskottsmajo-

ritetens skrivning, då har man det inte särskilt lätt. Det är väl ungefär som att trampa i kvicksand. I varje fall avundas jag inte den, som ur detta material skall destillera fram någonting som går att hålla i.

Vi reservanter har föreställt oss, att man med tillbörlig försiktighet ändå skulle kunna ge litet mera på hand och skriva litet klarare. Det finns ingen anledning till att vi här skulle göra motsättningarna större än de är, och därför vill jag mycket klart säga ifrån, att det naturligtvis är mycket berättigat att ta hänsyn till arbetsmarknadssynpunkten, de samhällsekonomiska aspekterna och behovet av en viss rörlighet. Det förnekas inte heller av ämbetsverket. Vad det gäller är ju att kunna sammanväga dessa två var för sig betydelsefulla och relevanta synpunkter, så att man får bästa möjliga arbetsförhållanden.

Det är med dessa utgångspunkter reservanterna har skrivit sitt förslag till formulering, i vilken man tillstyrker motionen och i princip godkänner förslaget om en rullande treårsplan med en anslagsökning på 60 miljoner kronor om året, men där man i likhet med motionärerna och för övrigt även ämbetsverket fastslår, att planen inte kan vara bindande under alla förhållanden. Det finns force majeure-synpunkter även på denna minimiplan som riksdagen får förbehålla sig rätten att tillgodose.

Då kan man givetvis fråga: När är detta resonemang bindande och när är det inte bindande? Jag skulle för min del vilja erinra om att vi har flerårsplaner på andra områden. Vi har det när det gäller försvaret, vi har det när det gäller bostäderna — inte fasta men i alla fall med en hög grad av stabilitet — och vi får det förvisso vid årets riksdag när det gäller skolbyggena. Vägbyggnadsverket bör väl kunna ha trygghet för denna minimiplan i vanliga fall, och om situationen blir sådan att pla-

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

nen inte kan fullföljas, skall inte bara vägbyggandet tas under omprövning utan även andra motsvarande långtidsplaneringar. Egentligen har inte motörnärerna begärt mer, och det har inte väg- och vattenbyggnadsstyrelsen heller. Men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen betygar att det för verkets planering och fortsatta arbete skulle vara till fördel om detta sades från riksdagens sida. Och jag tror att skrivningen i reservationen på ett bättre sätt skulle sammanfatta vad riksdagen tidigare sagt och bättre avväga och sammanjämka de olika synpunkter som finns och som var för sig måste repekteras, än vad utskottets skrivning gör. Det är av den anledningen som jag har biträtt den vid punkten 11 avgivna reservationen av herr Boman m. fl., vilken jag här yrkar bifall till.

Medan jag har ordet kanske jag också får säga någonting om vad som står på sidan 17 i utskottets utlåtande rörande den av departementschefen föreslagna specialdestinationen av byggnads- och underhållsmedel till Norrland. Den specialdestinationen har väckt oro här och var, eftersom den innebär att en betydande del av de beviljade anslagen dirigeras till de nordliga länen. Det som hittills gjorts och nu göres ligger inom ramen för flerårsplanerna, även om det förskjuter verkställigheten en del mellan de olika länen. Det kan bli besvärande, om man år efter år fortsätter med en sådan specialdestination. Men å andra sidan bör den enligt majoritetens uppfattning kunna godtagas i varje fall för detta år.

Herr talman! Jag skall sluta med det anförda och yrkar som sagt bifall till reservationen av herr Boman m. fl. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr KÄLLENIOUS (h):

Herr talman! Principiellt sett kommer dagens riksdagsbeslut om väganslagen att ha mycket stor betydelse för vägväsendet. Riksdagen står inför ett viktigt ställningstagande, och inte minst våra vägmyndigheter och det av vägarna beroende näringslivet avvaktar beslutet med spänning på grund av den långsiktiga innebörd som vi är i stånd att ge beslutet.

Inom vägområdet har vi den avgjorda förmånen att veta, vilka insatser som kommer att behövas under en längre tidrymd. Vi har i vägplanen en utförlig och synnerligen grundlig långtidsplanering, som klart belyser vad som erfordras och vad som sker, om rekommendationerna icke följes.

Med den ökade betydelse som transporterna fått i dagens samhälle, när det gäller såväl tillförseln och distributionen av varor som befolkningens resor, är det uppenbart att stora krav ställs på vägnätets modernisering. Vi måste se moderniseringen som en nödvändig förutsättning för den positiva samhällsutveckling som alla gemensamt strävar efter. I vägplanen har man — trots relativt måttliga anspråk i fråga om tekniskt utförande — ansett, att investeringsökningar på cirka 100 miljoner kronor per år skulle vara nödvändiga för att möta utvecklingen och återhämta redan eftersatta behov. Sett på längre sikt — det behöver för övrigt inte vara längre fram i tiden än 1960-talets senare hälft — måste vägbyggandet ha ungefär dubbelt så stor omfattning som i dag, om någorlunda drägliga trafikförhållanden skall föreligga. En allvarlig tankeställare har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen givit oss i sin vid årets början färdiga utredning om vägarnas kvalitet. Endast 20 procent av våra riksvägar kommer att vara godtagbara för 1975 års trafik.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste ha stått inför ett besvärligt avgörande, när anslagsäskandena hösten

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

1961 gjordes för budgetåret 1962/63. Förra årets riksdag hade prutat ner äskandena med 100 miljoner kronor. Skulle man begära anslag efter vägplanen och kräva 570 miljoner för byggande på det allmänna vägnätet? Skulle man behålla ökningen, 90 miljoner kronor enligt vägplanen, och begära att innevarande budgetårs till 380 miljoner nedprutade anslag skulle ökas till 470 miljoner, d. v. s. med 90 miljoner kronor? Eller skulle man våga begära att inhämta en del av förra årets eftersläpning och äska ännu mer än 90 miljoner i ökning? Styrelsen valde intet av dessa tre alternativ. Vad styrelsen däremot sade var, att vägplanen — såsom varande ett minimum — måste genomföras. När styrelsen så räknade med ett visst tillskott, 75 miljoner, genom beredskapsarbeten, menade den att dylika arbeten, orsakade av speciella omständigheter, kunde användas för att man skulle få en ökad omfattning av investeringarna, men något avsteg från vägplanen ville styrelsen inte vara med om. Med hänsyn till den trängda trafiksituationen och de mångenstädes ytterst besvärande trafikförhållandena förstår man, att styrelsen befarar katastrofartade situationer på flera viktiga vägavsnitt.

Styrelsens överväganden ledde då till förslaget att en mera långsamt ökande investeringsserie än den som den ursprungliga vägplanen förutsatte kan godtas som ett minimiprogram. Det absoluta villkoret härför är då att styrelsen får en treårig bindning för investeringar om 440 miljoner för 1963, 500 miljoner följande år och 560 miljoner det därpå följande, d. v. s. en nedprutad ökning med 60 miljoner kronor om året.

I förhållande till vägplanen — med den redan inträffade eftersläpningen på ett år — är minskningen 130 miljoner år 1963; den växer till 170 miljoner 1964 och uppgår slutligen till 210 miljoner 1965. Det betyder en samman-

lagd eftersläpning på 500 miljoner på dessa tre år, och jag frågar mig om beredskapsarbeten kan ge en motsvarande utfyllnad. Troligen inte ens i absoluta tal räknat och än mindre i effektivitet genom dels lägre effekt i och för sig, dels en geografiskt mindre fördelaktig fördelning. Beredskapsarbetenas fördelning måste ju bedömas ur helt andra synpunkter än de som sammanhänger med trafikbehovet. Knyter jag vidare an till kommunikationsministerns beräkningar och understryker, att han gör sina jämförelser och håller på vägplanens genomförande *utan* eftersläpning, vill jag bara påminna om att man under sådana förhållanden skulle räkna med ytterligare hundra miljoner kronors försämring per år under dessa tre år. Differensen — eftersläpningen — blir då inte 500 miljoner utan 800 miljoner kronor.

Låt oss bara anta att vi år 1965 har ett utgångsläge mellan 200 och 300 miljoner lägre än ursprungligen beräknats. Är det inte då berättigat att vara betänksam eller rättare allvarligt bekymrad? Detta är motiv nog för att vi skall hävda den meningen, att riksdagen måste uttala sig för att den investeringsserie, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt, skall genomföras som ett minimiprogram. Den allmänna belysning vägrågan har fått i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens *petita*, de analyser som presenteras i fråga om behovet av att tillgodose näringslivets transporter, fördelarna av bestämda utfästelser med ökad stadga åt planering och byggande, är bevis nog. Bestämda riksdagsuttalanden till förmån för ökningen är också synnerligen väl motiverade med hänsyn till att man i tid skall kunna förbereda en sådan mekanisering, som medger så rationellt utnyttjande som möjligt av arbetskraften.

Herr talman! Också ett annat förhållande måste beaktas. Jag tänker härvid på den specialdestination, som kommunikationsministern föreslagit. Nybygg-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

nadsanslaget till vägar har ökats med 60 miljoner kronor — enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens nedprutade förslag — till sammanlagt 440 miljoner kronor. Av ökningen vill nu kommunikationsministern på förhand bryta ut två tredjedelar, d. v. s. 40 miljoner kronor, som skall lämnas extra till Norrland. Han underkänner sålunda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens fördelningsplan med ungefär 10 procent när han säger att »behovet av en ytterligare vägupprustning är särskilt framträdande i norrlandslänet...» Endast 400 miljoner kronor skall sålunda fördelas enligt ordinarie grunder. På samma sätt skall 20 miljoner av underhållsanslaget på förhand avdelas till Norrland.

Jag vill särskilt understryka, att det inte är någon missunnsamhet mot Norrland, när reservanterna tar avstånd från en sådan specialdestination. Utskottsutlåtandet innebär att man »funnit sig kunna godtaga» den föreslagna specialdestinationen »för nästa budgetår» — att utläsa: för den här gången.

Men utskottet understryker samtidigt sin till förra årets riksdag meddelade bestämda mening om utjämnningar mellan ordinarie väginvesteringar och beredskapsarbeten och den stora vikt som måste fästas vid tillgodoseende av flerårsplanerna och fördelningen mellan länen av ordinarie medel.

Reservanterna anser detta uttalande vara en fullt bärande motivering för att man skall yrka direkt avslag på specialdestinationen redan för nästa budgetår. I vår reservation har vi särskilt tryckt på den rubbning, som följer i planerna och oroat oss för att den förbättring i trafiksäkerheten, som krävs på de starkt trafikerade vägarna i södra och mellersta delarna av landet, skulle komma att utebli.

Men saken har också en rent principiell sida. Efter väglansplanens framläggande och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ingående utredningar har styrelsen på ett berömvärt sätt ansträngt sig

att komma fram till allt bättre metoder i prioriteringsgraderingen med avvägning mellan olika inverkanse faktorer, transportekonomi, vägstandard, trafiksäkerhet, industrilokalisering m. m. Dessa avvägningar bör ankomma på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ju bl. a. grundar dem på omfattande lokala uppgifter. Det blir då oriktigt att en specialfördelning på departementsplanet rubbar — kanske t. o. m. kullkastar — styrelsens planer.

För att ytterligare understryka vikten av en på tekniska och trafikekonomiska grunder gjord fördelning kan jag belysa situationen för ett norrlandslän och ett sydsvenskt län. Årets ordinarie anslag har först i dagarna fördelats. Norrbotten föreslogs av ordinarie medel få 16 miljoner och Kristianstads län 8 miljoner. Den fördelning som tar hänsyn till vägförhållanden, trafik, transportarbete o. s. v. ger alltså norrlandslänet dubbelt så stort anslag som skånelänet. Men Norrbotten får i år 60 miljoner kronor i stället för 16 miljoner genom att cirka 44 miljoner planenligt tillkommer i form av beredskapsarbeten, medan troligen inga sådana kommer till skånelänet. Norrbotten får sålunda inte dubbelt så mycket utan mellan sju och åtta gånger så mycket.

Gör man en sammanställning för tre år av ordinarie medel och beredskapsmedel — åren 1960, 1961 och 1962 — finner man att det i Kristianstads län byggs för 42 miljoner och i Norrbotten för 185 miljoner, d. v. s. i det allra närmaste 4,5 gånger mer. Sysselsättningsläget medför att merparten av beredskapsarbetena kommer på särskilt utsatta län. Detta är helt naturligt — den vägen måste man gå, när det gäller fördelningen av beredskapsarbetena. Vad jag vill vända mig mot är att en åtgärd som den föreslagna specialdestineringen inte belysts med faktiska siffror.

Trafiksituationen i södra och mellersta Sverige är också svår. Vägbehovet tar sig visserligen olika uttryck, i Norr-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

land är det långa och glest trafikerade vägar, i övriga delar av landet starkt trafikerade vägar med betydande kapacitetsbrister. Som ett enda exempel kan nämnas, att när vägdirektören i Stockholms län nyligen i ett anförande belyste situationen i regionen kring huvudstaden, kom han fram till att det under några få år framöver behöves cirka 600 miljoner kronor för 10 stycken från Stockholm utgående riksvägar och viktiga länsvägar — och ändå sträcker sig detta vägbyggande inte längre än maximalt 50 km utanför Stockholms-gränsen.

De här berörda förhållandena pekar enligt min mening på att det i landets södra och mellersta delar finns så viktiga trafikfrågor att lösa, att det icke är rimligt att göra en sådan specialdestination av *ordinarie* medel för vad som egentligen är beredskapsändamål, som kommunikationsministern har föreslagit. Han säger — med frångående av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag — att behovet av ytterligare vägupprustning är särskilt framträdande i norrlandslänen med hänsyn till dels transportförsörjningen, dels sysselsättningsläget. Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid intet haft att erinra mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden. Det står på sid. 9, tredje stycket, i utskottsutlåtandet.

Kommunikationsministerns ställningstagande har i sin tur föranlett socialministern till en korresponderande manöver. Denna lämnar en motivering för denna specialdestination på sidan 142 i statsverkspropositionens bilaga 7 år 1962: »Av vad jag förut anfört har framgått att behovet av beredskapsarbeten på vägar är särskilt stort i övre Norrland. En utökning av det *ordinarie* vägbyggandet under hänsynstagande till arbetsmarknadspolitiska synpunkter i fråga om vägföretagens lokalisering, arbetenas igångsättande, anlitande av arbetskraft m. m. fyller väsentligen samma uppgift som beredskapsarbeten. Med

hänsyn härtill finner jag det möjligt att begränsa medelsberäkningen under förevarande anslag till att avse cirka 140 000 dagsverken på vägarbeten för nästa budgetår.» I år har beräknats 280 000, så att det blir alltså hälften och kostnaderna beräknas till 60 miljoner kronor.

Ja, herr talman, man måste vara slalomåkare i budgetfiness för att kunna hänga med.

Beredskapsarbeten skall gå på beredskapsmedel. Om norrlandslänen behöver 60, 100 eller 120 miljoner eller mera på grund av sysselsättningsläget då skall Norrland få det, men det får inte bli någon kontoblandning som här skett.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Det kanske inte är nödvändigt att här vidare tala om vikten av ett välutvecklat vägväsende och dess betydelse för folkets välstånd och välfärd. Det står väl klart för oss alla att en progressiv vägpolitik är mycket angelägen.

Vi har kunnat konstatera att det sker förändringar i transportsystemet. Transportapparaten utvecklas mycket expansivt och den ställer större och större krav på samhällets resurser. Vi vet alla att denna utveckling kommer att fortsätta, och stegringstakten kommer att bli avsevärd. Vi konstaterar med tillfredsställelse att den föreliggande propositionen antyder en något mera generös inställning till vägbyggandet än tidigare. Anledningen till detta skall väl sökas i större tillgång på fordons- och drivmedelsskatter.

Kommunikationsministern har anfört många och välformulerade skäl för en fortgående stegring av anslagen till vägbyggande och vägunderhåll. Man skall då observera att det för vägväsendets rationella bedrivande erfordras att vägmyndigheterna har en långtiktig planering och har klart för sig hur stora belopp som kommer att bli disponibla på sikt. Jag vill på denna punkt instäm-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

ma i vad herr Svensson i Ljungkile har anfört. Jag ber också att få instämma med yrkandet i reservationen nr 1 a. Denna bygger på en fyrpartimotion som hävdar att riksdagen skall ansluta sig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om att en investeringsserie skall bestämmas att ligga till grund för ett minimiprogram under de närmaste tre budgetårens anslag till ordinarie statliga vägbyggnadsarbeten.

Fördelarna av detta torde väl stå klara för oss alla. Vägbyggandet arbetar numera med mycket stora entreprenader, och självfallet skulle en sådan investeringsserie möjliggöra för vägmyndigheterna att planera på ett lugnare och säkrare sätt och naturligt nog vara till bättnad för vägbyggandet både när det gäller dess intensitet, dess inriktning och inte minst dess ekonomi. Mot denna önskan om en treårig investeringsserie, som skulle ligga något så när fast, står självfallet önskemålet att också vägbyggandet skall ingå i den s. k. flexibla samhällsekonomin, med andra ord att även vägbyggandets omfattning skall rätta sig efter föreliggande eller förutsedda konjunktursvängningar. Till detta säger vi reserverar att vi har förståelse för önskemålet och att ett uttalande om en fast investeringsserie inte under *alla* förhållanden kan vara bindande.

Frågan är då varför inte utskottet kunnat bli enigt om en sådan formulering. Anledningen är väl att majoriteten vill ha en något starkare bindning till Kungl. Maj:t i bedömningen av dessa frågor än minoriteten anser behövlig. Man bör härvid, som herr Svensson i Ljungkile också anförde, komma ihåg att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag i detta hänseende inte rönt någon gensaga från den myndighet som närmast har ansvaret för sysselsättningsfrågorna.

Vi bör sålunda ge vägmyndigheterna en investeringsram, som inte utan allvarliga skäl frångås, för att möjliggöra

ett långsiktigt, väl planerat och ekonomiskt vägbyggande i landet.

Under denna avdelning i propositionen behandlas också principiellt frågan om anslagens fördelning på olika ändamål. Spörsmålet har ju berörts tidigare under debatten. Man finner att Kungl. Maj:t ger ett visst påbröd till norrlandslänen. Vägbyggandet i norrlandslänen skall alltså få ett betydande belopp utöver vad som normalt skall beviljas. Vi har från centerpartiets sida sagt att vi accepterar detta för nästa budgetår, men en liten hälsning bör skickas med — att kommunikationsministern för framtiden skall tänka sig noga för och vara ytterst försiktig med sådana här specialdestinationer. Saken har inte varit särskilt populär i fjärde avdelningen i statsutskottet — det känner kanske herr kommunikationsministern till.

Vi vill alltså från vårt håll påpeka, att vi accepterar specialdestinationen för nästa budgetår men att vi samtidigt velat mildra verkningarna av anordningen. Den kommer nämligen att ha en viss snedvridande effekt, om vi ser till landet i dess helhet. Vi har därför föreslagit att det sammanlagda vägbyggnadsanslaget skall höjas med 10 miljoner kronor, att fördelas efter förslag av vägmyndigheten, och att man då skall hålla i minnet att vägarna i Syd- och Mellansverige inte är av den standard att de får komma ytterligare på efterkälken. Vi har vidare föreslagit, att vägunderhållsanslaget skulle förstärkas med ytterligare 15 miljoner kronor. Det är i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag. Framför allt har vi hävdat betydelsen av att oljegrusbeläggningarna skall intensifieras. Inte minst gäller det, att vägbanorna upprustas före oljegrusbeläggningen, så att inte besvärande brott i vägbanan behöver uppstå i sådan omfattning, som skett många gånger vid de tidigare beläggningarna.

Vi har också i detta sammanhang ta-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

lat om betydelsen av de enskilda vägarna, och det har ju också förefunnits motioner i vilka yrkats, att man skulle vidta ändringar i fråga om statens bidrag till byggande och underhåll av enskilda vägar. Vi har inte reserverat oss till utskottsutlåtandet på denna punkt, därför att vi har trott oss förstå, att kommunikationsministern kommer att förelägga riksdagen förslag i detta hänseende. Jag skulle då vilja uttala det önskemålet att, om statsrådet i den nuvarande remissbehandlingen får allmänt tillstyrkande, han måtte i största möjliga utsträckning följa 1960 års vägsakkunnigas förslag, som från vår utgångspunkt har befunnits vara acceptabelt. Vi vet, att statsrådet är mycket intresserad av denna fråga, och förliktar oss på att han kommer att förelägga riksdagen förslag så snart som möjligt och att förslaget kommer att nära ansluta sig till 1960 års vägsakkunnigas förslag i ärendet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 a) och 1 c).

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag vill som motionär komplettera herrar Svenssons i Ljungkile, Källenius' och Gustafssons i Kärby uttalanden på några punkter och ytterligare stryka under herr Källenius' kritik mot den s. k. specialdestinationen av 40 miljoner på vägbyggnadsanslaget. Kritiken bottnar naturligtvis inte i någon negativ attityd till upprustningen av norrlandslänens vägar. Tvärtom talar starka skäl för att den delen av landet — med längre avstånd och sämre förbindelser än Mellan- och Sydsverige — ges goda kommunikationer. Strukturförändringen inom skogsbruket och övergången från flottning till biltransporter har också skapat nya behov av vägbyggande och upprustning över huvud av vägnätet i denna landsdel.

Men landsdelen har, som herr Källenius påvisat, redan fått relativt sett be-

tydligt större tilldelning av vägmedel än de södra landsdelarna. Herr Källenius' jämförelse mellan Kristianstads och Norrbottens län var belysande. Jämförelsen kan ytterligare belysas med siffror från tre andra sydsvenska län, nämligen Malmöhus, Uppsala och Skaraborgs län, som förra året fått tilldelning av beredskapsmedel med bara respektive $\frac{1}{20}$, $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{4}$ av de ordinarie medlen, medan däremot Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län fått avsevärt mer i beredskapsmedel än i ordinarie medel. I Västernorrlands län uppgick beredskapsmedlen till 115 procent av de ordinarie medlen och i Norrbotten till 230 procent.

Under inga förhållanden bör någon kunna påstå, att norrlandslänen missgynnats. Våra invändningar ligger emellertid framför allt på det principiella planet. Specialdestinationer av det här slaget — en utbrytning ur de ordinarie medlen av en klumpsumma som utan behovsprövning i förhållande till andra arbeten läggs på en viss landsdel — bryter sönder den enhetliga planläggningen för riket.

Som herr Svensson i Ljungkile erinrat om har även statsutskottets majoritet år efter år uttalat sig för ett av statsmakterna fastställt flerårigt investeringsprogram. I princip har på den punkten rått full enighet. Meningsskiljaktigheterna har bestått i att majoriteten av samhällsekonomiska och konjunkturpolitiska skäl inte vill binda sig för längre tid.

Den av oss kritiserade specialdestinationen är emellertid oförenlig med begreppet fast investeringsserie. För specialdestinationen kan ju inte åberopas några konjunkturpolitiska motiv. Om man vill åberopa sysselsättningspolitiska skäl skall behovet av insatser tillgodoses genom beredskapspengar och inte med ordinarie medel. Man skulle naturligtvis kunna göra gällande att det i själva verket är fråga om beredskapspengar. Indirekt får man

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

det intrycket då man studerar socialhuvudtiteln. Men i så fall råkar man i konflikt med en annan av riksdagen ofta hävdad princip, nämligen att ordinarie medel och beredskapsmedel inte får sammanblandas. Specialdestinationen är dessutom rubricerad som ordinarie medel.

Jag måste erkänna att jag har svårt att förstå även minoriteten, d. v. s. den del av minoriteten — centerparti- och folkpartiledamöterna — som uttalat sig för att lägga väg- och vattenbyggnadsstyrelsens investeringsserie för de tre närmaste åren till grund för planläggnings- och utbyggnadsverksamheten, men som inte anslutit sig till högerreservationen mot specialdestinationen. Har man nämligen gjort ett uttalande om en fast investeringsserie för de ordinarie medlen enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering, då kan man väl rimligen inte redan första året frångå serien och reducera den med inte mindre än 40 miljoner kronor.

Om utskottsmajoriteten är inkonsekvent så är alltså utskottets centerparti- och folkpartiledamöter strängt taget än mer inkonsekventa. Man kan inte samtidigt godtaga en investeringsserie och redan första året frångå den. Detta är inte en hållbar linje.

Herr talman! Som många gånger understrukits är det angeläget att vägbyggnadsverksamheten bedrivs följdriktigt efter noga utarbetade arbetsplaner och i god följsamhet till den vägplan som riksdagen godtagit i princip.

Den gemensamma borgerliga reservationen om att acceptera en fast investeringsserie — men på en realistisk lägre nivå — utgör ett riktigt steg mot en sådan vägbyggnadspolitik. Högerreservationen mot specialdestinationen utgör ett ytterligare konsekvent fullföljande av dessa strävanden, och jag kan ansluta mig till yrkandena om bifall till de båda reservationerna.

Herr talman! Jag ber att få tillägga ytterligare några synpunkter. Kommu-

nikationsministern har ofta och bl. a. i statsverkspropositionen gjort gällande, att de sammanlagda faktiska väginvesteringarna för åren 1958—1962 — tack vare beredskapsmedel — ligger avsevärt över vägplanen. Merinvesteringen har uppgivits till 400 miljoner kronor. Men vid bedömandet av läget har, vilket herr Svensson i Ljungskile underströk, hänsyn inte tagits till beredskapsmedlens irrationella fördelning och inte till deras lägre effektivitet, inte heller till att 100 miljoner kronor enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen egentligen inte är byggnadspengar utan närmast underhållsmedel.

Om man först drar bort de 100 miljoner kronorna från de i runt tal 850 miljoner kronor i beredskapsmedel som utgått under perioden och sedan reducerar återstoden med drygt 15 procent på grund av lägre effektivitet, då blir överskottet i år inte 400 utan i runt tal 200 miljoner kronor. Då man bedömer det beloppet skall man också ta hänsyn till att pengarna inte disponerats där de i första hand behövs. Vägplanen har alltså inte tillgodosetts på riktigt sätt.

Sedan bör man också beakta att vägplanens investeringsserie beräknats i fast penningvärde, medan beredskaps-tilldelningarna utgått i aktuellt penningvärde. Beaktar man penningvärdeförsämringen äts en ännu större del av överskottet upp.

1953 års trafikutredning ansåg för sin del att vägplanens investeringsserie av detta skäl borde ha räknats upp med 100 miljoner kronor innevarande år.

Slutligen är tendenserna för tiden framöver ur vägplanens synvinkel oroande. Redan i år ligger de aktuella investeringarna inklusive beredskapsmedel under vägplanens serie och för kommande år synes, som herr Källenius anförde, eftersläpningen bli avsevärd.

Med dessa fakta och tendenser för

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

ögonen finns det all anledning att se till att utgående medel får effektivast möjliga användning.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 6 under punkt 11 i fråga om vägbyggnadsverksamheten står utskottet delat. Det gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om ett treårigt investeringsprogram. Detta har departementschefen inte kunnat tillstyrka, något som också utskottsmajoriteten ansluter sig till. Mellan majoriteten och reservanterna är det, enligt min uppfattning — även avdelningens ordförande har ungefär samma uppfattning — inte några större meningskiljaktigheter. Alla inom statsutskottet och fjärde avdelningen är överens om att hålla det för samhället nödvändiga vägbyggandet på en hög nivå och att utbyggnaden sker efter flerårs- och fördelningsplaner, som i sin tur inordnas i vägplanen av 1957, som 1959 års riksdag i princip anslöt sig till — dock med det uttalandet, att det inte var något definitivt ställningstagande till den takt, varmed planen borde realiseras. Frågan om de kommande årens årliga investeringar skulle bestämmas med hänsyn till bl. a. det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget.

Även förra årets riksdag tog ställning till spörsmålet om ett flerårigt program och konstaterade då, att det givetvis skulle underlätta vägbyggnadsverksamhetens rationella planering och genomförande, om vägmyndigheterna finge följa ett av statsmakterna fastställt flerårigt investeringsprogram, men å andra sidan fann riksdagen, att statsmakterna inte kunde frånhända sig möjligheterna att taga hänsyn till samhällsekonomiens framtida utveckling.

Jag vill, herr talman, fastslå, att både 1959 och 1961 års uttalanden gjordes i enighetens tecken.

Utskottsmajoriteten säger i år när det gäller planeringen av vägbyggnad-

det: »Utskottet vill emellertid för sin del understryka angelägenheten av att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering och samordning av vägbyggnadsverksamheten i görligaste mån underlättas genom att riktlinjer för vägpolitiken under ett begränsat antal år uppdrages.»

Detta uttalande andas väl en klart positiv inställning från utskottsmajoritetens sida till såväl vägbyggandet som en rationell planering av detsamma.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens investeringsserie bygger på en årlig ökning av anslagen med 60 miljoner kronor under de tre kommande budgetåren. Om det samhällsekonomiska läget ger förutsättningar härför, anser utskottsmajoriteten att den ökning om cirka 100 miljoner kronor som framräknats den 17 februari i år och vari då inräknats vissa underhållsanslag för budgetåren 1963/64, 1964/65 och 1965/66, bör komma till stånd. Styrkan i detta ställningstagande ligger enligt min uppfattning däri, att dessa 100 miljoner kronor innesluter en beräknad ökning på 20 miljoner kronor för utbyggnad av städernas gatu- och vägnät.

Reservanterna säger, att de vill ha en lägsta ram för investeringarnas storlek under en flerårsperiod. Vad innebär uttrycket lägsta ram? Bygger den på en årlig ökning av anslagen med 60 miljoner kronor? I reservanternas skrivning görs en ytterligare reservation. Det heter nämligen: »Genom att väginvesteringarna utgör en betydande del av den offentliga sektorn kan de å andra sidan icke vara opåverkade av konjunkturpolitiska åtgärder.» Det heter vidare: »Bortsett från att ett uttalande från riksdagens sida till förmån för en flerårig investeringsserie inte under *alla* förhållanden kan vara bindande är det dock ägnat att giva ökad fasthet åt verksamhetens inriktning.»

Utskottsmajoriteten gör sin reserva-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

tion, men reservanterna har också två klara reservationer när det gäller de framtida bindningarna. Jag tycker att utskottets skrivning är bättre än reservanternas, om man tar hänsyn till vägmyndigheternas intressen.

Herr talman! Jag beklagar att det inte lyckades i avdelningen att göra en skrivning, som de olika uppfattningarna kunde ge sitt stöd, ty det är inte mycket som skiljer oss åt. Alla är vi besjälade av en god vilja att tillföra vägbyggandet så mycket pengar som möjligt och därefter fasta planer för deras användning, så att upprustningen av våra vägar kan fortsätta i en hög takt. Men vi kommer inte heller ifrån att det finns många andra viktiga områden inom vårt samhällsliv, som de gemensamma resurserna skall delas med. Det har ändå skett stora ting på vägbyggnadsområdet under 1950-talet. Vi har investerat cirka 6 miljarder kronor i ny- och ombyggnader, och räknar vi även in reparationer och underhåll, kommer vi upp i en siffra på cirka 10 miljarder kronor under en tioårsperiod. Det blir ju i genomsnitt en miljard kronor per år.

Även under 1960-talet torde vi komma att ha en för våra förhållanden mycket hög investeringsnivå inom vägbyggandet. Alla prognoser pekar på detta. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar för de tre närmaste åren kommer nog att kräva anslagsökningar på minst 100 miljoner kronor per år, om samhällsekonomi och statsfinanser medger detta. 1959 års långtidsutredning ger sin anslutning till detta i sitt betänkande, där den säger att utredningen har accepterat ett investeringsprogram av den totalmässiga omfattning väg- och vattenbyggnadsstyrelsens flerårs- och fördelningsplaner anger och som ungefär motsvarar vägplanen med ett års försening. Jag har nog samma uppfattning, om de ekonomiska möjligheterna kommer att finnas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan under punkt 11 i dess utlåtande nr 6.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller herrar Källenius' och Bohmans anföranden har jag inte någon anledning att polemisera. Våra i viss mån skiljaktiga meningar framgår av vad jag redan har sagt och av de yrkanden jag har ställt.

Beträffande anslagens storlek har jag följt utskottsmajoriteten, det säger jag till herr Gustafsson i Kårby.

Herr Johansson i Norrköping säger, att utskottets skrivning är bättre än skrivningen i reservationen. Han menar då att den är bättre ur vägsynpunkt. Jag förmodar att han anser, att vi gör för starka förbehåll med hänsyn till arbetsmarknaden etc. Men vi godkänner ju vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt. Vi godkänner motionerna, och det betyder att vi inte bara godkänner motionernas klämmar utan även accepterar det resonemang som förs i motionerna. Jag skulle här vilja framhålla att de korta skrivningar, som utskotten brukar göra, naturligtvis inte på något sätt är uttömmande. De kan så att säga inte stå för sig själva. Åtminstone säger dessa korta skrivningar för litet, om de står helt och hållet för sig själva. Men om det som reservanterna skrivit läses samman med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivning samt motivering och kläm i motionerna tror jag i alla fall att de ger de utgångspunkter, som ämbetsverket behöver.

Om utskottets majoritet anser, att reservanternas skrivning var för svag, var det synd att vi inte kom överens, ty vi skulle väl ha kunnat vara med om att skärpa tonen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag kanske skall göra några kommentarer till den debatt som

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

har förts, men jag vill allra först säga att det var ju tur att statsverkspropositionen kom att inrymma specialdestination av norrlandsanslaget, ty på det sättet fick herrar Bohman och Källenius i varje fall något nytt att tala om. Annars var uppläggningsen av deras anföranden innehållsmässigt och även i andra avseenden en upprepning av vad herr Bohman exempelvis hade att säga i remissdebatten i år och även i vägdebatten i fjol. Jag tycker inte att herrarna tillförde debatten något nytt moment mer än att man möjligen vid sidan av kritiken av det s. k. norrlandsanslaget gjorde vissa kritiska erinringar om var vi kan ligga i vägplanen just nu.

Jag finner därför främst anledning till att ta upp ett resonemang med utskottets talesman, herr Svensson i Ljungskile. Jag är överens med honom och det är jag också på en punkt med herrar Bohman och Källenius, då de säger att det är goda vägar som vi behöver inte minst ur näringslivets synpunkt. Jag kan följa herr Svensson så långt, men jag förstår inte riktigt när han säger att anslaget i fjol sänktes. Möjligen menar herr Svensson att det sänktes i förhållande till vägplanen. Ett sådant yttrande kan lätt missförstås. Man kan få den uppfattningen att departementet vid 1961 års riksdag presenterade ett i förhållande till 1960 års riksdag sänkt anslag till vägbyggande. Men det var ju inte alls fallet, utan det är, vilket herr Svensson i Ljungskile nu nickar bifall till, en sänkning i förhållande till vägplanen. Nu skall vi komma ihåg att vägplanen inte är antagen, som herr Svensson i Ljungskile formulerade det, utan när vägplanen på sin tid presenterades riksdagen, sade denna bara att vägplanen mycket väl lämpade sig för att läggas till grund för en framtida prövning av investeringsanslag m. m.

Ja, nu tycker herr Svensson i Ljungskile att det citat som jag hade tagit ifrån riksdagsutskottet 1961 var en aning för magert, men man bör då erinra sig, att

en rad av riksdagar tidigare hade gjort samma uttalande. Samhällsekonomska avvägningar skall alltid göras, man måste reservera sig för växlingarna i konjunkturen etc. Det säger nu reservanterna också i år, och gör det f. ö. genom två speciella uppbindingar. Man har varit så angelägen om att understryka det att man t. o. m. har kursiverat ordet »alla».

Sedan kommer man in på den samhällsekonomska och statsfinansiella avvägning som har funnits i utskottsutlåtanden och i riksdagsdebatter under flera tidigare riksdagar. Ja, jag måste nog säga att jag tycker att reservanterna här har gjort en reservation som är i magraste laget, om jag får låna ett uttryck av herr Svensson i Ljungskile. Men sedan säger herr Svensson: Vi har ju flerårsplaner på annat håll; vi har det när det gäller försvaret och vi har det också när det gäller skolbyggandet. Ja, det är riktigt, men när det gäller skolbyggandet — om jag får uppehålla mig vid det ett ögonblick — tror jag inte att man kan göra en jämförelse mellan vägbyggandet och skolbyggandet, ty beträffande skolbyggandet föreligger den omständigheten att vi har fastställt en skolorganisation, som kräver, för att den över huvud taget skall kunna genomföras, en planering på sikt. Vi har inte motsvarande beslut eller bindning programmässigt sett när det gäller vägbyggandet. Där har vi sagt att vägplanen lämpar sig för att läggas till grund för den framtida planeringen och investeringsavvägningen. I fråga om skolorganisationen har vi fixerat dess utformning. Jag tror alltså att man skall vara litet försiktig när man gör dessa jämförelser och söker dra paralleller.

Men låt gå för det! Är den svenska riksdagen intresserad av att man överför planerande och bindningar på det ena området efter det andra; kommer då inte hela riksdagsbehandlingen av ett flertal frågor att bara få en formell karaktär och inte en reell? Är det bundet

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

så är det, och det är ytterst svårt att göra några förändringar. Vi vet hur det ligger till när exempelvis frågan om statstjänstemännens löner kommer upp i riksdagen eller när avtalet mellan jordbruksnämnden och jordbrukarna presenteras. Då är vi försiktiga med att göra några som helst förändringar.

Riksdagen skall vara försiktig med att fastlägga planer, ty särskilt när det gäller vägbyggandet kan vi lätt få svårigheter att driva en aktiv konjunkturpolitik — och det är vi väl ändå överens om att vi skall göra.

Herr Källenius talade om att man i detta vägbyggande företog sig någonting som påminde om slalom. Det är möjligt. Men när jag såg herr Källenius agera i talarstolen, var det ingen slalomlöpare jag såg framför mig, utan det var en som befann sig i störtlopp. Därför upptäckte han heller inte i hastigheten vissa faktiska förhållanden. Han förklarade — om jag förstod honom rätt, vilket jag tror att jag gjorde — att vi hade prutat på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skande i deras petita hösten 1961. Så är det väl ändå inte, herr Källenius. Väg- och vatten begärde 140 miljoner, och de fick 140 miljoner kronor. Här skedde ingen nedprutning. Varför skall man stå och tala om att här skedde en nedprutning? Varför skall man beskriva saker och ting på ett annat sätt än det riktiga? Ingen vinner på det, allra minst vägbyggandet — och det är ju detta som vi alla vill försöka befrämja. I det snabba loppet glömde herr Källenius också bort att det ändå har skett åtskilligt på vägbyggandets område.

Herr Bohman berörde vad jag sagt vid åtskilliga tillfällen — nämligen att vi totalt sett ligger före vägplanen. Han menade, att om inte min utsaga var helt felaktig, så var i varje fall de siffror jag anförde felaktiga. Han anser sig alltså med tillämpning av vissa beräkningsgrunder kunna skriva ned det av mig i statsverkspropositionen angivna belopp — 410 miljoner — med vilket vi ligger

före vägplanen. Det var tur att han slutade så snart som han gjorde. Ty jag hade väl stått i skuld till vägplanen, om herr Bohman hade gett sig in på samma slags störtlopp som herr Källenius — men han var ju litet försiktigare.

Låt mig nu bara säga att vi för landsbygdens vidkommande för åren 1958—1962 ligger 547 miljoner före vägplanen, men när det gäller städerna ligger vi 137 miljoner efter vägplanen. Detta betyder att vi totalt ligger 400 miljoner före — jag är då generös och avrundar beloppet nedåt.

Herr Bohman säger bl. a., att man inte får ut samma effektivitet av beredskapskronan som av den vanliga vägkronan. Allright. Herr Bohman säger att beredskapskronans effektivitet är 15 procent lägre, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppger att dess effektivitet är 10 procent lägre; det finns t. o. m. tekniker, som jag haft kontakt med och som menar att dess effektivitet bara ligger 5 procent under vägkronans. Herr Bohman anförde vidare att ifrågavarande arbeten inte sätts in på rätt ställe. Efter att ha redovisat att vi totalt ligger 400 miljoner kronor före vägplanen, skall jag gärna medge att vägenslaget inte blivit jämnt fördelat över hela landet, utan eftersom det är beredskapspengar med, har det slagit mer i de län och områden, där man haft sysselsättnings-svårigheter och där man använt beredskapspengar för vägbyggande i syfte att upprätthålla en aktiv konjunkturpolitik och ge människorna arbete.

Kan det verkligen vara ett så avgörande fel att ha använt beredskapspengar för vägbyggande just inom de områden, där man har tillgång på arbetskraft? Är det verkligen ett så allvarligt fel, att det skall föranleda invändningar och anmärkningar? Jag har väldigt svårt att förstå det, särskilt som pengarna kom att användas inom områden, som är utomordentligt betydelsefulla för vårt näringsliv, nämligen inom Norrland, men också inom andra delar av landet.

Allmän översikt över beräkningen av vänganslagen m. m.

Både Kopparbergs, Värmlands, Kronobergs och Kristianstads län — för att nu ta några exempel — har fått icke oväsentliga meranslag av beredskapsmedel för vägbyggande. Det är dock Norrland — och där inte minst Norrbottens län — som har fått den stora parten. Varför? Därför att det är där vi har haft de största sysselsättningssvårigheterna, men också därför att från Norrland levereras den råvara och de produkter som utgör huvudparten av vår export, nämligen träet, massan och papperet. Av den anledningen bör man också i detta sammanhang och i denna bedömning låta väga in värdet av att med beredskapspengar bygga ut länsvägnätet i dessa områden för att driva ned transportkostnaderna och öka det svenska näringslivets konkurrenskraft. Detta skall vi inte förbise, ärade kammarledamöter. Man skall inte diskutera så förblindat i vägdebatten, att man inte har perspektiv åt näringslivssidan, utan bara ser bakåt och framåt i vägbyggandet. Vi måste också föra in näringslivet och dess intressen i sammanhanget. Detta hade jag väntat, att framför allt herrar Bohman och Källenius skulle ha en varm förståelse för.

Visst skulle det vara värdefullt att ha ett flerårigt program för väginvesteringar, men man kommer ändå inte ifrån nödvändigheten av det när man bedömer storleken av dem ta hänsyn till de samhällsekonomiska problemen över huvud taget. Det är som herr Rune Johansson sade flera intressen än väginresset som vill komma åt de pengar som staten förfogar över. Ecklesiastikministern är närvarande här. Han är i hög grad intresserad av en större medelstillgång och han har också fått en sådan, men det hindrar inte att samma herrar som kritiserar mig för att jag är för snål också kritiserar honom för att vara för snål i vissa avseenden. Jag tror att man även här skall se till helheten. Man kommer inte förbi avvägningen mellan olika intressen.

När jag har sett vad utskottsmajoriteten sagt och vad reservanterna sagt har jag funnit att jag från mina utgångspunkter inte har något att erinra mot den skrivning som utskottsmajoriteten gjort. Men jag har — det må ursäktas mig — nog en känsla av att dessa dubbla reservationer, delvis kursiverade, liksom har tillkommit för reservationens egen skull.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Både herr Johansson och statsrådet Skoglund var inne på det uttalande riksdagen gjorde 1959 när den fastställde vägplanen. Men de citerade bara en del av statsutskottets utlåtande. De återgav den reservation som statsutskottet då gjorde, nämligen att ett accepterande av vägplanen inte innebar »ett ställningstagande till den föreslagna totala omfattningen av investeringarna under hela perioden eller ens under tioårsperioden 1958—1967». Men herr Johansson citerade inte fortsättningen, som har följande lydelse: »Beträffande investeringarnas omfattning i övrigt vill utskottet erinra om det beslut härom som fattades av fjolårets A-riksdag samt om innebörden av de uttalanden som av utskottet därvid gjordes.»

Går man då till den riksdagen och ser vad utskottet sade, så finner man först det avsnitt som herr Svensson i Ljungskile återgav om behovet av planmässighet, långsiktig planering i vägbyggnadsarbetet. Jag citerar en bit längre ned i stycket: »Framför allt de stora eftersläpningar som föreligga på vägväsendets område nödvändiggöra en på längre sikt planerad, kraftigt utökad byggnadsverksamhet.» På följande sida finner man ett citat från delegationen för översiktlig vägplanering. Sedan skriver statsutskottet: »Nämnas må även att delegationen, som starkt understrukt nödvändigheten av att planen utan uppskov realiserar fr. o. m. år 1958, för tiden efter 1962 föreslagit en successiv

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

ökning av de statliga väginvesteringarna med 100 mkr. per år fram till år 1967. Mot bakgrund härav torde det stå klart att den av styrelsen framlagda femårsplanen i vart fall icke innebär någon överskattning av medelsbehovet.» Det var alltså rätt klara uttalanden som även då gjordes i enighetens tecken.

Statsrådet Skoglund sade att jag inte hade tillfört debatten något nytt. Det är väl möjligt, det skall jag gärna erkänna. Det är inte så lätt att i en fråga, som återkommer år efter år, hitta på något nytt att säga, men jag har en känsla av att det kanske lönar sig att tjata då det gäller vägbyggandet. Om man år efter år upprepar en berättigad kritik mot planeringen av vägbyggandet, så kanske man ändå småningom kommer en bit på väg. Jag har en känsla av att vi gjort det, och jag kommer inte att förtrötta i mitt tjat även om det kanske blir litet enformigt i varje fall för statsrådet och mig, som skall mötas i denna debatt varje år.

Jag skall gärna ge herr Skoglund ett erkännande. Sådana här bindningar för flera år framåt kan vara betänkliga från allmän synpunkt. Jag är fullständigt medveten om behovet av en aktiv konjunkturpolitik och det är klart att det ligger risker i fleråriga bindningar. Men när det gäller vägarna är planmässighet så nödvändig för att kunna bedriva ett ekonomiskt och effektivt vägbyggande att man måste försöka åstadkomma en avvägning mellan å ena sidan långsiktisplaneringens behov och å andra sidan den konjunkturpolitiska handlingsfriheten. Så har man resonerat på många håll utomlands. Där har man lagt upp investeringsserier för vägbyggandet. Det föreligger alltså på detta område större skäl för långsiktig planering än på många andra områden. Jag tror att också statsrådet ger mig rätt i detta. Om hur långt man skall gå härvidlag har meningarna brutit sig.

Herr statsrådet tog upp min kritik vad beträffar frågan om var vi ligger i

förhållande till vägplanen. Jag har aldrig bestritt att man i kronor och ören räknat ligger före vägplanen. Men man kan inte bedöma denna fråga ur kronor- och öresynpunkten utan måste ta hänsyn till de faktiska resultaten i effektivt vägbyggande, alltså till vad vi har fått för de pengar vi har lagt ner på vägbyggandet. Gör vi det ligger vi inte 400 miljoner kronor före vägplanen. Jag skulle gissa att vi ligger närmare 100 än 200 miljoner kronor före. Men allt tyder på att det försprånget kommer att ätas upp inom de allra närmaste åren.

Jag skall inte fördjupa mig i någon debatt om hur effektiva beredskapsmedlen egentligen är. Herr statsrådet sade att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har räknat med en reducering av effektiviteten med 10 procent och att andra specialister angivit 5 procent. Jag har räknat med 15 procent. Jag har därvid utgått ifrån väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkning. Styrelsen säger att en förutsättning för att man skall kunna räkna med endast 10 procents reduktion av effektiviteten är att arbetet löper normalt utan större växlingar i arbetsstyrkans storlek och utan att arbetet tidvis nedläggs. Arbetet har bedrivits relativt bra under de senaste åren men tidigare lämnade beredskapsarbetena mycket övrigt att önska. Jag har försökt göra en avvägning och kommit fram till att 15 procent bör vara ett vettigt och förnuftigt tal. Sedan kan man naturligtvis diskutera om det är riktigt. Det kan vara högre, det kan vara lägre, kanske 12 procent.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta vad statsrådet påpekade att sänkningen i fjol var i förhållande till vägplanen och inte en faktiskt sänkning. Ifall jag uttryckte mig så att man kunde få den uppfattningen att jag gjorde gällande att det skulle vara en faktisk sänkning så vill jag säga att det inte var min mening att säga det.

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

En sak kan tilläggas, nämligen att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade fattat riksdagens tidigare skrivelser och inställning till vägplanen på det sättet att ämbetsverket hade gjort sina dispositioner med tanke på att det skulle få mycket mer än det fick i föl. Man fick därför göra ganska tvära omdispositioner. Det är väl också riktigt.

Sedan vill jag bara säga att jag inte i övrigt för någon process mot statsrådet i fråga om anslagets storlek i år. Jag vill inte heller profetera om var vi befinner oss i förhållande till vägplanen om tre eller fyra eller fem eller sex år, ty vi har ju denna variabel som ligger i anslag av beredskapsmedel utanför den ordinarie ramen att räkna med.

Vidare säger statsrådet att vi har gjort dubbla förbehåll i vår reservation. Vi säger att man inte kan under alla förhållanden binda sig för ett sådant här åtagande med en treårsplan. Statsrådet stryker under inte mindre än två gånger att vi har t. o. m. kursiverat ordet »alla». Vi har ju glatt oss åt att vi har meningsfränder till statsrådet som vi stöder oss på. Vi har nämligen kursiverat samma ord som bl. a. de socialdemokratiska motionärerna har kursiverat i sin motion. Där finns en sats som är exakt tagen därur. Det har skett för att de skulle ha så mycket lättare att ansluta sig till vårt resonemang.

Men när herr statsrådet sedan tycks vilja göra gällande att egentligen är förbehållen i vår reservation alldeles för påtagliga och när herr statsrådet säger — det blir nästa påstående — att bindningarna skulle bli för starka, så vill jag framhålla, att bägge delarna inte går ihop. Vi kan inte i vår skrivning ha både för långtgående uppmjukningar och för starka bindningar. Statsrådet får väl välja endera. Om vi har skrivit alltför mjukt och fogligt — herr Johansson i Norrköping var ju inne på samma linje — så vill jag säga att det var synd att vi inte på ett tidigare stadium fick veta att man på departe-

mentssidan gärna skulle gå med på en hårdare skrivning.

Jag tror emellertid inte att det till syvende og sidst ligger till riktigt på det sättet. Den sista lilla hälsningen som statsrådet skickade med innan han steg ned från talarstolen, att reservationen var skriven för reservationens egen skull och inte med någon saklig innebörd, det ber jag att få ta avstånd från.

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Jag måste faktiskt tala om att herr statsrådet missuppfattade mig. Jag har icke givit någon annan beskrivning än den riktiga. Jag har sagt att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt och fått 140 miljoner, men jag har också sagt att väg- och vatten i sitt äskande i år hade sänkt anspråket till 60 miljoner kronor. Detta hade väg- och vatten gjort därför att styrelsen under alla omständigheter trodde sig säkert ha en fast plan att arbeta efter på lång sikt.

Det talades även om vägbyggandet och den aktiva konjunkturpolitiken och varnades i det sammanhanget för vårt ställningstagande. Herr talman! Om vi får en god eller förbättrad konjunktur i jämförelse med den nuvarande, så kommer det att bli nödvändigt med mycket, mycket mera pengar till vägbyggandet, det vet vi alla. Får vi dåliga konjunkturer, herr talman, är den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv nedprutade volymen så liten, att det ur beredskapssynpunkt omedelbart måste bli ett stort pådrag för detta ämbetsverk. De pengar vi här talar om faller alltså enligt min mening inte inom ramen för någon sådan konjunkturpolitisk operation.

När det sedan gäller den varma förståelsen för näringslivet är det just den som har utlöst dessa tankegångar, och syftet med dem är ingenting annat än att försöka främja och förbättra vårt vägbyggande, vilket behövs. Om herr statsrådet hade samma varma förstå-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

else, skulle han inte nu med varm hand föreslå dessa 60 miljoner till det ordinarie vägbyggandet och samtidigt med kalla handen ta bort 40 miljoner från det planerliga användandet. Om det inte är störtlopp, är det kanske litet hokus-pokus.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp en diskussion med herr Svensson i Ljungkile om huruvida reservationen är stark eller huruvida utskottets skrivning är stark. Det tror jag nämligen inte tjänar särskilt mycket till. Vad jag vill slå fast är utskottets skrivning, att om de ekonomiska möjligheterna skulle finnas, så sträcker vi oss till 100 miljoner kronor per år de tre närmaste åren framåt. Den skrivningen anser jag vara starkare än reservationens, emedan, som jag tidigare sagt, det även i reservationen finns vissa förbehåll. Men jag skall inte läsa upp citat om detta en gång till.

Till herr Bohman vill jag säga, att jag har varit med om de flesta av de uttalanden som riksdagen har gjort från 1958 och fram till i dag när det gäller vägenslagen. Jag behöver inte gå ifrån något av de uttalanden som riksdagen har gjort; jag vill bara säga, att man kan citera och läsa olika stycken, men även om man är aldrig så vägin-tresserad kommer man ändå aldrig ifrån de samhällsekonomiska perspektiven. Det är klart att vi skall försöka få så stor del som möjligt av anslagen till vägbyggande, men de får väl även ses i det stora sammanhanget.

Det är ytterligare en sak som kommunikationsministern har spikat fast. När vi talar om väglagens genomförande kan vi nu, fyra år efteråt, konstatera att vi ändå ligger före planen rent siffermässigt.

När det sedan gäller vad man får ut av beredskapsarbetena vill jag säga, att jag har hört denna diskussion så många gånger att jag tycker det är rätt meningslöst att diskutera om vi får 85

öre eller 90 öre eller 95 öre ut av kronan. Beredskapsarbetena sätts in för att skapa flera arbetstillfällen, och jag kan försäkra att jag har sett beredskapsarbeten och följt upp sådana, där det inte har fattats så många ören till kronan, som vi har tagit ut på grund av de rationella metoder som dessa beredskapsarbeten har bedrivits med. — Jag tycker inte man bör förstora upp detta spörsmål.

Ett par ord om specialdestinationen. Vi har i utskottet tillstyrkt den — jag har också varit med om den skrivningen. Har man i likhet med statsutskottets fjärde avdelning varit uppe i Norrland, dit vi gjorde en resa förra året, och sett de klara siffror över arbetslösheten som kommunrepresentanterna lade fram, om besvärigheter, om svårigheter, säger man sig själv, att kan man bidra till att göra det bättre där uppe och motverka arbetslösheten, får man sätta in hjälpen där. Det tycker jag är fullt riktigt och klart.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Bara ett enda ord i klarhetens intresse. Jag skall inte i övrigt polemisera.

Herr Johansson säger, att utskottsmajoriteten går längre än reservationen, eftersom den förutsätter en ökning med 100 miljoner kronor, medan vi talar om 60 miljoner. Frågeställningarna är dock inte kongruenta. Det står ju i er skrivning, att av dessa 100 miljoner avser 60 miljoner ordinarie statligt vägbyggande. Vi talar alltså om samma summa när det gäller den saken. — Den andra saken talar vi inte om alls i vår reservation.

Sedan beror det på de omdiskuterade förbehållen. Utskottsmajoriteten säger, att den summa den nämner kan tjäna som utgångspunkt för en bedömning, om de samhällsekonomiska förhållandena tillåter det. Det är emellertid klart att man från en viss utgångspunkt kan komma till mycket olika resultat. Men

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m.

jag har velat understryka att vi talar om samma belopp när det gäller en investeringsökning för vägbyggnader.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att av sid. 36 i huvudtiteln framgår att även väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina petita räknat 20 miljoner kronor till gatu- och vägbyggandet i städerna. Vidare tillkommer 60 miljoner kronor till den ordinarie statliga vägbyggnadsverksamheten. Mellan detta belopp och upp till de 100 miljonerna ligger sedan både underhållsanslag och anslag till det enskilda vägbyggandet.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Här har gjorts vissa historiska utflykter och man har från olika håll citerat utskottets tidigare uttalanden för att söka få fram en motsättning mellan utskottets tidigare ställningstagande och utskottsmajoritetens yttrande i år. Jag skall inte gå närmare in på den saken, ty jag kan inte finna att det föreligger någon motsättning. Jag vill bara erinra om en enda omständighet, detta både i polemik mot och såsom en komplettering till vad herr Bohman här sagt.

Trots att herr Bohman var så ambitiös när det gällde att citera, talade han inte om att det till statsutskottets utlåtande år 1958 fogats en reservation, i vilken just framhölls nödvändigheten av en samhällsekonomisk bedömning. Det framställdes inte här i kammaren något yrkande om bifall till denna reservation, och anledningen därtill var att i utskottsmajoritetens utlåtande gjorts bl. a. det uttalandet att vägplanen »i princip fastställs såsom ett program för de kommande åren».

Med anledning av en fråga om vad utskottsmajoriteten denna gång menade begärde avdelningens ärade ordförande ordet. Jag ber, herr Bohman, att för att visa hur orden »i princip» skall

tolkas få citera följande ur andra kammarens protokoll: »Ordet princip får härvid anses innebära möjlighet för regeringen att med hänsyn till det samhällsekonomiska läget pröva förutsättningarna för planens förverkligande.»

Efter denna tolkning av orden »i princip» yrkades inte bifall till reservationen. Så gott som exakt samma ordalag går emellertid nu igen i utskottsmajoritetens yrkande. Jag ber att för jämförelsens skull få läsa dessa ord längst ned på sid. 16 i utlåtandet för att fästa kammarens uppmärksamhet på hur väl det klaffar: »— — — såvitt det samhällsekonomiska läget ger förutsättningar härför.»

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt mycket. Jag begärde ordet bara för att deklarerat att jag inte kan biträda herrar Bohman och Källenius i deras resonemang beträffande specialdestinationen till Norrland. Som norrlänning vet jag hur dåliga vägar vi har där och hur stort behovet är i fråga om byggandet av vägar.

När man har rest på vägarna i både södra Sverige och Norrland kan man göra jämförelser. Kanhända har både herr Bohman och herr Källenius också gjort det, och jag är övertygad om att de har lagt märke till att vägarna är mycket sämre i Norrland än i de södra delarna av landet. Under det att Sydsverige har kommit mycket långt när det gäller permanentning av vägar, fattas det oerhört mycket i detta avseende för Norrlands vidkommande, inte minst med tanke på den långa europaväg som nu håller på att förbättras och byggas ut genom hela Norrland.

Jag vill, herr talman, endast säga att jag på denna punkt kommer att rösta med utskottet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav till en början propositioner i avseende å utskottets hemställan.

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1 a) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningsresultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8 — Andra kammaréns protokoll 1962. Nr 14

11:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1 b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Asp begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 28 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets ifrågavarande motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 1 c); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kärby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén godkänner statsutskottets motivering i punkten 11:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall

Byggnad av vägar och broar

till reservationen 1 c) av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 31 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13**Byggnad av vägar och broar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 13, s. 49—51) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 till byggnad av vägar och broar anvisa i statsrådsprotokollet angivna reservationsanslag å tillhopa 440 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de under punkten 11 anmälda motionerna I: 439 och II: 519, i vad desamma berörde nu ifrågakvarande anslog;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Lundström* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herrar *Enskog* och *Carlsson* i Stockholm (II: 338);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Elmwall* väckt motion (II: 36), vari yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder för tillfredsstäl-

lande iståndsättning av vägen Mellösa—Fjällskäfte över Harpsund.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 439 och II: 519, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1962/63 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Kronor

a) Byggnad av riksvägar	245 000 000
b) Byggnad av länsvägar	169 000 000
c) Byggnad av ödebygds-
vägar	11 000 000
d) Byggnad av storbroar	15 000 000;

II. att motionerna I: 269 och II: 338 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 36 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 c) betecknade reservationen ansett att utskottet under I. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 439 och II: 519, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1962/63 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Kronor

a) Byggnad av riksvägar	251 000 000
b) Byggnad av länsvägar	173 000 000
c) Byggnad av ödebygds-
vägar	11 000 000
d) Byggnad av storbroar	15 000 000.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Betydelsen av goda bygdevägar har den senaste tiden understrukits vid flera tillfällen här i riks-

Byggnade av vägar och broar

dagen, senast under bensinskattedebatten. Att motionen om Harpsundsvägen fått utgöra ett exempel på eftersatta bygdevägar torde väl stå klart för de flesta. Jag skall här endast ge några få synpunkter på bygdevägar i allmänhet och sedan på Harpsundsvägen i synnerhet.

Jag vill understryka att bygdevägarna har oerhört stor betydelse vid sammanförandet av landsbygdens produkter till förädlingsindustrierna. Också ur trivselsynpunkt är goda bygdevägar omistliga för glesbygdernas befolkning. Bygdevägarna måste ha sin årliga andel av de förbättringar som kan åstadkommas. Att benämningen bygdevägar har försvunnit ur vokabulären i statsverkspropositionen får inte medföra att dessa vägar helt förbises.

Här har talats om att sysselsättnings-svårigheterna avhjälpes genom vägbygge, och en ändrad planering kan medföra att vägbyggnader utföres även vintertid med hjälp av arbetskraft som då har mindre sysselsättning i sitt vanliga arbete. På detta och kanske också på andra sätt kan även län med hög sysselsättningsgrad få vägförbättringar utförda, förbättringar som mycket väl behövs och som är efterlängtrade av bygdernas folk. En dylik planering efterlyses. Upprustningen bör här så långt möjligt gå jämsides med förbättringen av andra vägar.

Sedan några ord, herr talman, om Harpsundsvägen.

Stormäktigt utskott här har beslutat om vägen till Harpsund, ansett att riksdagens särskilda åtgärd numer ej tarvas, utlämnat statschef med gäster till slummen, till ödet.

Ansvarvilar nu helt uppå utskott för framtida välfärd.

Nemesis, lursam och ondsint som vanligt, för mindre kan vakna.

Backiga vägen ter sig besvärlig, kan oreda ställa.

Vishetens vägar så ofta beträder välkända männen.

Vilsamt behagfull går färden från början på finfina vägar.

Hans Excellens truga ej tvingas de annars opponerande gäster.

Trivsammast synes Ohlin dock färdmålet numera vara.

Herrarna Heckscher och Hedlund ej heller protester hörs avge, charmad av värdparets tjuskraft envar nu motståndet uppgett.

Bilarna Mellösa nått, och av färden sen kvarstår

endast den vägbit motionen beskrivit som krokig och farlig.

Bilarna kränger, och i kurvorna tvära knappt vägbanan följes.

Skymtande framme i diset en hästskjuts tar sats över diket,

undviker möta på smalaste vägen med svagaste kanter.

Timmerbil, lastad, med släpvagn stoppsignal fått bortom Harpsund.

Bygdens befolkning hoppats på bifall, men hoppet har svikits,

trodde på utskottets hjälp till seger för sunda förnuftet.

— Dock skall det komma en dag, då vägen trots allt bliver rustad,

kanske en dag då ministern för vägarna har sina vägar

bort emot Harpsund att styra och ställa och vägarna bättra.

Gästbud stämningen skapar bland gästerna, trivseln då frodas.

Mättade gärna de talar, besluten på sakskäl då bygges.

Värdfolket hittills fått godtaga vägen och gästerna även.

Skönheten runt omkring gården har gjort att de godtagit vägen.

Vägarna ger karaktär åt bygden av obruten vildmark.

Utvecklas måste vårt vägnät i bygden, skyndsammast bättras.

— Yrkande ställes, herr talman, om bifall till nämnda motion.

(Nr 36 i andra kammaren.)

**Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. — Bidrag till vatten- och avlopps-
anläggningar**

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Inom avdelningen förelåg verkligen ett förslag om avslag i bunden form, men vi föredrog att på vanlig prosa hänvisa motionären till de vanliga vägarna för en sådan här frågas behandling. Utskottet och riksdagen brukar ju inte besluta i enskilda detaljer av detta slag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 14—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17**Bidrag till underhåll av enskilda vägar
m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr BJÖRKÅNGE (cp):

Herr talman! Vid punkten 17 i statsutskottets utlåtande nr 6 har motioner väckts med yrkande om höjning av bidragen till underhåll respektive bygande av enskilda vägar. Motionärerna stöder detta yrkande på ett förslag från 1960 års vägsakkunniga.

Vi är medvetna om att departementsbehandlingen av sakkunnigutlåtandet ännu inte är avslutad, men trots detta har vi vågat föreslå att den av utredningen angivna bidragsprocenten skall tillämpas redan från och med nästa budgetår. Anledningen till detta av-

steg från gällande nådiga tågordning är den stora betydelse vi tillmäter det enskilda vägnätet. En annan anledning är att bidragsprocenten inte utgår på den verkliga kostnaden utan på en uppskattning som sker vart femte år. Den glidning mot högre kostnader som sker under femårsperioden dels på grund av penningvärdets fall och dels på grund av ökad trafik får bäras helt av de enskilda väghållarna.

Herr talman! Då nu emellertid statsutskottet enhälligt avstyrkt motionerna finner jag intet skäl att ställa något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 18—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22**Bidrag till vatten- och avloppsanlägg-
ningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 22, s. 58 och 59) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ferdinand Nilsson m. fl. (I: 52) och den andra inom andra kammaren av herr Björkånge m. fl. (II: 94), vari hemställts att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 måtte i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag anvisas ett till 60 mkr. förhöjt anslag samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en plan för snar avveckling av eftersläpningen beträffande bidrag till anläggning av vatten och avlopp måtte föreläggas innevarande års riksdag;

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Akesson* och *Eric Peterson* (I: 272) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 340), vari hemställts att riksdagen måtte till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag om 60 mkr.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 52 och II: 94 samt motionerna I: 272 och II: 340, förstnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 52 och II: 94, såvitt de avsåg skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Roman*, *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Nils Theodor Larsson*, *Sundin*, *Svensson* i Stenkyrka, *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 52 och II: 94 samt I: 272 och II: 340, förstnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Staten har lovat kommunerna ett visst stöd vid anordnandet av vatten- och avloppsanläggningar. Det framgår här av akterna, att den normala väntetiden för kommunerna från arbetets påbörjande till dess bidraget erhålles nu är sex år.

För att väntetiden under de närmaste åren inte skall öka ytterligare, alltså bli mer än sex år, skulle riksdagen i dag egentligen besluta att anvisa 45 miljoner kronor utöver här föreliggande förslag. För att något dock skall ske har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt att anslaget för året skall uppräknas med 15 miljoner kronor. Samma förslag finns i en reservation till denna punkt.

Det måste betecknas som ofattbart att att det kan gå till så här och att man verkligen kan pressa kommunernas tålamod i den utsträckning som nu sker. Här skulle självfallet finnas mycket att säga, men tiden är långt framskriden, och jag nöjer mig nu med att yrka bifall till reservationen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad herr Gustafsson i Kårby sagt. Jag vill endast göra ett tillägg och påminna om vad utskottet sade vid föregående års riksdag. Utskottet uppmanade då statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att i anledning av vad som hade diskuterats här beträffande eftersläpningen av anslaget vidta eventuellt erforderliga åtgärder. Nu har utskottet och även reservationen upprepat detta. Jag tycker nog att man efter en sådan uppmaning skulle ha givit väg- och vattenbyggnadsstyrelsen så mycket pengar som den sade sig kunna fördela med den administration som finns för att i någon mån hindra fortsatt eftersläpning.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det är riktigt att det är en stor eftersläpning på detta område, och förra året skrev utskottet att man noga skulle uppmärksamma och följa utvecklingen. Det har nu lett till att Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning med 10 miljoner från 45 till 55

Statens biltrafiknämnd: Avlöningar

miljoner kronor. Detta har utskottet godtagit.

Samtidigt har utskottet sagt att det inte är så länge sedan de nya reglerna fastställdes. Då blev det en ökning på 15 miljoner från 30 till 45. Det är alltså nästan en fördubbling som skett under en fyraårsperiod.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 78 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29**Statens biltrafiknämnd: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 29, s. 73—75) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag om 737 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Enarsson* (I: 146) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman* (II: 175), vari yrkats att riksdagen måtte dels (p. 29) fastställa en i motionerna föreslagen avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, dels till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 662 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock (p. 30) till Statens biltrafiknämnd: Omkostnader för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 76 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 146 och II: 175, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett

Statens biltrafiknämnd: Avlöningar

förslagsanslag av 737 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 146 och II: 175, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a) fastställa av reservanternas framlagd avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 662 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! De färdskrivare som för några år sedan infördes för den yrkesmässiga biltrafiken har sin största betydelse däri att de möjliggör en kontroll av arbetstiden, vilket naturligtvis i sin tur är av värde från trafiksäkerhetssynpunkt. Vid stickprovskontroller av körhastigheten ute på vägarna kan färdskrivarna också utgöra ett viktigt hjälpmedel. Däremot kan man diskutera färdskrivardiagrammens betydelse för den efterkontroll av förarnas körning som nu sker hos biltrafiknämnden, där man genomgår och granskar alla diagram som skickas in från den yrkesmässiga trafikens utövare. Det är fråga om ett stort antal diagram — i runt tal torde produceras ungefär 18 miljoner diagram om året, och drygt en halv miljon av dessa granskas i biltrafiknämnden.

Inom näringslivet — det gäller både anställda och arbetsgivare — är man på många håll kritisk mot denna granskning och tveksam rörande granskningens värde. Av 1953 års tra-

fikutrednings första betänkande framgår, att fyra befattningshavare hos biltrafiknämnden inte hinner granska mer än i runt tal en halv procent av alla under ett år insända färdiagram. Det innebär strängt taget att en granskning av alla insända diagram skulle fordra flera hundra personer. Detta säger någonting, tycker jag, om uppgiftens storlek och svårighetsgrad. Det är därför förklarligt att statsrådet Skoglund ansett sig böra tillsätta en särskild utredning, den s. k. färdskrivareutredningen, med uppgift att undersöka de tekniska möjligheterna att använda maskiner för eftergranskning av färdskrivardiagram samt därmed sammanhängande organisatoriska och andra frågor.

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att det i varje fall är tveksamt om eftergranskningen har något egentligt värde från trafiksäkerhetssynpunkt. Jag tror att de pengar man här vill anslå kommer till bättre nytta om de läggs ned på direkt trafikövervakning ute på landsvägarna — en sådan ger bättre effekt.

Det är dock inte detta som är det väsentliga. Det väsentliga är att det pågår en utredning om eventuell maskinell granskning av diagrammen, och den utredningen är inte klar. Det måste enligt min mening vara felaktigt att under sådana förhållanden begära en utvidgning av granskningspersonalen hos biltrafiknämnden. Högerreservanternas i statsutskottet har därför gått emot personalökningen och även den däremot svarande omkostnadsökningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt av fröken *Andersson* m. fl. Om denna reservation bifalles, kommer jag sedan att yrka bifall till motsvarande reservation under punkt 30, vilken gäller omkostnaderna. Om reservationen däremot inte bifalles, kommer jag inte att framställa något yrkande under punkt 30.

Länsarkitektorganisationen: Avlöningar

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Utskottet har med hänsyn till vad departementschefen anfört i frågan tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 34 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 30—41

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42**Länsarkitektorganisationen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 43 s. 109—

—112) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för länsarkitektorganisationen vidtaga i statsrådsprotokollet angiven ändring, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsarkitektorganisationen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Länsarkitektorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 5 974 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Jansson* och *Bergman* (I: 271) och den andra inom andra kammaren av herrar *Adamsson* och *Nilsson* i Göteborg (II: 337), vari hemställts att de av Kungl. Maj:t nyinrättade tjänsterna som biträdande länsarkitekter i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län placerades i Be 1.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 271 och II: 337,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för länsarkitektorganisationen vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1962 förordad ändring;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för länsarkitektorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Länsarkitektorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 5 974 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bergman* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 271 och II: 337,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för länsarkitektor-

ganisationen vidtaga av reservanternas förordad ändring;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för länsarkitektorganisationen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Länsarkitektorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 6 004 500 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Det har under denna punkt i motioner yrkats att tjänster som biträdande länsarkitekter i Stockholm, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län skall placeras i Be 1. Motionärerna anser, att enbart en löneuppflyttning av den personal som nu finns skulle bli följden av det förslag som föreligger från departementschefen och som är tillstyrkt av utskottet. Detta är inte tillfyllest. Man måste, om man vill främja planeringsarbetet för det framtida byggandet, utifrån införa nya friska krafter till tjänsterna som biträdande länsarkitekter i dessa viktiga områden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 8 vid punkten 42 i utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr Adamsson (s).

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag!

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8) av herrar Bergman och Källenius; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 43—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

8* — Andra kammarens protokoll 1962. Nr 14

Punkten 58

Driftbidrag till statens järnvägar

Kungl. Maj:t hade (punkt 59, s. 130—134) föreslagit riksdagen att till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 80 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 444) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 522), vari hemställts att riksdagen måtte till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 50 000 000 kr. samt uttala att en särskild nämnd måtte inrättas för fullgörandet av de uppgifter som framginge av motionerna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 221) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 268).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 444 och II: 522, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 80 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 444 och II: 522, såvitt de avsåg ett uttalande från riksdagens sida rörande en särskild nämnd för avgörande av nedläggningsärenden, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 221 och II: 268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

9 a) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staräng*, *Svensson* i Stenkyrka och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Driftbidrag till statens järnvägar

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 444 och II: 522, såvitt nu var i fråga, till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 50 000 000 kr.;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 444 och II: 522, såvitt nu var i fråga, uttala att en särskild nämnd borde inrättas för avgörande av nedlägningsärenden;

9 b) av herr *Löfroth*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Med anledning av att statsutskottet i sitt utlåtande nr 6 under punkt 58 behandlar motionerna I: 221 samt II: 268 vill jag med några ord redogöra för innehållet i dessa motioner.

Mot den strukturomvandling som sker i transportväsendet genom att SJ i allt större utsträckning nedlägger trafiksvaga bandelar och ersätter dem med biltransporter finns ingenting att erinra. Däremot är det ur trafikanternas synpunkt beklagligt att det i samband härmed blir en fördyring av transportererna genom att man automatiskt övergår från järnvägstaxor till s. k. snitttaxor.

I vår motion tar vi upp detta spörsmål till behandling och yrkar att SJ får en anmodan att göra en översyn på detta område i syfte att skapa större rättvisa för de orter och det näringsliv som drabbas av dessa öknings av transportkostnaderna. I dagens läge är en sådan fördyring ur konkurrenssynpunkt ganska kännbar och gör dessa orter mindre attraktiva för industri och näringsliv över huvud taget. Man förlägger ogärna en industri till en ort som inte har järnväg, och blir dessutom transportererna därigenom fördyrade betänker man sig än mer innan man etablerar sig på en sådan ort. För de före-

tag som redan finns på orten blir det, som jag tidigare nämnde, ett handikapp i konkurrensen. I vår motion framhåller vi, att vi inte kan förstå varför man skall behöva tillämpa högre frakttaxor när man inför ett transportmedel som är billigare än det nedlagda. Likställighet orter emellan borde eftersträvas.

Detta förhållande medför att företagen i allt större utsträckning ordnar sina transporter på annat sätt än genom SJ:s medverkan. Detta är att beklaga. Vi är övertygade om att SJ skulle få större godsmängder om man förde en annan taxepolitik. Genom en sådan taxepolitik skulle man också eliminera risken för inkomstbortfall.

Som jag nämnt är man på många håll inom köpmannakretsar bekymrad för de förhållanden som uppstår, och man ger också uttryck härför. Jag skulle kunna anföra många exempel men nöjer mig med att citera ett uttalande som är betecknande: »Det här är en orättvisa som försvårar för oss att vara med i konkurrensen och att hålla god service. — — — Att ta hem en vara i service-syfte är hart när omöjligt med de onormalt höga frakterna. De går inte att ta ut av kunden. Allt detta gör det svårt för oss affärsmän att hänga med.» Vidare ställer man sig frågan: »Varför skall det bli sämre när staten övertar trafiken än när det bara var samarbete med staten? SJ subventioneras av skattemedel men SLAB skall bära sig. Här borde det bli en samordning. Det är orättfärdigt av staten att så här sätta mindre orter på efterkälken i välfärds-samhället.»

Ja, man frågar sig verkligen varför SLAB, som det här gäller, måste vara ett från SJ fristående företag som skall ge vinst på bekostnad av de i taxehänseende missgynnade delarna av vårt land.

Nu avstyrker utskottet vårt motionsyrkande med motiveringen, att de spörsmål som motionärerna berört sammanhänger med frågan om utformning-

en av den statliga trafikpolitiken, varom betänkande avgivits av 1953 års trafikutredning, och att förslag i ämnet med anledning härav snart torde komma att föreläggas riksdagen. Jag har därför, herr talman, inget yrkande. Det torde bli tillfälle att återkomma i frågan, när propositionen kommer att behandlas av riksdagen.

Jag vill ta fasta på kommunikationsministerns uttalande för en stund sedan i samband med behandlingen av väganlagen, då han sade att man måste ha en varm förståelse för näringslivet och att man måste se till helheten. Jag hoppas således att den proposition i ärendet som vi har att vänta kommer att ge uttryck för en sådan inställning.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Då det yrkande som motionerna nr 444 i första kammaren och nr 522 i andra kammaren utmynnar i — begränsning av driftbidraget till statens järnvägar och inrättandet av en särskild nämnd för att besluta i frågor om nedläggande av järnväg — i fjolårets riksdag var föremål för ingående debatt, vill jag med hänsyn till den sena timmen inskränka mig till att härmed yrka bifall till den vid punkten 58 fogade reservationen 9 a av fröken Andersson m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Denna fråga är en gammal bekant. Någon besparing lär väl inte gå att vinna, utan det är mest fråga om när man skall bokföra ett eventuellt underskott.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9 a) av fröken Andersson m. fl. i motsvaran-

Underskott å luftfartsfonden

de del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9 a) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 59—63

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64

Underskott å luftfartsfonden

Kungl. Maj:t hade (punkt 66, s. 141—151) föreslagit riksdagen att för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1962/63 upptaga ett underskott av 15 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arvidson* (I: 142) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 177), vari hemställt att riksdagen måtte medgiva att luftfartsstyrelsen finge använda 15 000 kr. för vissa i motionerna angivna flygsäkerhetsfrämjande åtgärder.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte för Luftfartsfonden å riksstaten för budgetåret 1962/63 upptaga ett underskott av 15 000 000 kr.;

II. att motionerna I: 142 och II: 177 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Nils Theodor Larsson*, *Sundin*, *Virgin*, *Staxång* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte,

Underskott å luftfartsfonden

med bifall till motionerna I: 142 och II: 177, medgiva att luftfartsstyrelsen finge använda 15 000 kronor för i motionerna angivna flygsäkerhetsfrämjande åtgärder.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr EDLUND (h):

Herr talman! I reservationen vid punkt 64 yrkas bifall till motion 142 i första och 177 i denna kammare med förslag att luftfartsstyrelsen skulle medgivas rätt att för vissa flygsäkerhetsfrämjande åtgärder använda 15 000 kronor av tilldelade anslag.

Bakgrunden till motionen är den i och för sig glädjande, mycket snabba utvecklingen av privatflyget i vårt land — d. v. s. av flygverksamhet som ej hänföres till flygvapnet eller det reguljära trafikflyget. Under 1961 avlades omkring 600 nya A-certifikat. Som en följd av den ökade flygverksamheten har man emellertid även fått ökade risker. Under fjolåret drabbades privatflyget enligt luftfartsstyrelsens statistik av inte mindre än 65 haverier, varav 36 rubricerades som förarfel. Dessa haverier kostade 14 dödsoffer förutom många svårt skadade, för att inte tala om de stora materiella förlusterna samt alla kostnader vid haveriutredningen, efterspaningar o. s. v.

Inom flygvapnet liksom inom trafikflyget genomförs en intensiv och omfattande verksamhet för att i möjligaste mån eliminera riskerna vid där bedrivna flygverksamhet och skapa största möjliga säkerhet, och för detta ändamål har inrättats speciella organ. Vidare är all flygande personal där underkastad minutiös övervakning och kontroll och genomgår ständigt fortlöpande vidareutbildning. Inom den privata sektorn av flyget finns däremot inte någon institution som formellt har ansvar i dessa avseenden beträffande de nya certifikatinnehavarna, vilkas utbildning

dessutom endast omfattar en bråkdel av den som bibringas flygvapnets och trafikflygets förare.

Inom luftfartsstyrelsen och Svenska aeroklubben har emellertid haverierna inom privatflyget väckt stark oro, och fastän man inte har något formellt ansvar, har man känt ett, låt mig kalla det ideellt ansvar och övervägt åtgärder för att undanröja åtminstone en del av de mest påtagliga bristerna.

Många av de haverier som inträffat — onödiga haverier kan man i många fall säga — kan tillskrivas de unga flygförarnas bristande rutin, erfarenhet och kunskaper. Ofta har de varken kunnat rätt bedöma förutsättningar och risker vid planläggningen av flygföretag eller reda upp under flygning uppkommande oväntade situationer. Vidare händer det, att de unga förarna på grund av bristande övervakning kan lägga sig till med ovanor eller lära sig felaktigheter.

En väg att råda bot på en del brister skulle enligt de sakkunnigas i luftfartsstyrelsen och aeroklubben uppfattning vara att ordna kurser för flygklubbarnas motorflygchefer och flyglärare för att göra dem bättre skickade att övervaka och leda, lära, råda och uppfostra de unga flygförarna. För att ordna sådana kurser i aeroklubbens regi äskade luftfartsstyrelsen 15 000 kronor, vilket dock ej togs upp i statsverkspropositionen. Med anledning härav framfördes då i stället motionsvis förslaget att luftfartsstyrelsen skulle av beviljade medel bemyndigas användas 15 000 kronor för samma ändamål. Motionerna innebär alltså inte begäran om ökade anslag.

Utskottet har tyvärr avstyrkt motionerna utan närmare motivering, men det har sagts mig, att anledningen främst skulle vara principiella skäl och att utgifter för flygsäkerhetsfrämjande åtgärder enligt utskottets uppfattning inte skulle vara förenliga med luftfartsstyrelsens karaktär av affärsdrivande verk.

Är detta riktigt — om man alltså skall

Underskott å luftfartsfonden

betrakta problemet ur krass ekonomisk synvinkel — tror jag ändå att utskottet gör sig skyldigt till en felkalkyl. Om vi blott ser till utredningarna efter onödiga haverier, kan vi konstatera att de medför avsevärda utgifter för luftfartsstyrelsen, och därtill kommer dryga andra kostnader som man inte har täckning för. Som ett exempel kan jag nämna en nödlandning till havs förra året — en av allt att döma helt onödig olyckshändelse — då räddningstjänsten drogs på för fullt, dessvärre utan att vare sig flygplan eller förare återfunnits. Kostnaderna för dessa resultatlösa spaningar gick på belopp av helt annan storleksordning än det blygsamma belopp som man här begärt att luftfartsstyrelsen skulle få använda. Jag är sålunda övertygad om att de föreslagna åtgärderna skulle ge ett gott ekonomiskt utbyte bl. a. i form av minskade kostnader i samband med haverier. Vidare anser jag det fel att lägga enbart driftekonomiska synpunkter på en fråga av denna art, och det rimmar illa med det stora intresse, det arbete och de kostnader som läggs ned på att öka trafiksäkerheten på t. ex. våra vägar. Jag ber därför kammarens ärade ledamöter att även här visa förståelse för de ansvarskännande myndigheter och organ som oegennyttigt strävar att avhjälpa konstaterade brister beträffande trafiksäkerheten i luften och därmed rädda människoliv och dyrbar materiel. Jag yrkar bifall till reservation nr 10 vid punkten 64.

Om kammaren skulle avslå mitt yrkande vill jag rikta en vädjan till kommunikationsministern att personligen ägna denna allvarliga fråga uppmärksamhet och vidtaga åtgärder.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Jag vill till att börja med säga att herr Edlunds relation av de motiv som förelegat för beslutet inom utskottet kan jag inte på något sätt verifiera. Jag vet inte var herr Edlunds

upplysningar har kommit ifrån. Saken är ju den, att Kungl. Maj:t här föreslår anslag som ligger cirka 6 miljoner kronor under vad styrelsen har begärt. Här förestår alltså betydande ansträngningar att komma till rätta med ekonomin. När vi har lyssnat på vad som anförts till förmån för denna motion har vi nog haft en känsla av att det gäller i och för sig viktiga frågor men att det döljer sig stora saker bakom det lilla yrkande som vid detta tillfälle ställes. Vi har därför inte ansett oss i nuvarande läge kunna göra något åt saken även om vi har haft på känn att frågan kommer tillbaka i något sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Edlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 64:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav,

Rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen

att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Edlund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 44 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 65

Lades till handlingarna.

§ 5

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om rätt att vid inkomsttaxeringen åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 471 av herrar *Sundin* och *Mattsson* samt II: 535 av herr *Fälldin* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om sådana åtgärder genom riksskattenämnden att s. k. bilavdrag vid taxeringen för resa till och från arbetet medges med högre belopp per mil i de fyra nordligaste länen på sätt som sker i fråga om ersättning till statsanställd vid tjänstresa med egen bil».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 471 av herrar *Sundin*

och *Mattsson* samt II: 535 av herr *Fälldin* om rätt att vid taxering till skatt åtnjuta avdrag för resor med bil till och från arbetsplatsen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Elofsson* och *Fälldin*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 471 av herrar *Sundin* och *Mattsson* samt II: 535 av herr *Fälldin* i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om sådan ändring i gällande anvisningar att vid taxering högre schablonavdrag för kostnader vid resor till och från arbetet med bil medgäves i de fyra nordligaste länen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Troligen är det bekant för kammaren, att anställda i statlig tjänst och bosatta i de fyra nordligaste länen äger uppbära en högre ersättning för resa i tjänsten med egen bil än de som är bosatta i andra delar av landet. Efter förslag av civilministern har regeringen beslutat, att så skall vara förhållandet. Civilministerns förslag grundar sig på en utredning av sakrevisionen som konstaterat, att förhållandena i dessa län motiverar en högre ersättning. Det rör sig om 20 öre per mil i högre ersättning. Riksdagen hade ingenting att erinra, när civilministern i föl anmälde, att Kungl. Maj:t utfärdat dessa bestämmelser.

Mot denna bakgrund har jag i en motion hemställt, att motsvarande betraktelsesätt skulle få bli vägledande vid taxeringen och yrkat att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t om sådan ändring i gällande anvisningar, att vid taxering högre schablonavdrag för kostnader vid resor till och från arbetet med bil medges.

Utskottets majoritet har avvisat för-

slaget under hänvisning till att denna schablonregel inte får ha alltför många undantag. Men, herr talman, undantagssvårigheterna i detta fall ligger väl i att avgöra, när avdrag skall tillåtas. Då taxeringsmyndigheterna har knäckt den nöten, kommer det inte att vålla något besvär att räkna ut avdragets storlek.

Det finns en reservation fogad till utskottets betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fälldin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 35 nej, varjämte 7 av

Utredning ang. oljehandeln

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Utredning ang. oljehandeln

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående oljehandeln.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 231 i första kammaren av herr *Lage Svedberg m. fl.* samt nr 281 i andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam utredning för komplettering och översyn av 1947 års utredningsförslag om oljehandeln och för riksdagen framlägga de förslag som utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 231 och II: 281 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Frågan om utjämning av priset på brännolja och bensin har aktualiserats här i riksdagen genom ett tjugotal motioner under de senaste fyra åren. Frågan har angräpits från skilda utgångspunkter, och under förmiddagen i dag har kammaren hunnit avslå tre motioner, som gick ut på att åstadkomma denna önskade prisutjämning genom en skattedifferentiering.

Bevillningsutskottets sakkunniga har bedömt det som principiellt oriktigt och praktiskt omöjligt att på denna väg åstadkomma en utjämning. Att genom ett föreläggande tvinga oljehandeln att tillämpa enhetspris har också bedömts som omöjligt. Man skulle då riskera att inte något oljeföretag ville

Utredning ang. oljehandeln

svara för distributionen i de delar av landet, där verksamheten ger ringa eller ingen vinst.

Vi som står bakom de motioner, I: 231 och II: 281, som just nu är föremål för riksdagens behandling, har därför velat pröva en mera radikal möjlighet till prisutjämning genom att staten övertar bensinhandeln. Man kan väl också våga säga att betydande rationaliseringsvinster härigenom skulle stå att ernå till folkhushållets fördel.

Nu har dessvärre bankoutskottet avstyrkt motionerna i fråga. Jag vill dock deklarerat att utskottets motivering för avslaget icke till alla delar är övertygande. I utskottets utlåtande återges bl. a. ett remissvar från kommerskollegium, vari vissa prisuppgifter lämnas. Därav framgår att prisskillnaderna i olika delar av landet för eldningsolja 4 icke är så avskräckande stora. Prisskillnaden mellan Göteborg och Luleå är inte mer än 10 procent, mellan Malmö och Jönköping 20 procent och mellan Stockholm och Gällivare i runt tal 30 procent. Dessa siffror verkar inte alltför skrämmande, men det rör sig dock om skillnader inom ett område av oljehandeln där konkurrensen är som allra hårdast. Men hur är det med konkurrensen beträffande bensin och lättflytande oljor? Tar sig inte konkurrensen därvidlag främst uttryck i en etableringstävlan, en konkurrens om de bäst belägna tomterna för servicestationerna — en tävlan där man nästan betalar vad som helst för ett hyggligt läge. Jag har varit i tillfälle att studera detta på mycket nära håll.

I samma remissvar sägs det också: »Å andra sidan medför kampen om kunderna bl. a. att oljeföretagen, för att icke förlora dem, stundom tvingas anlägga bensinstation å plats där även andra företag inrättat sådan och där allmänheten i och för sig skulle kunna åtnöjas med endast en station.»

Detta låter ju måttfullt och ofarligt. Men i verkligheten trängs hela dussinet

företag i varje mindre stad eller större tätort. Att detta är en misshushållning, som ur samhällsekonomisk synpunkt ter sig betänklig, torde vi alla vara ense om. Ytterst är det konsumenterna som får betala misshushållningen.

Det förhållandet att kommittén för näringslivets lokalisering fått frågan om drivmedelsprisernas utjämning till prövning, innebär inte att kommittén fått i uppdrag att utreda oljehandeln i dess helhet. Utskottets hänvisning till just den punkten har därför knappast något värde. En utredning av oljehandeln skulle helt visst vara av stor betydelse, även om den inte leder till förstatligande. Den kunde kanske finna andra vägar att begränsa den överorganisation och den misshushållning som är rådande på detta område.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motionerna.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Det är synd att vi vid en så sen tidpunkt på dygnet skall ta upp en så viktig, allvarlig och stor fråga som denna. Att frågan är stor får vi en uppfattning om när vi ser på importsiffrorna. De nio olika oljefirmorna importerar för omkring 1,5 miljarder kronor per år.

När vi funderar på oljefrågan bör vi emellertid inte ha bara denna siffra och våra egna små problem i vårt land i tankarna. Vi skall nog utvidga vår intressesfär och vår tankevärld till att omfatta storstäder som London och New York också. Jag är inte så blåögd att jag tror att vi genom någon utredning eller analys av oljefrågan och oljemonopolen skall kunna rå på de stora oljejättarna ute i världen. Vi kan för att få en uppfattning om vad det rör sig om se på Standard Oil Company, Esso. Det är ett av de dominerande bolagen såväl på världsmarknaden som på den svenska marknaden. Vad är Esso?

Esso är holdingbolag för 250 helt el-

Utredning ang. oljehandeln

ler delvis ägda företag, producerar råolja i 15 länder, har 52 raffinaderier i 26 länder och bedriver försäljning i 136 länder. Cirka 75 procent av råolja-produktionen och 5 procent av försäljningen ligger utanför USA. Bolaget svarar för en sjättedel av världens petroleumindustri, och av bokslutet för 1956 framgår att årsomsättningen var 38 miljarder kronor och 136 miljoner ton. Bolagets nettovinst efter skatt var 4,2 miljarder kronor och antalet anställda är 156 000 personer.

Det är självklart att vårt lilla land inte kan göra mycket åt en sådan oljefjätte, men något skulle vi ändå kunna göra för att förbättra vår situation. Jag har lyssnat till debatten i första kammaren. Den rörde sig i stor utsträckning kring distributionsapparatens uppbyggnad, och det framhölls att den delvis är överdimensionerad. Som kammarens ledamöter kanske erinrar sig har vi vid åtskilliga tillfällen haft denna fråga uppe i interpellationsdebatter och i motioner. Jag skall nu bara ge några siffror som ger ett begrepp om huruvida distributionsapparaten är överdimensionerad och om vi har för många bensinstationer.

Åren 1958—1960 fick vi 676 nybyggnader och 117 om- och tillbyggnader för en sammanlagd summa av nära 82 miljoner kronor. Jag har roat mig med att undersöka utvecklingen i mitt eget län under 1961. Tyvärr visar det sig att utvecklingen i Gävleborgs län fortfarande är densamma som den som jag vid ett tidigare tillfälle här i kammaren visade med en lång lista exempel. Länet låg då i toppen, och jag föreställer mig att det återigen gör det. Under 1961 fick Gävleborgs län ett femtontal ny- och tillbyggnader för cirka 1,5 miljoner kronor.

En annan tendens som vi bör notera är den påtagliga ökningen av de amerikanska investeringarna i vårt land bland annat inom petroleumindustrien. De bokförda amerikanska investering-

arna i vårt land var 1950 nära 300 miljoner kronor. Av dessa var 43 procent eller cirka 125 miljoner kronor investeringar i petroleumindustrien. 1960 uppgick de amerikanska investeringarna till sammanlagt 600 miljoner kronor, och av dessa gällde 55 procent eller 330 miljoner petroleumindustrien. Det är alltså en ökning med omkring 200 miljoner kronor. Var ligger dessa amerikanska pengar? Är det i de som jag vill påstå många gånger onödiga bensinstationerna? Stenungsund kommer kanske inte med i detta sammanhang. Det är svårt att avgöra.

Det är självklart att jag mot bakgrund av dessa siffror anser en utredning nödvändig, men tyvärr har bankoutskottet gått emot detta krav. Det är angeläget att utreda exempelvis hur vi skall styra investeringarna för att få antalet bensinstationer avpassat efter det faktiska behovet på grund av bilismens utveckling. En annan sak som alltför litet uppmärksammas är arbetsförhållandena för de anställda inom bensinindustrien, särskilt inom distributionen. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag säger att bensinstationerna är arrenderade med slavkontrakt. Jag har studerat sådana kontrakt, som talar om för dessa människor hur de skall vara klädda, vilken provision de skall ha, hur länge de skall ha öppet o. s. v. En utredning skulle ha åtskilligt att säga även på det området. Vi bör få mera mänskliga — varför inte säga svenska — förhållanden för dem som arbetar här. Till sist bör vi också utreda om vi verkligen skall behöva ha nio olika oljebolag för att förse oss med nödvändig petroleum.

I detta anförande instämde herrar Adamsson (s) och Svenning (s).

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag håller med herr Haglund om att detta är en stor fråga. Skulle vi börja diskutera den nu, skul-

Utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel

le det självfallet dra långt ut på tiden, och jag skall inte bidra till att förlänga denna debatt. Eftersom det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, ber jag bara att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart för sig

bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om stärkande av den svenska industriens konkurrenskraft på utländska marknader; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om utformningen av polisens socialutredningar i mål angående administrativa frihetsberövanden, och

nr 22, i anledning av väckt motion om utredning angående formerna för konkursförvaltning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9**Utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KALLSTAD (fp):

Herr talman! Jag har i motion nr 50 i denna kammare föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åtgärder vidtas som syftar till förslag om en sådan förändring av

4 kap. 2 § giftermålsbalken att den innefattar bestämmelse om full vigselrätt för behörig vigselförrättare vid kyrklig vigsel inom svenska kyrkan och inom annat trossamfund. Detta skulle innebära att behörig vigselförrättare fick rätt att förrätta vigslar oberoende av vilket samfund de båda kontrahenterna tillhör.

Jag vill i korthet nämna skälen för min motion. Det första är att det föreligger viss inskränkning av den personliga friheten för kontrahenterna, när det gäller val av vigselförrättare, alldenstund en av kontrahenterna måste tillhöra samma trossamfund som vigselförrättaren. Det andra är att gudstjänsterna i de frikyrkliga samfunden i vårt land besöks av ett ganska stort antal människor, som inte är medlemmar men som skulle kunna rubriceras som anhängare eller understödjare och som önskar få sina kyrkliga förrättningar utförda inom ifrågavarande samfund, trots att de icke är matrikulerade medlemmar i samfundet. För denna kategori kan den behörige vigselförrättaren inte förrätta vigsel, även om de trolovade skulle önska det. Dessa fall ökar allt mer på grund av den öppna ungdomsverksamhet som i allt större utsträckning bedrivs inom samfundet.

Vidare har jag anfört rent principiella överväganden, nämligen att det vore en naturlig följd av vederbörande prästerskaps vigselbehörighet att de också skulle ha full rätt att förrätta kyrklig vigsel oberoende av vilket trossamfund de trolovade tillhör. Om legitimationen en gång är given, bör den gälla i alla de fall, där det uttalas önskan om kyrklig vigsel, förutsatt att de trolovade tillhör något trossamfund. Slutligen har jag anlagt en ekumenisk synpunkt på frågan — det är dock en fråga om kristlig vigsel.

Om man ett ögonblick ser på de instanser som behandlat denna fråga, finner man att de tidigare lutat åt de synpunkter som jag framfört men att de

Utvidgning av vigselrätten vid kyrklig vigsel

inte dristat sig att föreslå någon ny praxis. Så är fallet beträffande statsrådet Zetterbergs uttalande i propositionen 1951, när den nya religionsfrihetslagen skulle antagas. Han ifrågasatte nödvändigheten av att bibehålla en sådan bestämmelse som att åtminstone en av kontrahenterna nödvändigtvis skulle tillhöra samma samfund som vigselförrättaren. Det skulle kunna överlämnas, menade han, åt de trolovade själva att avgöra vilken vigselförrättare de skulle anlita. Men han fann inte nu skäl att föreslå någon förändring i fråga om vigselrätten.

Särskilda utskottet hade en likartad synpunkt på frågan. Man ifrågasatte också där, om det var behövt att bibehålla några som helst begränsningar; det skulle kunna medgivas varje behörig vigselförrättare att utan inskränkningar viga alla som begär vigsel och är behöriga att ingå äktenskap. I varje fall, menade särskilda utskottet, skulle vissa ytterligare utvidgningar av möjligheterna till fritt val mellan förekommande vigselformer vara tänkbara. Detta skulle dock kräva en utredning, menade man, och därför stannade man vid att uttala önskvärdheten av att Kungl. Maj:t skulle ägna uppmärksamhet åt de angivna önskemålen om en ökad frihet att välja vigselformen.

Första lagutskottet har i sitt uttalande i år fastslagit, att det verkligen synes föreligga vissa skäl för en ändring i gällande lagstiftning. Utskottet bygger här på de uttalanden som jag gjort i motionen. Det förekommer fall då begränsningarna i vigselförrättarnas behörighet verkligen synes medföra olägenheter. Därmed avsåg utskottet främst det jag hade påtalat i motionen, nämligen att vigsel mellan s. k. anhängare inte kan förrättas inom vederbörande samfund. Vidare anför utskottet, att denna fråga alltjämt bör följas med uppmärksamhet.

Det som gjort att första lagutskottet ändå avstyrkt motionen är tydligen, att

det påtalats att svenska kyrkans prästerskap har vigselplikt, medan de frikyrkliga samfundens prästerskap icke har vigselplikt men väl rätt att förrätta vigsel, och att det borde finnas en viss likhet härvidlag.

Jag har personligen ingenting emot att det önskemål genomföres som framförts från svenska kyrkan om att vigselplikten skulle upphöra. 1953 års kyrkomöte begärde en utredning i denna fråga, och 1957 års kyrkomöte påminde om en utredning av frågan om rätt till befrielse från skyldighet för präst i svenska kyrkan att viga i fall, då användande av kyrklig vigsel skulle strida mot kyrklig ordning. Kyrkomötets framställning har emellertid ännu inte lett till någon åtgärd.

Personligen anser jag att den vigselplikt, som svenska kyrkans präster har, icke skall behöva anföras såsom skäl till att vigselrätten för frikyrkornas prästerskap icke skulle kunna utvidgas; jag tycker att det är två skilda frågor. Det är dock på det sättet, att svenska kyrkans präster är betalda av staten för sin gärning, och det är därför inte oriktigt att tala om att det härvidlag skulle vara fråga om en plikt, medan däremot frikyrkornas prästerskap ju erhåller sitt underhåll på ett helt annat sätt, genom frivilligt insamlade medel. Man kan därför inte ålägga dem någon sådan plikt, medan däremot rätten bör kunna utvidgas på det sätt som jag har anført.

Den lutning som finns åt de synpunkter jag har framfört tycks tyda på att det möjligen i en framtid skulle kunna vara möjligt med en uppmjukning och liberalisering av den gällande lagstiftningen på detta område.

Jag vill slutligen erinra om att en liknande lag är under revision i Norge genom den norska dissenterlagskommittén.

Herr talman! Jag har icke något yrkande utan hoppas, att denna fråga i framtiden skall få en lösning efter de linjer som jag här helt kort har antytt.

Översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning

I detta anförande instämde fru *Gärde Widemar* (fp), fru *Nettelbrandt* (fp) och herr *Westberg* (fp).

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Motionsyrkandet överensstämmer inte med intentionerna i religionsfrihetslagen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om förbud mot flerårsavtal vid försäkring.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11**Översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Även om det skulle finnas åtskilligt att anföra i anledning av första lagutskottets nu föreliggande utlåtande över motionen om en översyn av ärvdabalkens bestämmelser rörande bouppteckning skall jag likväl begränsa mig till endast några få synpunkter.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, att de nuvarande reglerna för bouppteckning icke skapar någon fullständig säkerhet för att alla dödsbodelägare beredes tillfälle att bevaka sin rätt. Man anför i utskottets utlåtande även exempel där risken till rättsförluster är särskilt stor.

Utskottet synes emellertid ha tagit mycket stor hänsyn till vad några remissinstanser har sagt. Sålunda har

Svenska prästförbundet påpekat, att folkbokföringskungörelsen numera är så avfattad att det skulle vara svårt att medverka till att få till stånd en ordentlig arvsutredning. Vidare har utskottet tydligen känt sig påverkat av Stockholms rådhusrätts yttrande. Där uppges att under de senaste tio åren har inte i något fall kunnat utrönas att dödsbodelägare blivit utelämnade i bouppteckning. Detta är givetvis någonting som varit ett vägande skäl för att utskottet trots sin i övrigt välvilliga inställning till motionen inte ansett sig kunna biträda densamma. Jag vill på den här punkten starkt betona att rådhusrätten säger »såvitt kunnat utrönas». Den stora brist som vidlåder nuvarande bestämmelser är nämligen enligt min mening att det är de delägare i ett bo som aldrig får vetskap om det inträffade dödsfallet som inte kan bevaka sin rätt. Jag kan inte underlåta att till kammarens protokoll få läsa in att Föreningen Sveriges häradsbövdingar anför, att det ingenstädes eljest inom förmögenhetsrätten torde förekomma, att en på så lösliga grunder tillkommen legitimationshandling som en bouppteckning godtages. En inskrivningsdomare t. ex. måste mången gång känna olust när han har att vidtaga åtgärder och dispositioner beträffande en avlidens fasta egendom.

Jag skulle kunna andraga en rad exempel där dödsbodelägare med eller utan avsikt utelämnats i en bouppteckning. Jag skall avstå därifrån. Det lönar sig inte att den här gången yrka bifall till motionen. Utskottet är enhälligt. Kyrkobokföringen i dess nuvarande skick kan tydligen icke ändras! I övrigt anser utskottet, att problemet icke har den räckvidd som motionen velat antyda. Jag beklagar att man här tydligen anlagt kvantitativa värderingar. Jag skall återkomma i det här ärendet ett annat år och då lämna en rikhaltig exempelsamling på fall som på ett otvetydigt sätt talar för att något bör göras.

Det vore för mig överraskande om jag inte också skulle finna bristfälliga bo-uppteckningar som registrerats i huvudstaden.

Herr LANDGREN (s):

Herr talman! Eftersom motionären inte har ställt något yrkande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående adoptants och adoptivbarns rättsliga ställning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken.

Första lagutskottet hade behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 51, av herr *Martinson*. I motionen hemställdes, att »riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i 6 kap. 7 § föräldrabalken att p. 3 i första stycket ifrågavarande lagrum utgår».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 51, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Alexanderson*, fru *Johansson* samt herrar *Gustafsson* i Borås och *Martinsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motion, II: 51, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i 6 kap. 7 § föräldrabalken att tredje punkten i första stycket ifrågavarande lagrum utginge.

Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! I motionen nr 51 i denna kamare har jag begärt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i 6 kap. 7 § föräldrabalken, att p. 3 i första stycket ifrågavarande lagrum utgår.

Det lagrum, som det är fråga om, berör spörsmålet om vårdnaden av barn i de fall då föräldrar till barnen skall skiljas eller då de eljest lever åtskilda på grund av särlevnad. Där sägs, att om föräldrarna är ense skall rätten giva sitt beslut i enlighet med vad föräldrarna önskar, såframt det ej är uppenbart stridande mot barnens bästa. Om enighet härom ej föreligger, skall vårdnaden av rätten tilldelas den av föräldrarna, som finnes lämpligast med hänsyn främst till barnets bästa. För den händelse att båda föräldrarna är lika skickade att ha vårdnaden om barnen men endera av dem här den huvudsakliga skulden till sammanlevnadens hävande gäller enligt tredje punkten i lagrummet, att den andre av föräldrarna skall vara närmast att få vårdnaden. Det är denna sista punkt som jag har begärt skall utgå ur nu gällande rätt.

Detta är ju en gammal bestämmelse, som finns kvar i sin nuvarande form från 1915 och den lagstiftning som då genomfördes beträffande äktenskap. Det är uppenbart, att man vid den tidpunkten anlade i viss mån andra synpunkter på dessa frågor än man gör i dag. Numera har barnets intresse kommit mera i centrum, medan föräldrarnas intressen i samband med upplösningen av ett äktenskap kommit att tillmätas mindre betydelse. Om man läser den del av lagberedningens utlåtande, som är återgiven i utskottets utlåtande, så framgår det också därav, att man har tagit viss hänsyn till föräldrarnas intressen.

År 1949 fick vi en ny föräldrabalk.

Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken

Den var emellertid i stort sett en formell bearbetning av den tidigare gällande rätten, och på denna punkt innehöll förslaget samma bestämmelser som nu gäller. I sammanhanget väcktes emellertid motioner i båda kamrarna — i denna kammare av bl. a. fru Gärde Widemar och i första kammaren av bl. a. fru Ulla Lindström — som gick ut på att denna tredje punkt skulle utgå. Motiveringen var vid detta tillfälle, att man skulle sätta barnens intresse helt i centrum och därför inte ha denna komplicerande regel.

Vid 1949 års behandling av frågan avslog riksdagen dessa motioner. Utskottet anförde bl. a. att det jämförelsevis sällan torde inträffa, att båda makarna är fullt lika skickade som vårdnadshavare och att denna problemställning därför sällan skulle uppkomma. Jag kan inte dela den mening, som framfördes av första lagutskottet år 1949. Tvärtom förekommer nog ett ganska stort antal fall, där föräldrarna är lika skickade, och man ställs inför problemet att vid ett eventuellt otrohetsförhållande eller förlöpande från hemmet den ena parten läggs skulden till last vid bedömningen av vem som skall ha vårdnaden om barnet.

Vidare får man kanske också lov att ta hänsyn till alla de fall, där domstolen på grund av den utredning som gjorts, inte kan säga annat än att båda parterna är lika skickade. Det kan föreligga bevisvärigheter. Visserligen kan domstolen innerst inne anse, att den ena är mera skickad än den andra, men parterna å ömse sidor har inte förebragt sådan bevisning, att det i domen kan sägas ut att den ena är mera skickad än den andra. Då ställs domstolen på nytt inför detta problem, att den måste ta hänsyn till parternas personliga förhållanden, vilka enligt modern uppfattning strängt taget inte borde beröra behandlingen av vårdnadsfrågorna.

I dagens utlåtande hänvisar utskottet till detta tidigare utlåtande och säger

vidare, att bevisning i skuldfrågan alltid kan dras in i ett mål av detta slag, oavsett om denna regel gäller eller inte. Det är möjligt att det förhåller sig på det sättet. Domstolen kan kanske inte avvisa den bevisning, som en part vill anföra rörande motpartens förhållanden. Man torde dock med all säkerhet kunna säga, att antalet mål av denna karaktär kommer att minska, om man inte har denna olyckliga bestämmelse.

Advokatsamfundet, som har hörts, har en annan uppfattning än utskottet på denna punkt. Enligt dess mening skulle antalet processer i vårdnadsfrågor komma att minska, om man tog bort bestämmelsen. Nu frågar sig kanske någon, om det är så viktigt att antalet sådana processer minskar. Jag anser det vara ganska betydelsefullt. Dessa mål innebär ju ganska stora påfrestningar för de inblandade parterna. Det grundas kanske fiendskap för livet, och om barnen har kommit till den åldern, att de förstår något av vad som sker, kan de lätt ta skada av en uppsplitande skilsmäso-process.

Samtliga de hörda remissinstanserna har tillstyrkt den föreslagna förändringen, men utskottet har i alla fall sagt, att det inte finns skäl att isolerat göra den begärda lagändringen. Om man ser på remissutlåtandena, finner man att det strängt taget inte finns något annat argument kvar för utskottet än detta sistnämnda, att frågan inte borde tas upp isolerat. Det pågår emellertid inte något utredningsarbete på området. Göres ingenting på initiativ från Kungl. Maj:t eller riksdagen, kommer ingen förändring till stånd inom överskådlig tid.

Med hänvisning till de remissyttrandena, som är återgivna i utskottets utlåtande och som samtliga har tillstyrkt yrkandet i motionen, vill jag, herr talman, yrka bifall till den reservation av herr Alexanderson m. fl. som finns fogad till utlåtandet.

I detta anförande instämde fru *Eriks-*

son i Stockholm (s), fru *Gärde Wide-*
mar (fp) och fru *Johansson* (s).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den fråga debatten gäller är ju av synnerligen finkänslig natur, och den är ytterst svår att bedöma i alla sina fasetteringar. Jag har inte lust att polemisera mot utskottet, men jag har behov av att deklarerat och motivera varför jag har anslutit mig till reservationen.

Jag nekar inte till att remissinstanserna, som ju alla ställer sig positiva till motionärens yrkande, i mycket hög grad har påverkat mitt ståndpunkts-tagande. Ju bättre insikt man får i detta spörsmål, dess mindre tvärsäker blir man på att man i förväg kan sitta inne med hela sanningen. De remissorgan som har yttrat sig får anses vara synnerligen sakkunniga på området, och deras yttranden måste tillmätas en utomordentlig betydelse.

Familjerättskommittén erinrar om att barnens intresse i första rummet skall tillgodoses och tillägger: »Om skuld ligger ena maken till last, får den oskyldiga makens intressen fälla utslaget endast om lämpligheten å ömse sidor kan anses lika.»

Kommittén tillstyrker motionen. Advokatsamfundet för samma resonemang och kommer fram till samma motive-ring och slutsats.

Utskottet säger att »om i framtiden en översyn av föräldrabalkens regler rörande vårdnadsfrågorna kommer till stånd, jämväl det nu behandlade problemet kommer att prövas». Utan någon närmare motivering skjuter alltså utskottet frågan på framtiden.

Herr talman! Ingen tror väl att jag tar lätt på skuldfrågan vid ett äkten-skapsbrott som leder till skilsmässa, men jag anser att endast hänsynen till barnens bästa får påverka ett domslut i sådana fall. Och när t. ex. härads-hövd-
dingeföreningen i sitt remissyttrande

Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken

säger, att den möjligheten inte kan uteslutas att förevarande stadgande kan, om det kvarstår i lagen, i vissa fall påverka bedömandet av förekommande tvistiga vårdnadsfrågor, så är detta tillräckligt för att jag skall ansluta mig till herr Martinssons resonemang.

Jag har därför undertecknat den reservation, där herr Alexanderson står som första namn, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Lassinantti* (s).

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Motionären är ju ute i ett mycket sympatiskt ärende, och av hans redogörelse här för remissinstansernas yttranden framgår också, att vi från utskottets sida har kunnat inhösta enighet om den uppfattning vi själva företräder, nämligen att det framför allt gäller att se till barnens bästa vid de tvister som kan uppstå.

Varken motionären eller herr Gustafsson i Borås berörde emellertid det märkliga förhållandet, att alla remissinstanser, samtidigt som de biträder motionärens yrkande om uteslutning av ifrågavarande paragrafdel, påpekar att just det problem som motionären velat lösa fortfarande kvarstår. Herr Martinsson vinner alltså inte vad han åsyftat genom att denna paragrafdel skulle försvinna. När det exempelvis gäller det tredje alternativet, alltså ett föräldrapar som domaren bedömer såsom lika skickade att ta hand om barnen, så säger familjerättskommittén, att den av motionären berörda särbestämmelsen utgör endast en hjälpregel i det speciella fallet, och kommittén framhåller vidare att tillämpningsområdet därigenom blir ganska inskränkt.

Utskottet har också sett saken på det sättet, att motionären inte vinner sitt syfte, hur sympatiskt det än är. Kvar står att domaren i alla fall måste ha någon bedömningsgrund. Om två föräld-

Ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken

rar enligt domarens mening är lika skickade att handha vårdsnaden om barnen, så måste han handla med barnens bästa för ögonen. Vad skall domaren då utgå ifrån? Jo, han måste göra en värdebedömning beträffande ena och andra parten, och detta kan inte ske utan att gå tillbaka till vad som redan diskuterats. Därigenom kommer man precis i den situation som motionären velat eliminera.

Det är detta resonemang, som varit bestämmande för utskottet och som har gjort att vi icke har kunnat biträda motionens yrkande. Ungefär likadant såg man också år 1949 på problemet, och riksdagen fattade då beslut i enlighet därmed.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Det är inte, fru Boman, riktigt så enkelt, att man bara kan säga att motionären inte vinner vad han åsyftat. Utskottet gör visserligen det uttalandet, att »motionärens i och för sig beaktansvärda önskemål om en begränsning av hithörande processer kan därför icke antagas bli i någon högre grad tillgodosett vid en lagändring i överensstämmelse med motionen», men styrelsen för advokatsamfundet, som väl har litet större erfarenhet i dessa frågor, säger att enligt styrelsens uppfattning skulle »den föreslagna ändringen kunna medverka till att minska antalet processer i vårdnadsfrågor».

Jag tycker också att det är litet underlig logik, när utskottet avstyrker en ändring därför att man inte anser sig kunna räkna med att alla problem därigenom blir lösta. Om antalet processer minskas med 50, 60 eller 70 procent är ju mycket vunnet, även om det fortfarande finns kvar tvister som måste lösas på det pinsamma och för parterna ganska otrevliga sätt som för närvarande är fallet.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag vill understryka att utskottet bara haft att behandla den motivering och det yrkande som återfinns i motionen. Det är alltså detta som föranlett utskottets ställningstagande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Martinsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 69 ja och 110 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Alexanderson m. fl.

§ 14

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om rättslig prövning av administrativa beslut;

andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om rätt till

Inrättande av en statlig konsertbyrå — Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården

ersättning från den allmänna sjukkassan för resa i samband med utbyte av ortopediskt hjälpmedel; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående minimimått på ål.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15**Inrättande av en statlig konsertbyrå**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om inrättande av en statlig konsertbyrå.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Denna motion om inrättande av en statlig konsertbyrå har ju väckt en våg av sympati och instämmande bland breda folklager. Detta kanske mer än något annat vittnar om det berättigande som en konsertbyrå kommer att få i det svenska kulturlivet.

Allmänna beredningsutskottet har presterat en enhällig skrivning och tillstyrkt motionen. Motionärerna är helt tillfredsställda med detta utlåtande, och vi ser fram emot ett förverkligande av en statlig konsertbyrå, som på ett avgörande sätt, i kvalitetsmässig betydelse, kanske kommer att förändra inriktningen av svenskt musikliv.

Ingen skall behöva sväva i tvivelsmål om att det finns underlag för en publikorganisation på musikens område. Redan nu visar musikundervisningen nog så imponerande siffror. Enbart i kungl. huvudstaden deltar årligen cirka 20 000 barn, ungdomar och vuxna i en verksamhet som omspannar musiklektioner, körsång, ensembler m. m. För landet i övrigt kan också rapporteras höga deltagarsiffror i musikverksamheten — så långt de är kända ge-

nom folkbildningsorganisationerna. Enbart inom ABF deltog under studiesäsongen 1960/61 omkring 150 000 personer i sång, musik, instrumentalundervisning och musikteori.

Den statliga konsertbyrån avser att bli en pendang till riksteatern. Den kan utnyttja de många värdefulla erfarenheter som denna publikorganisation skaffat sig under årens lopp. Men den statliga konsertbyrån får också uppgiften att skapa full — och mera lönsam — sysselsättning åt våra många skickliga och ambitiösa sångartister, tonkonstnärer och musiker.

En statlig konsertbyrå hälsas därför med både förväntningar och förhoppningar. Allmänna beredningsutskottet har icke ansett sig böra ge några särskilda direktiv för en utredning. Det finns redan ett grundläggande sakmaterial. Man syftar då på 1947 års musikutredning »Musikliv i Sverige». Jag kan, herr talman, inte tänka mig annat än att statsrådet Edenman kommer att handlägga denna beställning med berömvärd snabbhet, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Arvidson (s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om totalisatorverksamhet i förbindelse med hundsport.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17**Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av

Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården

väckta motioner om utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 37 av herrar *Öhman* och *Lager* samt II: 65 av herr *Hagberg m. fl.* föreslogs, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag snarast om en utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 37 och II: 65 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! I följd kommer nu två betänkanden, som båda handlar om den förebyggande hälsovården. Den har som bekant många förgreningar, och gemensamt för dem alla är att de är mycket försummade. Vi hade tillfälle att tala om den saken utförligare när riksdagen i fjol behandlade den kommunistiska motionen om s. k. riktad hälsokontroll. Då berörde vi också industrihälsovården, som vi nu återkommit till genom en särskild motion.

Teoretiskt fick industrihälsovården från början en inriktning på förebyggande åtgärder. Den borde alltså ha kunnat ge värdefulla lärdomar för en tidsenlig utformning av hälsovården även i andra hänseenden. Men det blev inte så, därför att bestämmanderätten lades i händerna på personer som uppenbarligen ansåg att det skulle inkräkta på deras personliga vinstintressen, om man skulle ta hänsyn till det faktum, att sjukdomsriskerna i hög grad hänger samman med förhållandena på arbetsplatsen.

Jag skall naturligtvis inte föregripa behandlingen av nästa ärende, men alla former av förebyggande hälsovård har ett samband som bör beaktas även i detta sammanhang. Det gäller inte

minst frågan om ett enhetligt organisatoriskt system för alla former av hälsovård. Därvidlag tycker jag att utskottet har farit fram alltför lättvindigt när det gäller industrihälsovården.

I yttrandet om hälsokontrollen förklarar utskottet, att den förebyggande vården bör samordnas och planeras under medicinalstyrelsens ledning. Detta rimmar alldeles utmärkt med vad vi kommunister föreslagit även för industrihälsovårdens organisation, men på den punkten vill utskottet inte längre vara med om en riktig organisation.

Ett steg i rätt riktning i fråga om industrihälsovården är de yrkesmedicinska kliniker som man tänker bygga ut vid regionssjukhusen. I den riktningen pekar också de rehabiliteringsåtgärder av olika slag som sker i landstingens regi och likaså kommunisternas förslag i Stockholms stadsfullmäktige att Enskedesjukhuset skall bli en forskningscentral för industrihälsovården.

Jag vill också peka på en mängd planer beträffande omgivningshygien, arbetarskyddet och socialpolitiken, som på olika sätt är gemensamma för industrihälsovård och annan förebyggande verksamhet. Men allt detta är ju frågor som ordnas lagstiftningsvägen och under samhällets ledning och kontroll. Varför skall man då rycka ut en så viktig del som industrihälsovården ur detta enhetliga sammanhang och behandla den saken på helt annat sätt än som är vanligt för hälsovården i övrigt?

Jag vill också ifrågasätta utskottets påstående, att frågan är under utredning. Därmed menar utskottet att arbetarskyddsstyrelsen sysslar med den. Men där sker ju inte handläggningen under sådana former, som vi brukar kalla för en utredning. Såvitt jag vet finns det inga bestämda direktiv för arbetarskyddsstyrelsen, när man där tar befattning med denna sak. Det har sagts att styrelsen skall företa en pröv-

Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården

ning av en rekommendation från Internationella arbetarorganisationen, och utskottet upplyser oss om att förhandlingar har inletts med arbetsgivareföreningen och LO. Däremot finns det inga besked om hur det är med den medicinska sakkunskapens medverkan.

Arbetsgivareföreningen har emellertid yttrat sig om vår motion och vidhåller, att industrihälsovården skall skötas av företagen själva. Det säger tillräckligt om vad man kan vänta från det hållet. Och LO:s styrelse förlitar sig också på de normer som tillämpas för den nuvarande industrihälsovården. Medicinalstyrelsen däremot vill uppenbarligen ha en helt annan ordning till stånd, som syftar till att åstadkomma en intensifiering av arbetarskydd och yrkesmedicinsk verksamhet. Och det som är viktigast vid behandlingen av motionens utredningsförslag är medicinalstyrelsens förklaring, att de frågor som vi aktualiserat i motionen »förtjänar ingående behandling i samband med den fortgående översynen av hälso- och sjukvården i vårt land».

Jag ber utskottet observera detta. Medicinalstyrelsen vill att även industrihälsovården skall planeras *i samband med* andra hälsovårdsanordningar, inte *avskilt* som en del av industriföretagens privata angelägenheter. Det är precis samma mening som motionärerna har givit till känna och som medicinalstyrelsen har givit sin anslutning till.

Det är märkligt, att utskottet inte tycks ha några invändningar mot arbetsgivarnas påståenden att industrihälsovården i dess nuvarande form har utvecklats gynnsamt. Faktum är nämligen, att det nuvarande systemet i stället har lett till otroliga missförhållanden och klart visat, att även industrihälsovården måste inordnas i samhällets hälsovårdande verksamhet i övrigt. Jag kan som exempel på detta ta det faktum, att det hos allmänna yr-

kesinspektionen finns registrerade nära 78 000 arbetsställen. Av dessa har bara 150 företag anlitat någon läkare direkt eller indirekt för industrihälsovård, och ytterligare ett antal, ungefär 300, har sjuksköterskor. De stickprov som gjorts hos några av dessa företag ger en ännu tydligare bild av hur eländigt det hela står till. Höganäs-Billesholms-koncernen har 3 000 anställda vid sina arbetsplatser i nordvästra Skåne, men för hela denna personal har man en läkare som har mottagning en timme per dag. Uddevalla-varvet och Kockums mekaniska verkstäder i Malmö har vardera 4 000 anställda men endast en halvtidsanställd läkare vardera. Hälsingborgs Gummi-fabriks AB har 2 000 anställda, som man kostar på sammanlagt en halv timmes läkarmottagning om dagen. Exempelen skulle kunna mångfaldigas.

Jag skall inte nu ta upp en del annat som kunde anges som skäl för vår motion, men jag vill understryka, att förhållandena kommer att förbli oförändrade även i fortsättningen, om inte statsmakterna vidtar åtgärder, så att industrihälsovårdens problem redan på utredningstadiet behandlas i samma ordning som andra hälsovårdsfrågor. Det är också bara på detta sätt man kan förverkliga medicinalstyrelsens önskemål om samordning och enhetlig planering av all hälsovård.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den kommunistiska motionen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Landstingsförbundet framhåller i sitt yttrande över motionerna, att mot bakgrunden av rådande brist på läkare och sjuksköterskor får det anses föga troligt att förhållandena inom industriens hälso- och sjukvård skulle bli bättre, om landstingen bleve huvudmän.

Arbetsgivareföreningen säger: »Frågan om yrkesmedicinska kliniker utredes redan.»

Utbyggnad och effektivisering av industrihälsovården

Landsorganisationen förklarar sig inte tro att man kommer någon vart med lagstiftning. »Erfarenheter från andra länder synes visa att så ej är fallet», framhåller LO, som påpekar att »utredningen berörande frågor om yrkesmedicinens organisation kommer att ägna vissa delar av problemet uppmärksamhet».

Med stöd av alla dessa utlåtanden har utskottet ansett det vara riktigtast att avstyrka de väckta motionerna, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Med anledning av fru Erikssons referat av vad Landsorganisationens ledning sagt, vill jag erinra om att vid LO:s senaste kongress förelåg motioner, vari mycket hård kritik riktades mot nuvarande förhållanden inom industrihälsovården. Framför allt betonades att efter 1954, då LO och SAF träffade sitt avtal om åtgärder på detta område, har ingenting förbättrats — snarare har det blivit sämre.

Vid bedömningen av hur vi i fortsättningen skall ha det härvidlag borde väl medicinalstyrelsens uppfattning tillmätas större betydelse. Och medicinalstyrelsen har, såsom framgått av de citat jag anförde, intagit samma hållning som vi till en gemensam planering och enhetlig organisation för alla former av hälsovård.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner

om hälsokontroll av den vuxna befolkningen,

nr 20, i anledning av väckta motioner om underlättande av kvinnors återinträde på arbetsmarknaden,

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning av möjligheterna att bereda partiellt arbetsföra anställning i statlig och statsunderstödd verksamhet, samt

nr 22, i anledning av väckta motioner om förenkling och samordning av arbetsgivare åliggande uppgifts- och uppbördsskyldigheter m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 133, angående tillsyn över skogar tillhörande allmänna ierättningar av kyrklig natur m. m.,

nr 139, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m., samt

nr 141, angående nya gränser för Stekenjokks statsgruvefält m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20

Till bordläggning anmälades bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från styrelsen för riksdagsbiblioteket inkommit framställning angående ändring i reglementet för riksdagsbiblioteket.

§ 21

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, motionerna:

nr 808, av herr Arvidson,

nr 809, av herr *Arvidson*,
nr 810, av herrar *Lundkvist* och *Lindahl*,

nr 811, av fröken *Sandell m. fl.*, och
nr 812, av herr *Zetterberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m., motionen nr 813, av herr *Lundberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning, motionen nr 814, av herr *Arvidson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående vidgad vuxenutbildning, motionen nr 815, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m., motionen nr 816, av herr *Lundberg*.

Dessa motioner bordlades.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.24 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson
